د اصحابانو کیسې

ژباړن:

مولوي عبدالهادي حماد

د اصحابانو

کیسې

ژباړن :

مولوي عبدالهادي حماد

د کتاب پېژندنه :

نــــــوم	:	داصحابانو کيسې
ژبـــــــــــاړن	:	مولوي عبدالهادي حماد
کمپــــــــــــــوز	:	په خپله ژباړن
د پښتۍ طرحه او انلاين چاري	:	مختار احمد احسان - د لراوبر کتابتون

www.Larawbar.com

د اصحابانو کیسې

که څوک غواړي ، چې زړه یې نرم سي او د اسلام په حقیقت باندي پوه سي او هغه خوند وڅکي کوم ، چې په اسلام کي پروت دئ نو لاندي د اصحبانو قصې دي مطالعه کړي ځکه د اصحبانو ژوند د مسلمانانو لپاره عملي درس دئ.

ژباړن

مولوي عبدالهادي حماد

خطبه او تمهيد

نحمده ونصلي ونسلم علي رسوله الکريم واله وصحبه واتباعه الحماة للدين القويم.

امابعد : دالله ﷻ ديوه سپېڅلي بنده حضرت مولاناعبدالقادررائپوري ﷫ امر ماته په سنة ۱۳۵۳ هـ ق کي وسو چي زما سره احسان کونکی اوزما تربيت کونکی دئ (امر يې داصحابانو په اړه وو) چي زه داصحابانو په اړه څو قصې وليکم په ځانګړي ډول دلږ عمر لرونکو اصحابانو . اود ښځو ددينداری څه حالات په اردو (دژباړي وروسته په پښتو) ژبه وليکم ځکه کوم کسان چي دقصو شوقيان دي هغه ددي پرځای چي ديوې اوبلي خوا ددرواغو قصې اوري که داقصې واوري نو ددوی ددين دترقی سبب به جوړسي.

ښځي چي دشپې کوچنيانو ته ددرواغو قصې کوي که دغه قصې وکړي دماشومانو زړونه به داصحابانو دميني ډک سي ددوی درنښت اوعظمت به يې په زړو کي راسي ديني کارونو ته به يې مينه پيدا سي.

زما لپاره دغه امر منل يولازمي کار ووځکه زه دده په احسانو کي ډوب وم بل داچي دالله ﷻ ددوستانو رضا ددواړو جهانو دکاميابی سبب کيږي خو دخپلي کم علمی په وجه مي زړه نه سوای کولای چي دده مبارک دخوښی سره برابر دي دغه کار وکړم. څلور کاله دغه امر ماته تکرارېدی زه دخپلي نه وړتيا څخه شرمېدم دوخت په تېرېدوسره په سنه ۱۳۵۷ هـ ق کي دصفري په مياشت دماغي ناروغي راپېښه سوه دکار څخه منعه سوم فکر مي وکړی چي دغه خالي ورځي که پدې برکتناکه کار ولګوم ښه به وي ځکه که زما دغه پاڼي ونه منل سوي نو بوختيا خو به مي په يوه برکتناکه کار کي وي.

پدې کې شک نسته چې د الله ﷻ ددوستانو قصې اوددوی حالات ددې وړ دي چې سړی تحقيق او څيړنه پکښې وکړي او سبق ځنې حاصل کړي په ځانګړې توګه د اصحابانو رضي الله عنهم حالات چې الله ﷻ د خپل خوږ رسول ﷺ د ملګرتيا لپاره خاص کړي دي. دوی مبارکان ددې حقداره دي چې تابعداري يې وسي. ددوی پرته د الله ﷻ ددوستانو په بيان سره د الله ﷻ رحمتونه نازليږي.

حضرت جنيد بغدادي رحمه الله فرمايي: قصې د الله ﷻ د لښکرو څخه يو لښکر دئ چې مريدانو ته ، د زړنو طاقت په حاصليږي يو چا پوښتنه ځنې وکړه چې ددې لپاره يو دليل سته ؟ ده مبارک په جواب کې ورته وفرمايل: الله ﷻ فرمايي:

⇳♊♑✍ ⍓⌨⬂⓿■◘♦⇖ ❹⇗→◑❋☼ ⍓⌧⬈✍♦❐
→💣♑○⌨⬩✞←☼ ☙♦✍ ⇗✍←♌❾❷♑☙✂ ♑⬈✐☙♦⌛✍☼❐📖
❼♐× ⌧✐♦⬈✐♎⍓♊♦❐ ▤ ⌧✐⍓⑩✂⌧⬩→▫ ⌚♑○♐✍
⮘◘⬩→♑⇖⬀❑♦✍♦❐ ❻✍⍓⬩⬂♑☙✂ ♐■☝⓿⌚⍓♎
(1)⇦⇨♓☝⇗ ♦×✓♑✡♑✍⬃⬩←☺▫◘♑♑▤❽♦❷⬂✍♑❶♦❐

ژباړه: د پيغمبرانو د قصو څخه موږ د اټولي قصې تاته بيانوو چې په سبب يې موږ ستا زړه ته طاقت ورکړو (يوه فايده خو دا سوه) اوپدې قصو کې تاته داسې مضمون رسيږي چې خپله درست او واقعي وي او د مسلمانانو لپاره نصيحت (اودښو کارکولو) يادول وي(2)

يوه بله خبره هم په زړه کې د کښينولو وړ ده هغه داده چې ديني کتابونه د نبي ﷺ د حديثو وي ، دبزرګانو د حالاتو دبيان وي ، دمسائلو کتابونه وي اوکه دمخورو خلګو دارشاداتو او لارښوونو کتابونه وي پکار نه ده چې يوار وکتل سي اوبيا دتل لپاره پردغه يوار کتلو باندي بسنه وسي بلکي پکار ده چې دغه کتابونه دخپل طاقت مطابق په تکرار سره وکتل سي.

(1) سورة هود الاية (١٢٠)
(2) بيان القرآن

ابو سلیمان دارانيرحمه الله فرمایي: زه دیوه واعظ په وعظ کي کښېناستم دده وعظ زما په زړه کي اثر وکړی کله چي راولاړ سوم هغه اثر ختم سو دوهم ځل ورغلم ورته کښېناستم کله چي راولاړ سوم بیا اثر ولاړی دریم ځل ورغلم بیا ورته کښېناستم ددغه دریم ځل ناستي اثر تر کوره پوري و ،کورته چي ورغلم دالله ﷻ دنافرمانۍ اسباب مي ټوله مات کړل دالله ﷻ لاره مي اختیار کړه .

ددیني کتابونو حال هم داسي دئ په یوار چابک کتلو سره یې اثر کم وي په همدې وجه ددیني کتابونو لوستل په بیا بیا په کار دي.

دلوستونکو داسانۍ اودمضامینو په زړه کي کښېنولو په خاطر مي دغه رساله پر دوولسو بابونو اویوه خاتمه باندي وېشلې ده:

لومړی باب: ددین له امله سختۍ تېرول اوتکلیفونه زغمل.

دوهم باب: دالله ﷻ څخه خوف اوویره چي داصحابو کرامو رضی الله عنهم خاص عادت و.

دریم باب: داصحابو کرامو دزاهدانه اوفقیرانه ژوند نمونه.

څلورم باب: داصحابو دتقوا اوپرهیزګارۍ حالت.

پنځم باب:دلمانځه شوق اوپابندي.

شپږم باب:صدقه،ترخپل ځان دنورو اړتیاوي مخکي پوره کول ، دالله ﷻ په لاره کي مصرف کول

اوم باب: بهادري ، همت ، زړورتوب ،شجاعت اودمرګ شوق .

اتم باب: علمي بوختیا اودعلمي محنت نمونې.

نهم باب:دنبي ﷺ دلاربنوونو عملي کول.

لسم باب:دښځو جذبه اوبهادري اودرسول الله ﷺ داولادونو بیان.

یوولسم باب:دماشومانو دیني شوق اوپه کوچنیوالي کي ددین پابندي.

دوولسم باب:دنبي ﷺ سره دمحبت نمونې.

خاتمة: داصحابو کرامو رضی الله عنهم حقونه اوددوی لنډ فضیلتونه.

لومړی باب

د دین له امله سختۍ تیرول ، تکلیفونه او ستونزي ګالل

نبي کریمﷺ او اصحابو کرامو د دین د جوړولو لپاره دومره زیات تکلیفونه پر ځانونو باندي تېر کړي دي ،چي موږ نااهلو ته یې اراده کول هم ګران کاردئ د نومړو مبارکو انسانانو په پېښو او ستړي ژوند لیک باندي کتابونه ډک دي موږ دومره د کمزورۍ پر خوا روان یو چي د دوی په احوالو هم ځان نه خبرو ، عمل وربانديي کول خو بېله خبره ده ، نو له همدې امله پدې کتاب کښې د نومړو مبارکو انسانانو څو قصې د نمونې په ډول بیانوم چي ترټولو مخکې د نبي کریمﷺ د یوې قصې څخه پیل کوم ځکه د نبي کریمﷺ یادول د برکت ذریعه ده .

(۱) د نبي کریم ◄ د طایف د سفر قصه

کله چي څښتن تعالیﷻ نبي کریمﷺ پیغمبر کړ ، نهه کاله رسول اللهﷺ په مکه مکرمه کې تبلیغ کاوه او د خپل قوم د اصلاح او ګټې کوشش به یې کاوه مګر په مکه مکرمه کې د یوې کوچنۍ ډلي پرته چي مسلمانان سوي وه اود یوې کوچني ډلي پرته چي کافران وه مګر د رسول اللهﷺ مرسته به یې کول نور ټوله د مکې او سیدونکو د رسول اللهﷺ او مسلمانانو د ځورولو لاري لټولې، تکلیفونه به یې ور رسول پسخند به یې په واهه آن تر دې چي څه به یې په توان وه په هغه اندازه به یې تکلیف ور رساوه ، د نبوت په لسم کال چي کله د نبي کریمﷺ اکا ابو طالب وفات سو د نومړي مړیني د مکې کفارو ته د مسلمانانو د ځورولو نوره لاره خلاصه کړه په دغه وخت کې دوي په ښه ازاده پښه کولای سواي چي خلک له اسلام او مسلمانېدو څخه منعه کړي ،

رسول اللهﷺ او اصحابو کرامو ﷺ ته تر خپله وسه تکليفونه ورورسوي ، نبي کريمﷺ پـه دې موخه طائف تـه تشريف يـو وړی چي دهغـه ځـای او سيدونکي (ثقيـف) نـومي قـوم چي يـو لـوی قـوم وومسلمانان سي نـو مسلمانان بـه ددې تکليفونـو څخـه خـلاص سي او د اسلام دمبارک ديـن دخپرولو لپاره به يو بنسټ کښېښودل سي کله چي رسول اللهﷺ طائف ته ورسېدی نـو دهغـه قـوم د مشرانو سره يې خبري پيل کړې چي ددغه قوم نوموتي او مخور مشران ګڼل کېده او د اللهﷻ د پاک دين و لوري تـه يې را وبلـل او دالله ﷻ د ديـن ومرستي تـه يې متوجه کړه نومـوړو کسـانو ددې پر ځای چي د اللهﷻ او دهغـه د رسولﷺ د ديـن مرسته وکړي يا لـږ تـر لـږه د عربـو مشـهوره ميلمه پالنه وکړي و رسول اللهﷺ ته يې په بې مخي سره مخامخ جواب ورکړی او د بـد اخلاقـۍ رويه يې غوره کړه پر دې بد اخلاقۍ باندي يې بسنه ونـه کـړه بلکـي دا يې هم زړه نه قبلول چي رسول اللهﷺ دلتـه پاتـه سي. دوی درې واړه چي رسول اللهﷺ مشـران بلـل او دا يې هيلـه وه چي دوی به په شرافت سره خبري وکړي د دوي څخه ددې هيلې پـه خلاف يوه وويـل: او هـو !بس يوازې ته وې چي اللهﷻ پيغمبر کړې بل څوک نه وو ، دوهم وويـل: ستا پرتـه بـل څـوک نـه و چي اللهﷻ رسول رالېږلی وای ، دريـم وويـل: زه ستا سره خبري کـول نـه غـواړم ځکـه کـه تـه رشـتيا د اللهﷻ له لوري څخه پيغمبرېې نو ستا دخبرو څخه مخ اړول خو لـوی تـاوان دئ (نـو ښـه دئ چي خبري نه در سره وکړم) او که درواغ وايې نو د درواغجن سره هم خبري نـه کـوم ، کله چي رسـول اللهﷺ د دوی څخه نا اميده سو نو ددغه قوم د نورو خلکو سره يې خبري پيـل کـړې ځکـه رسـول اللهﷺ دهمت او خپلواکۍ غرو ، نور خلک هم دمشـرانو پـر پلـه روان سـوه د رسول اللهﷺ دعـوت يې نه ومانه بلکي رسول اللهﷺ ته يې وويل ژر زموږ د ښار څخه ووزه هر ځـای چي سـتا د خوښـې ځاي وي هلته ولاړ سه کله چي رسول ﷺ په نااميدۍ سره دهغه قـوم څخـه را روان سـو د هغـه قـوم ناوړه خلکو پـه رسول اللهﷺ پسـي د کلـي هلکـان پسـې کـړه رسـول اللهﷺ يې پـه کـاڼو ويشـتی ، پسخند به يې په واهه او چک چکي به يې پسي کولې تر داسي بريده چي د رسول اللهﷺ دواړي

چپلکي په وينو سرې سوې رسول اللهﷺ د دوی څخه بېرته راغلی کله چې د دغه شرا چونکو څخه بې غمه سو نو په لاره کې يو ځای کښېناستی او دا دعا يې وويل:

اللهم اليک اشکو ضعف قوتي وقلة حيلتي و هوني علي الناس يا ارحم الراحمين انت رب المستضعفين وانت ربي الي من تکلني الي بعيد يتجهمي ام الي عدو ملکته، آمري ان لم يکن بک علي غضب فلا ابالي و لکن عافيتک اوسع لي اعوذ بنور وجهک الذي اشرفت له الظلمات وصلح عليه امر الدنيا والاخرة من ان تنزل بي غضبک اويحل علي سخطک لک العتبي حتي ترضي و لاحول ولا قوة الا بک([3])

ژباړه: اې خدايه ! تا ته د خپلې کمزورۍ ، ناتوانۍ او په خلکو کې د رسوايۍ شکايت کوم ، اې ارحم الراحمين ذاته ! د نا توانانو رب يې ته زما پالونکی يې ما چاته پرېږدې؟ پردی څوک چې مې ووينې تندی را باندې تريو کړي يا مې دښمن ته (پرېږدې) چې هغه ته تا پر ما باندې بر لاسی ورکړی وي ، اې خدايه ! که ته زما څخه ناراضه نه يې زما د هيڅ پروا نسته ستا ساتنه ما لره بس ده زه ستا د مخ (بلاکيفه) په رڼا پنا غواړم هغه رڼا چې تيارې يې ځلولې دي او د دنيا او آخرت کارونه پرې سم سوي دي زه له دې څخه پنا غواړم چې ته راته په غضب يې او يا را څخه نا راضه يې ستا نا راضي ترهغه وخته پورې ليرې کول لازمي د ه تر څو راضي کيږې (اې خدايه !) ستا پرته نه بل قوت سته او نه بل طاقت سته.

څښتن تعالیﷻ چې يو صفت يې قهر دئ د خپل نازولي په ځورېدو يقيناً په قهرېږي نو دستي يې جبرائيلؑ راواستاوه او رسول اللهﷺ ته يې سلام وواېه بيا يې وويل چې ، اللهﷻ

([3]) کذا في سيرة ابن هشام قلت واختلفت الروايات في الفاظ الدعا کما في قرة العيون

ستا ټولي خبري واورېدې او د قوم جوابونه يې هم واورېده يوه ملائکه چي الله ﷻ د غرونو واک او اختيار ورکړی ، الله ﷻ ستا د خدمت لپاره راواستول د ستي هغه ملائکه را غلل سلام يې وو ايه د سلام وروسته يې رسول الله ﷺ ته وويل : يا رسول الله ! امر وکړه که ته امر وکړې زه به پر دې قوم باندي غرونه را پورته کړم ټوله به چختانې (زره ،زره) کړم رسول الله ﷺ چي ډېر زړه سوانده ، رحم لرونکی پيغمبرو ملائکي ته يې په جواب کي وويل : زه د دوی هلاکېدل نه غواړم بلکي زه دوی ته دهدايت دعا کوم که دوی مسلمانان نسي اميد لرم چي د دوی په اولادو کي به مسلمانان پيدا سي چي دا لله ﷻ عبادت او بندګي به کوي.

فايده : د رسول الله ﷺ په غوره اخلاقو او صبر کي فکر وکړئ څومره صبر يې درلودئ ،څومره مهربانه و هغو بد ورسره کول ده ښه ورسره کول يعني د دوزخ څخه د خلاصېدو او د جنت د پيدا کېدو دعا يې ورته کول ، اوس زموږ حال ته وګورئ موږ په داسي حالت کي قرار لرو چي يو څوک کوچني ښکنځل راته وکړي نو موږ بله لمبه سو او د هغه څخه داسي بدله اخلو (چي د هغه ښکنځلو څو برابره وي آن تردې) چي ټول عمر مو بدله نه خلاصېږي او نه مو زړه په سړېږي ، پر ظلم سربېره ظلم کوو او بيا د رسول الله ﷺ د تابعداری او محمدي کېدو دعوه هم کوو تاسو وليدل چي د رسول الله ﷺ سره بد وسوه بيا هم ده ښه ورسره کول يعني د جنت د پيدا کېدو او د دوزخ څخه د خلاصون دعا يې ورته کول.

(۲) د حضرت انس بن نضر ﷜ د شهادت قصه

حضرت انس بن نضر ﷜ يو صحابي و چي د بدر په غزا کي يې ګډون نه و کړی نو موړي پدي وجه چي د اسلام په لومړنۍ لويه غزا کي يې ګډون نه وو کړی پر ځان به يې ملامتيا ويل ډېر

خوابدی او په زړه به غمجن و په هر صورت په دې هیله که د اسلام بله غزا پېښه سوه حتمًا به ګډون په کښې کوي ، د تقدیر پرېکړه وه چې د احد غزا پېښه سوه حضرت انس بن نضر ﷺ په ډېره مینه او زړورتوب په دې غزا کې ګډون وکړی د غزا په لومړی سر کې مسلمانانو فتحه (برلاسي) تر لاسه کړ خو د یوې تېروتني له امله مسلمانانو ماته وخوړه ، تېروتنه له دې څخه عبارت وه ، چې رسول الله ﷺ ځینو اصحابو کرامو ﷺ ته دنده ورکړې وه چې د غره پر یوه کوتل به کښیني ، مسلمانان که فتحه ترلاسه کړي او که ماته وخوري باید دوی ولاړ نسي خو له بده مرغه دوی هغه وخت ولاړ سوه چې په لومړیو کې مسلمانانو بریالیتوب تر ګوتو کړ ، کله چې دوی ولاړېده په دوی کې چې څوک آمر و هغه منع کړه چې مه ولاړېږئ خو دوی دا ویل چې کافرانو ماته وخوړه د تیښتي په حالت کې دي باید ورپسې ورسو او د غنیمت مالونه ورڅخه را ټول کړو او دا فکر یې کاوه چې د رسول الله ﷺ امر چې مورږ ته یې دنه ولاړېدو کړی و یوازي د بریالیتوب تر وخته پوري و آخر دا چې مسلمانان له دې ځای څخه ولاړ سوه دجګړې ډګر ته ورسېدل ، تښتېدونکو کافرانو چې دغه ځای خالي ولیدئ نو دوخته څخه یې ګټه واخستل او ددغه لوري څخه یې پر مسلمانانو باندي حمله وکړه مسلمانان د نا خبرۍ په حالت کې وه چې د سختو بریدونو سره مخ سوه د دووطرفونو څخه د کافرانو په منځ کې راغلل په پایله کې د ماتي سره مخ سوه مسلمانان په وارخطایۍ سره پر هر لوري تښتېدل ، حضرت انس ﷺ ولیدل چې یو صحابي حضرت سعد بن معاذ ﷺ را روان دئ ـ ده مبارک ورته وویل: اې سعده ! چیري ځې ؟ په الله ﷻ قسم کوم چې د احد دغره څخه د جنت بوی راځي ددې خبري د کولو وروسته یې توره پورته کړه په مېړانه د کافرانو په یوه ډله ورننوتی سخته جګړه یې پیل کړه ترهغه وخته پوري نه راووتی تر څو شهید سو د شهادت څخه وروسته چې وکتل سوه ټوله بدن یې غلبیل سوی و تر اتیاوو زیات زخمونه یې په بدن کې د تورو او غشو وه آن تر دې چې نه پېژندل کېدئ آخر د ګوتو پر بندو وپېژندل سو .

فايده:څوک چې په رېښتني او مخلصانه ډول د اللهﷻ د خوښۍ غوښتني په موخه زخمي سي يقيناً به په دنيا کې دجنت بوی ورته راځي حضرت انسﷺ چې په اخلاص د ښتن تعالیﷻ د رضا غوښتونکی و په دنيا کې يې د جنت بوی بوياوه که په چا کې اخلاص موجود سي په دنيا کې به د جنت خوندونه ورته راسي ، ما د يوه معتبر سړي څخه چې دحضرت مولانا شاه عبدالرحيم رائپوري مخلص خادم و ـ دده مبارک يوه خبره اورېدلې ده چې ده مبارک ويل: (دجنت خوندونه راځي) د (روژې په فضائلو) کې مې دا قصه ليکلې ده.

۳ : د حديبې صلح(دروغي جوړي تړون)د ابوجندل او د ابو بصيرﷺ قصه

رسول اللهﷺ د هجرت په شپږم کال دعمرې کولو اراده وکړه دمکې مکرمې پر لوري روان سو دمکې کافران چې خبر سوه نو د رسول اللهﷺ راتگ يې ځان ته شرم او ذلت گڼه ځکه دوی دکبر اوغرور په نشو مست وه نو له همدې امله يې د مقابلې لاره خپله کړه رسول اللهﷺ چې حديبه نومي ځای ته ورسيدئ په همدغه ځای کې بند سو د رسول اللهﷺ سره سرتيري اصحابﷺ ملگري وه چې پر رسول اللهﷺ باندې يې ځان قربانونه خپل افتخار باله ، دستي جنگ کولو ته تيار سوه خو رسول اللهﷺ د مکې دمسلمانو اوسېدونکو له امله (چې هغوی ته ددوی له وجې تکليف پېښ نسي) ـ د جنگ اراده نه کول بلکې دروغي جوړې کوشش يې کاوه سره ددې چې اصحابﷺ په پوره مېړانه وجنگ ته تياروه مگر رسول اللهﷺ د کافرانو دومري لحاظ وکړی ، چې دهغوی ټول شرطونه يې ومنل که څه هم اصحابوﷺ ته دا سې تر زور لاندې روغه جوړه دمنلو وړ نه وه مگر دوی د رسول اللهﷺ تابع وه او ځانونه يې ترې قربانول نو دوی

بيا ددومري ميني سره څه کولاي سواي ؟(چي د رسول الله ◄ روغـه يې نه واى منلې خامخا يې منل) آن تر دې چي د حضرت عمر ﷛ په څېر مېړنيو لا ومنل. په روغه جوړه کي يو شرط دا و چي، که د کافرانو څخه يو څوک مسلمان سي او د مکې څخه و مدينې منورې ته هجرت وکړي نو مسلمانان به نوموړي کس بېرته و کافرانو ته په لاس ورکوي او که خداى مه کړه د مسلمانانو څخه يو څوک مرتد (کافر) سي نو کافران به دغه کس مسلمانانو ته په لاس نه ورکوي د روغي جوړي دغه پرېکړه ليک لا نه و ليکل سوى چي د ابو جندل ﷛ په نامه يو صحابي راغلى چي د اسلام د راوړلو وروسته کفارو ډېر تکليفونه پر تېر کړي وه او په ځنځيرانو يې تړلى و د مسلمانانو د مرستي په هيله پرېواتى چي ګوندي مسلمانان زما مرسته وکړي او ددې تکليفونو څخه به خلاص سم خود هغه پلار (سهيل) چي د کافرانو له خوا وکيل واو تر دغه وخته پوري لا مسلمان سوى نه و بلکي د مکې د فتحي په وخت کي مسلمان سو ـ ابو جندل ﷛ يې په چپلاخه وواهه او پر بېرته بيولو يې ټينګار وکړ ، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: چي تر اوسه خو لا پرېکړه ليک نه دئ ليکل سوى پر موږ باندي لازمه نه ده چي مسلمان تاسو ته وسپارو ، کافرانو نه منل بيا رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : دغه يو سړى ماته په خواست را پرېږدئ ،کافران د پخوا په څېر پر ضد ولاړ وه هيڅ يې نه منل او ابو جندل ﷛ و مسلمانانو ته د مرستي نارې وهلې فرياد يې کاوه چي اې مسلمانانو ! زه مسلمان سوى يم او دې کافرانو پر ما ډېري خوارى تيري کړي دي تا سو مي بېرته په لاس ورکوى ؟ په دغه وخت کي چي د مسلمانانو پر زړونو باندي څومره زحمت تېريدئ و الله ﷻ ته معلوم دئ ويل او ليکل يې د بيان توان نه لري ، وروسته د خوږ نبي ﷺ په امر بېرته په لاس ورکړل سو . رسول الله ﷺ تسلي ورکړه او ورته وې فرمايل چي الله ﷻ به ډېر ژر ستا مرسته وکړي او تاته به د خلاصون لاره خلاصه کړي.

د روغي جوړي د بشپړ کېدو څخه وروسته يو بل صحابي ﷛ د ابو بصير ﷛ په نامه هم مسلمان سو او مديني منورې ته راورسېدئ کافرانو د ستي دوه کسان پسي را واستول او

رسول اللهﷺ ته يې وويل: چې ،و تړون دوفا له مخې دغه کس په لاس راکړئ رسول اللهﷺ نوموړي صحابي بېرته په لاس ورکړئ ابو بصير ﭬ نارې کړې چې زه مسلمان سوی يم تاسو مې بېرته په لاس ورکوئ ؟ او بېرته مې د دغه ظالمانو و منګلو ته سپارئ ؟ رسول اللهﷺ ډاډ ورکړی چې اللهﷻ به ژر تا ته د خلاصون لاره خلاصه کړي. ابو بصير ﭬ د هغه دوو کافرانو سره يو ځای و مکې ته روان سو. پر لاري ابو بصير ﭬ ويوه کافر ته وويل چې دا ستا توره ډېره ښه معلوميږي (دا چې صفت خوښونکی سړی ډېر ژر غوليږي) نو دستي هغه کافر خپله توره و مسلمان ابو بصير ﭬ ته دتيکې څخه را وايستل ورښکاره يې کړه ابو بصير ﭬ چې توره په لاس کې واخستل سمدلاسه يې پر دغه کافر باندي وچلول مړ يې کړی هغه دوهم کافر چې دا حالت وليدئ د تيښتي لاره يې خپله کړه وتښتېدئ مدينې منورې ته يې ځان ورساوه رسول اللهﷺ ته يې وويل: يا رسول اللهﷺ ! ابو بصير ﭬ زما ملګري وواژه اوس زما واری دئ وژني مې په دغه حالت کې ابو بصير ﭬ هم راورسېدئ رسول اللهﷺ ته يې وويل: يا رسول اللهﷺ !ستا د دوی سره وعده او تړون و تا هغه پوره کړئ زما او د دوی تر منځ خو هيڅ تړون نسته رسول اللهﷺ ورته وفرمايل: ته جنګ تازه کونکی يې کاشکې ستا يو ملاتړ کونکی وای ابو بصير ﭬ پوه سو چې که اوس څوک راسي ما به بېرته په لاس ورکړي نو دستي د دغه ځای څخه ولاړی او د يوه درياب پر څنډه يې ژوند کول پيل کړه دمکې خلګ په دې پېښه خبر سو ه. ابو جندل ﭬ ته چې حال ورسېدئ تر توان يې ووتل په پټه يې ځان ور ورساوه دابو بصير ﭬ سره يو ځای سو ، آخر دا چې هر څوک چې به مسلمان کېدئ د دوی سره به يو ځای کېدئ په ډېر لنډ وخت کې د دوی څخه يوه کوچنۍ ډله جوړه سوه (دالله ﷻ درښتيني دين سره دميني په موخه په يوه ډېري سختۍ په يوه ځنګله کي تېرولې ځکه)په دغه ځنګله کي چي دوی اوسېدل د خوراک او چيښاک هيڅ انتظام نه و دااللهﷻ د دين په خاطر چي پر دوی باندي د لوږي او تندي څخه کوم تکليفونه تېرېدل واللهﷻ ته معلوم دي مګر د کومو ظالمانو د لاسه چي دوی سرګردانه او لالهانده وه او د دوی د

لاسه تښتېدلي وه د هغوی لاره يې بنده کړه کومه قافله چي به د کافرانو راتله دوی به جنګ ورسره کاوه ، آخر دا چي د مکې کافران د مسلمانانو د دغه کوچنۍ ډلي څخه تنګ سوه او رسول اللهﷺ ته يې يو سړی ولېږی او په ډېر عذر او زارۍ يې خواست ورته وکړی چي د اللهﷻ په خاطر دغه بې سره (بې اداري) ډله ځان ته راوبوله او په تړون کي يې داخله کړه تر څو زموږ ته د تلو او راتلو لاره خلاصه سي.

ويل سوي دي: چي کله و ابو بصير ﷺ ته د رسول اللهﷺ اجازه ليک ورسېدئ چي ومدينې ته د راتلو اجازه پکښې ليکلې وه ابوبصير ﷺ د مرګ په حال کي و په لاس کي يې دغه ليک و نيوی وفات سو. رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَ اَرْضَاهُ.(4)

فايده: کوم څوک چي پر خپل دين ټينګ ودرېږي په دې شرط چي دين يې رېښتني او حق دين وي يعني مسلمان وي نو لوی ، لوی طاقتونه يې هم د خپل دين څخه نه سي اړولای.

۴- د حضرت بلال ﷺ اسلام او تکليفونه

حضرت بلال ﷺ يو نوموتي او مشهور صحابي دئ چي د نبويﷺ مسجد لپاره د رسول اللهﷺ په ژوند کي تل مؤذن (اذان کونکی) پاته سوی دئ نوموړي د يوه کافر مريی و کله چي

(4) (بخاري - وفتح)

مسلمان سو نو د مسلمان کېدو له امله ډېر تکليفونه ورکړل سوه (اميه بن خلف) چې د مسلمانانو سخت دښمن و بلال ﷛ به يې د غرمې په وخت پر تودو شګو باندې ستونې ستخ پرې ايستلی و بيا به يې پر سينه باندې يو لو ډبره ورکښېښوده ددې لپاره چې ونه ښوري وروسته به يې ورته وويل: په دې سخت حالت کې مړ سه که خلاصون غواړې نو د اسلام څخه واوړه ، بلال ﷛ په دې سخت حالت کې هم د(اَحَد ، اَحَد) ناري وهلې يعني دا چې د عبادت لايق يو الله ﷻ دئ ، د شپې به يې په ځنځيرانو ټينګ و تړی بيا به يې په کروړو (اغزنو لښتو) واهه د ورځي به يې بيا په دغه زخمي بدن پر تودو شګو و غورزاوه ددې لپاره چې د سخت عذاب له امله به د اسلام څخه واوړي او يا به په دې حالت کې مړ سي آن تر دې چې عذاب ورکونکی به ستړی سو نو ځکه به يې په عذاب ورکولو کې واری سره کاوه کله به د ابو جهل واری و کله به د اميه بن خلف واری و لنډه دا چې هر سړي به کوشش کاوه چې نوموړي مبارک صحابي ته په عذاب ورکولو ځان ستړی کړي کله چې ابو بکر صديق ﷛ دی مبارک په داسي سخت حالت کښي وليدئ نو په پيسو يې رانيوی بيا يې آزاد کړي.

فايده: بت پرستو عربو به بتانو ته خدايان ويل ددې ناوړه کار په مقابله کښې اسلام و خلګو ته د توحيد(د خدای په يووالي) ښوونه کول يعني دا چې الله ﷻ يو دئ بتان خدايان نه دي همدا لامل وو چې بلال ﷛ په ژبه به په تکرار سره وويل: يو دئ، يو دئ ، دا د بلال ﷛ د ميني او محبت خبره وه چې د خپل يوه خدای ﷻ سره يې درلوده مونږ وينو چې يو څوک د بل چا سره د لنډ وخت لپاره ددرواغو محبت لري هغه هم د خپل محبوب په نوم اخيستلو سره خوند اخلي او بيا ، بيا يې نوم اخلي نو د څښتن تعالي ﷻ سره چې څوک محبت او مينه لري ددې ميني به څه حال وي چې په دين او دنيا دواړو کې په کار راځي همدا لامل وو چې بلال ﷛ ته ډېر تکليفونه ورکول کېده آن تردې چې د مکې هلکانو ته به په لاس ورکړل سو تر څو د سپکاوي په موخه يې په کوڅو کې وګرځوي اوده ته يو ډول نه يو ډول تکليف ورسوي خو د بلال ﷛ زړه د الله ﷻ ميني

نیـولی و د (یـو دی ، یـو دی) ذکـر یـې د خـولې څخـه نـه اچـوی دده مبـارک د دومـره سـختو تکليفونو تېرولو په بدله کي الله ﷻ درسول الله ﷺ په دربار کي د مؤذن دنده ورکړه درسول الله ﷺ سره په سفر او کور دواړو کي د آذان کولو دنده دده د غاړي وه کله چي رسول الله ﷺ وفات سو نوده درسول الله ﷺ څخه پرته ژوند کول او درسول الله ﷺ ځای خالي ليدل نه سوای زغملای نو ددې اراده يې وکړه چي پاته ژوند په جهاد کي تېر کړي په همدې وجه د جهاد کولو په موخه روان سو تر يو وخته پوري مدينې منورې ته نه راغلی يو ځل يې رسول الله ﷺ په خوب وليدئ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: دا څه ظلم دئ ماته خو بيخي نه راځي ؟کله چي بلال ﷠ ويښ سو دستي د مدينې منورې پر لور روان سو مدينې ته چي ورسېدئ حضرت حسن او حسين ﷟ د اذان کولو امر ورته وکړی ده هم آذان وکړی ځکه د نازولو امر خو داسي نه و چي چا څه پکښې ويلي وای خلکو چي دده آذان واورېدئ درسول الله ﷺ خوږ ژوند وریاد سو دمدينې منورې په خلکو کي شورماشور ګډ سو ښځي هم د کورو څخه په ژړا راووتې (درسول الله ﷺ دبيلتون اور لمبه ، لمبه سو خو د چا لاس ته شی نه ورتلی). حضرت بلال ﷠ د څو ورځو د تېرولو وروسته بېرته ولاړی او په شلم هجري کال کي دمشق ته نژدې وفات سو .([5])

۵- د حضرت ابوذر غفاري ﷠ اسلام

حضرت ابوذر غفاري ﷠ يو مشهور صحابي دئ چي وروسته دلويو عالمانو او زاهدانو څخه وګرځېدئ.

([5]) اسد الغابة

حضرت علي ﷺ دده په اړه وايي: ابو ذر ﷺ دومره علم لاسته راوړی دئ چې خلګ ځني عاجزه دي خو ابوذر ﷺ دغه علم محفوظ ساتلی دئ.

کله چي ابوذر ﷺ ته د لومړی ځل لپاره د رسول اللهﷺ د نبوت خبر ورسېدئ نو ده خپل ورور ته وويل: چي مکې ته ولاړ سه او درسول اللهﷺ ټول حالات معلوم کړه او خبري يې په ښه غور سره واوره اودې خبري ته هم ځير سه چي رسول اللهﷺ وايي: ماته د آسمان څخه وحي راځي ځان په پوه کړه چي څنګه وحي راځي. دده ورور مکې ته ولاړی د حال معلومولو وروسته بېرته راغلی ابوذر ته يې وويل: ما رسول اللهﷺ وليدئ چي خلګو ته يې په نيکو خويو او نيکوعادتونو امر کاوه او د خولې څخه يې داسي کلام اورېدل کېدئ چي نه شعر و او نه د کاڼنانو (جادوګري) خبري وي د ابوذر غفاري ﷺ د ورور په دې لنډو خبرو ډاډ ونسو خپله يې د سفر اراده وکړه دستي مکې ته روان سو کله چي مکې ته ورسېدئ برابر مسجد حرام ته ولاړی دا چي ده رسول اللهﷺ نه پېژندئ او د چا څخه پوښتنه کول هم غوره کار نه ورته برېښېدئ نو تر ماښامه پوري په مسجد حرام کې واوسېدئ څرنګه چي د اصحابو دا عادت وو چي د مسافرانو خدمت، دناتوانو مرسته او ميلمه پالنه به يې کول نو حضرت علي کرم الله وجهه ابوذر غفاري ﷺ کور ته بوتی ميلمستيا يې ورکړه علي ﷺ د پوښتني اړتيا ونه ليده چي د ابوذر ﷺ څخه و پوښتي چي د څه لپاره راغلی يې دوهمه ورځ يې بيا تېره کړه د چا څخه يې پوښتنه ونه کړه چي رسول اللهﷺ څوک دئ دوهم ماښام بيا علي ﷺ بوتی ميلمستيا يې ورکړه فکر يې و کړی چي مسافر دئ د يو کار لپاره به راغلي وي ښايي نن به يې کار نه وي پوره سوی نو پاته سوی دئ علي ﷺ په دوهم ماښام بيا پوښتنه ځني ونه کړه اونه دده څخه داسي څه ښکاره سوه چي علي ﷺ پرې وپوهيږي او دده حال معلوم کړي چي دی د څه لپاره راغلی دئ، دريمه ورځ ابو ذر غفاري ﷺ بيا مسجد حرام ته راغلی د چا څخه يې پوښتنه نه وکړه ښايي وجه به يې داوه چي درسول اللهﷺ سره د دښمنۍ قصې ډېري مشهوري وي چا چي به د رسول اللهﷺ لټه کول هغه

به د تکليف سره مخ کېدئ ده فکر کاوه چي ښايي که زه پوښتنه وکړم هغه به د دښمنۍ فکر وکړي مفت(وړيا) به په تکليف اخته سم ، دريمه شپه علي AA بوتی پوښتنه يې ځني وکړه چي د څه لپاره راغلي يې ؟او څه مقصد لري ؟ابو ذر غفاري AA لومړی وعلي AA ته قسم ورکړی او وعده يې ځني واخيسته چي صحيح حال به راته وايي وروسته يې خپل مقصد ورته وښودئ حضرت علي AA ورته وويل: په اللهﷻ قسم يادوم چي دشک پرته هغه د اللهﷻ رسول دئ سبا چي کله زه ځم هلته به دي بوزم مګر مخالفت بيخي زيات دئ ددې لپاره چي زما او ستا يو ځای تګ معلوم نسي او څوک را څخه ونه ويريږي نو که پر لاري څوک په مخه راغلي زه به پر ضرورت کښېنم بيا به په جامو سمولو اخته سم ته سيده روان سه لنډه دا چي علي AA او ابوذر غفاري AA دنبي کريمﷺ و حضور ته ورسېدل ، ابو ذر AA درسول اللهﷺ سره خبري وکړي دستي مسلمان سو رسول اللهﷺ په دې موخه چي ابوذر AA ته تکليف نه ورسيږي ورته وې فرمايل: اوس خپله مسلماني پټه وساته خپل قوم ته ولاړ سه هر کله چي اللهﷻ موږ ته بريا ليتوب را نصيب کړی بيا به راسي ابو ذر غفاري ﷺ وفرمايل: اې د الله رسوله ! قسم په هغه ذات چي زما روح يې په قدرت کي دئ زه به دغه دتوحيد کلمه ددغه بې ايمانو په منځ کي په لوړ آواز وايم دستي يې مسجد الحرام ته تشريف يووړی او هلته يې په لوړ اواز وويل:

(اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده ورسوله) کله چي ده کلمه خلاصه کړه د څلورو طرفونو څخه خلګ پر راپورته سوه دومره يې وواهه چي مرګ ته نژدې سو د رسول اللهﷺ اکا عباس چي په دغه وخت کي لا مسلمان سوی نه و ـ په دې موخه چي ابوذر خلاص کړي وخلګو ته يې وويل: دا سړی د غفار د قبيلې دئ دغفار قبيله وشام ته پر لاري پرته ده او تاسو د شام تجارت کوئ که دا سړی ووژل سي نو و شام ته به ستاسو لاره بنده سي خلګو چي دا خبره واورېده فکر يې وکړی چي زموږ ټولي اړتياوي د شام څخه پوره کېږي که دشام لاره بنده سي دا خو لوی تاوان دی نو لدې امله يې ابوذر AA پرېښودئ ابوذر غفاري AA دوهمه ورځ بيا

مسجدحرام ته راغلی بيا يې دشهادت کلمه په لوړ آواز وويل خلګو ددغه کلمې داورېدلو زغم نه درلودئ دستي پر راوغورځېدل بيا يې وواهه عباس د تيري ورځي په څېر خلاص کړی چي ستاسو دتجارت لاره بنديږي .

فايده: درسول اللهﷺ د منعه کولو په صورت کي چي ابو ذرغفاريﷺ ته يې امر کړی و چي اسلام پټ ساته بيا هم ده مبارک اسلام ښکاره کړی او وهل يې پر ځان تېر کړه دا دده جوش او جذبه وه څکه حقيقت داو چي اسلام يو حق دين دئ نو دابو ذرغفاري AA يقين و چي اسلام حق دين دئ نو د چا ټيکه ده چي له ويري به يې اسلام نه ښکاره کوم ؟او رسول اللهﷺ چي دی منع کاوه دا درسول اللهﷺ شفقت او مهرباني وه چي مور ته خو داسلام په خپرولو کي تکليفونه ډېر دي بايد ددې تکليفونو څخه دی خلاص وي کېدلای سي چي دی به يې ونه زغمي اصحابو کرامو چي به کله په دغه ډول د رسول اللهﷺ د لارښووني مخالف کار وکړی دادوی دا اللهﷻ اورسول اللهﷺ سره دميني هغه غلبه وه چي دوی به يې داداره کولو توان نه درلودئ که نه نو ددې مجال خو بيخي دامکانه وتلی و چي دوی دي درسول اللهﷺ څخه مخالف کار وکړي ،يو نمونه به يې په راتلونکي باب کي راسي ، حضرت ابوذر غفاري AA ددې پر ځای چي په دين کي تکليفونه ووويني د رسول اللهﷺ حقيقي تابعداري غوره کړه چي داسلام ښکاره کول دي دا هم يوه لويه خبره وه همدالامل و چي اصحابو تل برياليتوب لاسته راوړی او په هر ميدان کي به دوی برياليي وه د دنيا او آخرت ګټي به يې په برخه وي تر داسي بريده چي يو چا به يو ځلي د شهادت کلمه وويل داسلام تر بيرغ لاندي به راغلی بيا به لوي ، لوي طاقتونو ددين څخه نه سوای منع کولای او لوي ، لوي ظلمونو به ددې د دين څخه نسو ای اړولای .

٢- د حضرت خباب بن الارت ﷺ تکلیفونـــه

حضرت خباب بن الارت ﷺ دهغه مبارکو هستو څخه دئ چي خپل ځان يې و سختو امتحانونو ته وړاندي کړی دئ او دالله ﷻ په لاره کي يې ډير زيات تکليفونه تېر کړي دي نوموړی هغه مسلمان صحابي دئ چي د پنځو يا شپږو کسانو وروسته دستي مسلمان سوی دئ . دهمدې وجهي څخه ده مبارک ډېر تکليفونه ګاللي دي. حضرت خباب ﷺ ته به د اوسپني زغره وررواغوستل سوه بيا به د غرمي په سختو ګرميو کي و غورځول سو او د زحمت څخه به زياتي خولي ترې بهېدلې کله به داسي وسوه چي ستوني ستخ به پر ګرمو ډبرو وغورځول سو چي د ډېره زحمته څخه به يې د ملا غوښي ورستې سوې او توی به سوي حضرت خباب ﷺ د يوې ښځي مريی و کله چي يې باداره خبره سوه چي خباب ﷺ د رسول الله ﷺ سره ملا قات کوي نو دې به اوسپنه ګرمه کړه بيا به يې په دغه اوسپنه سر ورداغي . يوه ورځ حضرت عمر فاروق ﷺ په خپل خلافت کي د خباب ﷺ څخه دده دتکليفونو پوښتنه وکړه چي د اسلام په لومړيو کي کافرانو باندي تېر کړي وه ده مبارک خپله ملا ښکاره کړه او وې ويل تاسو زما ملا و ګورى عمر ﷺ چي دده ملا وليده وې ويل ما خو داسي ملا تر اوسه نه ده ليدلې خباب ﷺ ورته وويل: کافرانو به زه پر اور وغورځولم کله چي به يې را پورته کړم زما د ملا په وازګه او وينو به اور مړ سو ، دا داصحابو کرامو ژوند ليک و دومري سختی يې تېرولې ددې ددومره سختيو سره ـ سره کله چي اسلام ترقي حاصله کړه دغه مبارکو اصحابو به ژړل او ويل به يې چي هسي نه چي دغه ترقي زموږ دتکليفونو بدله وي او آخرت ته مو شی نسي پاته ، حضرت خباب ﷺ فرمايي : يوه ورځ رسول الله ﷺ د عادت خلاف ډېر اوږد لمونځ وکړی موږ پوښتنه ځني وکړه چي يارسول الله ﷺ ! دا څومره اوږد لمونځ و ؟ رسول الله ﷺ راته وفرمايل : دا دويري او رغبت لمونځ و پدې لمانځه کي ما و الله ﷻ ته درې دعاوي وکړې دوې دعاوي قبولي سوې يوه نه سوه قبوله

لومړۍ دعا مې دا وه چې يا الله ﷻ زما امت په قحط سالۍ سره مه هلاکوې ، دا دعا قبوله سوه ، دوهمه دعا مې داوه چې يا الله ﷻ زما پر امت باندې داسې ظالم آمر مه مقرروې چې زما پر امت دومره ظلمونه وکړي چې بېخي يې ختم کړي ، دا دعا مې هم قبوله سوه ، دريمه دعا مې دا وکړه چې يا الله ﷻ زما په امت کې خپل منځۍ جګړې مه اچوې دا دعا نه سوه قبوله.

حضرت خباب ﷺ د اوه ديرشو کالو په عمر وفات سو دی لومړی صحابي و چې په کوفه کې دفن سو دده د مړينې وروسته حضرت علي ﷺ دده و قبر ته ودرېدئ او وې فرمايل: پر حضرت خباب ﷺ دي الله ﷻ رحم وکړي په خپله خوښه مسلمان سو په خپله خوښه يې هجرت وکړی ژوند يې په جهاد کې تېر کړی او د ډېر تکليفونه يې پر ځان تېر کړل هغه څوک مبارک دی چې قيامت ياد ساتي او د حساب لپاره تياري کوي ، پر دومره مال باندې صبر کوي چې دده ګذاره په کېږي او خپل بادار يعني الله ﷻ راضي کوي.([6])

فايده: په حقيقت کې د الله ﷻ رضا ددغه کسانو په برخه وه ځکه دوی هر کار د الله ﷻ د رضا لپاره کاوه.

۷- حضرت عمار ﷺ او دده مبارک د مور او پلار بيان

حضرت عمار ﷺ او دده مور او پلار د اسلام لپاره دکافرانو دلاس څخه تر سختو هم زيات سخت تکليفونه تېر کړل د مکې مکرمې پرتوده شګلنه مځکه باندې عذاب ورکول کېدئ نبي کريم ﷺ چې به کله د دوی په لوري ولاړی دوی ته به يې د صبر تلقين ورکاوه او د جنت زيری به يې ورکوی دده پلار حضرت ياسر ﷺ په دغه تکليفونو کې مړ سو کافرانو ترمرګه پورې آرام

([6]) (اسد الغابة)

نه پرېښودئ او مور يې ابو جهل لعين په شرمګاه کي په نېزه ووهل او شهيده سوه د عمار مور حضرت سمية سپين سري وه خوبيا هم دهيڅ شي پروا يې ونه لرل تر مرګ پوري د اسلام څخه نه واوښته دا په اسلام کي لومړۍ شهيده وه او د اسلام لومړی مسجد يعني مسجد قبا عمار جوړ کړی، کله چي رسول اللهﷺ مديني منورې ته تشريف يووړی عمار وويل چي د رسول اللهﷺ لپاره د سيوري يو ځای جوړول ضروري دئ چي پکښي تشريف يږدي غرمه آرام پکښي کوي او لمونځ سيوري ته کوي نو حضرت عمار اول ډبري را ټولي کړې او مسجد قبا يې جوړ کړی حضرت عمار په جنګ کي په ډېره مينه او جذبه ګډون کاوه يوه ورځ په جنګ کي په جذبه راغلی او وې ويل: ځو د خپلو دوستانو سره يو ځای کيږو د محمدﷺ د ډلي سره يو ځای کيږو په دغه حالت کي تږی سو د او بو غوښتنه يې وکړه يو چا د اوبو پر ځای شيدې ورکړې ده مبارک شيدې وچيښلي بيا يې وويل: ما د رسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي چي ته به په ژوند کي وروستی شی شيدې چيښې ددغه خبري وروسته شهيد سو د شهادت پر مهال يې عمر شپږنيوي (۹۲) کاله و ځينو بيا يو نيم کال کم عمر ښودلی دئ.(7)

۸ - د حضرت صهيب اسلام

حضرت صهيب د حضرت عمار سره يو ځای اسلام راوړی ، رسول اللهﷺ د حضرت ارقم په کور کي تشريف درلودئ چي دوی دوه هر يو جلا ـ جلا د رسول اللهﷺ په خدمت کي حاضر سوه خو نابېره په دروازه کي سره يو ځای سوه خپلي موخي يې يو و بل ته څرګندي کړې چي د رسول اللهﷺ فيض لاسته راوړل وه . کوم تکليفونه چي د مسلمانانو ودغه کوچنۍ ډلي ته

---

(7) اسد الغابة

رسېدل ده ته هم ورسېدل آخر تنګ سو د هجرت کولو اراده يې وکړه خو کافرانو داهم نه خوښول چي مسلمانان هجرت وکړي او يو بل ځای هوسا ژوند وکړي نو په هر چا چي به خبر سو ه چي هجرت کوي نو دهغه د نيولو کوشش به يې کاوه دنورو مسلمانانو په څېر چي کله په صهيب AA خبر سوه چي هجرت کوي په ده مبارک پسي يې هم يو ډله پسي کړه چي وې نيسي او دتکليفونو څخه خلاص نه سي حضرت صهيب AA د غشو کڅوړه را وايستل او هغې ډلي ته يې وويل: ګورئ ! تاسو پوهېږئ چي زه ښه غشي ويشتونکی يم تر څو چي زما په لاس کي يو غشی وي هيڅوک به ماته را نژدې نسي که مي غشي خلاص سي نو تر څو چي زما توره په لاس کي وي يو به هم ځان ته نژدې نه پرېږدم او که تاسو پيسې غواړئ نو زه به تاسو ته خپلي پيسې وښيم ورسئ هغه واخلئ: دوې مينځياني مي په مکه کي دي هغه هم بوزئ ده مبارک چي و خلګو ته دا خبري واورولې هغوی په پيسو راضي سوه دی يې پرېښودئ ده مبارک خپل ځان په پيسو رانيوئ او هجرت يې وکړئ په دې اړه لاندني آيات نازل سو :

←❍✽❍⍂▦♦☼ ❽⌘❷⇧⌖❑④ ♊♦✌ ⇘❑✍❑✡♑✍✁ ☙⇗⍉✌◆❒
▤ ★✏✍✁ ⇗✞✍✽⇘⬄❺⬩✌ ◆➚✏✍♦⬄⍉☝⬀✍✁
⍉⑩✍♦⌛⍉➔⍂♑✍✍⍉✍ ✍❑↓➚◆❻ ✦✏✍✁◆❒
(8) ⇦⌘⇗⍉⇗

ژباړه: ځيني د خلګو څخه د اللهﷻ د رضا دلتهولو لپاره خپل ځانونه په پيسو اخلي اللهﷻ پر خپلو بندګانو باندي زيات نرمي کوونکی دئ.

په دغه وخت کي رسول اللهﷺ په قباء مسجد کښي تشريف درلودئ چي صهيب AA يې وليدئ او ورته وې فرمايل: تا په خپل تجارت کي ګټه وکړه حضرت صهيب AA فرمايي: په دغه وخت کي

---

(8) البقره الاية (٢٠٧) ، درمنثور

رسول اللهﷺ خرماوي خوړلې زما سترګه خوږېدل ما هم په خوراک شروع وکړه رسول اللهﷺ راته وويل: ستا سترګه خوږه ده ته خرماوي خوري ؟ما ورته وويل: يا رسول اللهﷺ ! وهغه لوري ته يې خورم چي هغه سترګه روغه ده رسول اللهﷺ چي دده جواب واورېدئ وي مسل ، حضرت صهيبAA زيات خرڅ کاوه آن تر دې چي يو ځلي حضرت عمر فاروقAA ورته وويل : چي ته بې ځايه خرڅونه کوې ده مبارک ورته وويل: چي پر نا حقه کار هيڅ ځای خرڅ نه کوم حضرت عمر فاروقAA چي کله وفات کېدئ نو وصيت يې وکړی چي ماته دي حضرت صهيبAA د جنازې لمونځ را کړي.(9)

۹ - د حضرت عمر AA د اسلام راوړلو قصه

د حضرت عمرAA پاک نوم هم دمسلمانانو لپاره ويارٍ دئ دده مبارک دايمان دجذبې له امله (۱۳۰۰) کاله وروسته دکافرانو په زړه کي وېره پرته ده ، عمرAA د اسلام راوړلو څخه مخکي د مسلمانانو په تکليف ورکولو کي مشهور و درسول اللهﷺ د وژني هڅي يې کولې، يوه ورځ د کافرانو يوه جرګه جوړه سوې وه په دغه جرګه کي غوښتنه سوې وه چي څوک به محمدﷺ ووژني ؟ عمرAA وويل: زه به يې ووژنم ، خلګو ورته وويل : بېشکه ته يې وژلای سې ده هم دستي توره را واخيسته د محمدﷺ د وژني قصد يې وکړی کله چي دی را روان سو پر لاري سعد بن ابي وقاصAA په مخه ورغلی پوښتنه يې ځني وکړه چي چيري ځې اې عمره ! عمرAA ورته وويل : ځمه چي محمدﷺ ووژنم (العياذ باالله) د بنو زهره قوم سعد بن ابي وقاصAAورته وويل : ځومره بې فکره سوی يې که ته محمدﷺ ووژني دبنو زهره قوم ، د بنو

(9) اسد الغابة

هاشم قوم او دبنو عبد مناف قوم به تا ووژني عمر ﷺ ته درد (غصه) ورغله او ورته وې ويل: فکر کوم چي ته هم بې دينه سوی (مسلمان سوی) يې ؟ نو اول به ستا کار دروکړم يعني وه به دي وژنم بيا به ګورم ، دا خبره يې وکړه توره يې راوکښل سعد بن ابي وقاص ﷺ[10]) وويل: هو زه مسلمان سوی يم خپله توره ده هم را وکښل د دواړو طرفو څخه د تورو وارونه شروع سوه دجګړې په اوږدو کي حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ و عمر ﷺ ته وويل: ته لومړی د خپل کور څخه ځان خبر کړه چي ستا خپله خور او اخښی دواړه مسلمان سوي دي ، عمر ﷺ چي دا خبره واورېده د درد څخه ډک سو او برابر د خور کور ته روان سو د خور کور ته چي ورسېدئ دده اخښي حضرت خباب ﷺ چي مخکي يې قصه تېره سوه دروازه تړلې وه دخپلې ميرمني سره يوځای دقرآنکريم په تلاوت بوخت و عمر ﷺ په زوره دروازه ووهل حضرت خباب ﷺ دده د ږغ سره دننه پټ سو دقرآن کريم سپاره د چابکۍ له امله دباندي ځني پاته سوه خور يې دروازه خلاصه کړه د عمر ﷺ په لاس کي يو شی و په هغه يې خور په سر کي ووهل او ورته وې ويل: دخپل ځان دښمني ! بې دينه سوې (مسلمانه سوې) يې ؟ دخور تر سر يېويني رواني سوې عمر ﷺ دننه ورغلی و اخښي ته يې وويل : څه مو کول او دا آواز د چا و ؟اخښي يې ورته وويل خبري اتري مو کولې عمر ﷺ ورته وويل: ايا تا خپل دين پرايښی او بل دين ته اوښتی يې اخښي يې ورته وويل: که بل دين حق وي نو بيا ؟ عمر ﷺ چي دا واورېدل دستي يې اخښی تر ږيره ونيوی ږيره يې ځني وکښل پر مځکه يې را غوځار کړی ښه يې وواهه خور يې د خلاصولو کوشش کاوه خو ده پرمخ باندي په دومره زور سره په چپلاخه ووهل چي تر مخ يې ويني رواني سوې آخر داخو هم دعمر خور وه ورته وې ويل: موږ په دې وجه وهل کيږو چي مسلمانان سوي يو ببښکه موږ مسلمانان يو څه چي ستا په وس وي هغه وکړه په دغه حالت کي د

(10) ځينو علماؤ دده پر ځای د بل صحابي نوم ليکلي دئ

عمر AA پرهغه سپاره سترګي ولګېدې چې په تلوار کي دباندي پاته سوي وه او دقرآنکريم اياتونه پرې ليکلي وه په دغه وخت کي د عمر AA درد په وهلو کم سوی و او دخور وينه يې وليده چي ډېره بهېدلې وه شرم ورغلی نو خورته يې وويل: ښه ته راته ووايه داڅشي دئ ؟ خور يې ورته وويل: ستا لاس نا پاکه دئ ناپاکه لاس ودې سپارې ته نسي ورتلای عمر AA چي هر څومري ټينګ سو خو خور يې و بې اودسه او بې غسله چاته د قرآنکريم اياتونه نه ورکول آخر عمر AA ولاړی غسل يې وکړی او هغه پاڼه يې واخيستله په دغه پاڼه کي سورة طه ليکلی و او ويل يې شروع کړل ، کله چي تر ✆♐☼✵♉♐♐× 🕮❐☼♦🕶 ✂🕶✎✦ ♦ ✋

✆♐🕿⬧🕐○♦ ✆♐⬧☟ 🕮❐☼♦🕶⚐ ▫⬧🕶🕶⇖⇳⌛⬅⑨⇳❄♐❼

❐◆🕮❐🔔♎⚐⬂ ✂🕶🕿🕐○🖫■❑🗐□■ ✎♐🔔♎🗎⇩❷⌘❽✓ ⬀♐⬂⬁

پوري ورسېدئ حال يې بدل سو خور او ا خښي ته يې وويل: ښه دئ ما هم د محمد ﷺ خدمت ته بوزئ ددې خبري په اورېدلو سره حضرت خباب AA دباندي راووتی او ورته وې ويل: اې عمره ! زه تاته زيری درکوم چي پرون دپنجشنبې په ورځ رسول الله ﷺ داسي دعا وکړه ، چي اې الله ﷻ ! په عمر او ابو جهل کي چي کوم يو تاته خوښ وي په هغه سره اسلام ته قوت ورکړې يعني مسلمان يې کړه (دوی دواړه په قوت سره مشهور وه) خباب AA زياته کړه: معلوميږي چي د رسول الله ﷺ دعا ستا په هکله قبوله سوې ده ددې څخه وروسته عمر AA درسول الله ﷺ وخدمت ته حاضر سو او دجمعې په سهار يې اسلام راوړی.(11)

کله چي حضرت عمر AA مسلمان سو د کافرانو مرال ټيټ سو خو بيا هم مسلمانان يوه کوچنۍ ډله وه او په کافرانو ټوله مکه ډکه وه بلکي ټول عرب کافران وه د عمر AA په مسلمانېدو کافرانو نور هم زور واخيستی مشورې او جلسې يې شروع کړې او د با عزته

(11) خصائص

مسلمانانو د له منځه وړلو کوشش يې کاوه او بېلا بېل پلانونه يې جوړول مګر مسلمانانو ته دعمر ﷺ په مسلمانېدو يو وياړ ور په برخه سو هغه داو چي مسلمانانو په مسجدحرام کي په ښکاره لمونځ کول شروع کړه،حضرت عبدالله بن مسعود ﷺفرمايي:دعمر ﷺ مسلمانېدل دمسلمانانو فتحه وه او هجرت يې دمسلمانانو ملاتړو او خلافت يې رحمت و.([12])

۱۰:و حبشي ته د مسلمانانو هجرت او په شعب ابي طالب کي نظر بنده کېدل

حضرت محمدﷺ او مسلمانان په مکة کي دسختو تکليفونو سره مخ وه او ورځ تر بلي تکليفونه د کمېدو پر ځای زياتېدل نوحضرت رسول اکرمﷺ اصحابو ته اجازه ورکړه چي ددې ځای څخه بل ځای ته ولاړ سي زياتو اصحابو کرامو وحبشې ته هجرت وکړی دحبشې پاچا که څه هم عيسايي و تر دغه وخته پوري لا مسلمان سوی نه و مګر د زړه په نرموالي او عدل خوښوني سره مشهور و دخدای تعالي (رجب) په مياشت کي دنبوت په پنځم کال د يوولسو يا دوولسو نارينوو دڅلورو يا پنځو ښځو پوري يوې ډلي وحبشې ته هجرت وکړی د مکې خلګ په پسې سوه چي ولاړ نه سي مګر په لاس نه ورغلل اصحاب کرام حبشې ته څني ورسېدل حبشې ته چي ورسېدل مسلمانان په هغه ځای کي خبر سول چي دمکې خلګ ټول مسلمانان سوي دي او اسلام غالب سوی دئ دوی مبارکان په دې خبره ډېر خوشحاله سوه او بېرته خپل وطن ته را روان سوه کله چي مکې ته را نژدې سوه ورته معلومه سوه چي پورتنی خبره بې بنسټه ده او دمکې خلګ د پخوا په څېر بلکي تر هغه لا زيات دمسلمانانو په زورولو اخته دي نو ډېر خوابدي سوه ځينو مبارکو اصحابانو بېرته وحبشې ته تشريف يووړی ، ځينو بيا ديو

([12]) (اسد الغابة)

چا ځخه پناه واخيسته او مکې ته داخل سوه دغه هجرت ته دحبشې لومړی هجرت ويل کيږي ، ددې ځخه وروسته يوه لويه ډله د درواتيا نارينه و ، اتلس ښځو ځخه جوړه وه په بېل ـ بېل ډول يې وحبشې ته هجرت وکړی دغه هجرت ته دحبشې دوهم هجرت ويل کيږي ، ځينو اصحابو يو هجرت وکړی او ځينو دواړه هجرتونه وکړه ، کافرانو چي مسلمانان وليدل چي په حبشه کي آرام ژوند تېروي نو نور يې درد (غصه) زياته سوه او ډېري تحفې يې برابري کړي يوې ډلي ته يې په لاس ورکړې دحبشې پاچا نجاشي ته يې ور واستولې ، همدا ډول يې هغه خاصو کسانو (پادريانو) ته تحفې ورواستولې چي دپاچا سره يې نژدې ناسته درلوده د مکې دکافرانو ډله چي کله حبشې ته ورسېده نو لومړی يې د واکمنانو او پادريانو سره وليدل او تحفې يې ورکړې ددوی ځخه يې وعده واخيسته چي پاچا ته به يې سپارښت کوي بيا دغه ډله د پاچا و دربارته حاضره سوه لومړی يې پاچا ته سجده وکړه بيا يې تحفې ورکړې ورسره يې خپل خواست هم ورته وړاندي کړی چي خواست يې په دې ډول و : اې پاچا ! زموږ دقوم يو ځو بې عقلانو هلکانو خپل زوړ دين پرې ايښې دئ يو نوی دين يې غوره کړی دئ داسې دين دئ چي نه يې موږ پېژنو او نه يې تاسو پېژنی دلته ستاسو هيواد ته راغلي دي دلې اوسيږي موږ دمکې مشرانو ، ددغه هلکانو پلرونو ، اکاګانو او خپلوانو رالېږلي يو چي دغه کسان بېرته له ځانه سره بوزو تاسو دوی موږ ته وسپاری د دوی د خبري سره سم هغه واکمنانو او پادريانو چي دوی رشوت ورکړی و د دوی طرفداري او پلوي وکړه پاچا ورته وويل: کومو کسانو چي زما په هيواد کي پناه اخيستې وي دخبرې پرته يې تاسو ته نه سو سپارلای لومړی به هغه راغواړم معلومات به ځني لاسته کوم که چيري ستاسو خبره صحيح وه نو تاسو ته به يې دروسپارم او که ستاسو خبره درسته نه وه نو ستاسو غوښتنه نه سم پوره کولای، دستي يې مسلمانان راوغوښتل په لومړی وخت کښې مسلمانان ډېر خوابدي سول چي څه به کوو ، خو د الله ﷻ مرسته او فضل و چي په همت يې دا پرېکړه وکړه چي پاچا ته به ورځو او پاکه خبره به

ورته کوو ، کله چې مسلمانان و شاهي دربار ته را ورسېدل لومړی يې سلام ووايه ، دستې يو چا نيوکه پرې وکړه چې دوی د پاچا ادب ونه کړی يعني پاچا ته يې سجده ونه کړه ، مسلمانانو ورته وويل چې زموږ نبيﷺ د الله ﷻ څخه پرته وبل چاته دسجدې کولو اجازه نه ده راکړې ، ددې خبرو وروسته پاچا د دوی د حالاتو پوښتنه وکړه حضرت جعفر ؓ ورمخکې سو پاچا ته يې وويل: موږ په ډېر سخت جهالت کې پراته وو نه مو الله ﷻ پېژانده او نه دهغه په رسولانو خبر وو د ډبرو عبادت به مو کاوه مرداري به مو خوړلې بد کارونه به مو کول خپلوي مو پرې ايښې وي زورور سړي به کمزوري کس واژه موږ په دې حالت کې وو چې الله ﷻ يو رسول راولېږی داسي رسول دئ چې موږ يې نصب ، صداقت ، ايمانداري او پرهيزګاري ښه پېژنو دغه رسول موږ د يوه الله ﷻ يعني د شريک پرته و عبادت ته راوبللو د ډبرو او بتانو دعبادت څخه يې منعه کړو ، د ښو کارونو حکم يې راته وکړی ، د بدو کارونو څخه يې منعه کړو ، موږ ته يې د ريښتيا ويلو ، امانتدارۍ ، وصيله رحمۍ ، د همسايه سره د ښه سلوک ، دلمانځه کولو ، روژې نيولو ، خيرات ورکولو او دښو اخلاقو حکم وکړئ ، دزنا ، بدکارۍ ، درواغ ويلو ، ديتيم دمال خوړلو ، پر چا د تهمت ويلو او داسي نورو بدو عملونو څخه يې منعه کړو . موږ ته يې د قرآنکريم ښوونه راکړه موږ په هغه ايمان راوړی او دهغه حکمونه مو ومنل همدا لامل و چې زموږ قوم زموږ دښمنان سوه او دهر ډول تکليفونو رارسول يې شروع کړه موږ اړ سو چې د خپل نبيﷺ د لارښووني سره سم ستاسو په هيواد کې پناه واخلو . پاچا وويل: کوم قرآن چې ستاسو نبي تاسو ته راوړی دئ د هغه څخه ماته يو څه راوړی حضرت حعفر ؓ د سورة مريم لومړني اياتونه ورته تلاوت کړه پاچا چې دقرآنکريم دغه اياتونه واورېده ـ دی او دده پادريان چې دلته موجود وه ټولو ډېر وژړل آن تردې چې ږيرې يې لندې سوې وروسته پاچا وويل: په الله ﷻ قسم يادوم چې دغه کلام او هغه کلام چې حضرت عيسيؑ راوړی دئ ديوه نور څخه را وتلي دی بيا يې دمکې وخلګو ته انکار وکړئ چې زه و

تاسو ته دغه مسلمانان نسم سپا رلای دمکې خلګ ډېر خوابدي سوه او ډېر سپک سوه پخپلو منځو کي يې مشوره پيل کړه دمشورې په بهير کي يوه وويل : زه به سبا يو داسي چل وکړم چي پاچا د دوی ريښې پرېکړي ملګرو ورته وويل: داسي کار نه دئ په کار ځکه که څه هم دوی مسلمانان سوي دي بيا هم زموږ خپلوان دي خودغه سړي نه ومنل سبا بيا و پاچا ته ورغلل پاچا ته يې وويل: پاچا صاحب ! دغه مسلمانان ستاسو د پيغمبر حضرت عيسي عليه السلام په هکله بې ادبي خبري کوي او وايي چي حضرت عيسي عليه السلام د خدای جل جلاله زوی نه دئ پاچا د دوهم ځل لپاره مسلمانان راوغوښتل ، مسلمانان د غوښتني پر مهال د تېر وار په پرتله زيات خواشيني سول په هر صورت مسلمانانو ويلي دي چي موږ پاچا ته ورغلو پاچا راته وويل: تاسو دعيسي عليه السلام په هکله څه وايا ست ؟ مسلمانانو ورته وويل: موږ دعيسي عليه السلام په هکله هغه څه وايو چي الله جل جلاله زموږ پر نبي ﷺ باندي نازل کړي دي پاچا ورته وويل: ستاسو پر نبي ﷺ باندي د عيسي ▲ په هکله څه نازل سوي دي ؟ مسلمانانو ورته وويل : عيسي ▲ دالله جل جلاله نبي دئ ، دالله جل جلاله بنده دئ ، دالله جل جلاله روح دئ ، دالله جل جلاله کلمة ده ،الله جل جلاله د يوې پيغلې (بې واده) ښځي يعني بي بي مريمي رضي الله عنها په وجود کي پيدا کړی او بيا يې وزېږوی. نجاشي پاچا ورته وويل: ستاسو خبري ريشتيا دي ځکه عيسي عليه السلام هم تر دغه خبرو زياتي نه دي ويلي دپاچا سره ناستو پادريانو بک، بک شروع کړی يعني خبري يې سره واړولي خو پا چا ورته وويل: تاسو چي هر څه وايا ست خو حقيقت داسي دئ لکه مسلمانان چي وايي ددې څخه وروسته يې دمکې کافرانو ته ببرته تحفې په لاس ورکړې او مسلمانانو ته يې وويل: تاسو نور په امن کي ياست هر څوک چي تاسو ته تکليف رسوي تاوان به ورکوي بيا يې دغه اعلان هم وکړی چي مسلمانان په امن دي هر څوک چي تکليف ورکوي تاوان باندي لازم دئ.([13])

([13]) (خميس)

په دغه وخت کې په حبشې کې د مسلمانانو عزت نور هم زيات سو د مکې د کافرانو ډله سپکه او رسوا سوه په دغه کار د مکې د کافرانو د حسد جذبه نوره هم زياته سوه او حضرت عمر ﷺ هم اسلام راوړی و دده مبارک په اسلام سره هم دوی ډېر سوځيدل ، دوی غوښتل چي د مسلمانانو سره د نورو خلګو ليدل بند سي او په يو ډول نه په يو ډول د اسلام ډېوه مړه کړي آخر داچي د مکې مشرانو مشوره وکړه ـ په مشوره کي يې وويل چي اوس نو د محمد ﷺ وژل ضروري دئ مګر د محمد ﷺ وژل څه آسان کار نه و ځکه بنو هاشم يو لوی خاندان و بنو هاشم که څه هم مسلمانان نه وه مګر د محمد ﷺ و وژلو ته هم تيار نه وه نو له همدې امله کافرانو يو وعده سره وکړه چي د بنو هاشم او بنو عبد المطلب سره پرېکوڼ کوي يعني د دغه دوو قومو سره به نه ښوک خبري ، نه به ښوک ورسره کښېني ، نه به ښوک رانيول او خرڅول ور سره کوي ، نه به ښوک کورته ورځي او نه به يې کورته پرېږدي تر هغه وخته پوري چي دوی نبي کريم ﷺ و مرګ ته نه وي حواله کړي د دوی دغه وعده د خولې پر خبرو خلاصه نه سوه بلکي په عملي ډول يې د محرم (حسن حسين) په لومړۍ د نبوت په اووم کال يو پرېکړه ليک وليکی او په مکة مکرمه کي يې و ځړاوه او ټولو خلګو ته يې خبر ورکړ ی چي د دغه پرېکړه ليک به پوره درنښت کوي او په پلې کولو کي به يې پوره کوشش کوي د دغه پرېکړې له وجهې اصحاب کرام ﷺ د دوو غرونو په منځ کي يعني په يوه سخته وچه مځکه کي چي په (شعب ابي طالب) سره يادېده ـ نظر بند سوه نه چا خبري ورسره کولي او نه ښوک ورسره يو ځای کېده او نه دوی د چا سره يو ځای کيدلای سوای نه يې د چا څخه شی رانيولای سوای او نه يې د هغه چا سره ملاقات کولای سوای چي د مکې د باندې څخه به راتلی او نه د دوی څخه ښوک د باندې راوتلای سوای که به راووتی کافرانو به واهه د مسلمانانو څخه که به ښوک يو شی ته اړ سو نو کافرانو به جواب ورکاوه د دوی اړتيا به يې هيڅ نه پوره کول.

دغه مبارکو انسانانو چي لږ غله دانه درلوده په لږ وخت کي خلاصه سوه د خوراک هيڅ نه سوه ورپاته ، د سختو لوږو ورته مخ سو ، دلوږو داسي تکليفونه پرې تېر سوه چي آخر به ددوی اولادونه او ښځو د لوږي د سخت تکليف له امله ژړل ، دوی مبارکان به هم د لوږي څخه په سخت تکليف اخته وه خو د خپل ځان تر تکليف به د اولادونو په لوږه زيات غمګين وه. د څښتن تعالی ﷻ پېرزوينه وه چي درې کاله وروسته هغه پرېکړه ليک چي په مکه مکرمه کي ځړېدئ وينو وخوړی اصحاب کرام د پورتني ناورين څخه خلاص سوه پر اصحابو کرامو چي هر څومره لوږي، تندي او تکليفونه تېر سوه خو دوي پر خپل دين ټينګ ولاړ وه. او ددين د خپرولو څخه يې لاس نه و اخيستی.

فايده: پورتني تکليفونه هغه کسانو پرځان تېر کړي دي چي نومونه يې تر اوسه ځلانده دي او موږ ځانو نه ددوی تا بعداران بولو ، د بريالېتوب په ډګر کي د اصحابانو په څېر د ترقۍ خوبونه وينو (او د حقيقي تګ لاري څخه يې ډېر ليري يو) لږ تر لږه موږ ته هم يو څه فکر کول پکار دي چي دغه مبارکو اصحابانو ددين لپاره څومره قربانۍ ورکړي دي او موږ ددين ، اسلام او مذهب لپاره څه کړي دي ؟او حال دا چي بريالېتوب د کوشش او زيار په نتيجه کي لاسته راځي. موږ غواړو چي هوسا ، ارام او ددنيا په لذته کي ژوند وکړو. په بې دينۍ او عيش کي د کافرانو سره اوږه پر اوږه روان يو د اسلام ترقي دي هم راسره وي، دا کله کيداي سي.

ترسم نه رسی بکعبه ای اعرابی

کين راه که تو می روی بترکستان است

ژباړه: وېرېږم اې صحرايي ! چي وکعبې ته به ونه رسيږې ځکه دغه لاره چي ته پرې روان يې ترکستان ته تلې ده.

دوهم باب

د الله ﷻ څخه خوف او وېره

اصحاب کرام ﷺ د قربانۍ ورکولو او تکليفونو تېرولو سره ـ سره د الله ﷻ څخه زيات وېرېدل د دوی د تکليفونو د نمونې په ډول تاسو ځو قصې ولوستلې چې د دين لپاره يې مال، عزت او خپل ځان قرباني کړي وه ، الله ﷻ دي وکړي چې دوی دوېري او خوف څخه يوه لږه حصه په موږ کي هم پيدا سي د بيلګي په ډول د دوی د خوف او وېري ځو قصې بيانوم:

١ د سيلۍ په وخت کي د نبي ﷺ طريقه

حضرت عايشة ( ) فرمايي: کله چي به وريځ، سيلۍ او داسي نور پېښ سوه د رسول الله ﷺ پر مخ به اثر ښکاره سو او د مخ مبارک رنګ به يې بدل سو کله به د ننه ولاړی او کله به دباندي راووتی او دا کلمة به يې ويل: اَللّهُم اِني اَسئَلُکَ خيَرَهَا وَخَيرَمَافِيهَا وَخَيرَمَا اُرسِلتَ بِهِ وَاَعُوذُبِکَ مِن شَرهَا وَشَر مَافِيهَا وَشَرمَا اُرسِلتَ بِهِ.

ژباړه: اې خدايه ! ﷻ زه ددې هوا خير غواړم او کوم څه چي په دې هوا کي دي (چي د باران او نورو څخه عبارت دي) د هغو خير غواړم او د کوم مقصد لپاره چي دي د غه هوا رالېږلې ده د هغه خير غواړم اې خدايه ﷻ ! زه د دې هوا د شر څخه پنا غواړم کوم څه چي په دې هوا کي دي د هغه د شر څخه پنا غواړم او د کوم څه لپاره چي دي رالېږلې ده د هغه د شر څخه پنا غواړم. کله

چي به باران شروع سو رسول ﷺ به خوشاله سو ،حضرت عايشه ؓ فرمايي: ما د رسول ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي اې د الله ﷻ رسوله ! خلګ چي وريځ ويني خوشاليږي ته تر هغه وخته پرېشانه يې چي باران شروع کيږي رسول الله ﷺ وفرمايل: زه څه باور نلرم چي په دې وريځ کي به د الله ﷻ عذاب وي او که به باران وي، دعاديانو قوم دا عادت درلودئ چي وريځ به راغله دوی به خوشالېدل يوه ورځ وريځ راغله دوی خوشاله وه چي باران دئ مګر په هغه وريځ کي د الله ﷻ عذاب و ټوله يې هلاک کړه.(14)

الله ﷻ د عاديانو په اړه فرمايلي دي:

•🙰⊘⌛⬂◑♦✌⬄○⑩✌ ✍☪➩⌀❻🔔♦⬊ ⬅■⬃❐❐📖♦❻ ✍●☺■🖬•▫
✂☒⓿🕓⍓♎ ☎✂❑⬈♍✍•🔔 ⬀☠⌀&✐☺♦③⌀⑩⬃❐❐📖
✍♦✌ ♦❑➔♎ ⬀🙰♦🖃 🗐 ✍♦☼⬉❷⌀⮌⬂▦❼☜ ⌧⍒⌀❻🔔♦⬊
✍❑&❸⌀▫ ⌀☒③⌀❻ ☎ 🕐⌀○⊘🖃 ☹⬈⬇▫🖬⍓⬈⬃➔♦✌⬄♋✍✂
☐🙰⬈🖎 ⬉❷⌀♓✌⍓⑨➔✍ ⮈⌘⌀⮵ ⮜☹⬈⌀♍❑📖 ⬉⚇✂☒⓿♦⬉
☎✂❑⬅•♦🖮⇧🕒❒🕯•▫ ✍❑&⌀♒▯♦❻ ⌘❷⬂✌❒🕯⊘🖃 ◎⬈⬄⌀☒★
⍓🖮⌀♍🕓☒⓿☒🖎 🗐 ⬀☠⬋&⬅☸⮋▤🕐❀○♦✌ ••⊘◑ ✂❽♦❷⬉③ ••
♦×✓⌀✌⌘❷⇧⬈⬅☺⬂♍✍✂ ♦🏲⬀❑•◑⬂♍✍✂ ❽⌘❽⬂♑•✞
(15) ⮈⌘⊘⮵

ژباړه: دعاديانو قوم چي کله وريځ وليده چي د مځکي پر لوري راروانه وه نو وې ويل: دا وريځ پر موږ باران اوروي(الله ﷻ وفرمايل) نه داسي نه ده بلکي دا هغه عذاب دئ چي تاسويې د راتلو ژر غوښتنه کول (او پيغمبر ته به موويل: که ته رېښتني يې نو پر موږ عذاب راولـه ، الله ﷻ

(14) درمنثور
(15) سورة الاحقاف الاية (٢٤)

یې په دې ډول بیان کړی دئ:) یوه سخته سیلۍ ده چې سخت عذاب پکښې دئ او هر شی به د الله ﷻ د حکم سره سم تباه کړي وروسته د هغه سیلۍ په وجه ټول داسي هلاک سوه چې دودانیو پرته هیڅ نه پکښې ښکاریدل (الله ﷻ فرمایي:) موږ په دغه ډول مجرمانو ته عذاب ورکوو.(16)

فایده: تاسو وګورئ چې هغه څوک چې د دنیا او آخرت سردار دئ دومره زیات د الله ﷻ څخه ویرېږي سره له دې چې ټولو ته معلومه ده چې الله ﷻ په قرآنکریم کي د رسول ﷺ سره وعده کړې ده چې ستا په شتون کي به ودوی ته عذاب نه ورکوم ددې وعدې سره ـ سره بیا هم رسول الله ﷺ ته د سیلۍ او وریځي د راتګ په وخت کي به دتیرو قومونو عذاب ور په یاد سو.

د رسول الله ﷺ په حال کي یو څه فکر کول پکار دي که تاسو وګورئ موږ هر وخت په ګناهونو کي اخته یو زلزلې او نور ډول ـ ډول عذابونه وینو بیا هم ددې پر ځای چې د الله ﷻ څخه و ویریږو ، توبې و باسو او لمونځونه وکړو بې ځایه تحقیقات شروع کړو.

۲- په تیاره کښې د حضرت انس ﷺ عمل

نضر بن عبدالله ﷺ فرمایي: د حضرت انس ﷺ په ژوند کي یوه ورځ دورځي تیاره خوره سوه زه د حضرت انس ﷺ و حضور ته ورغلم او ورته و مي ویل: چې د نبي ﷺ په زمانه کي هم دا ډول شیان راتلل انس ﷺ راته وویل: د نبي ﷺ په زمانه کي چې به لږه هوا تېزه سوه موږ به د قیامت څخه و یرېدو او په چټکۍ سره به و مسجد ته تلو.

یو بل صحابي ابودرداء ﷺ فرمایي: د رسول ﷺ دا عادت و چې کله به سیلۍ را والوته نبي ﷺ به و مسجد ته تشریف یو وړی.(17)

(16) بیان القرآن
(1717) جمع الفوائد

فایده: په اوس وخت کې لوی ـ لوی مصیبتونه او بلا وي راځي بیا هم هیڅوک مسجد ته نه دي تللي عام خلګ خو پرېږده بلکې خاصو خلګو هم دا کار نه دئ کړی خپله په زړه کې ددې سوال په جواب کې فکر وکړئ.

۳ـ د لمر ترندي نیولو په وخت کې د رسول ﷺ عمل

د رسول الله ﷺ په زمانه کې د اصحابو کرامو سره دا فکر و چې رسول ﷺ به د لمر د تر ندي نیولو په وخت کې څه کوي او دا به یې ویل: چې ددې کار څېړنه دې وسي.کله چې به لمر تر ندي ونیوی اصحابانو مبارکانو به خپل کارونه پر ښودل په چابکۍ سره به راغلل همدا ډول د نوی عمر هلکان چې د غشي ویشتلو په تمرین به اخته وه په چابکۍ سره به را غلل څو وګوري چې رسول الله ﷺ څه کوي؟ رسول الله ﷺ به دوه رکعته د کسوف (دلمر ترندي نیولو) لمونځ ادا کړی او ډېر به یې لمونځ اوږد کړی دومره به یې اوږد کړی چې خلګ به بې هوښه پرېوتل په لمانځه کې به یې ژړل او فرمایل به یې : اې خدایه ﷻ ! تا زما سره وعده نه وه کړې چې ستا په شتون کې به پر دوی عذاب نه راولم ؟او نه به په داسې وخت کې عذاب پرې راولم چې دوی په استغفار اخته وي؟(یعني اې الله ! دا ترنده لیرې کړې).

الله ﷻ په سورة الانفال کې در سول ﷺ سره وعده کړې ده چې ته په دوی ک موجو ي یې پر دوی به عذاب نه راولم ، نه په داسې وخت کې عذاب پرې راولم چې دوی په استغفار اختـه وي ځکه الله ﷻ فرمایي:

⬀☠←♑♦🖃✐♋⓿⍓➔⬉⓿♎♐ ✦✎♐✃ ♒♍🔔•🖹 ♐♦✌◆❒
✦✎♐✃ ♒♍🔔☒🖏 ♐♦✌◆❒ 🗐 ⬀☠♉♂❸♎▫ ❁💣☼❒🕮◆❒

♦♌❒⬉❷⍽▦⬂⬄♦✌⬄○□④ ⬀☠➔♎◆❒ ⬀☠←♑♦✍✌ℯ❶⍓➔⬉✌
✌▩▩⬀ ([18]) .

ژباړه: الله ﷻ داسي نه دئ چي پر دوی عذاب راولي او حال دا چي ته په دوی کي يې او نه الله ﷻ په عذاب کونکی دی حال دا چي دوی استغفار ويونکي وي.

رسول الله ◄ و خلګو ته داسي نصيحت وکړی: که چيري لمر يا سپوږمۍ تر نده ونيسي نو ووېرېږئ او د لمانځه و لوري ته ځغه وکړئ زه چي کوم څه کوم د آخرت حالات وينم که تاسو ته دا حالات معلوم سي نو خندا به کمه کړی او ژړا به ډېره کړی کله چي مو داسي حالات (دلمر او سپوږمۍ ترنده) و ليدل لمونځ کوئ، د عا کوئ او صدقه ورکوئ.

۴- نبي کريم ﷺ تو له شپه په ژړا تېرول

رسول الله ﷺ يو ځلي ټوله شپه په ژړا تېره کړه او تر سهار يې په لمانځه کي د آيات وايه:

⬀☠⬋✐□✠⍻✉⬧ ⬀☠⬋✐⬀▯✌ℯ❶⍓➔➔✍ ♌⍻☽
⬀☠←♑⬧⍈ ⬀❷⍽▦⬂⬄⬧✍ ♌⍻☽◆❒ ☎ ☒⍝←⑩✍♦⌛⍽⬉
⬇❽③⍉❿⍓➔⬂⍈✍✁ ❁❍☼❒🕮 ⍓⌨❉☼⍻✉⬧
([19]) ⬀⬀⬀⍽⬀⬤⚐⑩⬀▤◘♦⬂💻✍✁

ژباړه: (اې خدايه !) که ته دوی په عذاب کړي (ستا اختيار دئ) ، دوی ستا بنده ګان دي (مالک اختيارلري چي خپلو بند ګانو ته د ګناه په بدل کي سزا ورکړي) او که ته دوی ته مغفرت

([18]) سورة الانفال الاية (٣٣)
([19]) سورة المآئده الاية (١١٨)

وکړې (نو هم ستا اختیار دئ) بېشکه ته ،هم ته غالب یې او د حکمت څښتن یې (معافي به دي د حکمت موافق وي) [20]

د امام ابو حنیفة﷫ په اړه راغلي دي چي یوه شپه یې ټوله لاندینی آیات په لمانځه کي لوستي او ژړل یې:

♦🏱⬀❑◆⓿⬂✆👓✂ ☎✂❒↓❽🕔♦☞⬂👌👓✂◆❒
(21) ⮰✎✐⇗ ♦♌❑⬉👌✠❷⇳⬈⬉😐⬂✆👓✂ 👓◘&🙞⑨❒🕮

ژباړه: جلا سئ اې مجرمانو ! نن ورځ (په دنیا کي خو تاسو او سپېڅلي خلک ګډ اوسېدلاست)

د قیامت په ورځ به مجرمان جلاوي او سپېڅلي خلک به جلا وي د الله ﷻ دغه حکم چي سړی واوري هر څومره چي سړی وژاړي لږ دئ څکه نه ده معلومه چي موږ به د مجرمانو په ډله کي یو او که به د سپېڅلو خلګو په ډله کي یو.

۵- د الله ﷻ څخه د حضرت ابوبکر ﷛ وېره

د ټولو اهل سنتو په اتفاق سره حضرت ابوبکر ﷛ د انبیاوو نه پرته تر ټولو انسانانو غوره انسان دئ او دده مبارک جنتي کېدل یقیني دي پخپله رسول ﷺ د جنتي کېدو زیری ورکړی دئ بلکي د جنتیانو د یوې ډلي سردار یې ښودلی دئ، او د جنت د ټولو دروازو څخه یې د بلني زیری ورکړی دئ او دا یې هم فرمایلي دي چي زما په امت کښې به تر ټولو لومړی حضرت ابوبکر صدیق ﷛ جنت ته داخلېږي دده مبارک ددومره فضلیتو سره ـ سره بیا هم د الله ﷻ څخه دومره

([20]) بیان القرآن
([21]) سورة یسین الایة (۵۹)

وېرېدئ چي ويل به يې: کاشکي زه درخته وای چي پرې سوي وای کله به يې ويل: ارمان چي زه هم وابنه وای چي يو حيوان خوړلی وای او کله به يې ويل ارمان چي زه د يو مؤمن انسان د بدن وېښته وای.

يوه ورځ ده مبارک يو باغ ته تشريف يوړی يو حيوان يې ناست وليدئ سوړ اسويلی يې و کښی او حيوان ته يې وويل: ته څومره په خوند خوړل او ځيښل کوې ، ددرختو په سايو کي ګرځې او پر تاباندي د اخرت هيڅ حساب او کتاب نسته ارمان چي ابوبکر هم ستا په څېر وای يعني دا يې دا اللهﷻ دوېري خوښه وه چي حيوان وای.(22)

ربيعه اسلميرضي الله عنه فرمايي: يوه ورځ زما او د حضرت ابوبکر رضي الله عنه په منځ کي څو خبري زياتي سوې ده مبارک ماته يو سخت لفظ وو ايه چي پرما ښه ونه لګېدئ ژر يې فکر بدل سو او راته وې ويل ته هم هغسې بل لفظ ماته وو ايه چي بدله خلاصه سي او آخرت ته شی پاته نسي ما دويلو څخه انکار وکړی ، ده مبارک را ته وويل چي وو ايه که يې نه وايې زه نبيﷺ ته ورځم او عرض به ورته وکړم ما پدې جواب سره هم د ويلو څخه انکار وکړی ، دی ولاړ سو او دولاړی پدغه وخت کي د بنو اسلم د قوم څخه څه خلګ راغله او وې ويل: دا عجيبه خبره ده چي خپله يې هم زياتی کړی دئ او هم رسول الله ﷺ شکايت کوي مادې خلګو ته وويل تاسو دغه سړی پېژندلی دئ دا څوک دئ؟ دا ابوبکر صديق رضي الله عنه دئ که دی خوابدی سي نو د اللهﷻ نازولی رسول ﷺ به له ما څخه خوابدی سي او د نازولي رسول ﷺ په خفګان سره اللهﷻ ناراضه کېږي که اللهﷻ را څخه ناراضه سي نو بيا د ربيعه په هلاکت کي څه شک سته؟ ربيعه رضي الله عنه فرمايي: ددې څخه وروسته زه د رسول ﷺ و حضور ته حاضر سوم او قصه مي ورته وکړه نبيﷺ و فرمايل: ښه

(22) تاريخ الخلفاء

دې وکړه تاته جواب او بدله اخیستل پکار نه و مګر د هغه په بدله کښې داسې ووایه چې ابوبکره ! تا دې الله ﷻ معاف کړي.

فایده: داد حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه د الله ﷻ دوېرې لږ خبره وه وحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه ته بد له اخیستل دومره قدر او ارزښت درلودئ چې لومړی یې و ربیعه رضي الله عنه ته خپله خواست وکړی او بیایې د نبي ﷺ په واسطه ددې اراده وکړه چې ربیعه رضي الله عنه بدله واخلي نن مونږ او تاسو په سلګو نو خبرې یو او بل ته کوو او ددې فکر هم په ذهن کې نه راځي چې په آخرت کې به ددې خبرو بدله اخیستل کېږي او یا به حساب او کتاب راسره کېږي.

۷- د حضرت عمر رضي الله عنه حالت او دَحَرَه واقعه

حضرت عمر رضي الله عنه به زیات وخت یوه کڅوړه واخیسته او وبه یې ویل ارمان چې زه دا کڅوړه وای کله به یې ویل ارمان چې زه خپلې مور نه وای زېږولی یوه ورځ یو سړی ورته راغلی او ورته وې ویل: فلانکی سړی پر ماظلم کوي تاسو راسره ولاړ سئ د هغه څخه زما بدله راواخله ده مبارک هغه سړی په یوه دوره وواهه او ورته وې ویل کله چې زه د کار د پاره کښېنم ته نه راځې او کله چې زه په نورو کارونو اخته سم نو ته راسې او راته وایې چې بدله راواخله، هغه سړی ولاړی، ده مبارک دستي یو سړی پسې ولېږه او هغه یې راوغوښتی او دوره یې په لاس ورکړه ورته وې ویل اې سړیه ! ته ما وهلی یې اوس ته زما څخه بدله واخله هغه سړی ورته وویل ما ته د الله ﷻ لپاره بخښلی یې.

حضرت عمر رضي الله عنه کورته تشریف یووړی دوه رکعته نفل یې ادا کړه بیایې خپل ځان ته وویل: اې عمره ! ته کښته وې الله ﷻ لوړ کړې، ته ګمراه وې الله ﷻ هدایت درکړی، ته ذلیل وې الله ﷻ عزت درکړی بیایې د خلګو پاچا جوړ کړې اوس تاته یو سړی راځي او درته وایي چې زما

د ظلم بدله را واخله ته يې په دوره وهې سبا به د قيامت په ورځ خپل رب ته څنګه جواب وايې ده مبارک په دغه ډول تر ډېره وخته پوري پر ځان ملامتي ويل.[23]

د حضرت عمر ﷺ مربی (غلام) حضرت اسلم ﷺ وايي: زه يوه ورځ د حضرت عمر ﷺ سره (حَرَه ـ[24]) نومي ځای ته تلم يو ځای مي په يو ځنګل کښې اور تر سترګو سو حضرت عمرﷺ وفرمايل: ښايي دا يو قافله وي چي د شپې په وجه به ښار ته نسوای تلای د ښار د باندي به پاته سوې وي راځه چي پوښتنه پرې وکړو او ددوی د نن شپې د حفاظت انتظام وکړو هلته چي ورسېدو و موليدل چي يوه ښځه ناسته ده څو کوچني اولادونه ورسره دي ژاړي او چغي وهي يو ديګ پر نغري پروت دئ د اوبو ډک دئ لاندي اور تري بليږي مورږ سلام ورته وو ايه او ددنژدې ورتلو اجازه مو ځني واخيسته حضرت عمرﷺ پوښتنه ځني وکړه چي دا کوچنيان ولي ژاړي؟ ښځي ورته وويل: ډېر وږي سوي دي د لوږي له امله ژاړي ده مبارک بيا پوښتنه ځني وکړه چي په ديګ کښي څشي دي؟ ښځي ورته وويل دا ديګ مي د کوچنيانو د خوشحاله کولو لپاره د اوبو ډک کړی او پر اور مي ايښي دئ چي ددوی زړونه پرې ډاډه سي او وېده سي ، ښځي زيا ته کړه چي زما او د امير المومنين عمرﷺ په منځ کښي به الله ﷻ فيصله کوي چي زما ددې ستړي حال څخه ځان نه خبروي حضرت عمرﷺ په ژړا سو او وې ويل الله دي پر تا رحم وکړي عمر ستا د حال څخه څه خبر دئ ؟ ښځي وويل هغه زمونږ امير جوړ سوی دئ او زمونږ د حال څخه ځان نه خبروي اسلمﷺ وايي چي زه حضرت عمرﷺ د ځان سره بېرته بوتلم او په يوه ګونۍ (بورۍ) کښي يې د بيت المال څخه څه اوړه، خورماوي، وازګه، څه کالي او څه پيسې واچولې ګونۍ يې ښه ډکه کړه ما ته يې وويل چي دا زما پر ملا باندي کښېږده ما ورته وويل زه به يې يوسم ده مبارک راته وويل: يا زما پر ملا باندي يې کښېږده، دوه درې واره مي ټينګار وکړی چي زه به يې يوسم

(23) اسد الغابة
(24) مدينې ته نژدې د يو ځای نوم دی

ده نه راسره منل آخر ده راته ويل ايا د قيامت په ورځ زما بار ته پورته کولای سې ؟ ماورته وويل: يا نه يې سم پورته کولای ده مبارک راته وويل نو دابه هم زه پورته کوم ځکه چې د قيامت پـه ورځ پوښتنه زما څخه کيږي ، آخر زه مجبوره سوم چي ګونی دده پر ملا باندي کښېږدم ،حضرت عمرؓ په ډېره چابکۍ سره د ښځي و ځای ته تشريف يووړی زه هم ورسره وم هلته چي ورسېدو ده مبارک په پخپل لاس په ديګ کښي څه اوړه، څه وازګه او خورماوي وديګ ته واچولې او دديګ لړل يې شروع کړه ، د نغري اوريې پخپله پوه کاوه اسلمؓ وايي دده مبارک دږيري څخه دود وتل ماوليدل اخر دا چي ږېره يې په دود توره سوه ددې څخه وروسته يې پخپل مبارک لاس دديګ څه خواړه راويسته او په هغه کوچنيانو يې وخوړل هغه ښه ماړه سوه په خندا او لوبو اخته سوه او کوم څه چي پاته سوه هغه يې ددوی د بل وخت لپاره وروسپارل ښځه هم ډېره خوشاله سوه اووې ويل الله تعالیﷻ دي تاته د خير بدله درکړي ته ددې وړ يې چي د عمرؓ پر ځای باندي خليفه سې.(ښځې دا خبره له دې امله وکړه)چي ښځي دی نه پېژانده چي امير المومنين دئ ، عمرؓ دې ته تسلي ورکړه او ورته وې ويل کله چي ته خليفه ته ورسي مابه هلته پيدا کړې عمرؓ ددوی څخه لږ لېري پر مځکه کښېناستی د لږ ناستي وروسته روان سو او وې ويل: زه لـه دې وجهي څخه کښېناستم چي ماد غه کوچنيان په ژړا ليدلي وه زما زړه و غوښتل چي لږ ساعت يې په خندا هم ووينم.(25)

حضرت عمرؓ د سهار په لمانځه کښي زيات وخت سوره کهف،طه او داسي نور لوی- لوی سورتونه لوستل او دومره به يې ژړل چي اواز به يې تر څو صفونو پوري رسېدئ يوه ورځ يې د سهار په لمانځه کښي سورة يوسف لواسته کله چي دې ځای ته راورسېدئ :♦✌ ♦

☑❼⚠❄⬀❽⇖❍◆❐ ✍✎☐ॐ♦✍ ☎✁❑➚▤⇧⅄❒🕮 ✐✍⍓☺❃✡⚠➀

•⬧ 👓♦👌 ★✏👓✂ ☙⬀♋︎👌 ⬉☠■🖫⇳⬉❒🕮◆❒ ★✏👓✂ ❼■🖫♋︎✆

✍⬧➔⬃🖫■☺←❑♍︎☙⬀♋︎♋︎⬖ [26] نو د ژړا له وجهي يې اواز بند سو تر خولې يې رږغ نه خاتى.

کله به د تهجد په لمانځه کښي په ژړا پرېوتى او ناجوړه به سو.

فايده: داد اللهﷻ د وېري څخه د هغه چا حالت دئ چي د نامه څخه يې لوى ـ لوى پاچاهان وېرېدل او رپېدل نن ورځ يعني ديارلسنيم سوه کاله وروسته يې هم دبدبه ، شان او شوکت منل سوى دئ، نن يو پاچا نه ، حاکم نه بلکي يو کوچنى آمر هم د خپل رعيت سره داسي معامله نه کوي.

۷- د حضرت عباسؓ نصيحت

وهب بن منبهؒ فرمايي: د حضرت عبدالله بن عباسؓ د سترګو ديد لمنځه ولاړى يوه ورځ ما کعبې شريفي ته بوتى هلته چي ورسېدئ د يوې ډلي خلګو څخه د جګړې اواز راتلى ماته يې وويل ما دغه طرفته بوزه نو ماهلته بوتى ده مبارک درسېدو سره سم سلام وواېه هغو خلګو دده څخه د کښېناستلو غوښتنه وکړه ده انکار وکړى او وې فرمايل تاسو ته معلومه نه ده چي د اللهﷻ د خاصو بنده ګانو ډله هغه خلګ دي چي د اللهﷻ د ويري څخه خاموشه وي حال داچي هغه خلګ نه عاجزه او نه ګونګيان وي بلکي ښه پاکي خبري کوونکي وي، ويونکي وي، پوهه لرونکي وي خو د الله تعالىﷻ لوى ذکر ددوى زړونه حيران کړي وي ددغه وجهي څخه يې زړونه مات وي او ژبي يې خاموشه وي کله چي دوى ته په دغه حالت کي پوخوالى پيدا سي نو نېک

---

[26] سورة يوسف الاية (٨٦)

کارونه په چابکۍ سره کوي. (اې خلکو ! ښه کسان خو داسې وي لکه چې و مې ویل) نو تاسو و لې دومره لېرې سوي یاست ؟ یعني اوازونه مو پورته کړي دي.

وهب بن منبه فرمايي ددې څخه وروسته مادوه کسان هم یو ځای ونه لیدل.

فایده: حضرت عبدالله بن عباس به د الله د ویرې څخه دومره ژړل چې هروخت به یې په مخ کې داوښکو دبهېدو له امله دوې ننبې د نالو په څېر معلومې وې.

په پورتنۍ قصه کښې عبدالله بن عباس د نیکو کارونو لپاره یوه اسانه تګلاره وښودل هغه دا چې هر څوک د الله د لويي فکر وکړي د هغه لپاره هر ډول نېک کار اسانه وي او بیا هغه یقناً د اخلاصه ډک وي که مونږ په شپه او ورځ کښې یعني ۲۴ ساعته کښې په دغه ډول یولږ فکر وکړو نو دغه ګران کاردی ؟

۸- د تبوک په سفر کښې د ثمودیانو په کلي تېرېدنه

د تبوک غزا یوه مشهوره غزا ده او د رسول وروستۍ غزا ده کله چې رسول اکرم ته خبر ورکړل سو چې د روم پاچا پر مدینه منوره د حملې کولو اراده لري یو لوی لښکر ورسره دئ او د شام پر لاره مدینې ته راځي نو رسول الله د هجرت په نهم کال د خدای تعالي(رجب) د میاشتې پر پنځمه د پنج شنبې په ورځ د روم د پاچا مقابلې ته د مدینې منورې څخه روان سو لکه څرنګه چې سخته ګرمي وه او مقابله هم ډېره سخته وه لدې و جهي نبي صفا اعلان وکړی چې د روم د پاچا مقابلې ته څو تیاري وکړی ، نبي پخپله ددې کار لپاره چنده کول شروع کړل دا هغه غزا ده چې حضرت ابوبکر صدیق خپل د کور ټول سامان ددې جګړې لپاره راوړی او کله رسول الله ورته وویل چې اې ابوبکر صدیق ! د کور خلکو ته دې یو شی پرېښودئ حضرت ابوبکر ورته وویل: چې د کور د خلکو لپاره مې الله او دده درسول دنوم برکت او ددوی رضا او

خوشحالي پرېښودل، حضرت عمر ﷺ ددې غزاء لپاره د خپل کور نیم سامان راوړی چي قصه به يې په شپږم باب ځلورم شمېره کښې راسي، حضرت عثمان غني ﷺ ددریمي حصې د جنګیالیو سامان ورکړی همدا ډول هر مسلمان تر خپل توان زیات شیان راوړل لکه څرنګه چي په عمومي ډول مسکنت زیات وو نو لس ـ لس کسان به پر یوه او ښ باندي په وار سره سپرېدل له همدې امله ددې جنګ و جنګیالیو ته جیش العسرة (د سختۍ لښکر) ویل سوی دئ. دا جګړه ډېره سخته وه او سفر هم ډېر لیري و ګرمي هم زیات وه دومره ګرمي وه چي په دغه وخت کښې د مدینې منورې د خرماو باغونه پاخه ولاړوه حال دا چي د مسلمانانو لپاره د ټول کال د رزق د جمع کېدو وخت و دا په حقیقت کښې د الله ﷻ سخت امتحان و دیوې خوا د الله تعالي څخه وېره وه او دنبي ﷺ امر و چي د تللو پرته بله لار نه وه د بلې خوا دټول کال رزق له منځه تلل و ځکه ټولي درختي پخې وي هغه ټولي بې سرپرسته پاتېدې خو ددې ټولو سختو تکلیفونو سره د الله ﷻ وېره پردوی مبارکانو باندي غالبه سول او درسول الله ﷺ سره روان سول یوازي منافقان، معذورین، ښځي، کوچنیان او هغه کسان پاته سول چي په مدینه کي ورته اړتیا وه او یاداسي کسان پاته سول چي ددوی لپاره سپرلۍ نوي د ژړا په حالت کښې پاته سول الله ﷻ يې په اړه ایات نازل کړې:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

♦♌❑➔⧽🙰⌧☾⇱③ 🙵♦👌 ☎✁❒←⑨⬂♑⬧⑥ ⬩❒🕮 🙵🕓☼♦❽⍓❍
(27) 🖎🙰🙷🖏

دیادوني وړ ده چي درې کسان د ضرورت پرته پاته سول چي قصه به يې وروسته راسي کله چي رسول ﷺ او اصحاب ﷺ د ثموديانو پر کلي تېرېدل نو نبي ﷺ خپل مخ مبارک په لمن پټ کړی او اوښه يې تېزه کړه اصحابو کرامو ﷺ ته يې امر وکړی چي پر دې ځای په تېزۍ سره تېر سئ ، د ظالمانو په کلي کښې په ژړا تېر سئ او په دې وېره تېر سئ چي خدای مکړه هغه عذاب پر تاسو نازل نسي کوم چي پردوی نازل سوی دئ.(28)

فايده: د الله تعالي خوړ او نازولی بنده او دده سرتيري دوستان چي د خپلي قرباني ثبوت ورکوي په دغه ځای کښې په تېزۍ سره تېرېږي او رسول ﷺ په ژړا د تلو حکم ورکوي چي خدای مکړه هغه عذاب پر دوی نازل نسي (کوم چي پر ثموديانو نازل سوی و) زموږ حال وګوره په کوم کلي کښې چي زلزله وسي د هغه ځاي څخه د سيل ځای جوړوو ، دوران سوو ودانيو وسيل ته ورځو ژړا خو څه کوي بلکي په زړه کښې د ژړا فکر لا نه کوو.

۹- په تبوک کښې د حضرت کعب ﷺ غير حاضري او د هغه توبه

د تبوک په غزا کښې د معذورانو څخه پرته د اتياوو څخه زيات منافقان د انصارو څخه وه چي په جنګ کي يې ګډون نه و کړی په دغه پيمانه د کلو او صحراو خلګ هم وه ، ددې څخه علاوه يوه لويه ډله د باندنيو خلګو څخه داسي وه چي خپله هم په غزاء کښې نه وه تللي او نور يې هم منعه کول لکه چي الله ﷻ ددوی بيان داسي کوي:

(27) سورة التوبة الاية (٩٢)
(28) اسلام ، خميس

لاتَنفِرُوا فِي الحَر.

ژباړه: (منافقانو به نورو خلګو ته ویل:) په ګرمۍ کښې مه وځئ.

یعني دوی به خلک منعه کول چې سخته ګرمي ده مه ځئ او حال دا چې الله ﷻ فرمایي ددوزخ د اور ګرمي ډېره سخته ده.

ددغه خلګو څخه علاوه درې ریښتني پاخه مسلمانان هم وه چې د قوي عذر څخه پرته په جنګ کښې نوه شریک سوی یو کعب بن مالک ﷺ، دوهم هلال بن امیه ﷺ او دریم مراره بن ربیعه ﷺ دا درې سره مبارک اصحابان د نفاق دعذر په وجهه نوه پاته سوي بلکې خوشحالي یې د پاته کېدو سبب سو.

کعب ﷺ خپل حالات په تفصیل سره بیانوي وروسته به راسي، د مراره بن امیه ﷺ باغ ښه د میوو ډک و فکر یې وکړی چې که چیري زه ولاړ سم نو ټوله میوې به ضایع سي زه تل په غزاو کښې شریک سوی یم که دا ځل نسم ولاړ نو څه پروا لري ددغه وجهي څخه پاته سو خو کله چې په حقیقت پوه سو نو دباغ ټولي میوې یې د الله ﷻ په لاره کښې صدقه کړې ځکه دغه میوې دده دپاته کېدو سبب ګرځېدلي وې.

دهلال ﷺ اولادونه او خپلوان یو خواته تللي وه نابېره په دغه وخت کښې سره جمع سول ده هم دا فکر وکړی چې زه تل په غزاو کښې شریک سوی یم که دا ځل شریک نسم نو څه تاوان لري کله چې په حقیقت پوه سو نود زړه له درده یې د ټولو قریبانو سره د اړیکو پرېکولو اراده وکړه ځکه دغه اړیکي دده د پاته کېدو سبب ګرځېدلي وي.

د حضرت کعب ﷺ قصه په احادیثو کې زیاته راغلېده خو دی مبارک خپل حالت په تفصیل سره داسي بیانوي: زه د ټولو غزاو په وخت کې دومره شتمن نه وم لکه د تبوک دغزا په وخت کې چې شتمن وم ما پدغه وخت کې دوې او ښاني درلودې او بل هیڅ وخت زه ددوو اوښانو مالک سوی نه وم.

د نبي ﷺ عادت داو چي هر چيري به يې د جنګ اراده وکړه نو د جنګ د ځای معلومات به يې نه ورکاوه بلکي د نورو اړخونو حالات به يې پوښتل څرنګه چي د تبوک په غزاء کښي ګرمي ډېره وه، سفر هم ليري و او ددښمن دلښکر شمېر هم زيات و نو ځکه يې په ښکاره اعلان وکړی تر څو خلګ تياري وکړي همدا وجهه وه چي د نبي ﷺ يو لوی شمېر مسلمانانو نومونه ثبت کړه آن تر دې چي د نومونو ليکل يې مشکل سو که چا غوښتي وای چي ځان پټ کړي نو د خلګو دډېروالي له امله يې ځان په ډېره اسانۍ سره پټولای سوای کعب ﷛ وايي پدغه وخت کي ميوې بيخي پخې وي ما به سهار د سفر د سامان دتيارولو اراده وکړه خو ماښام به سو هيڅ قسم تياري به مي نه وکړه مګر ما په خپل زړه کښي دا فکر کاوه چي زما سره هر څه ستته که زه پخه اراده وکړم نو ژربه وسي تر داسي وخته چي نبي کريم ﷺ روان سو او مسلمانان ورسره روان سوه زما دسفر سامان تيار نسو بيا به مي هم دا فکر کاوه چي په يوه يا دوې ورځو کښي به ځان تيارکړم وربه سم پدغه ډول مي نن او سبا ته کول تر داسي وخته چي دنبي ﷺ هلته د رسېدو وخت ډېر نژدې سو هغه وخت مي هم کوشش کاوه خو سامان مي تيار نسو پدغه وخت کي چي ما په مدينه منوره کي شاوخوا وکتل نو يوازي به مي هغه کسان تر سترګو کېدل چي د نفاق داغ به پرې لګېدلی و او يابه معذوره وه ، نبي ﷺ چي تبوک ته ورسېدی پوښتنه يې وکړه چي کعب ﷛ نه معلومېږي څه پېښه ده يو ملګري وويل: اې د الله رسوله ! هغه خپل مال او ښکلا مست وګرځاوه حضرت معاذ ﷛ دغه کس ته وويل: غلطه خبره دي وکړه مونږ ته چي څومره معلومات ستته هغه ښه سړی دئ نبي ﷛ چوپ سو هيڅ يې ونه ويل تر داسي وخته چي د څو ورځو وروسته ما درسول الله ◀ د بېرته راتلو خبر واورېدئ نو ډېر غمجن او فکرمن سوم په زړه کښي به مي ددرواغو عذرونه راتلل چي دنبي ﷺ د درد (غصې) څخه به ځان په خلاص کړم بيابه د بخښي خواست ځني وکړم پدې اړه مي د خپلي کورنۍ د هر يوه سره مشوره کول بالاخره په زړه کښي مي دا پرېکړه وکړه چي د رېښتيا پرته مي بل شی نسي خلاصولای نو مي ټينګه اراده وکړه چي

نبي ﷺ ته به رېښتيا وايم ، د نبي ﷺ مبارک عادت دا و چي کله به يې د سفر څخه تشريف راوړی نو لومړی ځل به يې مسجد ته تشريف يووړی او هلته به يو لږ وخت و اوسېدئ چي د خلګو سره ملاقات وکړي ، رسول الله ﷺ د تبوک څخه د راتګ پر وخت د خپل عادت سره سم مسجد ته ولاړی منافقان به ورته راتلل د دروغو عذرونه به يې ورته ويل او قسمونه به يې ورته اخيستل نبي ﷺ به د هغو ښکاره حال قبلاوه او پټ حال به يې الله ﷻ ته سپاری په دغه وخت کي زه حاضر سوم او سلام مي وواېه نبي ﷺ د خوابدتيا په ډول مسکی سو او اعراض يې را څخه وکړی ماته يې هيڅ توجهه ونه کړه ما ورته وويل: اې د الله رسوله ! تاسو زما څخه مخ واړوه په الله تعالي دي مي قسم وي چي نه زه منافق يم او نه مي په ايمان کي شک سته ده مبارک راته وويل: دې خوا ته راسه زه ورنژدې سوم او کښېناستم نبي ﷺ راته و فرمايل: کوم شی د تلو څخه منعه کړی وې؟ آياتا او ښاني نه وي رانيولي؟ ما ورته وويل: اې د الله رسوله ! که ستا پر ځای د يو بل شتمن سړی سره مخامخ وای نو زما دا يقين دئ چي د هغه قهر څخه به مي په يوه مناسب عذر ځان خلاص کړی وای ځکه الله ﷻ ماته د خبرو کولو طريقه را زده کړې ده خو ستاسي په اړه ماته معلومه ده چي که چيري نن تاسو په دروغو راضي کړم نو الله ﷻ به را څخه ناراضه سي او که پاک رېښتيا درته ووايم تاسو به راته په غصه سی خو نژدې دی چي الله ﷻ به ستاسو خفګان ليري کړي نو ځکه زه رېښتيا درته وايم حقيقت دا و چي قسم په الله ﷻ ما هيڅ عذر نه درلودئ او څومره چي زه په اوس وخت کي فارغ او طاقتمن وم ددې څخه مخکي هيڅ وخت نه وم سوی، نبي ﷺ راته وفرمايل: رېښتيا دي وويل بيا يې راته وويل چي ولاړ سه فيصله به الله ﷻ کوي زه د دغه ځای څخه ولاړ سوم زما د قوم خلګو پرما ملامتي وويل: چي تا ددې څخه مخکي هيڅ ګناه نده کړې که چيري تا عذر ويلی وای نبي ﷺ به ستاسو لپاره د بخښني خواست کړی وای د نبي ﷺ استغفار ستا لپاره بس و ما ددوی څخه و پوښتل چي آيا داسي يو بل څوک سته چي داسي معامله ورسره سوي وي خلګو راته وويل: دوه نور کسان سته و نبي ﷺ ته يې داسي خبري وکړي

لکه تاچي وکړي او نبي ﷺ داسي جواب وکړی لکه تاته چي يې درکړی يو هلال بن أُميه ﷺ او دوهم مراره بن ربيع ﷺ دی.کعب ﷺ فرمايي: ما دوه نور نېکان کسان وليدل چي بدريان هم وه (يعني دبدر په غزا کي يې ګډون هم کړی و) زما په برخليک راسره شريک وه نبي اکرم ◄ زموږ ددرو سره وو سره د خبرو منعه وکړه چي هيڅوک به زموږ سره خبري نه کوي.

داقانون دئ چي هغه چاته څوک غصه کوي چي د هغه سره يې اړيکي زياتي وي او مينه ورسره لري ، زورونه وهغه چاته ورکول کيږي چي په هغه کي اهليت وي د چاسره چي داسي استعداد نه وي هغه ته نه څوک غصه کوي او نه زورونه ورکوي همدا وجه وه چي نبي ﷺ د منافقينو پر ځای و دوی درو ته په غصه سو ځکه په دوی کي اهليت موجود و. کعب ﷺ فرمايي: خلګو زمونږ سره خبري پرېښودې ګويا زموږ دنيا بدله سوه آن تر دې چي پر موږ باندي فراخه مځکه تنګه معلومېده ټول خلګ پردي سوه هيچا خبري نه راسره کولې او که خدای مه کړه رسول الله ﷺ وفات سي نو تر پايه پوري به خلګ زما سره خبري نه کوي او د مړيني پر مهال به څوک د جنازې لمونځ نه راکوي ځکه د نبي ﷺ دامر خلاف هيچا کار نه سوای کولای زموږ دغه حال تر پنځو سو وروځو پوري و زما دوه ملګري دېيل څخه په کور کي پټ ناست وه زه په دوی کښېي يو څه قوي وم ګرځېدم را ګرځيدم او په لمانځه کښې مي ګډون کاوه خو زما سره به هيچا خبري نه کولې. د نبي ﷺ مجلس ته به ولاړم سلام به مي واچوی او په ډېره غور به مي د نبي ﷺ و شونډانو ته کتل چي د جواب لپاره شونډان ښوري که يا دلمانځه وروسته به نبي ﷺ ته نژدې ودرېدم پاته لمونځ به مي کاوه او نبي ﷺ ته به مي پټ ـ پټ کتل چي هغه مبارک ماته ګوري که يا کله چي به زه په لمانځه مشغول سوم نو نبي ﷺ به ماته کتل او کله چي به زه نبي ﷺ متوجه سوم هغه به زما څخه مخ واړوی او اعراض به يې وکړی په همدې ترتيب مسلمانانو زما سره ګذاره کول آخر پر ما کړی تنګه سوه او پرما د مسلمانانو خبري نه کول ډېر درونډ تمام سو يوه ورځ د ابوقتار ﷺ پر دېواله وختم ابوقتار ﷺ په قرابت کي زما د اکا زوی و او زما سره يې ډېري اړيکي

درلودې نو سلام مې ورته ووایه ابوقتادرضی الله عنه جواب نه راکړی بیا مې دوهم ځل سلام ورته ووایه بیا یې جواب نه راکړې دریم ځل مې بیا سلام ورته ووایه ده مبارک راته وویل: الله ﷻ او دهغه رسول ﷺ ښه پوهیږي ددې خبرې په اورېدو سره مې د سترګو څخه اوښکې روانې سوې او بېرته ولاړم د څو ورځو د تېرېدو وروسته د مدینې بازار ته ولاړم که مې کتل یو عیسایي قبطي د غلې خرڅولو لپاره راغلې دئ او د کعب رضی الله عنه په نامه پوښتنه کوي مسلمانانو زما و خواته اشاره وکړه نوموړې عیسایي زما وخواته راغلی او د شام د پاچا غسان خط یې ماته راکړی په خط کې لیکلي وه: مونږ خبرسوی یو چې ستاسو پیغمبر پر تا ظلم کړی دئ الله ﷻ به دې دذلت څخه وساتي ته زما وخواته راسه موږ به دې مرسته او ملاتړ وکړو(داددنیا قانون دئ چې مشر دکشرانو دادب او تربیې لپاره کشرانو ته زورونه ورکوي نو مخالف څوک یې کوشش کوي ترڅو بلې خواته یې ولمسوي او تربیه یې ضایع کړي آخریې خیر خوا جوړ سي) کعب رضی الله عنه فرمایي: ماچې خط ولوستئ (انا لله) مې وویل چې زما حالت اوس تر داسې اندازې رارسېدلی دئ چې کافر اوس زما طمعه کوي او زما داسلام څخه د اوښتلو پلانونه جوړوي.

دا خو زه په یو بل غم اخته سوم خط مې راواخیستی یو تنور ته مې واچوی وروسته رسول الله ◄ ته را غلم او عرض مې ورته وکړی چې اې د الله ﷻ رسوله ! ددا اعراض او خوابدیا له وجهې زما دغه حالت دئ چې اوس کافران وماته طمعه کوي په دغه وخت کې څلوېښت ورځې پوره سوې وې چې د نبي ﷺ قاصد راغلی او ماته یې وویل: چې خپله ښځه د ځان څخه جلا کړه ما ورته وویل: ایازه خپله ښځه طلاقه کړم؟ هغه راته وویل: یا بلکې بیلتون غوره کړه ما خپلې ښځې ته وویل: چې د پلار کره ولاړه سه تر هغه وخته پورې چې زما په اړه الله ﷻ فیصله کوي همدا ډول زما دوو ملګرو ته هم د یو قاصد په واسطه د رسول ﷺ پیغام ورسول سو د هلال بن امیه رضی الله عنه میرمن و رسول الله ﷺ ته حاضره سوه او خواست یې ځني وکړی چې هلال سپین ږیری دئ که زه ولاړه سم نو دده د خدمت څوک به نه وي که یې د حال او احوال معلومولو لپاره څوک نه وي نو

هلال به مړ سي رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: پروانه کوي مګر پام کوه چي کوروالی ونه کړئ ښځي ورته وویل: چي هغه ددې نه دئ دا قصه چي پېښه سوې ده هغه په ژړا اخته دئ. کعب ﷺ فرمايي: ما فکر وکړی که زما میرمن د هلال ﷺ د میرمني په شان د رسول الله ﷺ څخه اجازه واخلي نو کیدای سي چي ماته هم اجازه راکړي بیا به مي فکر وکړی چي هغه خو سپین ږیری و زه خو ځوان یم ګوره چي ماته څه جواب راکړي نو دلاوري به مي نسوای کولای آخر دا چي لس ورځي نوري تیري سوې چي زموږ سره چا خبري نه کولې یعني پوره پنځوس ورځي پوره سوې یوه ورځ مي د سهار لمونځ پر خپل بام وکړی ډېر غمجن ناست وم ځکه پر ما بیخي تنګه وه او ژوند مي بیخي په تکلیف و چي نابېره د سلع د غره د څوکي څخه یو اواز کونکي په لوړ ږغ وویل: اې کعبه ! تاته دي خوشخبري وي ! ما چي دا اواز واورېدئ دستي پر سجده سوم او د ډېري خوشالۍ څخه په ژړا سوم دومري پوه سوم چي تنګي لیري سوې ده. رسول الله ﷺ د سهار د لمانځه وروسته زموږ د معافی اعلان کړی و په دې ډول چي یو سړی ته یې وفرمایل چي غره ته وخېږه او په زوره اعلان وکړه ، دغه اعلان ما تر ټولو مخکي واورېدئ ددې څخه وروسته یو سړی پر آس سپور ماته راغلی او زیری یې راکړی ماهم اغوستي کالي وکښل او زیري ورکونکي ته مي ورکړه ، قسم په الله ﷻ چي په دغه وخت کي ما ددغه جامو * پرته نوري جامې نه درلودې بیا مي دیو چا څخه کالي وغوښتل وامي غوستل.

درسول الله ﷺ و حضورته ورغلم همدا ډول زما هغه نورو ملګرو ته هم خلګو زیری یوړی کله چي زه نبوي مسجد ته حاضر سوم نو حاضر خلګ په چابکۍ زما و خواته راغلل مبارکۍ یې راکولې د ټولو څخه مخکي ابو طلحة ﷺ راوړاندي سو چي تل به مي یاد وي.

* که څه هم دده سره نور مال موجود وو خو په هغه وخت کي ژوند داسي وو چي شیان به ئي د ځان سره نه پریښودل (هذا لهامش من الشیخ)

کعب ﷜ وايي کله چې زه د رسول ﷺ دربار ته ولاړم نبي ﷺ ته مې سلام وواېه رسول ﷺ خوشاله او خندونکی و د خوشالۍ رڼا يې په مخ کې برېښېدل رسول الله ﷺ چې به خوشاله و نو مخ به يې د سپوږمۍ په څېر برېښېدئ ما ورسول الله ﷺ ته عرض وکړی چې اې د الله ﷻ رسوله ! زما د توبې پوره والی دادئ چې زما ټوله جايداد به د الله ﷻ د رضا لپاره په صدقه کې ورکوم ځکه دغه مال زما ددومره غم او مصيبت سبب وګرځېدئ رسول الله ﷺ راته وويل: چې ټوله مال مه صدقه کوه چې د تنګسيا سره به مخ سې بلکې يو حصه يې د ځان لپاره پرېږده ماورته وويل چې ښه دئ د خيبر حصه دې پاته وي کعب ﷛ فرمايي: ماته رېښتيا ويلو خلاصون راکړی ما د ځان سره وعده وکړه چې ټول عمر به رېښتيا وايم. ([29])

فايد: دا داصحابو کرامو د الله ﷻ څخه د ويرې يوه نمونه وه چې کعب ﷜ په ټولو غزاو کې شريک سوی و صرف په دغه يوه جګړه کې شريک سوی نه و دومره زحمتونه يې پر ځان تېر کړه هر څومره زوروني چې ورکړل سوې ده يې فرمانبرداري وکړه او پنځوس ورځې يې په ژړا تيرې کړې او د کوم مال له وجهې څخه چې ورته پېښه سوې وه هغه يې ټوله صدقه کړی ، کافرانو چې طمعه وکړه پدې هيله چې دی په غصه کړي مګر ده دغصې پر ځای نو رهم پر خپلو کړو پښېماني وکړه او دايې هم د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ ناراضي وګڼله چې زما دين دومره کمزوري درجې ته رسېدلی دئ چې اوس کافران طمعه راته کوي چې ددينه څخه مې بې دينه کړي.

موږ مسلمانان يو داسلام ټول احکام زموږ په وړاندي پراته دي د هغو احکام څخه که لمونځ را واخلو چې تر ايمان وروسته لوی مهم حکم دئ په موږ کې يې څومره خلګ کوي؟ او

([29]) (درالمنشور ، فتح الباري)

کوم کسان چې يې کوي هغه يې په څه ډول کوي زکوة او حج خو لا ايسته کښېږده ځکه په هغه کي خو مال مصرفيږي.

۱۰- د اصحابو کرامو په خندا د نبيﷺ خبر تيا ا و د قبر ياد

نبي کريمﷺ يوه ورځ مسجد ته تشريف راوړی يوه ډله خلګ يې وليدل چې خاندي او د خندا په وجه يې غاښونه سپين معلومېدل رسول اللهﷺ ورته و فرمايل: مرګ ډېر يادوئ که تاسو مرګ ډېر ـ ډېر ياد کړئ نو کوم حالت چې زه وينم (يعني خندا) به بيا نه پيدا کيږي پر قبر هيڅ داسي شپه نه تېريږي مګر قبر اوازونه کوي چې زه ديوازي والي کور يم، زه د خاورو کور يم، زه د نابودۍ کور يم او زه د چينجيو کور يم کله چې پاک مؤمن په قبر کي کښېښودل سي نو قبر ورته وايي ستا راتله دي مبارک وي ښه دي وکړه چې راغلي څومره انسانان چې پر مځکه باندي ګرځېدل په هغو ټولو کي ته وماته ډېر خوښ وي نو اوس به زما ښه سلوک ووينې وروسته نو چې دمړي د سترګو ديد تر کومه ځايه رسيږي په هغه اندازه قبر ور ته پراخ سي او دجنت څخه يوه دروازه ورته خلاصه سي چې د جنت خوشبويي او ښه هوا ورته راځي. کله چې يو بدعمله سړی په قبر کي کښېښودل سي نو قبر ورته ووايي ستا دراتلو دي مبارکي نه وي بد دي وکړه چې راغلې پر مځکه چې څومره انسانان ګرځېده په ټولو کي مي ستا څخه بد راتله نن چې ته ماته و سپارل سوې نو زما معامله به ووينې ددې څخه وروسته قبر پر راتنګ سي دغه کس کښېکاږي تر داسي اندازې چې پښتۍ يې سره تيري سي بيا اويا اژدها مارونه پر ده باندي مقرر سي که چيري يو مار پر دنيا باندي يو ځل پوکړي نو د زهرو له امله به د مځکي پر مخ يو وابنه

هم نه سي پاته دغه ماران به نو موږي سرې تر قيامته پوري چيچي ددې خبري څخه وروسته رسول ﷺ و فرمايل: قبر يا د جنت يو باغ دئ او يا ددوزخ يوه کنده ده.[30]

فايده: دالله ﷻ څخه وېره زياته مهمه او اړينه خبره ده همدا وجه وه چې رسول الله ﷺ به هر وخت د الله ﷻ څخه دويري په زيات فکر کي و.

مرګ يادول د انسان لپاره زيات ګټور دئ ځکه نبي ﷺ پورتني نسخه وښوده چې د انسان لپاره مرګ يادول زيات اړين او ګټور دئ (يعني همدا د مرګ ياد دئ چې انسان د ناوړو کارونو څخه ژغوري).

۱۱- حضرت حنظله ؓ د نفاق وېره

حضرت حنظله ؓ فرمايي: يوه ورځ موږ د رسول الله ﷺ په مجلس کي ناست وو چې رسول الله ﷺ وعظ وکړی داسي وعظ و چې زړونه په نرم سوه او د سترګو څخه اوښکي و بهېدې او خپل حقيقت موږ ته ښکاره سوه ، حنظله ؓ فرمايي: کله چې زه د رسول الله ﷺ د مجلس څخه راولاړ سوم کورته ولاړم ښځه او اولادونه مي راته راغله د دنيا خبري شروع سوې د اولادو سره مي د خوښۍ او خندا خبري شروع کړې د ښځي سره ټوکي او خنداکول شروع سوه هغه حالت ولاړی چې ماد رسول الله ﷺ په مجلس کي ژړل دستي فکر راسره پيدا سو چې ته خو منافق سوی يې يوازې د رسول الله ◂ په مجلس کي داسي يې کورته چې راغلې دستي دي حالت بدل سو په دغه فکر ډېر افسوس راته راغلی او ډېر غمجن سوم دستي د کور څخه راووتلم او دا مي وويل چې حنظله خو منافق سو مخامخ حضرت ابوبکر ؓ په مخه راغلی ده مبارک ته مي وويل: چې

[30] (مشکوة)

حنظله خو منافق سو ابوبکر ﷺ راته وویل: سبحان الله هیڅ کله نه، ما خپله قصه ورته بیان کړه چې موږ خو دنبي ﷺ په مجلس کې ناست یو نبي ﷺ د دوزخ او جنت بیان کوی موږ داسي سو چې ګویا دغه دواړه زموږ په مخ کې دي کله چې موږ کورته راسو نو د اولادو، ښځي او مال په غم کې سو دنبي ﷺ د مبارک مجلس خبري ټولي را ځخه ولاړي سي حضرت ابوبکر ﷺ و فرمایل: چې دا خبره خو ماته هم پيښيږي. نو ددې خبري لپاره دواړه دنبي ﷺ حضور ته حاضر سوه حنظلة ﷺ و نبي ﷺ ته وویل: اې دالله ﷻ رسوله ! زه خو منافق سوم نبي ﷺ ورته و فرمایل: څه پېښه سوه چې منافق سوې حنظلة ﷺ وویل: یا رسول الله ◄ !کله چې موږ ستا په مجلس کې ناست یو نو ته ددوزخ او جنت بیان راته کوې موږ داسي سو چې ګویا جنت او دوزخ زموږ په مخ کې دئ او کله چې کورته ولاړسو نو د اولادو، کور او ښځې په غمو اخته سو ستا بیان مو دذهن څخه ووزي رسول الله ﷺ و فرمایل: که چیري هغه وخت تاسو داسي یاست لکه زما په مخکې چې یاست نو زما دي قسم په هغه ذات وي چې زما روح دده په قدرت کې دئ چې ملائکې به پر لارو او بستر ستاسو سره لاس په لاس وي اې حنظله ! خبره داده .کله کله کله کله.([31])

فایده: دانسان سره انساني اړتیاوي مل وي نو د هغه پوره کول هم ضروري دي لکه خوړل، چیښل، ښځه، اولادونه او ددوی د حال پوښتنه دا هم ضروري شیان دي په دې وجه پورتنی حالت کله کله منځته راځي او هر وخت نه راځي او نه یې امید کول په کار دئ ټول عمر په داسي حالت کې پاتېدل د ملائکو شان دي ځکه داشان دهغوی سره مل وي څرنګه چې انسان دانساني اړتیاوو سره لاس او ګریوان دئ نو ټول عمر په یوه حالت کې نه سي پاتېدلای خو دا خبره ضروري ده چې د اصحابو په پاک ژوند کې ژور فکر وکړو چې هغوی به د نبي ﷺ د مجلس څخه د ولاړېدو وروسته لږ فکر بدل سو نو بیا به یې هم دا ویل چې منافق سوم او د منافق کېدو ویره به

([31]) (احیاء ، مسلم)

ورسره وه (لکه چي وايي ـ عشق است هزار بد گمانی) يعني عشق دئ او زر بد گمانۍ دي ، د کوم چاسره چي عشق وي نو زر بد گمانۍ ورته پيدا سي. د مثال په ډول که د چا د خپل زوی سره مينه وي او هغه يو ځای په سفر ولاړ سي نو هرو خت د زوی د خير او خيريت په فکر کي وي او که خبر سي چي په هغه ځای د طاعون مرض ګډ سوی دئ يا کوم بل فساد پېښ سوی دئ نو خدای خبر چي څومره خطونه به ورته ليږي؟

تکميل

د الله ﷻ څخه د ويري بېل حالات

د قرآن کريم په آياتونو، حديثونو او د اولياؤ په واقعاتو کښي چي څومره د الله ﷻ دوېري اړونده شيان سته د هغه ټولو يو ځای کول خو ګران کار دئ خو دومري په کار ده چي سړی ځان پوه کړي چي د دين د کمال هره ځينه د الله ﷻ څخه ويره ده. حضرت عبد الله بن عمر ﵁ دومري زيات ژړل چي په ژړا ـ ژړا کي به يې سترګي خرابي سوې يوه ورځ يو چا وليدئ دده ژړا ته حيران سو ده مبارک ورته وويل ته زما و ژاړ ته حيران يې؟ د الله ﷻ د ويري څخه لمر ژاړي. په يو بله قصه کي راغلي دي چي ده مبارک ورته وويل: چي د الله ﷻ دوېري څخه سپوږمۍ ژاړي. يو ځوان صحابي قرآنکريم تلاوت کاوه رسول الله ◄ تېرېدئ کله چي صحابي ودغه ځای ته راورسېدئ:

▫⬥❶⬧✉⧫⬧ ⬧⬧⬧⬧☼◑⬧ ⬧⧫☺⧫⬧

▫⬥⬧☼⬧⬧⧫ ◌⬧⧫◑⬧⬧ ⬧⬧☼⬧⬧⬧⧫

⬧⬧⬧⬧ (32)

نو د بدن ورېښتان يې شک، شک ودرېده او په ژړا ـ ژړا پـه سلګو سو او وې ويـل: آه کومـه ورځ چي اسمان وچوي يعني قيامت سي زما بـه څه حال وي. هـاى ! زبـه برباد يم. رول ﷺ ورتـه وويل: ستا ددې ژړا له امله ملائکي هم پـه ژړا سوې. يـو انصـاري رضي الله عنه د تهجد لمـونځ وکـړى بيـا کښېناستى ډېرې و ژړل او وې ويل: و الله ﷻ ته ددوزخ څخه فرياد کوم. رسول الله ◄ ورتـه وويـل تا نن ملائکي وژړولې.

عبد بن رواحة رضي الله عنه يو صحابي دئ ډېر يې ژړل دده مبارک ښـځي چي دى پـه داسي حالت کي وليدئ نو داهم پـه ژړا سوه عبد الله بن رواحة ‌AA پوښـتنه ځني وکړه چي ولي ژاړې؟ دې ورتـه وويل ته پر چشي ژاړې؟ ده مبارک ورتـه وويل زه خو پـردې پـه ژړايـم چي پـر دوزخ بانـدي تېرېدل سته ګوره چي زه به خلاص سم او که به هلته پاته سم (33)

زراره بن اوفي ﷷ په يو مسجد کي لمونځ ورکاوه کله چي دې ځاى ته راورسېدئ:

▫⬥❶⬧✉⧫⬧ ☼⬅◑⬧❷⧫ ×⧫❼ ⬧⬧⧫☾◻⬧⬧➔◻❻⬧⬧⬧⬧ (34)

نو ژر پرېوتى او وفات سو خلقو را پورته کړى او کورته يې يو وړى.

حضرت خليد ﷷ يو وخت لمونځ کاوه کله چي لاندېني آيات ته راورسېدئ:

⬧⧫❻ ☼⧫⬧⬧ ❶⬧⬧✶⬧⬧⬧➔ ⬧⬧⬧◻◻⬧⬧⬧ ▤

◻⧫☾⬧☼✲☺⬧⬧ ⬧➔◻⬧▫⬧◻⬧♍⬧ ⬧⬧⬧◻❻⬧⬧→⬧⬧

---

(32) سورة رحمان الاية (٣٧)

(33) قيام الليل)

(34) سورة المدثر الا ية ٨

⍓⍓⌘❽⇧❍⇱♒ ♊⍓☺⬩⬧ ☎ ♎◻⍓☺⌚◆⑩☛❨⬂♐⧫ ⬧◆⧫⬀❏◆③
⬩◘☐✡⍓⬀⬂♐⧫ ⬩⬸⬗⌘⬃⑩⬆📖◆❒ ⬠❻☐✡♐⧫ ⬲♊◆⇱
⬈☐🗐❏◆⑩⍓⬖⬂♐⧫ ◆✌◆❒ 🗏 ⍓♒⬩⬧ ⇳⑨⬩❩⬩⬧
⬠❻❒⇱❷⬈⬄⬂♐⧫ ⬅⬈⌚◆☞◆✌ ⬩◆⬂❩ ✍◆⓿⬃✪❻✍⧫
(³⁵) ⬲⬀⬂⬃⬁

نو دغه آیات یې په تکرار سره وو ایه دیوه کونج څخه نابېره ږغ وسو چې تر څو به دغه آیات وایې ؟ ستا په بیا بیا ویلو سره څلور پېرانان مړه سوه.

د یو بزرګ قصه یې لیکلې ده چې قرآنکریم یې وایه کله چې دې ځای ته راورسېدئ:

⓿⚐⬅♑⬩⬩⬀❏◆✌ ★✍⧫ ❼■🖫⬂❩ ☎⧫▦❒⬥⑩⬇❻◆❒
(³⁶).☎ ⬁♎⬡⍓⬩⬂♐⧫

نو یوه چیغه یې و کښل و تېبدئ وفات سو نورهم ددې ډول څخه ډېرو واقعات پېښ سوي دي.

حضرت فضیل‌ﷺ یو مشهور بزرګ دئ فرمایي: چې د الله ﷻ څخه وېره سړی ته د هر لوري څخه خیربنیي.

د حضرت شبلي‌ﷺ نوم تېولو اورېدلی دئ ، دی مبارک فرمایي: د هغه وخت څخه چې زه د الله ﷻ څخه وېرېدلی یم ماته داسي د حکمت او عبرت دروازه خلاصه سوې ده چې ددې څخه مخکي هیڅ وخت نه وه خلاصه سوي.

په یوه حدیث شریف کي راغلي دي چې الله ﷻ فرمایي: زه پر خپلو بندګانو دوې وېري نه جمعه کوم او نه دوې بې فکرۍ پرې راولم کوم څوک چې په دنیا کي بې فکره سي نو په آخرت کي

---

(35) سورة آل عمران الاية (١٨٥)
(36) سورة يونس الاية ٣٠

يې وېروم او که په دنيا کي زما څخه وو بېرېدئ نو په آخرت کي يې بې فکري ورکوم يعني دا فکر به نه وي ورسره چي دوزخ ته به ولاړ سم.

د رسول الله ﷺ څخه روايت دئ: څوک چي د الله ﷻ څخه وېرېږي دهغه څخه به هر شی وېرېږي او که څوک د الله ﷻ پرته د بل چا څخه وېرېږي نو هغه به دهر شی څخه وېرېږي.

يحيي بن معاذ رحمه الله فرمايي: که څوک د الله ﷻ څخه دومري وو بېرېږي لکه د مسکنت څخه چي وېرېږي نو برابر به جنت ته ولاړ سي.

ابو سلمان دراني رحمه الله فرمايي: د کوم زړه څخه چي د الله ﷻ وېره ولاړه سي هغه برباد سو.

رسول الله ﷺ فرمايي: د کومي سترګي څخه چي د الله ﷻ د وېري او ښکه توی سي که څه هم د مچ ترسر کوچنۍ وي او پر مخ يې پرېوزي نو الله ﷻ به پر ده باندي ددوزخ اور حرام کړي.

رسول الله ﷺ فرمايي: کوم زړه چي د الله ﷻ د وېري څخه ورپېږي دده ګنا هونه داسي رژېږي لکه د درختي څخه چي پاڼي رژېږي.

دنبي ﷺ څخه په يو بل روايت کي راغلي دي: څوک چي د الله ﷻ د وېري څخه وژاړي دهغه کس دوزخ ته تلل داسي مشکل دئ لکه شيدې چي د تيو څخه راووزي بيا يې بېرته په تيو ننوتل مشکل وي.

حضرت عقبه بن عامر رضي الله عنه د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي د خلاصون لاره کومه ده؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: خپله ژبه ترګورت لاندي راوله (يعني قابو يې کړه) په کور کي کښېنه او پر خپلو ګناهونو ژاړه.

حضرت عائشې رضي الله عنها يوه ورځ د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي ايا ستا په امت کي داسي څوک سته چي بې حسابه او بې کتابه جنت ته ولاړ سي؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: هو ! سته هغه څوک دئ چي خپل ګناهونه يادوي او ژاړي.

زما د آقا ﷺ يو بل روايت دئ چې فرمايي: والله ﷻ ته دوه څاڅکي ډېر خوښ دي يو د اوښکي څاڅکی دئ چې د الله ﷻ د وېرې څخه توی سي دوهم د وينو څاڅکی دئ چې د الله ﷻ په لاره کې توی سي.

په بل روايت کې راغلي د ي چې اوه کسان به د عرش تر سيوري لاندې ناست وي يو هغه کس دئ چې په يوازې والي کې يې د الله ﷻ د وېرې څخه اوښکې تويېږي.

حضرت ابوبکر ؓ فرمايي: چاته چې ژړا ورځي ودې ژاړي که ژړا نه ورځي نو د ژړا چم دې وکړي.

محمد بن منکدر ؒ چې به کله ژړل نو اوښکې به يې پر مخ او ږېره تويېدلې او ويل به يې چې ما ته دا روايت را رسېدلی دئ چې د دوزخ اور به وهغه ځای ته نه رسېږي چې په اوښکو لوند سوی وي.

د ثابت بناني ؒ سترګې خوږ سوې يوه طبيب ورته وويل: د يوې خبرې وعده وکړه سترګې به دې ښې سي هغه وعده داده چې مه ژاړه ده مبارک ورته وويل: په هغه سترګو کې خير نسته چې نه ژاړي.

يزيد بن ميسرة ؒ فرمايي: ژړا د اوو شيانو څخه کيږي: ليونتوب، خوشالي، رياکاري، درد، نشه، وېرېدل او د الله ﷻ د وېرې څخه، همدا ژړا چې د الله ﷻ د وېرې څخه وي غوره ژړا ده چې په يوه اوښکه باندې د دوزخ د اور درياب مري.

کعب احبار ؒ فرمايي: زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح د ده په قدرت کې دئ که زه د الله ﷻ د وېرې څخه وژاړم او اوښکې مې د سترګو څخه توی سي دغه ژړا ماته تر هغه صدقې غوره ده چې د غره په شان سره زر صدقه کړم.

ددې څخه علاوه نور هم په زرګونو داسې ارشادات سته چې د اخبره ثابتوي چې د الله ﷻ په ياد کې او د خپلو ګناهونو په فکر کې ژړا کول کيميا ده او ډېره اړينه او ګټوره ده.

یوه بله خبره هم ضروري ده هغه دا چې لکه څرنګه چې د الله ﷻ څخه سړی و یریږي په دغه اندازه بلکې زیات به د الله ﷻ و رحمت ته امید کوي او د امید په کولو کې به کمی نه کوي ځکه د الله ﷻ د رحمت ساحه ډېره پراخه ده.

د حضرت عمر ﷛ څخه روایت دئ، دی مبارک فرمایي: که په ورځ د قیامت اعلان وسي چې ټول خلګ جنت ته ځي یو کس به دوزخ ته ځي لابه هم زما دا وېره وي چې هغه کس خو به زه نه یم ، او که داسې اعلان وسي چې ټول خلګ دوزخ ته ځي یو کس به جنت ته ځي لابه هم زما امید وي چې هغه کس به زه یم.

نو پکار ده چې و ېره او امید ببل، ببل وګڼل سي او ځان په پوهه کړل سي ددواړو فکر کول پکار دي په ځانګړې ډول د مړیني پر مهال د امید فکر کول زیات پکار دئ.

د نبي ﷺ څخه روایت دئ چې فرمایي: په تاسو کې دې څوک نه مري مګر په داسې حالت کې دې مړ سي چې الله ﷻ ته یې زیات امید وي.

امام احمد بن حنبل ﷫ چې کله وفات کېدئ نو خپل زوی یې راوغوښتی او ورته وې ویل چې ماته داسې حدیثونه واوروه چې و الله ﷻ ته امید په زیاتیږي.

دریم باب

د اصحابو کرامو ﷡ د پرهیزګارۍ او مسکنت بیان

د مسکنت په اړه خپله درسول الله ◄ عادت او دده مبارک و اقعاتي پردې ښودنه کوي چې مسکنت رسول ﷺ په خپله اختیار کړی او خوښ یې و په دې اړه دومره ډېر حدیثونه په کتابو کې جمعه سوي دي چې د هغه نمونه بیانول هم ګران کار دئ.

رسول الله ﷺ فرمايي: فقر (مسکنت) د مؤمن تحفه ده.([37])

١- د نبي ﷺ لپاره د غرونو د سرو زرو جوړولو څخه د نبي ﷺ انکار

د رسول الله ﷺ څخه روايت دئ چي دی مبارک فرمايي: الله ﷻ ماته وويل چي ستا لپاره به غرونه د سرو زرو جوړ کړم ماورته وويل: اې خدايه ! زما د ا خوښه ده چي يوه ورځ په ماړه نس ډوډی وخورم او دوهمه ورځ وږی سم تاته زاری وکړم او تا ياد کړم چي کله موړ سم ستا شکر ادا کړم او ستا ستاينه وکړم.([38])

فايده: تاسو فکر وکړی دا د هغه چا حال دئ چي موږ يې تل نوم يادو او دهغه په امتي کېدو باندي فخر کوو او دده مبارک هره خبره موږ ته پر سر او سترګو قبوله ده.

٢- ددنيا د ډېروالي پر غوښتلو باندي د عمر ؓ خبر تيا او د نبي ﷺ د ګوزارې حالت

رسول الله ﷺ يو وخت قسم اخستی و چي يوه مياشت به خپلو بيبيانو ته نه ورځي تر څو وخو ريږي او ځان ته يې يوه جلا کوټه انتخاب کړې وه په هغه کي اوسېدئ دا خبره په خلګو کي مشهوره سوه چي رسول الله ﷺ و ټولو بيبيانو ته طلاق ورکړی دئ حضرت عمر ؓ په دغه وخت کي په کور کي و چي دا خبر يې واورېدئ دستي په چټکۍ سره مسجد ته راغلی وې ليدل چي اصحاب کرام جلا ، جلا ناست دي او د رسول الله ﷺ د خفګان په وجه ژاړي هلته بيبيګاني په

([37] (ترمذي)
([38] (ترمذي)

خپلو کورو کښې ژاړي حضرت عمر ﷺ خپلې لور حفصې ﷺ ته ورغلی هغې هم په خپل کور کې ژړل عمر ﷺ ورته وويل: ته اوس ژاړې ايا ماته نه وې ويرولې چې د رسول ﷺ د خفګان خبره ونه کړې بيا يې مسجد ته تشريف راوړی په مسجد کې د منبر سره يوه ډله خلک ناست و ژړل يې دی هم هلته يو ګړی کښېناستی خو صبر يې ونه سو نو هغه ځای ته راغلې چې هلته رسول الله ﷺ نژدې و چې وې کټل يو مريی (غلام) حضرت رباح ﷺ د کوټې په دروازه کې ناست دی پښې يې ځړانده کړې دي نو ددغه مريی په واسطه يې د رسول الله ﷺ څخه د ننوتلو اجازه و غوښته حضرت رباح ﷺ چې رسول الله ﷺ ته راغلی او ورته وې ويل: عمر ﷺ د راتلو اجازه غواړي رسول الله ﷺ چوپ سو رباح ﷺ راغلی و عمر ﷺ ته يې وويل: چې رسول الله ﷺ هيڅ اجازه نه راکړه عمر ﷺ بيا د منبر سره کښېناستی بيا يې طاقت نه و سو بيا راغلی د رسول الله ﷺ څخه يې اجازه و غوښته رسول الله ﷺ بيا چوپ سو د عمر ﷺ طاقت نه کېدئ دريم ځل يې بيا اجازه و غوښته حضرت رباح ﷺ په لوړ اواز وويل: اې عمره ! رسول الله ﷺ تاته د ننوتلو اجازه درکړه حضرت عمر ﷺ د رسول الله ﷺ و خدمت ته حاضر سو وې ليدل چې رسول الله ﷺ پر بو ريا (چټايي) باندي ستوني ستخ پروت دئ او يو شی سربېره باندي هوار دئ په بدن مبارک کې يې د بوريا نښې دورايه ښکاري تر سر يې د څرمني يو بالښت لاندي دئ چې د خرما د درختو د خاشو څخه ډک دئ. عمر ﷺ وايي: ما رسول الله ﷺ ته سلام ووايه د سلام څخه وروسته مې د ستي و پو ښتل: اې د الله ﷻ رسوله ! تا و بيبيګانو ته طلاق ورکړی دئ ده مبارک راته وويل: يا، ما و رسول لله ﷺ ته په خوش طبعی وويل: اې د الله ﷻ رسوله ! موږ قريشي خلک وو پر ښځو باندي برلاسي وو د انصارو نارينه پر خپلو ښځو باندي برلاسي نه دي زموږ ښځو چې کله د انصارو ښځي و ليدې نو زموږ ښځو هم اثر څني و اخيستی همدا ډول مې يوه نيمه خبره نوره وکړه چې رسول الله ﷺ مسکی غوندي سو. عمر ﷺ زياتوي ما چې د رسول الله ﷺ په کور کښې و کتل د کور ټول سامان يې درې نارنګ سوي څرمني او يو مټ وربشي وي نور چې مې هر څه شا وخوا وکتل هيڅ شی په

سترګو نه راغلی زه په ژړا سوم رسول الله ﷺ راته وويل: ولي ژاړې؟ ماورته وويل ولې به نه ژاړم ستا په وجود مبارک کې د بوريا نښې معلومېږي او د کور ټول سامان دې دادئ چي زما په مخ کې پروت دئ بيا مې ورته وويل: اې د الله رسوله ! ته دعا وکړه چي ستا په امت کې د پيسو او شتمنې پراخي راسي د روم او پاريس خلګ ګوره چې د الله ﷻ د نه عبادت او بې د ينې سره دومره شتمن دي، قيصر او کسرا د ويالو او باغونو په منځ کې دي ته خو د الله ﷻ افضل بنده يې دغه حال دي دئ. رسول الله ﷺ ښګ وهلی و پدغه وخت کې کښېناستی او وې فرمايل: اې عمره ! ته لا تر اوسه په شک کې پروت يې د آخرت نعمتونه او شتمنې تر دنيا غوره دي کافرانو ته په دې دنيا کې نعمتونه او ښه ژوند ر سيږې مور ته په آخرت کې نعمتونه او ښه ژوند رسيږي. عمر ﷺ وويل: اې د الله رسوله ! زما لپاره بخښنه وغواړه ما په دې خبره کې غلطي وکړه.([39])

فايده: دا ددين او د دنيا د پا چا او د الله د نازولي حضرت محمد ﷺ کړنلاره وه چي په بدن مبارک کې يې د بوريا نښې ښکارېدې او د کور ساز او سامان يې هم معلوم سو تاسو وليدئ چي يو چادښه ژوند غوښتنه وکړه ده مبارک دستي خبرتيا ورکړه.

د حضرت عايشې ؓ څخه يو چا پوښتنه وکړه چي ستا په کور کې د رسول الله ﷺ بستره څنګه وه؟ دې مبارکي و فرمايل: يوه څرمنه وه چي د خرما ددرختې د خاشو څخه ډکه وه.

د حفصې ؓ څخه هم چا پوښتنه وکړه چي د رسول الله ﷺ بستره څنګه وه؟ دې مبارکي ورته و فرمايل: دګونې ټوکرو رسول الله ﷺ به و غوړاوه بيا به پر پرې واتی دا مبارکه وايي: يوه ورځ مي دغه ټوکر څلور غبرګه کړی چي يو څه پوست (نرم) سي سهار رسول الله ﷺ راته وويل: ما ښام دي څشي غوړ ولی و؟ ما ورته وويل: هغه ټوکر مي څلور غبرګه کړی و. رسول الله ﷺ راته

([39]) (فتح الباري)

وویـل ببرتـه یـې هغسـي کـړه لکـه پخـوا چـي و ځکـه د شـپې د پورتـه کېـدو څخـه منعـه کـونکی جوړېږي.[40]

موږ ته و ګوره چي پر نرمو پستو ګور بچو او فرشونو باندي بیدیږو الله ﷻ څومره پراخي راکړې ده موږ ددې پر ځای چي د الله ﷻ شکر و کاږو د ناداری ناړې وهو.

۳- حضرت ابوهریرة ﷛ د لوږي په حالت

حضرت ابوهریرة ﷛ یو ځلي په بوسکي پزه پاکه کړه بیا یې ځان ته وویل: څه بـه وایـې اې ابوهریرة ! نن خو به بو سکي پزه پاکوې هغه وخت دي هېر دئ چي د نبي ﷺ د منبر او کوټې تر منـځ به دلوږي څخه بې هوښه پروت وې خلګو به لیـونی ګڼلې او پښـه بـه یـې پـر څټ درکښېښـودل او حال دا چي لیونتوب نه و بلکي لوږه وه.

فایده: یعني ابوهریرة ﷛ به څو ورځي په نهاره تېرولې بیخي زیـات بـه وږی وآن تـر دې چي بې هوښه به سو خلګو به فکر کاوه چي لیونی سوی دئ. ویل سوي دي: چي د هغـه وخـت دا دود و چي څوک به لیونی سو نو دوی به پـر څټ پښـه ورایښـودله داددوی عـلاج (درملنـه) وه حضرت ابـوهریرة ﷛ پـه خلګـو کـي زیـات صـابر اوعـابـد انسـان و ورځـي، ورځـي بـه یـې پـه نهـاره بانـدي تېرولي.

د نبي ﷺ دڅخه وروسته الله ﷻ فتوحات مسلمانانو تـه ور پـه برخـه کـړه شـتمني راغلي خو ددې سره ـ سره بیا هم ابوهریرة ﷛ لوی عابدو یوه کڅوړه به ورسره وه د خرما دمندکو څخـه بـه یـې ډکـه کـړه تسـبیح بـه یـې پـرې ویلي کله چي بـه خـالي سـوه نـو مینځـي بـه بیـا ور ډکـه کـړه او ورتـه

[40] : شما ئـل

کښېښنودل به یې دا دده مبارک عادت و چې شپه به یې درې حصې کړې وه ده ، دده ښځې او خادم به یې په وار سره عبادت پکښې کاوه (یعني یوه حصه به ده عبادت کاوه یوه حصه به یې ښځې عبادت کاوه او یوه حصه به یې خادم عبادت کاوه).(4)

ما د خپل پلار صاحب څخه اورېدلي دي چې زما د نیکه هم تقریباً د ابوهریرة ﷺ په څېر عادت وو پدې ډول چې اول به تریوې بجې پورې زما پلار په مطالعه اخته وو دوهم ځل به زما نیکه راپورته سو زما پلار به یې بیده کړی او خپله به یې د تهجد لمونځ وکړی دریم ځل به د سهار د لمانځه څخه درې پاوه مخکې زما اکا🏛 راپورته سو دتهجد لمونځ به یې وکړی زما نیکه به د سنت د اتباع په موخه ارام وکړي. اَللهُم ارزُقني اِتبَاعَهُم

۴- د حضرت ابوبکر ﷺ د بیت المال څخه عایشه (خوراکه)

حضرت ابوبکر صدیق ﷺ د ټوکرانو تجارت کاوه او ددې لارې یې د خپل کور ګزاره کوله – کله چې خلیفه سو نو ددود مطابق یې څو پټوان پر لاس واچول او د خرڅولو لپاره یې بازار ته تشریف یووړی حضرت عمر ﷺ په مخه ورغلی پوښتنه یې ځني وکړه چې کومې خواته ځې؟ ده مبارک ورته وویل چې بازار ته ځم عمر ﷺ ورته وویل: که چیري ته په تجارت اخته سې نو د خلافت کار به څنګه کیږي؟ ابوبکرﷺ ورته وویل چې اولادو ته خوراکه د کومې لارې برابره کړم عمر ﷺ ورته وویل چې ابو عبیده ﷺ ته رسول الله ﷺ د امانت ساتونکی لقب ورکړی دی هغه ته به ورسو چې ستا لپاره د بیت المال څخه یو شی مقرر کړي دوی مبارکان و ابوعبیده ﷺ ته ورغله

(41) (تذكرة الحافظ)

ابوعبيده ﷺ و ابوبکر ﷺ ته دومره معاش مقرر کړی چي په اوسط ډول يې يو مهاجر ته مقرر کړی و يعني تر دغه نه زيات او نه کم وو.

يوه ورځ د ابوبکر ﷺ بي بي دده مبارک څخه غوښتنه وکړه چي يو خواږه شی ته مي زړه کيږي ابوبکر ﷺ په جواب کي ورته وويل: زما سره خو پيسي نسته چي دا شی درته رانيسم ؟ بي بي ورته وويل: چي زه به د هري ورځي د خوراک څخه لږ ـ لږ بچت کوم څو ورځي وروسته به دومره پيسي سي چي زه هغه شی په واخلم ده مبارک اجازه ورکړه بي بي مبارکي په څو ورځو کي يو اندازه پيسې سره يو ځای کړې حضرت ابوبکر ﷺ ورته وفرمايل: د تجربې څخه دا معلومه سوه چي دومره پيسې چي تا بچت کړی دي دا مونږ ته د بيت المال څخه زياتي راکول کېدي (ځکه موږ په بيت المال کي دومره حق لرو چي ګزاره په وکړو نو تاچي دومره پيسې بچت کړې ددې څخه معلومه سوه چي ته په پاته پيسو ګذاره کولای سې) نو ده مبارک هغه پيسې چي بي بي جمع کړي وي هغه يې بيرته بيت المال ته وسپارلې او په راتلونکي کي يې د خپلي تنخواه څخه دومره پيسې کمي کړي چي بي بي جمع کړي وې.

فايده: دومره لوی خليفه چي لومړی يې خپل تجارت کاوه او دده داړتياوو لپاره يې بسنه کول لکه څرنګه چي دده داعلان څخه هم معلوميږي او هغه روايت يې هم تائيد کوي کوم چي په بخاري شريف کي د عايشې ﷺ په روايت کي راغلی دئ: کله چي ابوبکر ﷺ خليفه جوړ سو نو وې فرمايل: چي زما قوم ته دا خبره معلومه ده چي زما کارو بار تجارت و او زما د اولادو لپاره يې بسنه کول خو اوس د خلافت په وجه د مسلمانانو په چوپړ کي مشغولتيا ده اوس زما لپاره د بيت المال څخه يو څه مقرريږي چي زما د اولادو لپاره بسنه وکړي. ددې سره سره کله چي دی وفات کي دئ وعايشې ﷺ ته يې وصيت وکړی: چي زما په کور کي که د بيت المال څخه يو شی و هغه و نوی خليفه ته و سپاره. حضرت انس ﷺ فرمايي: دابوبکر ﷺ د وفات څخه وروسته دده مبارک د کورنۍ سره پيسې نه وې مګر يوه د شيدو اوښه، يوه پياله او يو خادم و په ځينو

روایاتو کي تلتک اویوه کمبله هم راغلي ده کله چي عمر ﷺ خلیفه سو نو دغه شیان ورته و سپارل سوه ده مبارک وویل: الله ﷻ دي پر ابوبکر ﷺ رحم وکړي خپل پاته اولادونه يې په سختی کي پرېښودل.[42]

۵- د حضرت عمر ﷺ د بیت المال څخه تنخوا (عایشه)

حضر عمر ﷺ هم تجارت کاوه کله چي خلیفه مقرر سو نو دبیت المال څخه په دې ډول تنخوا ورته مقرر سوه چي ده ټول خلګ راټول کړه او پوښتنه يې ځني وکړه چي تاسو ته معلومه ده چي ما تجارت کاوه اوس چي تاسو په دې کار اخته کړم نو زما د ګزارې ذریعه به څشي وي؟ خلګو بیلي ، بیلي اندازې دده دتنخوا لپاره وښودلې حضرت علي کرم الله وجهه چوپ ناست و ده مبارک پوښتنه ځني وکړه چي تاسو څه نظر لرئ؟ حضرت علي کرم الله وجهه وفرمایل: زما په آند چي منځنۍ تنخوا مقرره سي ښه به وي چي ستا او ستا داولادو لپاره کافي وي حضرت عمر ﷺ هم دغه نظر خوښ کړی او دده لپاره منځنۍ عایشه (تنخوا) مقرره سو. ددې مجلس څخه وروسته په یوه مجلس کي چي حضرت علي ﷺ، حضرت عثمان ﷺ، حضرت زبیر ﷺ او حضرت طلحة ﷺ هم پکښې موجود وه د حضرت عمر ﷺ د تنخوا خبره راغله دوی وویل: چي د عمر ﷺ تنخوا باید زیاته سي ځکه هغه په یوه تنګ حالت کي ژوند تېروي مګر ددې همت خو چا نسوای کولای چي عمر ﷺ ته ووایي چي ستا تنخوا دي زیاته سي نو دوی حفصة ﷺ را وغوښتل چي د رسول الله ﷺ بي بي هم وه او د عمر ﷺ لور هم وه و حفصې ﷺ ته يې وویل: چي ته و عمر ﷺ ته دا خبره وکړه او زموږ نومان تر هغه وخته مه ورښیه چي دده نظر نه وي درته معلوم سوی حضرت

[42] فتح الباري

حفصة ﷺ د عمر ﷺ په خدمت کې حاضره سوه او ددوی خبره يې ورته وکړه د حضرت عمر ﷺ په مخ کښې د غصې او درد نښې ښکاره سوې او بيا يې ددې څخه ددغه کسانو د نومونو پوښتنه وکړه حضرت حفصې ﷺ ورته وويل: چې لومړی ستاسو نظر راته معلوم سي بيا به يې نومونه درته وښيم حضرت عمر ﷺ ورته وويل که ماته ددوی نومان معلوم سي نو مخونه به يې وربدل کړم يعني دومري سزاوي به ورکړم چې په مخو کښې به يې نښې معلومې سي بيا يې ورته وويل: اې حفصې ! درسول الله ﷺ تر ټولو ښه جامه ستا په کور کښې څه شي وه؟ حفصې ﷺ ورته وويل: دوې ګيردې رنګه جامې وې چې رسول الله ﷺ به د جمعې په شپه يا ورځ او يا به يوه ډله خلګ راتله ده مبارګ به اغوستې بيا يې پوښتنه ځنې وکړه چې رسول الله ﷺ تر ټولو ښه خوراک کوم خوراک کړی دئ ؟ دې مبارکې وويل: چې زموږ خوراک د اوربشو ډوډۍ وه يوه ورځ مو د غوړو د ټيم لاندې پاته سوې برخه پر ډوډۍ وموږله نونبي ﷺ په خپله په ښه خوند سره وخوړله او په نورو يې هم وخوړله بيا عمر ﷺ پوښتنه وکړه چې ستا په کور کې د نبي ﷺ ښه بستره څنګه وه؟ حفصې ﷺ ورته وويل يو غټ ټوکر و چې رسول الله ﷺ به په ګرمۍ کښې غبرګ هواراوه او په ژمي کښې به يې نيمه خوا لاندې او نيمه خوا به يې سر ببره پر ځان واچول.

عمر ﷺ وويل: اې حفصې ! هغو خلګو ته دا خبره ورسوه چې نبي ﷺ خپل طرز العمل يوه اندازه مقرر کړی و او دآخرت په اميد يې بس والی کړی و زه به هم د رسول الله ﷺ تابعداري کوم زما او زما ددوو ملګرو يعني رسول الله ﷺ او حضرت ابوبکر ﷺ مثال داسې دئ لکه درې ملګري چې پر يوه لاره روان وي لومړی يو کس د ځان سره توښه واخلې او مقصد ته ورسيږي بيا دوهم کس دهغه اول ملګري تابعداري وکړي او ورپسې ورسيږي بيا دريم کس تلل شروع

کړي او س نو که زه ددوی پر لاره ولاړ سم نو ددوی سره به یو ځای سم او که مې لاره بدله کړه نو هیڅ کله به ددوی سره یو ځای نسم. (43)

فایده: داده هغه سړی دژوندانه حال دئ چې ددنیا پاچهان به ځني وېرېدل او رېیدل څومره زاهدانه او سپېڅلي ژوند يې کاوه.

یوه ورځ يې خطبه ویل لونګ يې ددوولسو پینو څخه جوړ وو او یوه پینه د څرمني پکښې وه.

یوه ورځ په خطبه کې څه ځنډوالی راغلی کله چې دی راورسېدئ نو معذرت یې وغوښتی او وې ویل: زما څخه پر کالو مینځلو وخت تېر سو او ددې څخه پرته مې نور کالي نه درلوده.(44)

یوه ورځ حضرت عمر ﷺ ډوډۍ خوړله غلام (مربی) ورته راغلی او ورته وې ویل: چې عتبه بن ابي فرقد راغلی دئ ده مبارک د دننه راتلو اجازه ورکړه کله چې عتبه بن ابي فرقد راغلی نو عمر ﷺ د ډوډۍ خوړلو ست ورته وکړی ده هم ډوډۍ خوړل پیل کړل هغه ډوډۍ داسې زېږه وه چې ده نسوای تېرولای نو عتبه بن ابي فرقد ورته وویل: چې تاسو ته دمیده اوړو ډوډۍ هم رسېدلای سي عمر ﷺ وویل: ایا ټول مسلمانان دمیده اوړو ډوډۍ خوري؟ عتبه بن ابي فرقد ورته وویل: یا ټوله يې نه خوري. عمر ﷺ ورته وویل: افسوس ته غواړي چې زه ددنیا خوندونه په ژوند کې خلاص کړم.(45)

ددې ډول څخه په سوونو نه، په زرګونو نه بلکې په سلهاوو زرونه د مبارکو اصحابو ﷺ پېښې سته.

(43) اشهر
(44) اشهر
(45) أسد الغابة

ددوی مبارکانو تابعداري نه اوس کېدای او نه هر چا ته په کار ده ځکه قوتونه کم دي هر ثوک يې نه سي پورته کولای همدا وجه ده چي زموږ دوخت د تصوفو بزرګانو دداسي تکليفونو ايستلو اجازه نه ورکوي ځکه قوتونه تر پخوا کم دي هسي نه چي ضعف راسي. خو ددغه مبارکو انسانانو داتباع هيله کول ضروري ده او لږ تر لږه په استراحت کي يو څه کمي راولئ.

کښته او پورته وګورئ او ددې زمانې مطابق يو ميانه ژوند اختيار کړئ بدبختانه زموږ خلګ ددنيا په خوندونو کي زياتوب کوي او تر ځان وزيات مالداره او شتمن ته ګوري او په دې افسوس کي مري چي فلانکی سړی تر ما زيات مالدار دئ.

۶- د حضرت بلال ﷜ د نبي ﷺ لپاره ديو مشرک څخه قرض اخيستل

يو ملګري د حضرت بلال ﷜ څخه پوښتنه وکړه چي د رسول الله ﷺ د خوراک د خرڅ انتظام څنګه و؟ حضرت بلال ﷜ وويل: د رسول الله ﷺ سره خو پيسې نه وي خو دا خدمت ماته سپارل سوی و. کله چي به يو مسلمان وږی راغلی نو نبي ﷺ به ماته اشاره وکړه ما به يو ځاي پور وکړی هغه ته به مي خوراک ورکړی يا به يو ثوک لوڅ راغلی نبي ﷺ به ماته اشاره وکړه ما به يو ځای پور وکړی او هغه ته به مي جامي ورپيدا کړې ددې انتظام د چلېدو په لړ کي يوه ورځ يو کافر ماته راغلی او راته وې ويل: چي زه مالدار او شتمن يم که دي د پيسو اړتيا سوه د بل چا څخه پور مه اخله ماته راځه زه يې درکوم ماورته وويل: تر دې خو ښه خبره نسته. نو کله چي به رسول الله ﷺ ماته امر وکړی ما به د هغه سړی څخه پور اخستي او د رسول لله ﷺ حکم به مي پوره کاوه. دی مبارک وايي يوه ورځ مي اذان وکړی اودس مي تازه کړی که مي کتل هغه کافر راغلی او ماته يې وويل: اې حبشي! زه ورته متوجه سوم زما دمتوجه کېدو سره سم يې ښکنځل شروع کړه او بد او رد يې ويل بيا يې راته وويل: چي د مياشتي څلور ورځي پاته دي که دي په دغه څلورو

ورځو کې زما ټول پور را راپوره نه کړی نو په بدل کې به تا بوزم او غلام به دې کړم د پخوا په څېر به حيوانان څروې بلال ﷺ وايي کافر دا خبره وکړه ولاړی ماټوله ورځ په غم او تکليف تېره کړه هرڅنګه چې وه تېره سوه د ماخستن د لمانځه وروسته د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر سوم او ټوله قصه مې ورته وکړه بيا مې ورته وويل: چې اې د الله ﷻ رسوله ! اوس خو نه ستا سره څه شی سته او نه زما سره زه د ستي يو کار کولای سم د غه سړی مې بې عزته کوي او شرموي مې نو که ستا اجازه وي زه به يو ځای پټ سم که چيري ستاسو سره يو څه شی پيدا سو بيا به حاضر سم ددې خبرې سره سم راغلم توره، ډال او زغره مې را واخيستل ځکه دا زما د سفر سامان و او د سهار کېدو انتظار مې کاوه سهار نژدې و چې يو ملګری راغلی او راته وې ويل: ژر ورسه د رسول الله ﷺ پکار يې زه هم چابک راغلم که مې وکتل څلور اوښانې بار چوکې دې رسول الله ﷺ راته وويل: د خوشالۍ خبره درته کوم الله ﷻ ستا د پور انتظام وکړی دغه څلور بار اوښاني ستا په تصرف کې دې رسول الله ﷺ زياته کړه دا د فدک رئيس ماته تحفه را لېږلې ده بلال ﷺ وايي ما د الله ﷻ شکر ادا کړی او په خوشالی، خوشالی مې هغه واخيستي او ټول قرض مې په ادا کړی بېرته راغلم رسول الله ﷺ په مسجد کې انتظار کاوه زه ورغلم او ورته ومې ويل: اې د الله ﷻ رسوله ! د الله ﷻ شکر دئ چې الله ﷻ د قرضو څخه ستا اوږې سپکې کړې او اوس هيڅ قرض نه دئ پاته نبي ﷺ وفرمايل: د هغه شيانو څخه څه شی پاته سو ماورته وويل: بلې پاته سو رسول الله ﷺ راته وويل: ورسه هغه هم تقسيم کړه چې زه هو سا سم تر هغو زه د مسجد څخه نه ځم تر څو هغه مال ټانه وي تقسيم کړی ټوله ورځ تېره سو د ماخستن د لمانځه د اداييني وروسته رسول الله ﷺ زما څخه پوښتنه وکړه چې هغه پاته مال تقسيم سو ماورته وويل چې يا رسول الله ﷺ څه پاته دئ اړ سړي نه دئ راغلی بيا رسول الله ﷺ په مسجد کې ارام وکړئ دوهمه ورځ ماخستن بيا نبي ﷺ وفرمايل: چې يو څه سته ماورته وويل: چې الله ﷻ تاسو هوسا کړلاست ټوله مال خلاص سو.

فایده: دالله ﷻ ددوستانو دا غوښتنه وي چې ددوی په ملک کې هیڅ مال او سامان نوي پاته نو نبيﷺ چې د ټولو نبیانو سردار دئ او دټولو او لیاو د سر تاج دئ نو ولې به د نه مال غوښتل نه کوي چې ددنیا څخه بیخي فارغه ولاړ سم.

ما په ټینګو ثابت سوو روایتو کې اورېدلي دي چې د حضرت مولانا شاه عبدالرحیم رائپوري (نورالله مرقده) عادت داو چې د نذرانو به څه پیسې جمعه سوې نو په پابندۍ به یې هغه پیسې راوغښتلې او ټولي به یې وویشلې دوفات کېدو څخه مخکې یې د خپلو اغوستلو جامې او نور شیان خپل خاص خادم حضرت مولانا شاه عبدالقادر صاحب ته ورکړه او ورته وې ویل چې زه به اوس ستا څخه دغه جامې په خواست تر لنډه وخته پوري واخلم او ګټه به ځني اخلم او په مِلک کې به ستاوي.

د خپل پلار څخه مې ډېر اوریدلي دي چې څو زره قرضداره و او ویل به یې: چې داد جګړې شی زه د شپې د ځان سره نه ساتم ددې ډوله څخه د بزرګانو ډېري پېښې سته خو دا ضروري نه ده چې د هر بزرګ رنګ دي یو ډول وي بلکې د بزرګانو رنګونه بېل بېل دي او د چمن په ګلانو کښې د هر یو ګل شکل او خوی جلا ـ جلا وي.

۷- د حضرت ابو هریرة ﷛ په لوږه کې د مسئلې پوښتنه

حضرت ابوهريرة ﷺ فرمايي: تاسو زموږ هغه حالت ليدليدئ ؟ چې کله ـ کله به مونږ دومره خوراکه نه سوه پيدا کولای چې خپله ملا پرې جګه کړو ما به دلوږې دوجهې څخه ځيکر د مځکې سره يو ځای کړی او کله به مې نس پر مځکه اچولی و او پروت به وم او کله به مې په نس پورې ډبرې تړلې وې يو واري زه پر هغه لارې باندې کښېنستم چې اصحاب کرام به پر تېرېدل ، حضرت ابوبکر ﷺ تېر سو ما دده مبارک څخه د ځينو خبرو پوښتنه کول شروع کړه فکر مې کاوه چې کورته به مې بوځي او بيا به مې د عادت مطابق څه چې په کور کې موجود وي پر هغه به مې ميلمه کړي خو ده مبارک داسې نه وکړه شايد فکر يې بلې خواته تللې و يا دکور حال ورته معلوم و چې په کور کې هيڅ نسته ددې څخه وروسته حضرت عمر ﷺ تشريف راوړی دده په راتګ سره هم هغسې حالات پېښ سول، بيا نبي ﷺ تشريف راوړی زه يې وليدم نو مسکی سو زما په حالات او مقصد پوه سو راته وې ويل: راځه زما سره ولاړ سه زه هم ورسره ولاړم نبي ﷺ کورته ننواتی ماهم د ننوتلو اجازه واخيسته او کورته ورننوتم په کور کښې يوه پياله دشېدو پرته وه د رسول ﷺ په خدمت کې يې کښېښوده ده مبارک پوښتنه وکړه چې دا شيدې د کومې خواسوی دي جواب ورکړل سو چې د فلانکي ځای څخه تاسو ته هديه راغلې ده نبي ﷺ ماته وويل اې ابوهريرة ! ته ولاړ سه اهل صفه راوغواړه (اهل صفه د اسلام ميلمانه ګڼل سوی دي چې نه به يې کور درلودئ او نه يې ځای درلودئ او نه به يې د خوراک څه انتظام وو او اهل صفه ځکه ورته ويل کېده چې صفه اصلا ديو سايوان نوم وو دوی تر هغه سايوان لاندې وه نو ځکه ورته اهل صفه ويل کېده) ددغه قصې په وخت کښې ددوی شمېر او يا تنه وو دنبي ﷺ عادت دا وو چې ددوی څخه به يې دوه دوه يا څلور څلور د يو شتمن صحابي ميلمانه کول او خپله به يې هم داسې کول چې کله به صدقه راغله نو ټوله به يې دوی ته ورلېږل او خپله به يې ګډون نه پکښې کاوه او که به ده مبارک ته ديو ځای څخه هديه راغله ده مبارک به هم ګډون پکښې کاوه يعنې ورسره خوړل به يې ابو هريرة ﷺ وايې: کله چې رسول الله ﷺ ماته ددوی درابلنې حکم وکړی په

طبيعت کي خو مي نه وه خوښه ځکه شيدې ډېري لږ وي فکر مي کاوه که ټوله راسي او شيدې وڅښني نو اخر واري ماته را رسيږي نو په پياله کي به هيڅ شی نه وي مګر ماته د نبي ﷺ امر و دمنلو پرته بله چاره نه وه زه ولاړم ټوله مي راوسته نبي ﷺ راته وويل: چي دا پياله واخله او په دوی شيدې و چيښه مابه يوه ـ يوه ته پياله ورکول هغه به په ښه ماړه نس شيدې چيښلي او پياله به يې بېرته ماته راکول په دغه ډول ټولو شيدې وچيښلې او ماړه سوه بيا نبي ﷺ پياله په لاس کي واخيسته ماته يې وکتل او مسکی سو بيا يې و فرمايل: چي اوس خو زه او ته پاته سو ماورته وويل: چي ښېشکه داغسي ده ، ده مبارک راته وويل: واخله وي چښه ما وچيښلې بيا يې راته وويل نوري وچښه ما نوري و چيښلی آخر ماورته وويل: اې د الله رسوله ! اوس زه نوري نسم چښلای نبي ﷺ د ټولو څخه وروسته پاته شيدې وچيښلې.

۸- دنبي کريم ﷺ د اصحابو څخه ددوو کسانو په باره کښي سوال

د نبي ﷺ په خدمت کي څه کسان موجود وه چي يو سړی مخاخ تېر سو نبي ﷺ پوښتنه وکړه چي تاسو ددې سړی په اړه څه نظر لری ؟ خلګو ورته وويل: اې د الله رسوله ﷺ ! دا سړی په عزتمنو خلګو کښي دئ په الله ﷻ قسم کوو که چيري دی د يو چا دنکاح غوښتنه وکړي غوښتنه يې منل کيږي که د چا سپارښت کوي منل کيږي رسول الله ﷺ چي ددوی خبري واورېدې چوپ سو ددې څخه وروسته يو بل ملګری مخامخ تېر سو نبي ﷺ دده په اړه هم پوښتنه وکړه خلګو په جواب کي ورته وويل اې د الله رسوله ﷺ ! دا يو غريب مسلمان دئ که چيري د کوزدې غوښتنه وکړي نو څوک خور او لور نه ورکوي که د چاسپارښت کوي نه منل کيږي او که خبري کوي څوک توجه نه ورته کوي نبي ﷺ وفرمايل: که چيري دا ول کس په څېر ټوله دنيا ډکه سي نو دغه دوهم کس تر ټولو بهتر دئ.

فايده: مطلب دا دئ چې يوائې نبوي عزت دالله ﷻ په نزد تر سلګونو هغه عزتمنو خلګو بهتر دئ چې په دنيا کې يې خبرې ته په درنه سترګه کتل کيږي او هر څوک يې د خبرو منلو او اوريدلو ته تيار وي خو د الله ﷻ په نزد ددغه انسان هيڅ عزت نستته. حقيقت خبره داده چې دنيا دالله ﷻ دنامه ويونکو له برکته ودانه ده ځکه که په دنيا کې دالله تعالي نوم اخيستونکی نسي پاته قيامت به راسي او ددنيا وجود به ختم سي دا دالله ﷻ د پاک نامه برکت دئ چې ددنيا ټوله نظام ولاړ دئ.

۹- د نبي اکرم ﷺ سره پر محبت کوونکي باندې د مسکنت راتلل

يو صحابي دنبي ﷺ په خدمت کې حاضر سو او وې ويل: اې د الله ﷻ رسوله! زه ستاسره محبت لرم رسول ﷺ ورته وويل وګوره څه وايې؟ صحابي بيا ورته وويل: چې زما ستاسره محبت دئ نبي ﷺ بيا په دغه ډول جواب ورته ووايه کله چې درې واري د اسوال او جواب وسو نو نبي ﷺ ورته وويل: که چيري ته په خپله خبره کې رينښتني يې نو مسکنت ته ځان تيار کړه ځکه کوم کسان چې زما سره محبت کوي پر هغو باندې مسکنت داسې په چابکۍ سره راځي لکه اوبه چې دلوړې څخه پر کښته په تيزۍ سره راځي.

فايده: همدا وجه وه چې ټول اصحاب کرام رضي الله عنهم به هر وخت په مسکنت او لوږه کې وه همدا ډول لوی محدثين، لوی صوفيان او لوی فقهاءِ کرام زيات يې شتمن نه دي پاته سوي.

۱۰- د عنبر په سريه کښې د مسکنت حالت

نبي ﷺ د هجرت په اتم کال د خدای تعالې په مياشت کې د دریاب وغاړې ته يو درې سوه کسيز لښکر ولېږئ همدغه درې سوه کسيز لښکر ته سريه ويل کيږي ([46]) پر دوی باندې يې حضرت ابو عبيده ﷺ آمر کړی نبي ﷺ په يوه کڅوړه کښې د خورما وو يوه توښه ورکړه دوی مبارکان په هغه ځای کښې پنځلس ورځې وا وسېدل د دوی مبارکانو توښه خلاصه سوه حضرت قيس ﷺ پدې قافله کښې موجود و داوښانو د مالکانو څخه يې اوښان په پيسو واخيستل پدې طمعه چې په مدينه منوره کښې به يې پيسې ورکوي او درې-درې اوښان به يې هره ورځ حلالول خو دريمه ورځ د قافلې آمر داوښانو د حلالولو څخه منعه وکړه ځکه ده فکر کاوه چې سورلۍ به خلاصې سي او بېرته تګ به ګران سي نو د خلګو څخه يې خپلې، خپلې خرماوي راټولې کړې د چاسره چې وې بيايې په کڅوړه کښې واچولې او هره ورځ به يې يوه يوه خرما ورکول دوی به ځېښله بيا به يې اوبه پسې چيښلې تر مابنامه پورې يې دغه خوراک وکه څه هم دا په ويلو کښې کوچنۍ خبره ده مګر د ځګرې پرمهال چې زياتې توانايۍ ته اړتيا وي په يوه دانه خرما ټوله ورځ تېرول ګران کار دئ او لويه خبره ده. کله چې حضرت جابر ﷺ د نبي ﷺ څخه وروسته خلګو ته دا قصه وکړه نو يو شاګرد پوښتنه وکړه چې صاحبه! دا يوې خرما به نو څه کار کاوه؟ ده مبارک ورته وويل: ددې يوې خرما قدر هغه وخت معلوم سو چې دا يوه خرما هم نه پيدا کېدل يوازې لوږه وه نور هيڅ نه وه ددرختې وچې پاڼې به مو څنډلې بيا به مو لندې کړې او خوړلې مو

---

[46] : اصلا سريه دمسلمانانو هغه لښکر ته ويل کيږي چي رسول الله ◄ خپله ګډون نه وي پکښي کړی او غزا وهغه لښکر ته ويل کيږي چي خپل رسول الله ◄ ګډون پکښي کړی وي . ژباړن

مجبوري هر څه کوي او د هري سختۍ وروسته الله ﷻ اساني راولي الله ﷻ ددې تکليفونو وروسته دغه مبارکو اصحابانو ته د درياب څخه يو ماهی راوايستی دغه ماهي ته يې عنبر وايه ددغه ماهي څخه اصحابو ﷺ تر اتلسو ورځو پوري خوراک کاوه او د مديني منوري تر تګ پوري په توښه دانونو کي ددغه ماهي غوښه پرته وه کله چي دوی مديني ته ورسېده او هلته يې نبي ﷺ ته پوره قصه وکړه رسول الله ﷺ ورته وويل: دا د الله ﷻ دلوري يو رزق دئ چي تاسو ته يې رالېږلی دئ.

فايده: په دنيا کي تکليفونه تېرول ضروري دي په ځانګړي ډول پر سپېڅلو انسانانو باندي زيات تکليفونه راځي ځکه رسول الله ﷺ فرمايي: زيات تکليفونه الله ﷻ پر انبياؤ راولي ورپسي پر هغه چا ډېر تکليفونه راولي چي تر ټولو بهتر وي ورپسي يې پر هغه چا راولي چي په پاته کسانو کي بهتر وي. د هر سړی ازموينه د هغه سړی ددينې مرتبې سره برابره کيږي او د هر تکليف وروسته الله ﷻ د خپلي مهربانۍ لمخي اساني راولي. په دې خبره کي هم فکر وکړئ چي زموږ پر مشرانو څومره تکليفونه تېر سوي دي او دا ټول تکليفونه يې ددين لپاره پر ځان تېر کړي دي او ددين د خورولو لپاره يې تېر کړي دي او اوس يې موږ پـه لوی لاس ضائع کوو دوی مبارکانو به لوږې، تندي پر ځان تېرولې ، پاڼي به يې خوړلي ويني به يې تويولې او دين به يې نشر کاوه اوس موږ ددوی ګټه هم نسو ساتلای.

KKKKKK

خلورم باب

د اصحابو کرامو ﷺ د تقوا په باب بيان کي

د اصحابانو ﷺ هر عمل او هر عادت ددې وړ دئ چې ځوک يې د ځان لپاره غوره کړي او تابعداري يې وکړي. ولې به نه وي چې الله ﷻ د خپل نازولي او محبوب رسول ﷺ د ملګرتيا لپاره دغه ډله غوره او چاڼ کړه د رسول الله ﷺ ارشاد دئ چې فرمايي: زه د انسانانو په بهترين قرن او زمانه کي و لېږل سوم. (47)

له همدې امله دغه زمانه له هره پلوه غوره زمانه وه او د زمانې بهترين خلګ د رسول الله ﷺ په ملګرتيا کي وساتل سوه.

۱- د نبي ﷺ د يوې جنازې څخه بېرته راتګ او د يوې ښځي بلنه

نبي کريم ﷺ يوه ورځ د يوې جنازې څخه راتلی يوې ښځي د ميلمستيا بلنه ورکړه نبي ﷺ د خپلو خادمانو سره د هغې ښځي کور ته تشريف يووړی دده مبارک و مخ ته ډوډۍ کښېښودل

(47) شفـاء

سوه خلګو وليدل چې د نبي ﷺ خوله ښوري خو تېرېږي نه. نبي ﷺ وفرمايل: داسي معلومېږي چې ددې سېرلي غوښې د مالک بې اجازې اخيستل سوي وي هغې ښځې وويل: يا رسول الله! ما ددغه سېرلي د رانيولو لپاره سړی لېږلي و خو پيدا نسو بيا مې د همسايه سېرلی واخيستي او پيسې مي ورولېږلې خو د کور مالک نه وو نو د هغه ميرمني ته مې ورکړې او هغې ميرمني سېرلی راولېږی رسول الله ﷺ و فرمايل: په دې ډوډی بنديان و خوروئ.([48])

فايده: دنبي ﷺ د لوړ شان پر برابر يو مشتبه يا د شک شی هم تر ستوني نه تېرېږي دا څه ليري خبره نه ده ځکه د نبي ﷺ ادنا مريانو ته دا ډول واقعاتي پېښيږي.

۲- د نبي ﷺ د صدقې د يوې خرما د ويري څخه ټوله شپه ويښتيا

نبي ﷺ يوه شپه ټوله شپه ويښ وو اړخ پر اړخ اوښتی په بيبيانو کي يو چا ورته وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! نن خوب نه درځي؟ ده مبارک وويل: نن يوه خرما پرته وه ما راپورته کړه چې ضايع نسي او ومي خوړله اوس فکر راسره پيدا سو چي هسي نه چي هغه خرما د صدقې وه.

فايده: زياته صحيح خبره خو دا وه چي هغه خرما د نبي ﷺ خپله وه مګر څرنګه چي د صدقې خرما وي نبيﷺ ته راتلې نو ده فکر کاوه چي د صدقې خرما مي نه وي خوړلې ددې شک په وجه ټوله شپه خوب نه ورتلی او دايې ويل چي خداي مه کړه د صدقې خرما مي نه وي خوړلې دا خو د سردار عالم حال و چي د يوې خرما په وجه يې اړخونه بدلول او ټوله شپه خوب نه ورتلی

([48]) ابـو داؤد

اوس يې داوسنی زمانې د غلامانو حال وګوره چې د رشوت، غلا، سود او نورې پيسې په زړور تيا خوري او په فخر سره ځان د محمد ﷺ په غلامانو کې ګڼي.

۳- د حضرت ابوبکر ﷛ د يو کاهن (فالګر) د خوراک څخه قی وهل

حضرت ابوبکر ﷛ يو غلام درلودی چې ده مبارک ته يې د غُله[49] په ډول ګټه ورکول يوه ورځ غلام ده ته د خوراک يو شی راوړی ده مبارک يو څه و خوړی غلام ورته وويل: چې تا به هر ورځ زما څخه پوښتنه کول چې د کومې لارې دې ګټه کړې ده نن دې هيڅ پوښتنه نه را څخه وکړه ده مبارک ورته وويل: چې نن ډېر وږی وم د لوږې له امله مې پوښتنه ونه کړه اوس وو ايه چې د کومې لارې دې ګټلې ده غلام ورته وويل: چې د کفر په وخت کې زه پر يو قوم تېرېدم پر هغوی مې منتر ويلې وو دوی زما سره د يو شی وعده کړې وه نن د هغوی کره واده وو زه ورغلم دا ډوډۍ يې راکړه ابوبکر ﷛ ورته وويل: تا خو زه هلاک کړم ابوبکر ﷛ ددې څخه وروسته په ستوني ګوتې چخ کړې او د قې وهلو کوشش يې وکړی خو لکه څرنګه چې ده هغه ګوله په لوږه خوړلې وه نو قی يې نه کړه چا ورته وويل: چې په اوبو سره قی وهل کيدای سي نو ده مبارک يوه لويه پياله د اوبو راوغوښته اوبه يې وڅيښلې بيا يې قې کړې تر داسې اندازې چې د ډوډې ګوله يې هم قی کړه يو چا ورته وويل: پر تا دې الله ﷻ رحم وکړي ديوې ګولې ډوډۍ لپاره دې دومره تکليفونه پر ځان تېر کړل ده مبارک ورته وويل: که چيرې زما په ساه سره دا ګوله راوتلای ما به را ايستلې وای ځکه ما دنبي ﷺ څخه اورېدلي دي چې کوم بدن چې په حرامو سره وده وکړي نو ددوزخ اور

---

[49] غُله دې ته ويل کيږي چې غلام ته ووائې چې ولاړسه روزانه ماته دومره پيسې راکوه نوري که دي وګټې هغه ستا دي دا جائزه معامله ده. (هذا الهامش من الشيخ)

د هغه لپاره غوره دئ. زما سره داوېره وه چې هسې نه چې په دغه ګوله سره زما د بدن يوه برخه وده وکړي.[50]

فايده: د حضرت ابوبکرؓ څخه داسې ډېرې پيښې راغلي دي ځکه دده په طبيعت کې احتياط زيات و چې لږ شک به ورته پيدا سو دستي به يې قي واهه.

هم دا ډول د بخاري شريف په يو روايت کي راغلي دي چې يوه ورځ يو غلام د جاهليت په وخت کي د سحر او جادو يو شی چاته ښودلی و هغه اتفاقاً صحيح سو نو هغه ودغه غلام ته څه پيسې ورکړې غلام په مقرر سوو پيسو کي و حضرت ابوبکرؓ ته دغه پيسې ورکړې ابوبکر ؓ و خوړلې بيا چې دده په نس کي کوم څه وه هغه يې ټوله قی کړه. دا لازمي نه ده چې په دغه ډول پيسو کي به د غلامانو پيسې حرامې وي بلکې حرام او حلال دواړو ګمان پر کېده خو حضرت ابوبکرؓ د ډېر احتياط له امله د شک مال نه خوښوی.

۴- د حضرت عمر ؓ د صدقې د شيدو څخه قي

حضرت عمر ؓ يو وار شيدې و چيښلې د هغو شيدو خوند عجيبه ورته معلوم سو نو کوم ملګري چې شيدې راوړې وې د هغه څخه يې پوښتنه وکړه چې دا څنګه شيدې وي؟ او د کومې خوا څخه راغلې وي؟ هغه سړي وويل: چې په فلانکی ځنګله کي د صدقې اوښان څرېدل زه هلته ولاړم هغو خلګو د اوښانو شيدې ولوشلې ماته يې هم راکړې، حضرت عمر ؓ په خوله کي ګوتې واچولې او هغه شيدې يې قی کړې. [51]

---

(50) منتخب كنز العمال
(51) مؤ طا امام مالك

فایده: د اصحابو مبارکانو سره تل دا فکر وو چې د شک په شی سره مو د بدن یوه برخه وده ونه کړي دا خو لاڅه کوي چې ښکاره حرام وي لکه زموږ په زمانه کي چې عام سوي دي.

۵- د حضرت ابوبکر ﷺ د احتیاط لمخي باغ وقف کول

ابن سیرین رحمه الله فرمایي: کله چي د ابوبکر ﷺ د وفات وخت نژدې سو نو ده مبارک و حضرت عائشې رضي الله عنها ته وويل: کله چي زه خلیفه سوم خلګو را ته وويل چي که ته په تجارت مشغول سې نو د مسلمانانو په کارو کي به څه نیمګرتیا پیدا سي باید ته خپله خوارکه د بیت المال څخه واخلې نو له دې وجي زه مجبور سوم چي يو څه واخلم نو اوس دي زما فلانکی باغ په بدله کي ورکړل سي هر کله چي حضرت ابوبکر ﷺ وفات سو نو حضرت عائشې رضي الله عنها و حضرت عمر ﷺ ته سړی ولیږی او د پلار د وصیت مطابق يې باغ ورکړی حضرت عمر ﷺ وفرمایل: ستا پر پلار دي الله ﷻ رحم وکړي ده مبارک غوښتل چي چاته د خولې د خلاصولو وخت ورنه کړي.([52])

فایده: درنو لوستونکو ! د فکر کولو خبره ده چي اول خو هغه شی چي ابوبکر ﷺ اخیستی څه شی وو یعني ډېر لږ شی و بیا چي ده مبارک اخیستی د مشورې والاوو په ټینګار يې اخیستي او د مسلمانانو د فایدې په وجه سره و ددې سره، سره څومره چي دده مبارک توان وو بلکي تر هغه لا زیات يې احتیاط پکښې کاوه چي د احتیاط اندازه يې په دریم باب څلورمه شمېره کي وښودل سوه چي بي بي يې د تنګسیا سره د یوه خوږ شی لپاره یو څه پیسي جمعه کړې وې ده مبارک هغه پیسې هم بیت المال ته وسپارلې او په هغه اندازه يې د خپلي عائشې (تنخوا)

([52]) (کتاب الاموال)

ځنځه کمي کړې د ټولو څخه وروسته يې د ا آخر کار وو چي د اخيستل سوو پیسو بدله يې بېرته بيت المال ته وسپارل.

۶- د حضرت علي بن معبد ﷺ د کرايې د کور په خاوره سره د خط وچول

علي بن معبد ﷺ يو محدث دئ، دی مبارک فرمايي: د يو کرايې په کور کي اوسېدم. يوه ورځ مي يو شی وليکی ددغه خط د وچولو اړتيا پيدا سوه ددغه کور د ېوالونه خاورين وه نو فکر مي وکړی چي ددغه د ېوال څخه يو څه خاوره را واخلم او خط په وچ کړم بيا مي فکر وکړی چي دا کور خو ما په کرايه نيولی دئ داوسېدو لپاره دئ ددې لپاره خو مي نه دئ نيولی چي خاوره يې استعمال کړم بېرته مي په فکر کي راغله چي په دا لږ خاوره هيڅ نه کيږي پروانه لري لږ شی دئ نو خاوره مي را واخيسته د شپې يو څوک په خوب کي راغلی او راته وې ويل: چي صبا د قيامت په ورځ به درته معلومه سي چي لږ خاوره يا لږ شی څه پروا لري؟.

فايده: دا خبره چي صبا به معلومه سي ددې ظاهري مطلب دادئ چي د تقوا درجې زياتي وي کا مله درجه يې يقيناً داوه چي ددغه لږ شی څخه هم ځان وساتي که څه هم دومري لږ شی د جائز کيدو په اندازه کي دئ.([53])

۷- د حضرت علي کرم الله وجهه پر يو قبر تېرېدنه

([53]) احياء

کميل ﷺ فرمايي: چې زه يو ځل د حضرت علي ﷺ سره روان وم چې يو ځنګله ته ورسېدو حضرت علي AA يوې هديرې ته مخ کړی او وې ويل: اې د هديرې څښتنانو ! اې پاته سوو خلګو ! اې د وېرې او يوازيوالي خلګو ! څه خبري دي؟ څه حال مو دئ؟ زموږ خبر خو دادئ چې ستاسو وروسته ستاسو مالونه تقسيم سوه ، اولادونه مو يتيمان سوه ، ښځو مو نور مېړونه وکړه دا خو زموږ خبر دئ تاسو هم يو څه وواياست ،کميل ﷺ وايي چې علي ﷺ ددې څخه وورسته زما لوري ته وکتل او وې ويل: اې کميله ! کچيري دې خلګو ته د خبرو اجازه وای او خبري يې کولای سوای نو دوی به خامخا ويلي وای چې بهترينه توښه تقوا ده دايې وويل بيا په ژړا سو او وې فرمايل: اې کميله ! قبر د عمل صندوق دئ د مرګ په وخت کي به معلوم سي ([54]).

فايده: يعني انسان که ښه کار کوي او که بد کار کوي په دغه قبر کي به ساتل کيږي لکه په صندوق کي چې يو شی ساتل کيږي.

په زياتو حديثونو کي راغلي دي چې ښه عملونه به په يوه ښايسته ښه جوړ سي په قبر کي به د مړي د زړه خوشاله کولو او محبت کولو لپاره راسي او ددې مړي ډاډګيرنه به کوي او بد عملونه به په يو بد شکل جوړ سي بد بوی به يې وي او مړي به نور په تنګيږي.

په حديث شريف کي راغلي دي چې يو سړی مړ سي نو تر قبر پوري دده سره درې ملګري ځي:

۱- لومړی دده مال وي لکه چې د عربو داسي دود وو چې د مړي سره به يې دده مال وړی.

۲- دوهم هغه کسان دي چې دی تر قبر پوري رسوي.

۳- دريم دده عمل دئ.

([54]) منتخب کنز

دوه ملګري یعني مال او دده خپلوان به بېرته ځني راځي او عمل به ورسره پاته وي. نبيﷺ يوه ورځ اصحابو کرامو ته وفرمایل: چي ستاسو د مال او عمل مثال څه ډول دئ؟ اصحابو کرامو ورته وویل: چي تاسو لارښوونه راته وکړئ رسول اللهﷺ وفرمایل: ددې مثال داسي دئ لکه چي یو څوک درې ورونه لري او مړ کیږي نو دوی راوغواړي او ورته ووایي چي وروره ته پوهیږې چي پر ما څه تیریږي؟ ته زما څنګه مرسته کولای سي دایو ورور ورته ووایي چي زه به ستا درملنه وکړم او هر ډول خدمت به دي وکړم کله چي ته مړ سي غسل به درکړم کفن به درکړم او پر اوږو به دي تر قبره پوري یوسم او تر مرګ وروسته به دي په ښو یادوم دا ورور دانسان اولاد او قریبان دي، بیا دوهم ورور ورته ووایي چي زما ستا سره تر مرګه پوري اړیکي دي د مرګ څخه وروسته زه ستا هیڅ پروانه لرم، دا ورور مال دئ، بیا دریم ورور راوغواړي پوښتنه ځني وکړي دریم ورو ورته وایي چي زه ستا په قبر کي ملګري یم دوېري په وخت کي به دي زړه خوشاله کوم کله چي ستا سره حساب کیږي د نیکۍ په پله کي به دي کښېنم د نیکۍ پله به دي درنوم، دا ورور عمل دئ. رسول اللهﷺ و اصحابو کرامو ته وفرمایل: اوس نو تاسو وښیاست چي کوم ورور ښه او ګټور دئ؟ اصحابو کرامو وویل: اې د الله رسوله ! دغه دریم ورور ګټور دئ هغه لومړني دوه وروڼه خو بې ګټې دي.(55)

(55) ایضا

۸- د نبي ﷺ ارشاد چې د خوراک چیښاک حرام وي د هغه دعا نه قبلیږي

د نبي ﷺ ارشاد دئ: چې الله ﷻ خپله پاک دئ پاک مال قبلوي مسلمانانو ته د هغه شي امر کوي کوم چې يې خپلو رسولانو ته کړی دئ. الله ﷻ فرمايي:

⧰□&⑨❐❈🕔♦③
☎✁❑➔▣⬈✍ ⬉✍←♌❾❷♑☞✁
⌘♊♋♦⧗♐⑩⬆⊃♑☞✁
☎✁❑➔▣♦□⬋☞✁♦❐
❼♋□❄♋☽ ☎ ☞🕔♦♋▣🕔✿🕔
♦♌❑➔▣◻☺⬃➔♦✍ ☞◻☺♋✉
(56) ⬅♋⬄⬀⊲☹⬈♋▣♦⬊

ژباړه: اې رسولانو! د پاکو شیانو څخه خوراک کوئ نېک عملونه کوئ زه په هغه شیانو خبریم چې تاسو يې کوئ.

دوهم ځای الله ﷻ فرمايي:

☞◻♑⑩③❐❈🕔♦③
☎✁❑➔▣⬈✍ ⬇□☞□☪♑☞✁
⬅✓⬀❻☞❀☞✁ ❼♋✖ ☞●☺♋✌
••♦❐ ☞✡⌨♐♒⓿•⊂ ⌖☒🕔■▣◻❍
☎✁❑⬉➔♋⧗✸☺•✍
♋☠🕔♦❑⬈⊃⬈⌘

ژباړه: اې هغه کسانو چې ایمان يې راوړی دئ خوراک کوئ د هغه پاکو شیانو څخه چې موږ په رزق درکړي دي د شیطان د قدمونو پیروي مه کوئ بېشکه شیطان ستاسو ښکاره دښمن دئ.

---

(56) سورة مؤمنون الاية (٥١)

🗐 ✃✍︎♎︎⌖⓿⓪⬂⮌⬩🕛︎♊︎⇦

✌︎❒︎🡐⑨⧫︎⬉ ⬀☠︎⬈▤⬩♎︎ 🕛︎🡸❍✵✡︎🕲︎🕽︎

(57)⇦⇨🙦🙧⬀ ⬊×✓🕲︎🖮⓾✌︎

نبي ﷺ د یو سړی بیان وکړی چې اوږده، اوږده سفرونه یې کړي وي (د مسافر دعا قبلیږي) او دی خواره واره ویښتانو والاوي ، خړو پړو جامو والا (یعنې پرېشـانه) وي دی دواړه لاسونه الله ﷻ ته پورته کړي او ووایي: اې الله ! اې الله ! مګر دده خوراک حرام وي چیښـاک یې حرام وي جامې یې حرامي وي تل یې حرام خوړلي وي نو دده دعا چیري قبلیږي.(58)

فایده: د خلګو سره تل دا فکر وي چې د مسلمان دعا ولي نه قبلیږي که دې حدیث شریف ته وګورو نو ټول حالات معلومیږي کـه څه هم الله ﷻ کله، کله پـه خپـل فضـل د کـافر دعـا لا هم قبلوي فاسق خولا څه کوي مګر د پرهیزګاره سړي دعا اصل شی دی ځکه نو د پرهیزګارانو څخه خلګ ددعا هیله کوي. که څوک غواړي چې زما دعا قبوله سي نو د حرامو څخه دې ځان وساتي.

۹- د عمر ﷺ د خپلي بي بي منعه د مشکو دتللو څخه

د حضرت عمر ﷺ و حضور ته یو ځل د بحرین څخه مشک راغله نو عمر ﷺ وویـل: څوک دا مشک تلي؟ چې پر مسلمانانو باندي یې وویشو دده بي بي حضرت عـاتکې ▆ وویـل: چې زه بـه یې وتلم ده مبارک واوریدل او چوپ سو لږ ساعت وروسته یې بیا وویل: چې څوک بـه یې وتلي؟ تر څو پر مسلمانانو یې وویشو. دې مبارکي وویل: چې زه به یې وتلم عمر ᴬᴬ بیـا چوپ سو دریم

(57) سورة البقرة الاية (١٦٨)
(58) جمع الفوائد

ځل يې وويل: چې زه دا نه خوښوم چې ته خپل لاسونه د ترازو په پله کي کښېږدې او په مشکو يې ولړې او بيا هغه لړلي لاسونه پر بدن وموږې او ماته په دغه اندازه زياتوب حاصل سي.

فايده: دا د حضرت عمر ﷺ کامل احتياط و او خپل ځان يې د تهمت څخه خلاصوی که نه نو څوک چي تلل کوي د هغه لاسونه به خامخا لړل کيږي د دغه لږ اندازې په روا والي کي هيڅ شک نسته خو بيا هم ده مبارک خپلي بي بي ته دا خوښه نه کړه.

حضرت عمر بن عبدالعزيز چي عمر ثاني هم ورته وايي ده په خپل وخت کي يو ځل مشک تلل نو پوزه يې وتړل او وې ويل چي د مشکو ګټه ښه بوی دئ (يعني زه نه غواړم چي د غه ګټه تر نورو ماته زياته ورسيږي).([59])

فايده: دا د اصحابو کرامو، تابعينو (رحمة الله عليهم) ، او زموږ د مشرانو اورهبرانو احتياط و.

۱۰- د عمر بن عبدالعزيز د حجاج حاکم لره حاکم نه جوړول

عمر بن عبدالعزيز په خپل وخت کي يو څوک د يو ځای حاکم مقرر کړی يو چا ورته وويل چي دا د حجاج بن يوسف په زمانه کي هم حاکم پاته سوی دئ عمر بن عبدالعزيز د غه سړی د دندي څخه ليري کړی هغه سړي ورته وويل: چي زه ډېر لږ وخت د حجاج په زمانه کي حاکم پاته سوی يم. عمر بن عبدالعزيز ورته وويل چي ستا لپاره دومره بدي بس ده چي چي د هغه سره يوه ورځ يا تر ورځي هم کم حاکم پاته سوي يې.([60])

([59]) احياء

([60]) احياء

فايده: مطلب دادئ چي دده سره د پاته کېدو اثر خامخا پاته کيږي. څوک چي د پرهېزګارو خلګو سره اوسيږي نو پراوسيدونکی باندي زوروره اغېز پـه نـه ليـدونکي ډول د پرهيزګـارو خلګو پرېوزي او څوک چي د بدعملو خلګو سره اوسيږي نو د بدعملو خلګو اثـر بـه خامخا پـرده پرېوزي همدا وجه ده چي د بدو خلګو د ناستي څخه منعه پکار ده انسانان لا څه کوي بلکي د حيوانانو سره په اوسېدو لا اثر پرېوزي.

رسـول الله ﷺ فرمـايي: داوښـانو او اسـونو پـه مالکـانو کـي فخـر او لـويي وي او د بـزو پـه مالکانو کي عاجزي وي. نبي ﷺ ارشاد دئ چي فرمايي: دنيک سړی سره ناسته د مشـکو پـه څير ده که مشک ورونه رسيږي نو بوی به يې خامخا ورسيږي او د بد سړی سره ناسته د اور د کـورې په څېر ده که د اور بڅرکي ور ونه رسيږي نو د دود (لوګي) څخه يې نه خلاصيږي. ([61])

پنځم باب

د لمانځه شوق او په لمانځه کي عاجزي

لمونځ په ټولو عبادتو کي اړين او لازم شی دئ د قيامت پـه ورځ بـه هـم لـومړی د لمانځـه پوښتنه کيږي.

نبي ﷺ فرمايي: د کفر او اسلام تر منځ لمونځ فـرق کوونکی دئ. ددي څخه عـلاوه نـور هـم زيات ارشادات راغلي دي چي زما په يوه بله رساله (فضائل نماز) کي بيان سوي دي.

([61]) مجمع الفوائد

۱- د الله ﷻ ارشاد د نفل کونکي په اړه

الله ﷻ فرمايي: څوک چې زما د دوست سره د ښمني کوي و دغه کس ته زما د جنګ اعلان دئ او هيڅوک زما سره نژدې والی نسي کولای تر څو هغه څه ادا نه کړي چې ما فرض کړي دي يعني زما نژدې والی د فرضونو په ادا ينه سره لاسته راتلای سي او د نفلو په وجه بنده ماته رانژدې کيږي تر د اسي بريده چې زه يې خپل محبوب جوړ کړم نو بيا زه د هغه سړی غوږ سم چې اوريدل په کوي او زه د هغه سړی سترګه سم چې ليدل په کوي او د هغه سړی لاس سم چې يو شی په را اخلي او د هغه سړی پښه سم چې تلل په کوي او کوم شي چې زما څخه غواړي هغه به ورکوم او د کوم شی څخه چې پنا غواړي زه به يې ځني ساتم.(62)

فايده: د سترګي، غوږ او نورو غړو جوړېدو څخه مطلب دادئ چې د هغه ليدل، اوريدل او ګرځېدل به زما د خوښی تابع وي او هيڅ خبره به زما د خوښی خلاف نه کوي. هغه کسان څومره نيک مرغه دي چې د فرضو دادايني وروسته د ډېرو نفلو توفيق ور په برخه سي او دا دولت ورپه برخه سي. الله ﷻ دي په خپل فضل سره ماته او زما دوستانو ته هم ورنصيب کړي.

۲- د نبي کريم ﷺ ټوله شپه لمونځ کول

يو سړي د عائشې ؓ څخه پوښتنه وکړه چې د نبي ﷺ کمه څه عجيبه خبره تاليدلي وي نو راته وې وايه. عائشې ؓ وويل: د نبي ﷺ کومه خبره عجيبه نه وه ؟ بلکي هره خبره يې عجيبه وه يوه شپه راغلی زما سره پرېوتی بيا يې وويل ما پرېږده چې د خپل رب عبادت وکړم دايې وويل

(62) مجمع الفوائد

نو پر لمانځه ودرېدئ او ژړا يې شروع کړه تر داسې اندازې چې اوښکې يې پر سينه مبارکې راتوی سوې بيا پر رکوع سو په رکوع کې يې هم په دغه ډول ژړل بيا پر سجده سو په سجده کې يې هم په دغه ډول ژړل تر داسې وخته چې بلال ﷺ راغلی او د سهار د لمانځه لپاره يې اواز وکړی ما وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! تاسو دومره و ژړل او حال دا چې تاسې د مخکې او وروسته ګناهو څخه پاک يې او که فرضاً هم يې نو الله ﷻ تاسو ته د مغفرت وعده درکړې ده. ده مبارک راته وويل: چې الله ﷻ داسې راسره کړی دي بيا نو زه د الله ﷻ شکر ګذار بنده نه سم جوړ؟ بيا يې راته وويل: ما به ولې داسې نه کول او حال دا چې نن پر ما باندې دا آياتونه نازل سوي دي:

✁✍✎☏✆○○☺✉✆✐◆✆☠ഗ   ⌘✉✐■▫✍✈   ❼✐×   ·♍✐✆

✁✍✎☏✆▲⑩✉✐✍✈   ✐✁✆■✐ഗ☞✍⌘✍✎✁◆❐   ✁✎✍☞❻✍✐✁◆❐

❼✐✐✐❐❄☯✿   ▭●✆◆③✞✉   ✐❻✍❐&❐☸✆✍✎✁◆❐

✁✎✍☞✿✆✎⌛◆✆✐✐ ✍✐✐✐✐✐ ([63])

داخبره په زيات شمېر حديثونو کې راغلې ده چې رسول الله ﷺ به د شپې دومره اوږد لمونځ کاوه چې د ډېرې ولاړې څخه به يې پښې وپړسېدې خلګو به ورته وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ته دومره تکليف پر ځان تېروې حال دا چې الله ﷻ ته بخښلی يې ده مبارک به په جواب کې ويل: ايا زه د الله ﷻ شکر ګذار بنده جوړ نسم؟ ([64])

۳- د رسول الله ﷺ په څلور رکعتو کې شپږ سپارې ويل

([63]) سورة آل عمران الاية (١٩٠) ، اقامة الحجة
([64]) بخاري

حضرت عوف ﷺ فرمايي: چې زه يوه ورځ د رسول الله ﷺ سره په سفر ولاړم رسول الله ﷺ مسواک وواهه او اودس يې وکړی دلمانځه نيت يې وتړی زه هم په لمانځه کې ورسره شريک سوم نبي ﷺ په يو رکعت کې سورة بقره ولوستی کوم ځای چې به د رحمت آيات راغلی نو رسول الله ﷺ به لږ ساعت ودرېدئ او د رحمت د عا به يې غوښتل، کوم ځای چې به د عذاب آيات راغلی نو تر لږ وخته پوري به يې پنا غوښتل د سورة د ختمېدو سره سم يې رکوع وکړه او په رکوع کښې يې (سُبحَانَ ذِي الجَبَرُوت وَالمَلَكُوُت وَ العَظمَة) بيا يې په همدغه اندازه اوږده سجده وکړه کله چې دوهم رکعت ته ولاړ سو په دوهم رکعت کې يې سورت آل عمران ووايه همدا ډول په يو رکعت کې يې يو ـ يو سورت ووايه چې په څلور رکعتو کښې پاو بالا شپږ سپارې کيږي دا به خومره اوږد لمونځ وچې په هر آيت د رحمت او آيات د عذاب باندي يې تر ډېره ساعته دعا غوښته او بيا يې په دغه پيمانه اوږده رکوع او سجده کول.

حضرت خذيفة ﷺ هم خپله يوه قصه د نبي ﷺ سره د لمونځ کولو رانقله کړې ده او فرمايي: چې رسول الله ﷺ په څلورو رکعتو کښې څلور لوی سورتونه ولوستل يعني د سورت بقره څخه د سورت مائده تر ختمه پوري يې وويل.

فايده: د غه څلور سورتونه چې نبي ﷺ په څلور رکعتو کښې لوستلي دي پاؤ بالا شپږ سپارې کيږي او د نبي ﷺ عادت دا و چې قرآنکريم به يې په تجويد او ترتيل سره لواسته (د اصولو سره برابر او په ډېره ارامتيا سره) لکه چې په احاديثو کې راغلې دي. ددې سره رسول الله ﷺ پر هر آيت د رحمت او پر هر آيت د عذاب درېدئ او دعا به يې غوښتل بيا به يې د رکعتو د ولاړې په اندازه اوږده رکوع او سجده کول يعني کله به رسول الله ﷺ په يو رکعت کښې سورت بقره، ال عمران او سورت مائده لواسته چې د غه درې سورتونه نژدې پنځه سپارې کيږي (بيا به يې په دغه اندازه رکوع کول).

دا هغه وخت کېداى سي چي چا پـه لمانځـه کښـې ارام او د سترګو پوخوالى نصيب سي. نبي ﷺ فرمايي: زما د سترګو پوخوالي په لمانځه کښې دئ. اَللهُم ارزُقنِي اِتبَاعَهُ.

۴- د حضرت ابوبکر صديق، حضرت ابن زبير، حضرت علي او نورو اصحابو ﷺ د لمونځونو حالات

مجاهد ؒ د حضرت ابوبکر صديق، او حضرت عبدالله بن زبير ﷺ حال را نقل کړى دئ چي کله به دوى پر لمانځه ودرېدل داسي به ښکارېدل لکه يو لرګى چي ښخ کړې يعني هيڅ به نه ښوريده.(65)

علماو ليکلي دي چي حضرت ابن زبير د حضرت ابوبکر ﷺ ښخه لمونځ زده کړى دئ او ابوبکر ﷺ د رسول الله ﷺ ښخه لمونځ زده کړى دئ يعني په څه ډول چي رسول الله ﷺ لمونځ کاوه پدغه ډول به ابوبکر ﷺ لمونځ کاوه او عبدالله بن زبير ﷺ هم په دغه ډول لمونځ کاوه. ثابت ﷺ وايي چي د عبدالله بن زبير ﷺ لمونځ داسي و لکه يو لرګى چي يو ځاى ښخ کړې. يو څوک وايي چي ابن زبير ﷺ بـه کله دومره اوږده اوبې حرکته سجده وکړه چي مرغان بـه راغلـه دده پرملا بـه کښېناسته، کله به يې دومره اوږده رکوع وکړه چي ټوله شپه به ترسهاره پـه رکوع کښې و او کله به يې دومره اوږده سجده وکړه چي ټوله شپه به تېره سوه کله چي پر حضرت زبير ﷺ باندي جنګ کېدئ نويو وارى د مسجد پر د بوالـه ولګېدئ چي د مسجد دد بوال يوه ټوټه يې والوزل او د حضرت زبير ﷺ د ستوني او ږيري ترمنځ هغه وارى تېر سو خوده هيڅ فکر نه وکړى نه وارخطا سو نه يې رکوع او سجده لنډه کړه يوه ورځ يې لمونځ کاوه دده زوى چي هاشم نومېدئ دده

(65) تاريخ الخلفاء

وخنګ ته بیده و دبام څخه یو مار راولوېدئ او دده پر زوی باندې راتاوسو زوی یې چغې کړې دکور خلګ ټوله په چابکی سره راغله شورماشورجوړسو هغه مار یې مړکړی ابن زبیر رضي الله عنه په هغه ډول سره په ښه ارامتیاسره لمونځ کاوه کله چې یې سلام وګرځاوه نووې ویل چې یوڅه شور او ږغ مې تر غوږ وسو څه شی و؟ بي بي یې ورته وویل چې الله (ﷻ) دې پرتارحم وکړي زوی خو به دې مړسوی وای ته په خبرنه هم نه یې؟ده مبارک ورته وویل ورکه سې که په لمانځه کښې مې بلي خوا ته توجه اوفکرکولای نولمونځ به چیري پاته سوی وای.(66)

حضرت عمر رضي الله عنه چې په اخروخت کې په خنجروهل سو او ددغه زخمو څخه بیاشهید سوهروخت به وینه تري بهیدله اوزیات وخت به بې هوښه وخوبیاهم دلمانځه لپاره بیداره کېدئ لمونځ به یې کاوه دا به یې ویل چې دهغه چالپاره په اسلام کې هیڅ حصه نسته چې لمونځ پرېږدي.

حضرت عثمان رضي الله عنه به ټوله شپه ویښ واوپه یوه رکعت کښې به یې ټوله قرآنکریم ختماوه.

د حضرت علي (کرم الله وجهه) مبارک عادت داسې و چې کله به دلمانځه وخت راغلی نوپر بدن به یې ریږدل راغله اومخ به یې ژړسویو چاپوښتنه ځنې وکړه چې داڅه خبره ده چې دلمانځه دوخت په راتګ سره دې مخ ژړسي اوبدن دې ریږیږي؟ده مبارک ورته وویل: دادهغه امانت وخت دئ چې الله ﷻ پراسمانو مځکه اوغرونو باندې نازل کړی دوی یې دپورته کولو څخه ناتوانه سول خوماپورته کړی.

د حضرت خلف بن ایوب رحمه الله څخه یوچاپوښتنه وکړه چې تاپه لمانځه کښې مچان نه تنګوي؟ده مبارک په جواب کښې ورته وویل چې بدکاره خلګ حکومت په دورو وهي دی ږغ نه کوي دا تکلیفونه پرځان تېروي خوپه دې فخرکوي چې زه دحکومت په هرډول وهلو کې نه ښورم

(66) بدایه وغیره

يعنې چې زه خوشومره ښينګ يم زه چې د خپل ربﷻ وحضورته ولاړيم زه ديوه مچ لـه املـه وښوربږم.

مسلم بن يسار چې به کله دلمانځه لپاره ودرېدی نو د خپل کورخلګوته به يې وويل چې تاسوماته خبري کوي زه ستاسوپه خبرونه پوهېږم يوه ورځ ده مبارک دبصرې په جامع مسجد کې لمونځ کاوه چې دمسجد يوه برخه راچپه سوه خلګويې له امله وځغستل دباندې سره يوځای سوه شوراوغوغاسوه خودی هيڅ په خبرنه سو.

دحضرت خاتم اصم څخه چادلمانځه دحالاتو پوښتنه وکړه ده مبارک پـه جـواب کښې ورته وويل: کله چې دلمانځه وخت راسي اودس وکړم اوهغه ځای ته ولاړسم چې لمونځ پکښې کوم لږساعت کښېنم چې دبدن پـه ټولو حصوکښې مې ارامتياپيدا سي بيادلمانځه لپاره پـه داسې ډول ودرېږم چې بيت الله شريفه دخپل نظروړاندي وګڼم ، پل صراط تر پښـولاندې جنت راسته طرف ته ، دوزخ چپه طرف ته اودمرګ ملائکه دشا طرفته وګڼم او دا فکر وکړم چې دا مې وروستی لمونځ دئ ددې څخه وروسته په پوره عاجزۍ او کمينۍ سره لمونځ ادا کړم بيا داميد او ويري ترمنځ واوسم چې قبول به سي که يا.(67)

۵- د مهاجر او انصاري چوکيداري او په لمانځه کښې پر انصاري غشي لګېدل

نبيﷺ د يو غزا څخه تشريف راوړی د شپې يې يو ځای د تېرولو لپاره غوره کړی او بيـايې وويل چې نن شپه به چوکيداري څوک وکړي يو مهاجرصحابي حضرت عمر بن ياسر رضي الله عنه او يو انصاري صحابي حضرت عباد بن بشر وويل چې مونږ دواړه به چوکيداري وکړو نبيﷺ د هغـه غره ولوري ته ولېږل چې د هغه لوري څخه ددښمن دراتلو وېره وه او ورتـه وې ويـل چې تاسي بـه

---

(67) احيآء

پر دغه غره باندي چوکيداري وکړی دوی مبارکانو و هغه غره ته تشريف يوړی انصاري و مهاجر ته وويل چي شپه به پر دوو برخو وويشو په يوه برخه کي به ته بيده سي زه به ويښ سم په دوهمه برخه کښي به ته ويښ سي زه به بيده سم ځکه که دواړه ټوله شپه ويښ سو نو کېدلای سي چي پر دواړو باندي د خوب غلبه راسي او دواړه به بيده سو که چيري څه خطر ويښ ملګري ته معلوم سي نو خپل ملګري به کښېنوي د شپې لومړی برخه د انصاري ملګري دويښ والي لپاره وټاکل سوه مهاجر بيده سوه انصاري د لمانځه نيت وکړی ددښمن لخوا څخه يو سړی راغلی او يو ځوک يې د ليري څخه ولاړ وليدئ دستي يې په غشي وويشتی انصاري هيڅ نه وښورېدئ بيا يې دوهم غشي وويشتی وريسي يې په دريم غشي وويشتي هر غشي چي به يې په بدن کي ولګېدئ ده به په لاس د بدن څخه راوايستی او وه به يې غورځوی ددې څخه وروسته يې په ښه ارامتيا سره رکوع او سجده وکړه لمونځ يې پوره کړی بيا يې خپل ملګری راويښ کړی دښمن چي دوی دوه وليدل و تښتېدئ او فکر يې وکړی چي نده معلومه چي دا به څومره ملګري وي دده ملګری چي کله راويښ سونو وې ليدل چي د انصاري د بدن ددرو ځايو څخه وينه بهيږي مهاجر ورته وويل: سبحان الله تا ولي زه په لومړی وخت نه ويښولم ؟ انصاري په جواب کښي ورته وويل: ما په لمانځه کښي سورة کهف شروع کړی و زړه مي نه غوښتل چي د خلاصېدو مخکي رکوع وکړم خو زما سره دا وېره پيدا سوه چي د ډېرو غشو په لګېدو سره مړ نه سم او دنبي ﷺ د حفاظت خدمت چي ماته يې سپارلی و هغه را څخه پاته نه سي که چيري زما سره دا وېره نه وای نو د سورة د خلاصېدو مخکي به مي رکوع نه وای کړې.([68])

فايده: داد مبارکو اصحابو کرامو لمونځ و او دلمانځه سره مينه وه چي دغشو د ويشتلو سره او د وينو د بهېدو سره يې هم د لمانځه په خوند کښي فرق نه راتلی زموږ لمانځه ته ګوره چي

([68]) بيهقي ، ابوداود

غوماشه مو وخوري نو دلمانځه فکر راڅخه ولاړ سي او د مچمچۍ او غالبوزي پوښتنه خو مه کوه.

دلته يو مذهبي اختلافي مسئله سته هغه دا چي زمونږ د امام اعظم په اند په وينو تويېدلو سره اودس ماتيږي او د امام شافعي په اند اودس نه ماتيږي کېدلای سي چي د همدې صحابي طريقه همدا وه ، ياکېدلای سي چي تر د غه وخته پوري ددې مسئلې تحقيق نه وسوی ځکه نبي ﷺ په دغه مجلس کي تشريف نه درلودئ يا تر دغه وخته پوري ده ته دا مسئله معلومه نه وه.

۲- د حضرت ابو طلحه ﷛ په لمانځه کښې د فکر راتلو په وجه باغ وقف کول

حضرت ابو طلحه ﷛ يوه ورځ په باغ کښې لمونځ کاوه نو يو مرغه والوتی نو څرنګه چي باغ ډېر ګڼ و او مرغه ته ژر د وتلو لار پيدا نه سوه مرغه به يوې اوبلې خوا ته الوتی او د وتلو لار به يې لټول دده مبارک نظر د مرغه په لوري پربوا تی او فکر يې د مرغه په لوري بند سو کله چي يې د لمانځه تورو ته فکر راجمعه کړی تېروتی چي کوم رکعت دئ نو ډېر خوابدی سو چي ددې باغ په وجهه دا غم راپيښ سو چي په لمانځه کښې تېروتنه راڅخه وسوه ژر د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او ټوله قصه يې ورته وکړه او غوښتنه يې ځني وکړه چي ددې باغ په وجه دا مصيبت ماته راپيښ سو نو له همدې امله دغه باغ زه د الله ﷻ په لاره کښې ورکوم، کوم ځای چي ستا زړه غواړي هلته يې ولګوه . همدا ډول يوه بله قصه د حضرت عثمان ﷛ په زمانه کښې هم پېښه سوې ده چي يو انصاري په خپل باغ کښې لمونځ کاوه د خرماوو د پخېدو وخت بنه په وده وو د خرماوو غونچې ډېرې ښې ورته معلومي سوې فکر يې د خرماوو په لوري ولاړی او داځني ورکه سوه چي څو رکعته مي کړي دي نو ډېر غم او خفګان ورته پېښ سو ددې غم په وجه يې دا ټينګه اراده وکړه چي داسې باغ به ځانته ونه ساتم چي په وجه يې ماته دومره لوی غم پيښ سو او

لمونځ يې راڅخه ورک کړی نو د حضرت عثمان ﷛ وحضورته ورغلی او ورته وې ويل: چې دا باغ زه د الله ﷻ په لاره کې خرڅوم تاسو چې څه په کوی هغسې ورسره وکړی عثمان ﷛ په پنځوس زره خرڅ کړی او پيسې يې پر ديني کارونو ولګولې.(69)

فايده: دا ايماني غيرت دئ چې د لمانځه په ډول يو مهم شي کې چې د بل شي فکر بند سي نو د پنځوسو زرو باغ يودم صدقه کړي. زمونږ حضرت شاولي الله﷬ په قول جميل نومي کتاب کښې د صوفيانو د نسبت ډولونه ليکلي دي ددې په اړه يې دا هم ليکلي دي چې دانسبت دالله ﷻ په اطاعت کښې پر نورو باندې مخکې والی او په دې کې د غيرت کولو دئ دوی مبارکانو ته پردې کار باندې غيرت دريږي چې د الله ﷻ په اطاعت کښې يې فکر بلې خواته ولاړ سي.

۷- د حضرت ابن عباس ﷛ د لمانځه په وجه د سترګې علاج نه کول

د حضرت ابن عباس ﷛ په سترګه کې يو وخت اوبه راغلې نو د سترګې علاج کوونکې دده حضورته ورغلی او ورته وې ويل که اجازه وي مونږ به ستا د سترګې علاج وکړو خو تر پنځو ورځو پورې به تاسو احتياط کوی او دمځکې څخه به يو څه پر لوړ ځای يا پر يو لرګي باندې سجده کوئ ده مبارک ورته وويل هيڅکله داسې نسې کېدلای ، زمادې په الله ﷻ قسم وي چې په دې ډول ماته يو رکعت هم دقبلولو وړندئ د نبي ﷺ ارشاد ماته معلوم دئ چې فرمايي: کوم څوک چې قصداً لمونځ پريږدي هغه به د الله ﷻ سره په داسې ډول ملاقات وکړي چې الله به ځني ناراضه وي. (70)

(69) موطا امام مالک﷬
(70) درمنثور

فایده: که څه هم شریعت لمونځ په داسې مجبوري کښې جایز کړی دئ او په داسې حالاتو کښې که څوک لمونځ قصداً پرېږدي د عذاب تر وعید لاندې نه راځي خو دا د اصحابو کرامو د لمانځه سره محبت و او د نبي کریمﷺ په ارشاد باندې په لویه پیمانه د عمل کولو اهمیت و په همدې وجه حضرت عبد الله بن عباس﷛ د سترګي علاج خوښ نه کړی دوی مبارکانو پر یوه لمانځه باندې ټوله دنیا قربانول، نن مونږ د بې حیا یې. څخه چې څه غواړو ددې قربانۍ کوونکو په خبر کې یې تر خولې باسو هرکله چې سبا ددوی سره مخامخ سو نو دغه پر دین قربانۍ ورکوونکي به د حشر د میدان د سیل خوند اخلي بیا به حقیقت معلوم سي چې دوی څوک وه او مونږ ددوی سره څه سلوک کړی دئ.

۸-د صحابه﷡ د لمانځه په وخت کښې دستې دوکانونه بندول

حضرت عبد الله بن عمر﷛ په بازار کې تشریف درلودئ چې د لمانځه د جماعت وخت سو وې لیدل چې فوراً ټولو خپل دوکانونه بند کړل او مسجد ته ننوتل عبد الله بن عمر﷛ فرمایي: چې ددې خلکو په اړه دا آیات نازل سوی دئ:

••◆❒ ⧼❒♦❷🕛◘♑♉✌ ⬀☠♋♐❸♐♑▫◙➔✍ •• ⧼✌♎⍓♊♋❻
(71) ★✎✍✁⌘❷⬂✍♉❶ ♊♦⬉➚➚⬂⓿♦✍

د پورتنۍ آیات پوره ترجمه داسې ده: په دغه مسجدونو کې داسې خلک سته چې د الله ﷻ د ذکره څخه یعنې د لمانځه، روژې او زکوة څخه یې رانیول او خرڅول نه مشغول کوي دوی داسې ورځې د نیولو څخه ویرېږي چې ډېر زړونه او سترګي به اوړي. (72)

(71) سورة نور الایة (۱۸)
(72) بیان القرآن

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي: چې دغه خلک به په خپل کارو بار مشغول وه کله چې به يې اذان واوريدئ نو دستي به يې کار اوبار پرېښودئ او مسجدو ته به ولاړه. نو موړي يو ځای وايي چې قسم په الله ﷻ دا خلک تاجران و مګر ددوی تجارت دوی د الله ﷻ د عبات څخه نه مشغولول. حضرت عبدالله بن مسعود AA يوه ورځ په بازار کې تشريف درلودئ چې اذان وسوده مبارک وليدل چې خلګو خپل سامانونه پرېښودل او مسجد ته ولاړل ابن مسعود AA وفرمايل: داهــــم هغـــــه خلـــــک دي چــــي پـــــه اړه يـــــې الله ﷻ فرمـــــايي: ❻⌶⍓⍝⍾✌⋖ ••
✍➔◘▫♑⍉❸✐⍟☠⬀✌⍉♑◘⏲❷♦◘⋖❒♦••✍♦❶⚷⬂⬈⬈⬉♦⌶
❶⍉✍⬂❷⍟✂ ✍✏★ (سورة نور).

په يو حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ فرمايي: په ورځ د قيامت چې ټوله دنيا الله ﷻ سره يو ځای کړي نو ږغ به وسي چې هغه خلک دي جلا سي چې د غم او خوشالۍ په دواړه وختونو کې يې د الله ﷻ حمد او ثنا ويل، يوه کوچنۍ ډله به راپورته سي بې حسابه او بې کتابه به جنت ته ولاړه سي. بيا به ږغ وسي چې هغه خلک دي جلاسي چې په شپه کې به د خپلو بسترو څخه جلا اوسېدل او خپل رب به يې په وېره او مينه سره يادوی، يوه کوچنۍ ډله به راپورته سي او بېله حسابه او کتابه به جنت ته ولاړه سي، بيا به ږغ وسي چې هغه خلک دي جلاسي چې تجارت د الله ﷻ د ذکر څخه نه منعه کول بيا به يوه دريمه کوچنۍ ډله راپورته سي او جنت ته به بېله حسابه ولاړه سي ددې درو ډلو د تللو څخه وروسته به د پاته خلګو سره حساب شروع سي. ([73])

۹- د حضرت خبيب رضي الله عنه د قتل په وخت کې لمونځ کول او د زيد او عاصم رضي الله عنهما قتل

(73) درمنثور

د احد په غزا کي چي کوم کافران وژل سوي وه د خپلوانو يې د بدل هڅه پياوړې وه چي د خپلو قريبانو بدل واخلي. سلافه چي دوه زامن يې د احد په غزا کي وژل سوي وه پر ځان يې نذر منلی وو چي که د عاصم سر په لاس راغلی نو په کوپړه کي به يې شراب چيښم عاصم ددې زامن وژلي وه او دې اعلان کړی و که هر چا ماته د عاصم سر راوړی زه به سل اوښان انعام ورکوم خالد بن سفيان ددغه کار لپاره يوه غولونکې تګ لاره جوړه کړه او دده مبارک د سر راوړلو کوشش يې کاوه. خالد بن سفيان څو کسان د (عضل) او (قارة) و مدينې منورې ته ولېږل دغه کسانو هلته ځان مسلمانان ښکاره کړل د نبي ﷺ څخه يې د څوک کسانو غوښتنه وکړه چي ددوی سره ولاړ سي د تبليغ او وعظ لپاره. په دغه کسانو کي يې د عاصم﵁ غوښتنه هم وکړه چي دده وعظ پر خلګو ښه لګيږي او د خلګو هم خوښ دئ. نبي ﷺ لس کسان ددوی سره ولېږل په يوه روايت کي راغلي دي چي شپږ کسان يې ددوی سره ولېږل چي په دوی کي عاصم﵁ هم موجود وو. په لاره کښي بيوونکو خلګو ددوی سره دوعدې مخالفت وکړی او ددوی د مقابلې لپاره يې د ښمن ورته راوغوښتی چي دوه سوه کسان وه په دې کسانو کي سل کسان غشي ويشتونکي وه. په ځينو رواياتو کي راغلي دي چي دغه کسان رسول الله ﷺ د مکې د حال د معلومولو لپاره لېږلي وه چي پر لاري يې د (بنو لحيان) ددوو سو کسانو سره مقابله سوه دغه کوچنۍ ډله چي د لسو يا شپږو کسانو څخه جوړه وه کله چي يې د ا حالات وليدئ نو يو غره ته چي (فدفد) نومېدئ و ختل کافرانو ورته وويل: چي موږ خپله مځکه ستاسو په وينو رنګول نه غواړو بلکي يواځي موږ د مکې د خلګو څخه ستاسو په بدله کي يو څه پيسې او مال غواړو تاسو موږ ته راسی موږ تاسو نه وژنو مسلمانانو ورته وويل: موږ د کافرانو تر لاس لاندي راتلل نه غواړو نو دستي يې د ترکش څخه غشي راوايستل مقابله يې شروع کړه. حضرت عاصم ﵁ په جذبه خپلو ملګرو ته وويل: ستاسو سره دوکه وسوه خو د ويري خبره نه ده شهادت غنيمت وګڼی ستاسو محبوب ستاسو سره دئ د جنت حوري ستاسو انتظار کوي دد ې خبري په کولو سره يې په پوره

توان جګړه پیل کړه کله چي نېزه ماته سوه بیا یې په توره جګړه پیل کړل خو د کافرانو ډله ډېره وه آخر شهید سو او دعا یې وکړه چي اې الله ﷻ! خپل رسول ◄ ته زموږ د قصې خبر ورکړه دا دعا یې قبوله سوه الله ﷻ په دغه وخت کي رسول الله ﷺ ته خبر ورکړئ. عاصم ﷺ خبر و چي سلافه نذر منلی دئ چي زما په کوپړه کي به شراب چیښي نو دعا یې وکړه چي اې الله ﷻ! زما سر ستا په لاره کي پرې کیږي نو زما د سر حفاظت وکړه. الله ﷻ یې دعا قبوله کړه کافرانو چي کله دده د سر د پرې کولو اراده وکړه نو الله ﷻ د شاتو مچمچی را ولېږلې او په یوه روایت کي راغلي دي چي د غالبوزو یوه ډله الله ﷻ راولېږل د عاصم ﷺ پر بدن باندي د ځلورو طرفونو څخه راوګرځېدلې. کافران ونه توانیدل چي دده مبارک سر پرې کړي بیا دوی فکر وکړی چي د شپې به دا کار وکړو د شپې بیا د باران یوه څپه راغله دده مبارک جسد یې یووړی دوی ته په لاس نه ورغلی. په دغه ډول دري یا اوه کسان شهیدان سول دري کسان پاته سوه چي یو حضرت خبیب ﷺ وو دوهم زید بن طارق ﷺ وو او دریم عبد الله بن د ثنة ﷺ پاته سو ددوی سره کافرانو وعده وکړه چي تاسو راکښته سئ موږ ستاسو سره دوعدې مخالفت نه کوو دوی مبارکان راکښته سوه کافرانو دلیند یو تسمې خلاصي کړې ددوی موټې یې ټینګي وتړلې عبد الله بن طارق ﷺ وویل چي دا لومړی دوعدې مخالفت دئ زه هیڅکله ستاسو سره نه ځم دهغو شهیدانو پر لاره تلل زما هم خوښ دي کافرانو چي دی هر څومري پوري واهه دی مبارک د ځایه څخه نه وښوریدئ آخر یې شهید کړی یو ازې دوه مبارک اصحابان پاته سوه خبیب ﷺ و او بل زید بن دثنة ﷺ و، زید بن دثنة ﷺ صفوان بن امیه دپنځوسو اوښانو په بدله کي واخیستی چي د خپل پلار امیه په بدل کي یې ووژني حضرت خبیب ﷺ جحیر بن ابي اهاب د سلو اوښانو په بدله کي واخیستیچي د خپل پلار اهاب په بدله کي یې ووژني، د بخاري شریف په یوه روایت کي راغلي دي چي خبیب ﷺ د حارث بن عامر اولادو رانیوی ځکه ده حارث د بدر په غزاکي وژلی و، صفوان خپل بندي یعني زید بن دثنة ﷺ ژر د یوه غلام په لاس ورکړی د حرم د باندي یې د وژلو له پاره بوتی دده مبارک د شهادت

پر وخت زيات خلک يو ځای سوي وه چي ابو سفيان هم راغلی و دده د شهادت پر وخت يې دده ځخه پوښتنه وکړه چي ستا دي په الله ﷻ قسم وي ريښتيا ووايه که ستا پر ځای محمد ﷺ قتل سي ته خلاص سي خوشحاله يې؟ حضرت زيد ؓ وفرمايل: چي زما دي په الله ﷻ باندي قسم وي چي د محمد ﷺ قتل خو لا څه کوي که په هغه يو ځوز جګ يې او زه په کور کي ارام کښېنم لا يې هم نه خوښوم. قريشو چي د اجواب واورېدی حيران پاته سوه ، ابوسفيان وويل: د محمد ﷺ د ملګرو چي څومره محبت دده سره ما وليدئ مثال مي هيڅ چيري نه و ليدلی ددې ځخه وروسته زيد ؓ شهيد کړل سو. حضرت خبيب ؓ تر څه وخته پوري بندي و د جحيرمينځه چي بيا وروسته مسلمانه سوه وايي: خبيب ؓ چي کله زموږ سره په بندکي و موږ وليدل چي د خبيب ؓ په لاس کي يوه ورځ د سرې د سر په اندازه يوه لويه غونچه د انګورو وه او خوړله يې. په مکه کي دغه وخت انګور بيخي نه وه. نوموړې مينځه زياتوي چي کله دده د مرګ وخت رانژدې سو نو د نظافت لپاره يې يوه چاړه وغوښتل کله چي يې چاړه ورکړه نابره يو ماشوم و خبيب ؓ ته ورغلی خلګو چي وليدل چي خبيب ؓ چاړه په لاس کي او ماشوم ورته ولاړ دئ خلک وو ډېرېدل چي خبيب ؓ د غه ماشوم مړ نکړي. خبيب ؓ دوی ته وويل: ايا ستاسو فکر دئ چي زه به دا ماشوم ووژنم؟ هيڅکله به داسي و نکړم. ددې ځخه وروسته کافرانو خبيب ؓ د حرم ځخه وايستی او په رسۍ يې وځړاوه په دغه وخت کي کافرانو پوښتنه ځني وکړه: که دي په زړه کي څه ارمان وي نو ووايه ده مبارک په جواب کي ورته وويل ماته دومره وخت راکړئ چي دوه رکعته لمونځ وکړم ددنيا ځخه د تلو وخت دئ او د الله ﷻ سره ملاقات نژدې دئ کافرانو د ه ته وخت ورکړی ده مبارک دوه رکعته نفل په ډېره ارامتيا سره وکړه او بيا يې وفرمايل: که چيري زما دا فکر نه وای چي ستاسو به دا خيال وي چي زه د مرګ د ويري له وجهي وخت تېروم نو دوه رکعته به مي نور هم کړي وای ددې ځخه وروسته يې په رسۍ و ځړاوی او دعايې وکړه چي اې الله ﷻ! داسي څوک به وي چي ستا تر رسول ◄ پوري به زما وروستی سلام ورسوي. نبي ﷺ ته دوحيو په واسطه دغه

سلام ورسول سو. نبي ﷺ وفرمايل: وعليکم السلام يا خبيب او ملګرو ته يې خبر ورکړی چې خبيب قريشو قتل کړی دئ.

حضرت خبيب ﷛ چې کله په رسۍ باندي و ځړول سو نو څلور کافرانو د څلورو طرفونو څخه پرده باندي د نېزو حمله وکړه او بدن يې ور غلبېل کړی په دغه وخت کي يو چا قسم ورکړی بيا يې پوښتنه څني وکړه چې ته دا خوښوې چې تا پرېږدو او محمد ﷺ قتل کړو؟ ده مبارک په جواب کي ورته وويل والله العظيم زما دا هم نه ده خوښه چې زما د ځان په بدله کي دي په محمد ﷺ يو ځوز ننوزي.(74)

فايده: که څه هم ددې قصو هر لفظ د عبرت دئ خو په دې قصه کي دوه شيان په ځانګړې ډول د درنښت او عبرت قابل دي: لومړي دا چې ددې مبارکو اصحابانو محبت او عشق دومره زيات و چې د نبي ﷺ د يوه لږ تکليف په ليدلو کي هم خپل ځانونه قربانول. که څه هم ددغه کافرانو ورسول الله ﷺ ته لاس نه رسېدئ خو خبيب ﷛ يو اځي په خوله هم نه غوښتل چې دا خبره پر ځان ومني چې ګويا دده په بدله کي دي محمد ﷺ ووژل سي. کافرانو تر خپله وسه پوري کوشش کاوه چې هر ډول تکليف نبي ﷺ ته ورسوي که څه هم محض په خوله وي پدې يې هم زړه سړېدئ. دوهم شی د صحابه کرامو ﷢ د لمانځه د درنښت او د لمانځه سره محبت و په دغسي وخت کي خلګ خپل اولادونه، ښځه، قريبان يادوي او د هغوی شکلونه ليدل غواړي پيغام او سلام ورته وايي خو د مبارکو اصحابانو ﷢ سلام دنورو پر ځای و نبي ﷺ ته و او اخري ارمان يې دوه رکعته لمونځ و.

۱۰- د نبي ﷺ سره د جنت د ملګرتيا لپاره د لمانځه مرسته

(74) فتح الاسلام

حضرت ربيعه ﷛ فرمايي چې ما دنبي ﷺ په خدمت کي شپه تېرول او د تهجيد په وخت کي به مي ورته داودا سه اوبه او نور د ضرورت وړ شيان لکه مسئله، مسواک او داسي نور ورته ايښودل يوه ورځ نبي ﷺ زما د خدمت څخه ډېر خوشحاله سو اوراته وې ويل: وغواړه څه شي غواړې؟ ما ورته وويل اې د الله ﷻ رسوله !په جنت کي ستا ملګرتيا غواړم نبي ﷺ راته وويل نور څه غواړې؟ ما ورته وويل بس دغه يو شی مي بس دئ نبي ﷺ راته وويل د سجدو په ډېر والي سره زما مرسته کوه.([75])

فايده: په پورتنۍ خبره کښي دډې خبري خبرداری دئ چي يوائې په دعا سره بې فکره کښېناستل نه دي په کار بلکي د عمل اړتيا هم سته او په عباداتو کي تر ټولو بهتره عبادت لمونځ دئ څومره چي د لمانځه ډېروالی وسي سجدې زياتي کيږي.کوم خلګ چي په دې هيله ناست دي چي پلانکی پير يا پلانکی بزرګ ماته دعاوي وکړي دا محض دځان تېرايستل دي ځکه الله ﷻ دا دنيا په اسبابو سره چلولې ده که څه هم بې له اسبابو هم پر هر شی باندي قدرت لري او د قدرت د ښکاره کولو لپاره کله داسي هم کوي چي بې له اسبابو يو کار ترسره کړي خو عام عادت يې دادئ چي ددنيا کارونه د اسبابو سره تړي. د حيرانتيا خبره داده چي موږ ددنيا په کارونو کي پر تقدير او يوازي ددعا په هيله نه کښينو بلکي (۵۰) ډوله کوششونه کوو چي څرنګه پيسې پيدا کړو اوڅنګه يې ډيري کړو مګر ددين په کارونو کي تقدير او د عا رامنځته کوو په دې کي هيڅ شک نسته چي د سپېڅلو انسانو دعا ډېره ضروري ده خونبي ﷺ دا ارشاد هم فرمايلی دئ چي د سجدو په ډېروالي سره زما مرسته وکړئ.

([75]) ابوداود

شپږم باب

ایثار، همدردي او د الله ﷻ په لاره کښې مال خرڅول

ایثار و دې ته وايي چې د خپلو اړتیاوو مخکې د نورو اړتیاوي پوره کړې د اصحابو کرامو ﷺ هر عادت هم داسې و چې د خپلې اړتیا ترپوره کولو مخکې یې د بل ورور مسلمان اړتیا پوره کول. د اصحابو کرامو د ټولو عادتونو سره برابر والي خو څه کوي که ددوی مبارکانو د عادتونو څخه یوه برخه د یو چا نصیب سي لويه نیکبختي ده. ځینې داسې عادتونه په دوی مبارکانو کې خاص وه که یې ځوک په ځان کې راولي نو ددوی مبارکانو د عادتونو یوه برخه به یې په ځان کې راوستلې وي چې ددغه عادتونو څخه یو هم ایثار دئ الله ﷻ په قرآن شریف کې ددې ایثار ستاینه کړې ده او فرمايي:

☙♍❐⇖➋⚠⚐⬃⬩⇖③◆❐
✁➐■✍◆⇖
⬀❑⬩✌◆❐ ⬀☠⚠&⬁❍→⚀☼❐🕮
⬀☠⚠&⚠⌹ ♦♌🔔☒🖃
(76)🗐⮜❑✽🕒✍✽🕐⍓⌘

ژباړه: دوی د نورو اړتیاوي تر خپلو اړتیاوو مخکې پوره کوي که څه هم دوی وږي وي.

۱- د صحابي د میلمه له خاطره ډیوه مړه کول

(76) سورة حشر الآیـة (۹)

يو صحابي د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او د خپلي لوږي او ستړی ژوند حال يې ورته بيان کړی. نبي ﷺ خپلو کورونو ته خلک ولېږل تر څو دده لپاره يو شی پيدا کړي ، خو هيڅ شی پيدا نسو بيا نبي ﷺ و اصحابو ﷺ ته وويل: يو څوک سته چي د دغه صحابي ميلمستيا وکړي؟ يو انصاري صحابي وويل: اې د الله ﷻ رسوله ! زه به يې مېلمه کړم، نو دغه صحابي يې خپل کورته بوتی او خپلي بي بي ته يې وويل: دا د نبي ﷺ ميلمه دئ، هر څومره عزت چي يې کولای سې، کمی مه پکښې کوه، او هيڅ شی مه پوټه وه ، بي بي ورته وويل: په الله ﷻ دي مي قسم وي چي د ماشومانو لپاره مي يو شی ايښي دئ نور هيڅ په کور کي نسته. صحابي ورته وويل: ماشومانو ته تسلي ورکړه او بيده يې کړه کله چي دوی بيده سوه نو ته ډوډی راواخله بياته د څراغ د سمولو په بهانه ولاړه سه او څراغ مړ کړه موږ به داغسي ورته کښېنو صحابي به ډوډی وخوري بي بي هم داسي وکړه. صحابي، بي بي او ماشومانو په نهاره شپه تېره کړه او هغه ميلمه صحابي يې موړ کړئ ، الله ﷻ دا آيات نازل کړي:

☐◆③↖⬩⬃⚐⛐❷↖☐♍☙

↖◆✍■❼✃

📖☐☼▦→❍⬁🙵🙸☠⬀ ☐◆🕾⬩❏⬀

🕿☒🕭♌⧫ ⌸🙸🙵🙸☠⬀

⌘⍓🕕✿🙪🕒✿☐◅🗐(77)

ژباړه: دوي د نورو اړتياوي تر خپلو اړتياوو مخکي پوره کوي که څه هم دوي وږي وي.

فايده: په دې ډول اصحابو کرامو ته ګڼ شمېر واقعات پېښ سوي دي چي يوه بله واقعه يې هم په لاندي ډول ده:

(77) سورة حشر الآية (٩)

۲- د روژاتي لپاره څراغ مړ کول

یو صحابي ﷺ په پرله پسې ډول روژې نیولې او د روژه مات لپاره یې هیڅ نه درلوده یو انصاري صحابي حضرت زید بن ثابت ﷺ ته معلومه سوه چې دغه صحابي په پرلپسې ډول روژې نیسي او د روژمات لپاره شی نه لري نو خپلې بي بي ته یې وویل چې زه نن شپه یو میلمه راولم چې خوراک شروع سي نو ته د څراغ د سمولو په بهانه څراغ مړ کړه تر هغه وخته پوري چې میلمه مړیږي او خپله خوراک مه کوه بي بي یې هم داسې وکړه ټول پر سترخان باندي د میلمه سره ناست وه ګویا ډوډۍ خوري په حقیقت کي دوی ډوډۍ نه خوړل صبا چې کله زید بن ثابت ﷺ د رسول الله ﷺ و حضورته ورغلی رسول الله ﷺ ورته وویل: تاسو تېره شپه د میلمه سره ډېر ښه سلوک وکړی د الله ﷻ ډېر خوښ راغلی. (78)

۳- د یو صحابي په زکوة کښې اوښ ورکول

حضرت ابي بن کعب ﷺ فرمایي: زه یو ځلې نبي ﷺ د زکوة راټولولو لپاره ولېږلم زه یو صحابي ته ورغلم د مال حالات چې مې معلوم کړی نو د اوښ یو بچی پر لازم کېده ماغوښتنه ځني وکړه ده مبارک په جواب کښې راته وویل چې یو کلن جونګی خو نه د شېدو کار کوي او نه د سپر تیا کار کوي بیا ولاړی یو ګران قیمته اوښه یې راوستل او راته وې ویل چې دا اوښه بوزه

---

(78) منشور

ماورته وويل چې دا نسم ښېولای ځکه چې ماته دښه مال اخيستولو حکم ندی سوی که چيري دا اوښه ورکول غواړې نو نبي ﷺ پـه سفرکښې دئ اونـن پـه پلانکی ځای کښې تشريف لـري نو تـه پخپله ورسه او دده په خدمت کښې يې وړاندې کړه که چيري رسول ﷺ قبوله کړه زه هيڅ انکار نـه کوم او که يې قبوله نکړه زه مغفرت غواړم هغه صحابي دغه اوښه زما سره يو ځای روانه کړه او دنبي ﷺ حضور تـه ورغلو او ورتـه وې ويـل اې د الله ﷻ رسـوله ◄ ! ستاسـو قاصـد زمـا د زکـوة اخيستلو لپاره راغلی و په الله ﷻ دي مي قسم وي چي ماته به تر ننه پوري دا سې نيکمرغي نـوای چې د الله ﷻرسول ﷺ زما په مال کښې مداخله کړې وای نو مـا خپـل ټول مـال قاصـد تـه وړانـدې کړی قاصد راته وويل چې ستا په مال کښې يو کلن اوښ زکوة واجب دئ يا رسول الله ﷺ !يو کلن اوښ خونه د شېدو کار کوي او نه د سپرتيا کار کوي نو له همدې امله مې ستاسو قاصـد تـه يو ښه ځوانه اوښه ورکړه خو ستاسو قاصـد قبولـه نـه کړه نـو ماخپلـه راوسـتل او ستاسـو حضـور تـه حاضر سوم نبي ﷺ ورته وويل ستاسو زکوة هم هغـه يـو کلـن اوښ دئ او پـر تاسـو هـم هغـه انـدازه واجب دئ که چيري ته د خپل لوري څخه زيات اوښه مال ورکوې نو قبول دي يې کړي الله ﷻ دي يې وتاته بدله درکړي صحابي ﷜ وويل داده اوښه حاضره ده ، نبي ﷺ اوښه قبولـه کـړه او د برکـت دُعايې ورته وکړه.

فايده: داد اصحابو کرامو ﷢ د زکوة د مـال حـال و نـن ډېـر د اسلام دعـوه کـونکي سـته او درسول الله ◄ سره د محبت او ميني دعوه هم کوي د زکوة څخه زيات مال خو څه کوې بلکې هغـه پوره اندازه ورکول هم ورته مرګ دئ نن دلوړې مرتبې خلګ چې زيـات شـتمن ورتـه ويـل کيـږي ددوی په وړاندې د زکوة بيـان کـول بيخي نسـته او کـوم کسـان چې دميانـه مرتبې خلګ دي او خپل ځانونه ديندار هم ګڼې هغه هم زيار باسي چې کوم خيرن مال وخپلوانو تـه ورکـړي او يـاکوم بل ځای مجبوره سي نو د زکوة نيت پکښې کوي.

۴- د حضرت ابوبکر ﷺ او حضرت عمر ﷺ په صدقه کښې مقابله

حضرت عمر ﷺ فرمايي چې يوه ورځ نبي ﷺ د صدقې ورکولو امر وکړی نابېره پدغه وخت کښې زما سره يو څه مال موجود و ماوويل چې نن ورځ خو زما سره نابېره مال سته او زه هيڅ کله په صدقه ورکولو کښې تر حضرت ابوبکر صديق ﷺ زيات سوی نه يم نن به ترې زيات سم دا فکر چې مي وکړی او په خوشحالی سره کور ته ولاړم او هر څه چې په کور کښې وه نيم مي تول راوړل نبي ﷺ راته وويل د کور خلګو ته دي يو څه پرېښول ماورته وويل چې نيم مي ور پرېښودل حضرت ابوبکر صديق ﷺ چې په کور کښې څه درلودل هغه يې ټول راوړل رسول الله ﷺ ورته وويل چې اې ابوبکر صديق ! د کور خلګو ته دي يو شی پرېښودئ حضرت ابوبکر ﷺ ورته وويل: چې د کور د خلګو لپاره مي الله ﷻ او دده د رسول ﷺ د نوم برکت او ددوی رضا او خوشحالي پرېښودل حضرت عمر ﷺ فرمايي: ما وويل: زه هيڅ کله د حضرت ابوبکر صديق ﷺ په څېر نه سم مخته کېدلای.

فايده: په ښو صفتونو او نيکو کارونو کښې سيالي کول يعني يو تربل ځان مخکې کول مستحب دئ په قرآن کريم کښې و دې کارته هڅونه راغلې ده. (دا پېښه د تبوک په غزاء کښې راغلې ده) په دغه وخت کې نبي ﷺ د صدقې راټولو لپاره په ځانګړې ډول د اصحابو کرامو هڅونه کړې وه او اصحابو کرامو د خپل توان سره برابر بلکې تر همت او وس زياتې مرستې کړې وې چې بيان يې په دوهمه باب اتمه قصه کښې په لنډ ډول تېرسوی دئ.

جَزَاهُمُ اللّٰهُ عَنا وَعَن سَائِرَالمُسلِمِينَ اَحسَنَ الجَزَا

۵- د اصحابو کرامو ﷺ د نورو په وجه د تندي څخه مړه کېدل

حضرت ابوجهم بن حذيفه ﷺ فرمايي چي د يرموک په غزاء کښي زه خپل دا کا د زوی په لټه کښي راووتلم چي زموږ سره يې په جنګ کښي ګډون کړی و ، د اوبو يو لوښی اويو جام مي د ځان سره واخيستی فکر مي کاوه چي هغه به تږی وي نو اوبه به په و چيښم نا ببره هغه په يو داسي ځای کښي پروت و چي ساه يې پر وتو وه ماپوښتنه ځني وکړه چي اوبه درته راوړم؟ هغه په اشاره راته هو وکړه په دغه حالت کښي يو بل ملګري نژدې پروت وو آه يې وکړی زما دا کار زوی چي ددغه صحابي رغ واوربدئ ماته يې اشاره وکړه چي ده ته اوبه وروړه ماچي اوبه ور وړې هغه هشام بن ابي العاص ﷺ و زه ور ورسېدم ده ته نژدې يو دريم ملګری د مرګ په حالت کښي پروت و چي ساه يې پر وتو وه آه يې وکړی هشام ﷺ وماته اشاره وکړه چي ده ته اوبه ورو ړه زه چي ورغلم د هغه مبارک ساه ختلې وه کله چي زه بيرته هشام ﷺ ته ورغلم د هشام ﷺ ساه هم ختلې وه بيا بېرته د اکا زوی ته ورغلم د اکا زوی مي هم شهيد سوی و.

ꕤ❍⬂⓿♦✆☏🙫✎👓✵☼🙫☏◆❒✶✎👓✵☼🙫☏
([79]) ⮨⮩🙫ꕤ⮫ ♦♌❑⬉➔⮪♉🕓◆❻

فايده: ددې ډول څخه زيات شمېر قصې په احاديثو کښي ذکر سوی دي دا څومره نهايي ايثار دئ يعني د بل اړتيا تر خپلې اړتيا مخکي پوره کول دي چي خپل دا کا زوی يې مري ساه يې پر وتووي او تږي وي دی دي بل چاته اوبه ورکوي.په داسي حالت کښي د بل چا وطرف ته پاملرنه کول مشکل کار دئ دا لاخه کوي چه هغه تږي پربږدي د دريم کس د اوبولو لپاره ځي ددغه مړه سوو انسانانو روحونه دي الله ﷻ پخپل فضل او مهرباني سره مشرف کړي چي د مرګ په وخت کښي چي هوښ او حواسو جواب ورکړی دئ بيا هم دنورو ملګرو مرسته کوي او د مرستي په حالت کښي مري.

([79]) درايـة

۲- د حضرت حمزة رضی الله عنه کفن

دنبيﷺ اکاحضرت حمزه رضی الله عنه داحد په غزا کښې شهيد سو اوکافرانو ډېرېې رحمه کړنه ورسره کړې وه يعني پزه ، غوږونه اوداسې نوراندامونه يې ځنې پرې کړي وه سينه يې ورڅيرلې وه زړه يې ځني را ايستلي و آخيرداچې ډول ـ ډول ظلمونه يې پر کړي وه د جنګ د خلاصېدو سره سم نبيﷺ اونوراصحابانو دشهيدانو دجسدونو لټون شروع کړی اودکفنونو انتظام يې کاوه په دغه وخت کي يې حضرت حمزه رضی الله عنه په دې بد حالت کښې وليدئ نوډېرېې زړه درد وکړی په يو پټوېې پټ کړی په دغه وخت کي دحضرت حمزه رضی الله عنه سکه خورحضرت صفيه[redacted] تشريف راوړی چې دخپل ورور حال ووينې نبيﷺ په دې فکرچې دده خوربه دداسې حالت دليدلوزغم ونلري ځکه داهم دښځې ذات ده نوددې زوی حضرت زبير رضی الله عنه ته يې امر وکړی چې خپله مور دې دحضرت حمزه رضی الله عنه دليدلو څخه منعه کړه زبير رضی الله عنه مورته وويل چې رسول اللهﷺ دليدلو څخه منعه کړې ده موريې ورته وويل چې مااوريدلي دي چې زمادورور پزه ، غوږونه اوداسې نوراندامونه پرې کړل سوي دي نودا دالله جل جلاله په لارکي کومه لويه خبره نه ده مورږ په دې کار راضي يو دالله جل جلاله څخه د ثواب هيله لرو او انشاءالله صبربه وکړم حضرت زبير رضی الله عنه نبيﷺ ته ورغلی دمورخبري يې ورته وکړې نبيﷺ چې دهغې جواب واوريدئ نودليدولو اجازه يې ورکړه دا راغله خپل ورور يې وليدئ اِنالِله يې وويل او دده لپاره يې استغفار اودعاوويل. په يوبل روايت کي راغلي دي چې د احد په غزاکي چې کوم ځای مړي پراته وه نويوه ښځه په چابکۍ سره راتله نبيﷺ وفرمايل چې وګورئ هغه ښځه منعه کړئ حضرت زبير رضی الله عنه فرمايي: ماوپېژندل چې زمامورده زه په تلوارد منعه کولولپاره ورمخکي سوم خوهغه ډېره زوره وره وه زه يې په سوک ووهلم اورا ته يې وويل چې ليري سه ماورته وويل چې نبيﷺ منعه کړې ده نودا دستي ودرېده ددې څخه وروسته يې دوه

پټوان راو ایسته او وې وویل چې ماد خپل ورور د کفن لپاره راوړي دي اوزه یې دوفات څخه خبره سوې یم په دغه پټووانو کښې کفن ورکړئ موږ هغه پټووان راواخیسته چې حضرت حمزه ﷺ ته کفن پکښې ورکړو په دغه وخت کې یو بل انصاري صحابي دده وڅنګ ته پروت و چې کافرانو هم د حمزه ﷺ په څېر ظلم ورسره کړی و او شهید کړی یې وو نوم یې حضرت سهیل ﷺ وو نو موږ ته پردې خبره شرم ودرېدئ چې حمزه ﷺ ته په دوو جامو کښې کفن ورکوو او انصاري یو کفن هم نلري نوله همدې امله دداړو لپاره یوه یوه جامه وټاکل سوه خویوه جامه (پټو) لوی و اوبل کوچنی و نو موږ هیسکه واچوله ددې لپاره چې هره جامه دهرچا په نامه راووتل هغه ته به یې ورکوو کله چې مو هیسکه تر سره کړه لویه جامه د حضرت سهیل ﷺ په برخه سوه او لنډه جامه د حضرت حمزه ﷺ په برخه سوه چې دده مبارک تر قد کوچنۍ وه پښې چې به مو ورپټې کړې سر به یې لوڅ سو او سر چې به مو ورپټ کړی پښې به یې لوڅې سوې نبي ﷺ و فرمایل چې سر ورپټ کړئ پر پښو یې پاڼې او د اسې نور شیان ورواچوئ.([80])

د ابن سعد ﷺ په روایت کې راغلي دي چې حضرت صفیې ﷺ چې کله دوې جامې راخیستې وې او دخپل ورور د جسد په لټه کې وه چې وڅنګ ته یې د ورور په څېر یو بل انصاري هم ولیدئ نو یو یو پټو یې دواړو ته کفن ورکړی د حضرت حمزه ﷺ پټو لوی وو. دا روایت مختصر دئ او د خمیس کتاب روایت تفصیلي دئ.

فایده: دا ددواړو جهانود پاچا د اکا کفن و هغه هم پدې ډول چې یوه ښځه د خپل ورور لپاره دوې جامې راوړي دوی دا هم نه خوښوي چې ده ته دي دواړې جامې ورکفن کړي او یو بل انصاري دي بې کفنه پاته سي نو بیا هغه دوې جامې یوه ـ یوه ددوی په منځ کې وېشي او لنډه جامه و هغه چاته رسیږي چې ددواړو جهانو د پاچا اکا دئ څوک چې د مسکینانو ملاتړ کوي او د

([80]) خمیس

عدل دعوه کوي که چیري په خپلو دعوو کي ریښتني وي نو ددې پاکو انسانو تابعداري دي وکړي ،چي یو ازي په وینا سره نه بلکي په عمل سره یې هم وښودل ، موږ چي ددې پاکو هستو دتابعدارۍ دعوه کوو دا زموږ لپاره دشرم خبره ده .

۷- د سیرلي سره ګر ځېدل او بیا بېرته راتلل

حضرت ابن عمر فرمايي چي یو صحابي ته یو چا سېرلی په تحفه کښې ورکړی هغه فکر وکړی چي زما فلانکی ملګری تر ماډېري اړتیا وي لري د اولادو او بچیانو څښتن دئ او د هغه د کور خلګ ډېر محتاجه دي نو دستي یې دهغه ملګري وکورته ورولېږی هغه بیا وبل ملګري ته ولېږی لنډه دا چي اوو کورونو ته ولېږل سو آخر بېرته د هغه صحابي وکور ته راغلی چي لومړي ورته تحفه سوی و([81]).

فایده: ددې ډول قصو څخه معلومېږي چي دوی هم ډېر اړوه خو هر یوه به د خپلي اړتیا تر پوره کولو مخکي دنورو اړتیاوي پوره کولې.

۸- حضرت عمر ﷺ ددایي توب لپاره د خپلي بي بي بېول

امیر المومنین حضرت عمر ﷺ چي د خپل خلافت په زمانه کښې یې ډېر واري د شپې د چوکیدارپه ډول د ښار ساتنه هم کول یوه ورځ په یوه ډګر باندي تېر سو چي دوړیو یوه خیمه یې ولیدل چي پخوا دلته نه وه ولاړه نو نژدې ورغلی کله چي ورنژدي سو نو یو ملګری هلته ناست

([81]) در منثور

دئ او د خیمې څخه د څګېروي اواز راځي حضرت عمر ﷛ سلام ورته وو ایه او د هغه ملګري سره کښېناستی او پوښتنه یې ځنې وکړه چې ته څوک یې؟ هغه سړي په جواب کې ورته وویل چې زه مسافر یم د ځنګله اوسېدونکی یم امیر المومنین ته خپلې اړتیاوې وړاندې کوم او د مرستې غوښتلو لپاره راغلی یم بیا ده مبارک پوښتنه ځنې وکړه چې د خیمې څخه څنګه اواز راوزي؟ هغه سړي ورته وویل چې ځه سړیه خپل کار دې کوه نوري پوښتنې مه کوه خو ده مبارک ټینګار وکړی چې خامخا به وایې چې داد څه شي تکلیف دئ هغه سړي ورته وویل چې ښځه مې پر اولاد مریضه ده دردونه ورته پیدا سوي دي ده مبارک ورته وویل چې بله کومه ښځه نسته ؟ هغه سړي ورته وویل چې هیڅوک نسته دی مبارک ددې ځای څخه راروان سو کورته یې تشریف یووړی او خپلې بي بي حضرت ام الکلثوم ﷢ ته یې وویل چې د یو ډېر ثواب شی ستا لپاره راغلی دئ هغې پوښتنه وکړه چې څه شي دئ؟ ده مبارک ورته وویل چې د ځنګله دیو اوسېدونکي یوه بېوزله ښځه یواځې ده پر اولاد باندې مریضه ده ، بي بي وویل: چې دا خومره نیکمرغي ده زه تیاره یم که ستا اجازه وي زه به ورسم. ولې به دانه وه تیاره ځکه دا هم د حضرت فاطمې ﷢ لور وه حضرت عمر ﷛ ورته وویل کوم شیان چې د ولادت په وخت کي پکاریږي لکه تیل، ټوکران او داسې نور هغه هم درسره واخله او یو څه غوړي او دانې هم درسره واخله ام الکلثوم ﷢ دغه دضرورت شیان واخیسته او روانه سوه حضرت عمر ﷛ وروسته پسې تلی تر داسې وخته پورې چې بي بي خیمې ته ننوته او عمر ﷛ د خیمې دباندې دهغه صحرایي سړي سره کښېناستی او ریې بل کړی کتهو یې باندې کړه یو څه دانې یې وایشولې بیا یې غوړي وروا چول په دغه وخت کي هغه ښځه دزیږد څخه فارغه سوه دخیمې دننه بي بي ناره کړه چې یا امیر المؤمنین ! خپل دوست ته مبارکي ورکړه چې هلک پیدا سو هغه سړی چې د امیر المؤمنین لفظ واورېدئ نو وو ېرېدئ امیرالمؤمنین وویل: د ویرې خبره نه ده وروسته یې هغه کتهو د خیمې سره کښېښوده او بي بي ته یې وویل: دغه کتغ هغې ښځې ته ورکړه چې وې خوري. بي بي هم ښځې ته خوراک ورکړی هغې

وخوړی بیا یې کټو د باندي راوایسته امیرالمؤمنین و هغه سړی ته وویل: واخله دغه پاته شیان ته وخوره ټوله شپه دي په نهاره تېره کړې ده ددې څخه وروسته یې بي بي د خپل ځان سره بوته او سړي ته یې وویل: چې صبا راسه ستا لپاره به انتظام وسي. ([82])

فایده: زموږ د زماني پاچا نه ، رئیس نه بلکي د یوه کوچنی حیثیت لرونکي شتمن سړی داسي سته چې د مسافر لپاره دي خپله بي بي د شپې ځنګله ته بوزي ؟او په خپله دي په نغري کي اور بلوي بیادي پخول کوي؟ شتمن سړی خو پرېږده یو دینداره سړي هم داسي کړي دي؟ یو څه فکر کول پکاردي د چا نوم چې موږ اخلو د چاپه اړه چې موږ د برکت هره خبره کوو ایا ددوی په شان موږ هم یو څه کړي دي؟

۹- د حضرت ابو طلحة ﷺ باغ وقف کول

حضرت انس ﷺ فرمایي: د مدینې په انصارو کي ابو طلحة ﷺ تر ټولو زیات شتمن و او تر ټولو دلوی باغ څښتن و دده مبارک یو باغ وو چې (بیرحآء) نومېده دده ډېر خوښ و مسجد نبوي ته هم نژدې و او خوږې اوبه هم پکښي زیاتي وې نبي ﷺ به زیات وخت هغه باغ ته ورتلی او اوبه به یې چیښلې.

کله چې دا آیات نازل سو:

🗐✍✸☹⌂❍ ▪❸⇖ᘓ⇘ᘓ✂ ☎✂❑↗ᘓ☐✡⬧✍ ♊⬧ᘓ
♦✌◆❒ 🗐 ♍❑⌛♦⬆✌ ⚫☺✌ ☎✂❑→✆⊞☪➔✍

⅄✒✍✃ ❑♌⍥✉•▫ 🕮↗⇔✗☒★ ♊⍤✌ ☎✃❑→☽⍤▦☪➔✍
(83) ⮈✗⚔⮋ ✗⚐⑩⍥⬛♦↘🕘⍤❍⍥✍

ژباړه: هیڅکله به تاسو دنېکۍ کاملې درجې ته نه ورسیږئ تر څو هغه مال نفقه نه کړئ چې تاسو ته ډېر خوښ وي.

ابو طلحة ﷺ چې دغه آیات واورېدئ درسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی او ورته وې ویل: اې د الله ﷻ رسوله ! ماته تر ټولو زیات بیر حآء خوښ دئ او د الله ﷻ فرمان دئ چې تاسو به ترټولو ښه مال د الله ﷻ په لاره کې خرڅوئ اوس زه خپل دغه باغ د الله ﷻ په لاره کې خرڅوم څنګه چې یې تاسو مناسبه بو لئ په هغه ډول یې خرڅ کړه نبي ﷺ ډېر خوشحاله سو او ورته وې ویل: زه دا مناسبه بولم چې د خپلو قریبانو په منځ کې یې وویشې ابو طلحة ﷺ هغه باغ د خپلو قریبانو په منځ کې وویشی ټوله یې د الله ﷻ په لاره کې مصرف کړی.(84)

فایده: موږ ته ترټولو خوښ مال یعني خپل ښه جایداد کله په یو وعظ یا د قرآنکریم د یو آیات په لوستلو یا اوریدلو سره خیراتوو ؟ که د خیراتولو فکر هم راته پیدا سي نو دغه کار هغه وخت کوو چې موږ د ژوند څخه نا امیده سوي یو یا د قریبانو څخه خوابدي سوي یو د هغوی د محرومه کولو په موخه د خیراتولو فکر راسره پیدا سي او کلونه په دې فکر کې یو چې یو داسي شی پیدا سي چې زما په ژوند کې په کار راسي وروسته چې هر څه کیږي پروانه کوي. که نوم ښودنه پکښې وي لکه دواده یا کوزدې مجلسونو جوړول نو دداسې کار لپاره چې د پیسو مصرف کیږي نو که په سود او قرض راته پیدا سي هم مخ نه ځني اړوو.

(83) سورة آل عمران الاية (٩٢)
(84) درمنثور

۱۰- د حضرت ابوذر غفاري ﷺ و خپل خادم ته خبر ورکول

حضرت ابوذ غفاري ﷺ یو مشهور صحابي دئ چي د اسلام راوړلو قصه یې په لومړی باب پنځم شمېره کي تېره سوه نوموړی د لویو زاهدانو څخه و. ده مبارک خپله هم مال او شتمني نه سره جمعه کول او نه یې دا خوښېدل چي بل څوک یې جمعه کړي زیات وخت به د شتمنو خلګو سره په جنګ اخته و په همدې وجه د حضرت عثمان بن عفان ﷺ په حکم په زبدة نومي ځای کي اوسېده چي په ځنګله کي ډېر کمزوری ځای و د حضرت ابوذر ﷺ سره په ځنګله کي اوښان وه یو کمزوری څرونکي یې درلودئ ده مبارک به یې احوال پوښتی ، یوه ورځ د بنو سلیم قوم یو سړی ده مبارک ته راغلی او ورته وې ویل: اې ابوذره ﷺ ! زه غواړم چي ستا خدمت وکړم او ستا د فیوضاتو څخه ځان برخمن کړم حضرت ابوذر ﷺ ورته وویل: زه هغه څوک خوښوم چي زما خبره مني که ته زما خبره منې نو په شوق اومینه سره اوسه که یې نه منې نو ستا اړتیا نسته. سلیمي صاحب وایي چي ما ورته وویل: اې ابوذره ﷺ ! کوم شی ستاسو پکار دئ چي په هغه کي زه ستاسو اطاعت وکړم ؟ ابوذر ﷺ وویل: زه چي کوم مال دالله ﷻ د رضا لپاره خرڅوم نو تر ټولو ښه مال به ورکوې. دغه نوی خادم وایي: ما دده خبره قبوله کړه. خادم وایي: نابېره یوه ورځ ابوذر ﷺ ته چا وویل: چي پر اوبو باندي ځني خلګ اوسیږي چي زیات ضرورتمن دي خوراک ته اړ دي ده مبارک ماته وویل: چي یو اوښ راوله زه هم ولاړم ډېر ښه اوښ چي د سورلۍ لپاره زیات فرمانبردار و د وعدې مطابق مې د بیولو اراده وکړه بیا مې فکر وکړی چي غریبان خو یې غوښې خوري نو دا ښه طاقتور د سورلۍ اوښ ولي ورولم نو تر هغه مې یوه درجه کم اوښه وکتنه دده مبارک حضور ته مې وروستل داسي اوښه وه چي تر پاته ټولو اوښانو غوره وه یوازي تر هغه اوښ کمزوري وه چي ما ویلي وه چي دا ډېره ښه د سورلۍ اوښ دئ کیدلای سي دده اوملګرو د سورلۍ لپاره یو وخت پکار سي ابوذر ﷺ راته وویل: اې خادمه ! تا خیانت وکړی زه دستي یوه

سوم دستي ولاړم هغه ښه اوښ مې ابوذر ﷺ او نورو ملګرو ته راوستی چې اول مې پرې ایښي و ابوذر ﷺ و ناستو کسانو ته وویل: په تاسو کې داسې کسان سته چې د الله ﷻ د رضا لپاره کار وکړي ؟ دوه کسان ولاړ سوه او وې ویل چې موږ یې کوو. ابو ذر ﷺ ورته وویل: دا اوښ حلال کړئ ټوټې - ټوټې یې کړئ بیا هغه ټول کورونه وشمېرئ چې پر اوبو باندې ودان دي د ابوذر ﷺ یعنې زما کور هم یو ددوی څخه حساب کړئ او په ټولو کورونو باندې غوښې ووېشی زما کورته هم دومره اندازه غوښه ورکړئ لکه و هغه نورو کوروته چې یې ورکوئ دوی هم داسې وکړل غوښې یې تقسیم کړې خادم وایي: وروسته یې زه راوغوښتم او راته وې ویل: زما هغه وصیت د ښه مال خرڅول دي په قصده پرې ایښی و او که درڅخه هېر سوی و که در څخه هېر سوی وي نو معذوره یې. ماورته وویل: چې هېر سوی مې نه و ماهم لومړی هغه اوښ راروان کړی وروسته مې فکر وکړی چې دا اوښ تاسو ته زیات په کار راځي ابوذر ﷺ وویل: یواځې ماته په کار راځي ما ورته وویل: هو ! یواځې تاسو ته په کار راځي اوستاسو د ضرورت لپاره مې پرې ایښی و ده مبارک راته وویل: زه د خپل ضرورت وخت درښیم؟ زما ضرورت هغه ورځ ده چې زه یواځې په قبر کې وغورځول سوم دغه ورځ زما دضرورت او احتیاج ورځ ده په مال کښې درې برخه لرونکي سته لومړي برخه لرونکی تقدیر دئ چې دمال په بېولو کې د هیڅا انتظار نه کوي ښه او بد دواړه بیایي ، دوهم برخه لرونکی ستا وارث دئ چې ستا دمړینې وروسته ستامال اخلي اودریم برخه لرونکی ته په خپله یې نو څومره چې دې په توان وي او کیدلای سي نو په درو برخه لرونکي کې عاجزه مه جوړېږه ځکه الله ﷻ فرمایي:

🗐✍✸☹⍓❍ ▪❸✌♑︎♒︎♑︎♐︎✂ ☎✂❑➚♑︎♐︎❑✡⬧✍ ♊︎⬧♑︎

♐︎⧫♓︎◆❒ 🗐 ♓︎♍︎❑♌︎⌛♓︎⧫⬆♓︎ ♐︎⚫☺♓︎♓︎ ☎✂❑→◑♓︎▦☪➔✍

⅄✎👓✂ □♌ᴓ✉⬩▫ 🕮⬈⬄ᴓ☒★ ♊ᴓ👌 ☎✂❑→✆ᴓ⊞☪➔✍
([85]) ⮰ᴓ⌘⮳ ᴓ⚐⑩ᴓ🖫⧫⬊ 🕗ᴓ❍ᴓ📪

ژباړه: هیڅکله به تاسو دنیکۍ کاملي درجې ته نه ورسیږئ تر څو هغه مال نفقه نه کړئ چې تاسو ته ډیر خوښ وي.

نو له همدې امله د خپل ځان لپاره تر ټولو ښه مال مخکې ولېږه. هغه مال چې ستا تر ټولو خوښ وي تر څو ستا لپاره جمعه سي.

فایده: په درو برخه لرونکو کې تر ټولو دعاجزانه جوړېدو مطلب دادئ چې څومره دې په توان وي د آخرت په زخیره کې یو شی جمعه کړه داسې نه چې مقدر غالب سي او هغه مال ستا څخه ضائع سي یا ته مړ سې مال دې د نورو په لاس کښېوزې بیا دې څوک پوښتنه نه کوي دکورنۍ غړي او ښځه به دې یو لږ وخت درپسې وژاړي بیا دې نه یادوي داسې ډیر خلګ سته چې په مړي پسې خیرات هم نه کوي.

په یوه حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمایي: انسان تل دا وایي چې زما مال، زما مال، حال دادئ چې دده مال هغه دئ چې ده وخوړی او ختم یې کړی یا یې واغوستی او زوړ یې کړی او یا یې د الله ﷻ په لاره کې مصرف کړی د ځان لپاره یې خزانه کړی ددې نه پرته نور چې دی هر څه مال یو ځای کړی وي هغه د نورو لپاره یو ځای کړي دئ.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي ﷺ پوښتنه وکړه چې په تاسو کې څوک سته چې تر خپل مال یې د وارث مال خوښ وي؟ اصحابو وویل: یا رسول الله ﷺ! داسې څوک به نه وي چې د نورو مال یې تر خپل مال خوښ وي. (یعنې داسې څوک نسته) نبي ﷺ وفرمایل: خپل مال یوازې هغه دئ چې سړی یې خپله وخوري او کوم مال چې پاته سو هغه د وارثانو مال دئ. ([86])

([85]) سورة آل عمران الاية (٩٢)
([86]) مشكوة

۱۱- د حضرت جعفر ﷠ قصه

حضرت جعفر﷠ د نبي ﷺ د اکا زوی و او د حضرت علي کرم الله وجهه سکه ورور و. لومړی خو ددوی کورنۍ په سخا، بهادري او شجاعت کي نوموتې کورنۍ وه مګر د حضرت جعفر ﷠ د مسکینانو سره خاصه رابطه او علاقه وه او زیاته ناسته یې ورسره کول کله چې د کافرانو څخه تنګ سو نو لومړی یې حبشې ته هجرت وکړی حبشې ته چي کافران پسي ورغلل نو ده خپله صفايي او پاکوالی نجاشي پاچا ته وړاندي کړی چي قصه یې د اول باب په لسم شمېره کي تېره سوه د حبشې څخه یې بیا ومدیني منورې ته هجرت وکړی او د موته په غزا کي شهید سو چي قصه به یې دراتلونکي باب په پای کي راسي دده مبارک دوفات سره رسول الله ﷺ دده کور ته تشریف یووړی تر څو دده دکورنۍ سره غم رازي وکړي او تسلي ورکړي دده زامن عبدالله، عوان او محمد یې راوغوښتل پر سرو یې لاس ورتېر کړی د برکت دعا یې ورته وکړه د حضرت جعفر ﷠ په ټول اولادو کي دده اثر (اغیزه) وه خو په عبد الله نومي زوی کي یې د سخاوت صفت زیات و له همدي امله ده ته د قطب السخاء لقب ورکول سوی دئ یعني د سخاء ستوری د اوو کالو په عمر یې د نبي ﷺ سره بیعت وکړی . یو چا عبد الله بن جعفر﷠ و حضرت علي ﷠ ته د سپارښت لپاره بوتی دده په سپارښت د هغه سړی کار وسو نو هغه سړی دده لپاره څلوېښت زره روپۍ د نذراني په ډول را واستولې ده مبارک بېرته ورواستولې او ورته وي ویل: موږ خپله نیکي نه خرڅوو یو بل چا هم درې زره روپۍ د نذراني ورته راوړې ده په ناستو خلګو ووېشلې خپله یې نه کړې قبولې یو وخت یو تاجر بازار ته شکره راوړې وه په بازار کي هیڅ خرڅه نه سوه د هغه تاجر سره ډېر فکر او غم و عبد الله بن جعفر ﷠ خپلو کارکوونکو ته وویل: تاسو ددغه تاجر څخه شکره (بوره) رانیسئ او په خلګو یې مفته (وړیا) وویشئ. د شپې چي به ددوی

قو م ته میلمه راغلی نو دده په کور کي به يې خوراک او چیښاک کاوه او هر ډول اړتیاوي به يې ده پوره کولې.(87)

حضرت زبیر ﷛ په یو جنګ کي ګډون کړی و یوه ورځ يې خپل زوي عبد الله راوغوښتي او وصیت يې ورته وکړی په وصیت کي يې ورته وويل: فکر کوم چي زه به نن شهید سم ته زما پور ادا کړه او فلانکی اوفلانکی کار وکړه دا وصیتونه يې زوی ته وکړه په همدغه ورځ شهید سو زوی چي يې د پور حساب وکړی نو پر ده باندي دوويشت لکه روپۍ باندي وي هغه هم په دې ډول وي چي خلګو ده ته په امانت مالونه ايښودل ځکه دی په امانت داری کي زيات مشهور وکله چي به خلګو مال ورته راوړی ده به ورته وويل چي زما سره خو ځای نسته ستا مال يې پر ما قرض دا خبره به يې ورته وکړه مال به يې ځني واخیستي دستي به يې صدقه کړی. دا يې هم وزوی ته ويلي وه که څه مشکل درته پيښ سو نو زما مولا ته وايه عبد الله وايي: چي زه په دې نه سوم پوه چي د مولا څخه يې مقصد څوک دئ نو ماپوښتنه ځني وکړه چي ستامولا څوک دئ؟ ده مبارک راته وويل: زما مولا الله ﷻ دئ. آخر دا چي حضرت عبد الله ﷛ دده مبارک ټول قرضونه اداکړه، عبد الله بن زبیر ﷛ فرمايي: کله چي ماته مشکل ديوه قرض په ادا کولو کي پيښ سو نو ما به وويل: يا د زبیر مولا ! فلانی کار نه کیږي هغه کار به دستي وسو عبد الله بن زبیر ﷛ فرمايي: يوه ورځ ما وعبد الله بن جعفر ﷛ ته وويل: چي زما دپلار لس لکهه روپۍ د قرضونو په سر لیک کي ستاسو پر ذمه دئ ده مبارک راته وويل کومه ورځ چي دي خوښه وي په هغه ورځ راسه چي پيسې درکړم عبد الله ﷛ وايي زه ددې خبري کولو وروسته پوه سوم چي ما غلطي کړې وه په حقیقت کي دده قرض زما د پلار پر ذمه و نو زه ببرته ورغلم و عبد الله بن جعفر ته مي وويل چي زه غلط سوی وم ستاسو زما پر پلار باندي قرض دئ ده مبارک راته وويل: ما ور وبخښلی

(87) اصابه

دئ ماورته وويل: بخښنه نه غواړم ده مبارک راته وويل: ښه دئ، هره ورځ چې درته اسانه وي په هغه ورځ يې راکړه ماورته وويل: ددې پيسو په بدله کې مځکه زما څخه واخله ماته د غنيمت په مال کښې ډېره مځکه راغلې ده ، ده مبارک راته وويل: ښه دئ، مايوه کمزوري مځکه چې اوبه او نور داړتيا شيان يې هم نه درلوده ور مې کړه ده دستې را څخه قبوله کړه غلام ته يې امر وکړ چې په دغه مځکه کې د لمانځه مسئله اواره کړه غلام په هغه مځکه کې د لمانځه مسئله اوراه کړه عبد الله بن جعفر‌ رضي الله عنه پر هغه ځای دوه راکعته نفل وکړه او ډېره اوږده سجده يې وکړه د لمانځه څخه چې فارغه سو غلام ته يې وويل : دا ځای وکنده غلام چې هغه ځای وکندی دستي يوه چينه د اوبو راپورته سوه چې جوش يې واهه.(88)

فايده: داصحابو مبارکانو دغه کارونه وه چې ددې باب په قصو کې ليکل سوي دي يا په نورو قصو کې ليکل سوي دي دا ددوی لپاره څه لويه خبره نه وه بلکې دا ددوی عام عادتونه وه.

اوم باب

بهادري، زړه ورتوب او دمرګ ارزو

د مرګ د شوق لازمي نتيجه بهادري ده څوک چې تر خپل سر تير سي نو بيا هر څه کولای سي وېره، فکر کول، د ځان د ساتني لاري چاري لټول ، مال او شتمني ټوله دژوند لپاره دي کله چې دمرګ شوق پيدا سي دمال محبت پاته کيږي ددښمن وېره لمنځه ځي. ارمان چې ددې مبارکو انسانانو په برکت ماته هم دادولت را نصيب سوی وای.

---

(88) اسد الغابة

۱- د حضرت ابن جحش او حضرت سعد دعا

حضرت عبد الله بن جحش ﷺ د احد په غزا کې و حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ ته وويل: اې سعد ! راسه چې په ګډه دعا وکړو په ما او تا کې دې هر يو د خپل ضرورت دعا وکړي هغه بل به امين وايي ځکه داسې دعا قبليدو ته زياته نژدې ده دواړه مبارکان يو کونج ته ولاړل او هر يوه دعا وکړه لومړی حضرت سعد ﷺ پدې ډول دعا وکړه: اې الله ﷻ! صبا وماته په جنګ کې يو لوی بهادر انسان په مقابله کې راولې چې پر ما زوروره حمله وکړي او زه هم زوروره حمله پرې وکړم بيا ماته فتحه (برې) رانصيب کړې او هغه ستا د رضا لپاره ووژنم او غنيمت يې ماته حاصل کړې. حضرت عبد الله بن جحش ﷺ آمين پرې وايه وروسته حضرت عبد الله بن جحش ﷺ پدې ډول دعا وکړه: اې الله ﷻ! صبا وماته يو لوی بهادر په مقابله راولې چې پر ما سخته حمله وکړي او زه هم سخته حمله باندې وکړم او بيا ما ستا په لاره کې شهيد کړې بيا پزه او غوږونه راڅخه پرې کړې کله چې قيامت سې ته پوښتنه راڅخه وکړې چې اې عبد الله ! ستا غوږونه او پزه ولې پرې سوي دي ؟ زه درته ووايم چې يا الله ! ستا او ستا د رسول ﷺ په لاره کې پرې سوي دي حضرت سعد ﷺ پرې آمين ووايه. دوهمه ورځ جنګ شروع سو ددوی دعاوې په هغه ډول قبولې سوې لکه دوی چې کړې وې. (89)

سعد ﷺ وايي: د عبد الله بن جحش ﷺ دعا زما تر دعا غوره وه ما داحد د غزا په ميدان کې ماښام وليدل چې د جحش ﷺ غوږونه او پزه په يو تار پيودل سوي وه. هم دا ډول دده توره هم

---

(89) خميس

ماته سوې وه بیا رسولﷺ یو ښاخ ورکړی چې دده په لاس کې توره جوړه سوه تر ډېره وخته پوري هم داسې وه بیا په دوه سوه دیناره خرڅه سوه. (90) دینار د سرو زرو د یوې سیکې نوم دئ.

فایده: په دې قصه کې د یوې خوا لوی کمال بهادري او زړور توب دئ چې د یوه بهادر دښمن د مقابلې ارزوه ده دبلې خوا لوی کمال د خپل محبوب سره مینه او عشق دئ چې په لاره کې یې د ځان ټوک، ټوک کولو هیله ده په آخر کې چې پوښتنه ځني وسي چې داولې ؟ دی ورته وو ایې چې داستا لپاره.

رهیگا کوئی تو تیغ ستم کي یادگارون مین ۞ مری لاشی لاشو کي تکری دفن کرنا کرسو مزارون مین

ژباړه: چیرې خو به دظلم د توري څخه یوه ټوټه د ښنیې په ډول پاته سي زما د وجود ټوټې په سلو قبرونو کې ښخې کړئ.

۲- داحد په غزا کې د حضرت علي ﷺ بهادري

د احد په غزا کې مسلمانانو ته یو څه ماته وه چې لوی لامل یې د نبيﷺ د یوه امر نه پر ځای کول وه چې بیان یې د اول باب په دوهمه قصه کې سوی دئ په دغه وخت کې مسلمانان د څلورو طرفونو څخه د کافرانو په منځ کې راغلل په همدې وجه ډېر مسلمانان شهیدان سوه یو څه و تښتېده نبيﷺ هم د کافرانو د یوې ډلې په منځ کې راغلی کافرانو دا اوازه خپره کړې وه چې نبيﷺ شهید سو په دغه وجه هم ډېر مسلمانان و تښتېدل حضرت علي ﷺ فرمايي: کله چې کافرانو مسلمانان راګیر کړه او نبيﷺ زما د سترګو څخه پټ سو نو لومړی ما د رسول اللهﷺ لټون

(90) اصابه

په ژوندو کي وکړی نه مي کړی پيدا بيا مي په شهيدانو کي ولټوی هلته مي هم نه کړی پيدا نوما په خپل زړه کي وويل چي دا خو شوني نه ده چي رسول الله ﷺ دي د جنګ دميدان څخه تښتېدلي وي داسي معلوميږي چي الله ﷻ زموږ دعملونو له امله ناراضه سوی وي او خپل رسول ﷺ يې اسمانو ته پورته کړي وي نو د علاج لپاره بله لاره نسته بې له دې چي د کافرانو په ډله ورګډ سم ترڅو شهيد سم ما خپله توره راواخيسته حمله مي وکړه ترداسي اندازې چي کافران دمنځ څخه و يوې خواته سوه زما پر رسول الله ﷺ باندي سترګي ولګېدې زه ډېر خوشحاله سوم او پوه سوم چي الله ﷻ دملائکو په واسطه دخپل محبوب حفاظت کړی دئ نو ولاړم د رسول الله ﷺ سره ودرېدم کافران ډلي ډلي راتلل پر رسول الله ﷺ يې حملي کولې نبي ﷺ و فرمايل: اې علي ! دا ډله منعه کړه زه هم د هغي ډلي مقابلي ته ورغلم يواځي مي د هغي ډلي مقابله وکړه او ځيني مي ځني مړه کړه بيا يوه بله ډله پر نبي ﷺ دحملي په نيت رامخکي سوه رسول الله ﷺ زما و طرفته اشاره وکړه زه بيا ددوی مقابلې ته ورمخکي سوم ددوی مقابله مي وکړه. ددې څخه وروسته جبرائيلؑ راغلی دحضرت عليؓ د بهادرۍ او مرستي ستاينه يې وکړه رسول الله ﷺ وفرمايل: اِنهُ مِني وَ اَنَا مِنهُ يعني زه دده څخه يم دی زما څخه دئ. نبي ﷺ پدغه خبره سره په خپل منځ کي پوره يوالي ته اشاره وکړه جبرائيلؑ وويل: وَاَنَا مِنكُمَا يعني زه ستاسو ددواړو څخه يم.([91])

فايده: يواځي سړی چي د يوې ډلي سره مقابله کوي اوبيا نبي ﷺ پيدا کوي ببرته د شهادت په نيت د کافرانو په ډله ورننوځي داکه د يوې خوا درسول الله ﷺ سره زياته مينه او عشق څرګندوي خو د بلي خوا کامل او پوره دلاوري او زړورتوب دئ.

([91]) قرة العيون

۳- حضرت حنظلة ﷺ شهادت

حضرت حنظلة ﷺ په لومړي وخت کي د احد په غزا کي ګډون نه وکړی وایي: چي ده واده کړی و د شپې د بي بي سره يو ځای سوی و سهاريې د غسل تياري کول د غسل لپاره ناست و سر يې مينځی چي نابېره د مسلمانانو د ماتي ږغ يې تر غوږ سو ددې اواز زغم يې نه درلودی دستي ولاړ سو توره يې واخيسته د جنګ ميدان ته يې ځان ورساوه پر کافرانو يې حملې شروع کړې او برابر پر مخ روان و چي په دغه حالت کي شهيد سو څرنګه چي شهيد که جنوب نه وي نو بېله غسله په قبر کي ښخيږي نو اصحاب ﷺ خو دده په جنابت نه وه خبر نو دده سره يې هم داسي معامله وکړه خو نبي ﷺ وليدئ چي ده مبارک ته ملائکي غسل ورکوي نبي ﷺ واصحابو کرامو ته دده د غسل بيان وکړی ابوسعيد ساعدي ﷺ فرمايي: ماچي دنبي ﷺ فرمان واورېدئ نو زه ولاړم حنظلة مي وکاتی د حنظلة تر سر اوبه څڅېدې نبي ﷺ چي کله داحد د غزا څخه راغلی او خبر نه يې وکړل ورته معلومه سوه چي حنظلة د غسل پرته و غزا ته تللي و.([92])

فايده: داهم کامله بهادري ده ځکه بهادر سړي ته په خپله اراده کي ځنډ کول ګران کار دئ نو له همدې امله ده مبارک دومره انتظار هم نه سو کولای چي غسل وکړي.

۴- د حضرت عمرو بن جموح ﷺ د شهادت ارزو

حضرت عمر بن جموح ﷺ په پښه ګوډ وو څلور زامن يې درلوده زيات يې د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضرول او په غزاو کي يې ګډون کاوه. د احد په غزا کي دده سره هم دا فکر پيدا سو

([92]) ايضا

چې کاشکې زه هم په غزا کې ګډون وکړم خلکو ورته وويل: چې ته معذور يې د ګډوالي له امله ستا لپاره تلل ګران کار دئ ده مبارک ورته وويل: دا څومره بده ده چې زما زامن جنت ته ولاړ سي او زه دې پاته سم. بې بې يې هم د پيغور په ډول دده د تيارولو لپاره ورته وويل: زه وينم چې ته د جنګ څخه راتښتېدلی يې او بېرته راغلی يې عمروبن جموحؓ چې دا واورېدل وسله يې واخيستل د قبلې پر لوري روان سو او دادعا يې وويل: : اَللهُمَ لَا تُرَدِنِي اِلي اَهلِي ژباړه: اې خدايه ! مابېرته خپل کور ته مه راولې د ستي راغلی د نبي ﷺ په خدمت کې حاضر سو د خپل حال بيان يې ورته و وايه چې دی خپل قوم د غزا څخه منعه کړی و او دځان شوق يې هم ورته و وايه اووې ويل: يا رسول الله ﷺ ! زه اميد لرم چې په دې ګوډه پښه په جنت کې وګرځم رسول الله ﷺ ورته وويل: الله ﷻ ته معذوره کړي يې نو ستا په نه تلو کې څه تاوان دئ ده مبارک بيا د خپلې ميني او شوق څرګندونه ورته وکړه نو رسول الله ﷺ اجازه ورکړه. ابو طلحةؓ وايي: ما عمروبن جموحؓ په جنګ کې وليدئ چې سينه يې ايستلي وه نيغ روان و او دا يې ويل: قسم په الله ﷻ زه د جنت شوقي يم دده يو ځوی هم په ده پسې روان و دواړه جنګېدل آخر دواړه شهيدان سوه دده بې بې د خپل مېړه او زوی جسدونه پر اوښ واچول د دفن کولو لپاره يې مدينې منورې ته راوړل خو اوښ کښېناستی هر څه چې يې په وکړه اوښ نه ولاړېدئ چې وي به واهه اوښ به بېرته د احد پر لوري مخ کړی بې بې يې و نبي ﷺ ته بيان وکړی نبي ﷺ ورته وويل: دا اوښ ته امر سوی دئ عمرو بن جموحؓ چې د کور څخه وتی څه خو به يې نه وي ويلي دې ورته وويل: عمروبن جموحؓ چې د کور څخه وتی مخ يې وقبلې ته کړی دا دعا يې وويل: اَللهُمَ لَا تُرَدِنِي اِلي اَهلِي. نبي ﷺ ورته وفرمايل: په همدغه وجه اوښ نه ځي.(93)

(93) قرة

فایده: دداسي چانوم د جنت شوق دئ او هم د الله ﷻ او د هغه د رسول الله ﷺ سره ریښتني محبت دئ ځکه اصحاب دیوه ځای څخه بل ځای ته ورسېدل خو دی مبارک د مرګ څخه وروسته په هغه ډول دئ. ډېر کوشش یې وکړی چي ددې ځای څخه یې یوسي خو اوښ نه تللی یا به کښېناستی او یا به بېرته د احد پر لوري روان سو.

۵- د حضرت مصعب بن عمیر ﷛ شهادت

حضرت مصعب بن عمیر ﷛ د اسلام دراوړلو څخه مخکي په ډېر ناز پالل کېده دډېرو شتمنو هلکانو څخه و پلار به دده لپاره یوه جوړه کالي په دوسوه اخیسته بیا به یې په ده باندي اغوسته د نوي عمر ځوان و په ډېر ناز او نعمتو کښې لوی سوی و. د اسلام په پیل کي د کورنۍ د خلګو څخه په پټه مسلمان سو دی هم په دغه حالت کي اوسېده چي یو چا دده کورته خبر ورکړی چي مصعب ﷜ مسلمان سوی دئ کورنۍ چي یې خبره سوه دی یې بندي کړی او وې تړی ځو ورځي تېري سوې یو وخت یې موقع پیدا کړه وتښتېدئ کومو خلګو چي حبشې ته هجرت کاوه ده هم هجرت ورسره وکړی د هغه ځای څخه چي راغلی نو مدینې منورې ته یې هجرت وکړی د پرهیزګارۍ او مسکنت ژوند یې تېراوه ، په تنګ حالت کي یې ژوند تېرواه. یوه ورځ رسول الله ◀ تېرېدئ مصعب ﷛ یوازي په یوه پټو کي و هغه هم داسي پټو و چي ځای پر ځای به شکېدلی و او ځای پرځای به د څرکر یاد څرمني پنه ورکړل سوې وه نبي ﷺ دده داوسنی حالت او تېر حالت بیان وکړی سترګي مبارکي یې د اوښکو ډکي سوې.

داحد په غزاکي د مهاجرو مجاهدینو بیرغ ده مبارک نیولی و یو کافر دیوې خوا راغلی دی مبارک یې پر هغه لاس ووا هه چي بیرغ یې په نیولی و ددې لپاره چي بیرغ ولوېږي او مسلمانانو ته خپله ماته ښه ښکاره معلومه سي ده مبارک دستي په بل لاس بیرغ ونیوی کافر پر

دا بل لاس په توره وواهه ده مبارک بيرغ په ځيګر کي ښخ کړی يعني په منډوانو يې ونيوی مځکي ته يې نه پرېښودئ کافر دی مبارک په غشي وويشتی دی شهيد سو بل صحابي راغلی بيرغ يې پورته کړی هر کله چي يې دی ښخوی نو دده سره يوازي يو پټو ورسره و چي سر به يې په پټ کړی پښې به يې ښکاره سوې چي پښې به يې ورپټې کړې سربه يې ښکاره سو رسول الله ﷺ امر وکړی چي د سر خوا يې ورپټه کړی پر پښو باندي يې پاڼې ورواچوی.[94]

فايده: داد هغه نازولي آخري ژوند دی چي په ناز ـ ناز سره لوی سوی و او يوه جوړه کالي يې په دوسوه درهمه اخيستل او اغوستل به يې نن دده مبارک يو کفن هم نه پيدا کېږي او دا يې مېړانه وه چي په خپل ژوند يې بيرغ و مځکي ته نه پرېښودئ لاسونه يې دواړه پرې سوه خو بيا يې هم بيرغ مځکي ته نه پرېښودئ. ډېر په ناز لوی سوي و خو د هغو خلګو ايمانونه دومره مضبوط سوي وه چي د ايمان د ميني له وجي به يې د ځان سره هيڅ شی نه پرېښودئ پيسې، ارام او شوق به يې هيڅ و ځان ته نه پرېښودئ او خپل ځان يې د ايمان په خواری کي لګاوی.

۲- د قادسيې په جنګ کي د حضرت سعد ﷺ خط

دعراق په جنګ کي د حضرت عمر ﷺ اراده وه چي په جنګ کي ګډون وکړي خو دخاصو او عامو ډلو سره يې په دې کار کي تر څو ورځو پوري مشوره کېدله چي دعمر ﷺ پاتېدل به ښه وي اوکه به په جنګ کي تلل ښه وي دعامو خلګو داخوښه وه چي حضرت عمر ﷺ په جنګ کي ګډون وکړي او دخاصو خلګو داخوښه وه چي عمر ﷺ ګډون نه پکښې وکړي او په مدينه کي پاته سي دلښکرو انتظام وکړي. دمشورې په خبرو کي د سعد بن ابي وقاص ﷺ نوم واخيستل سو ټولو

([94]) قرة - اصابه

خوښ کړی او وې ويل: که سعد ولاړسي نو بيا عمر ﷺ ته اړتيا نسته حضرت سعد ﷺ مشهور بهادر وو د عربو په زمريانو کې شمېرل کېدئ لنډه دا چې سعد ﷺ و تاکل سو او ولېږل سو کله چې په قادسيه کې د حملې لپاره ورسېدئ نود کسرا پاچا دده دمقابلې لپاره رستم خان را واستوی چې مشهور پهلوان و پر رستم خان باندې وېرې غلبه کړې وه او پوره کوشش يې کاوه چې پاته سي پاچا ته يې وېره نه ښکاره کوله په ښکاره به يې دا ويل چې مادلې پرېږده زه به دلته ستاسره په لښکر لېږلو ،صلاح او مشورو کولو کې ستاسره مرسته کوم خو پاچا چې نوم يې (يزدجرد) و ونه منل آخر د مجبورې څخه په جنګ کې شريک سو.(95)

حضرت سعد ﷺ چې کله روانېدئ حضرت عمر ﷺ ده ته وصيت وکړی چې د الفاظو لنډه ترجمه يې داده: اې سعده ! په دې خبره خطانه وزې چې ته درسول الله ﷺ ماما بلل کېدې او دهغه صحابي وې الله ﷻ بدي په بدي نه مينځي بلکې بدي په نيکي مينځي د الله ﷻ او د بندګانو تر منځ هيڅ خپلوي نسته بلکې الله ﷻ ته يوازې بندګي قبوله ده د الله ﷻ په نزد باعزته او بې عزته ټوله يو برابر دي ټول دالله ﷻ بندګان دي او الله ﷻ د ټولو رب دئ د الله ﷻ نعمتونه په بندګۍ سره لاسته راځي په هر کار کې و هغه شي ته ګوره چې د نبي ﷺ طريقه وه په هم هغه شي باندې عمل کوه زما دا نصيحت ياد ساته ته ديوه لوی کار لپاره لېږل سوې يې چې خلاصون يې يوازې د الله تعالي په تابع داري کې لګېدلای سي د خپل ځان او ملګرو سپېڅلي عادتونه جوړوه د الله تعالي څخه وېره اختيار وه د الله ﷻ څخه وېره په دوو خبرو کې يو ځای کېدای سي لومړي د الله ﷻ په اطاعت کښې ، دوهم دګناه څخه په ځان ساتلو کې ، د الله ﷻ اطاعت چې د چا په برخه سي ددنيا څخه به يې کرکه کيږي او د آخرت سره به مينه لري.(96)

(95) اشهر
(96) اشهر

ددې څخه وورسته حضرت سعد ﷺ په ډېره خوشحالی سره لښکر تیارکړی او د جنګ پر لوري روان سو دده د خوشحالي کیفیت دهغه خط څخه معلومیږي چې ده رستم ته لېږلی دئ ده مبارک په خپل خط کي لیکل دي: فَاِن مَعِيَ قَوم یُجِبونَ المَوتَ کَمَا یُحِبونَ الا عَاجِمَ الخَمرَ) ژباړه : بېشکه زما سره داسې قوم ملګری دی چي د مرګ سره داسې مینه لري لکه عجم چي يې د شرابو سره لري.(97)

فایده: د شرابو د مینه لرونکو څخه که پوښتنه وسي چي په شراب چیښلو کي څومره خوند دئ؟ (نو هغه ته خامخا معلومیږي چي تر ټولو خوږو خوند ور دئ) څوک چي د مرګ سره په دغه پیمانه مینه لري نو کامیابي ولي دداسې چاپلونه نه موچوي؟

٧- د حضرت وهب بن قابوس ﷺ شهادت د احد په غزاء کي

حضرت وهب بن قابوس ﷺ یو صحابي دي چي یو وخت مسلمان سو په صحراء کښې په یو کور کښې اوسېدئ بزې يې څرولې یو وخت يې د وراره سره بزې په یوه پړی وتړلې او د مدینې منورې پر لوري روان سو کله چي مدینې منورې ته ورسېدئ پوه سو چي محمد ﷺ د احد غزاء ته تللی دئ بزې يې هلته پرېښودې د محمد ﷺ ملاقات ته ورغلی په دغه وخت کي د کافرانو یوه ډله راغله رسول الله ﷺ و فرمایل: څوک دغه ډله خواره واره کولای سي چي زما سره به په جنت کي ملګری وي حضرت وهب ﷺ په ډېر زور سره توره وچلول کافران يې ټوله خواره واره کړل دوهم او دریم ځل بیا داسې پېښه وسوه رسول الله ﷺ وده مبارک ته د جنت زیری ورکړی ده چي دا واورېدل توره يې واخیستل د کافرانو په یوه ګڼه ډله ورننوتی او شهید سو.

(97) تفسیر عزیزي اول ټوک

حضرت سعد بن ابي و قاص ﷺ فرمايي: ما د وهب ﷺ په خبر بهادري او شجاعت د هيچا ندی ليدلی دده د شهادت څخه وروسته ما رسول الله ﷺ وليدئ چي دده د سر لوري ته ولاړ و او دايي ويل: الله ﷻ دي ستا څخه راضي سي زه ستا څخه راضي يم ددې څخه وروسته رسول الله ﷺ دی په خپلو مبارکو لاسونو سره ښخ کړی سره ددې چي په دغه غزاء کي رسول الله ﷺ هم ځني راضي سوي و حضرت عمر ﷺ فرمايي زما د هيچا په نيکو کارونو غبته[98] نه وه سوې لکه د وهب په نيکو کارونو چي مي وسوه زما زړه غواړي چي د الله ﷻ څخه دده په خبر عمل نامه واخلم.[99]

فايده: په ده باندي د حضرت عمر AA غبته کېدل د يو خاص کار له امله و ، هغه دا چي خپل ځان ته يې په ځان نه وه و يلي (يعني تر خپل سر تير و) که نه نو حضرت عمر ﷺ او د نورو صحابه کرامو ﷺ نيک کارونه تر دغه هم زيات وه.

۸- د بير معونه جنګ

[98] غبطه ودې ته وايي چي يوڅوك يوه ځانګړتيا ولري بل كس چي يې ويني نو دافكر ورته پيدا سي چي كاشكي ماهم دغه ځانګړتيا درلوداى . حسد دې ته ويل كيږي چي يوڅوك يوه ځانګړتيا ولري بل كس فكر وكړى چي كاشكي دغه ځانګړتيا ده نه درلوداى بلكي ما درلوداى غبطه روا ده اوحسد ناروا دى .ژباړن

[99] اصابه - قره

د بیر معونه یو مشهور جنګ دئ چې د اصحابانو او پاکسیزه لوی جماعت په پوره ډول پکښې شهید سوی دئ چې دوی ته قرآء (قاریان) ویل کېږي ځکه چې دوی ټوله د قرآنکریم حافظان وه زیات شمېر یې انصار وه پرته دیو څو کسانو څخه چې مهاجرین وو ددوی د نبي ﷺ سره ډېره مینه وه ځکه چې دوی د شپې زیاته برخه په ذکر او تلاوت تېرول او دورځې به یې د نبي ﷺ د بیبیانو د کورونو، اړتیا وې لکه لرګي، اوبه او داسې نور پوره کولې. دغه سپېڅلې ډله د نجد یو اوسېدونکي د بني عامر د قوم یو سړي چې نوم یې عامر بن مالک و او کنیه نوم یې ابوبراء و د خپل ځان سره یې تر خپل سیوري لاندې د تبلیغ او وعظ په نامه بېولې وه که څه هم نبي ﷺ دوی ته ویلي وه چې زما سره داوېره ده چې اصحابو ﷡ ته کوم تاوان ونه رسېږي خو دغه سړي ډېره تسلي ورکړې وه نبي ﷺ دغه اویا اصحاب ﷡ ورسره کړه او یو خط یې د عامر بن طفیل په نامه چې دبني عامر رئیس و ولیکی په خط کښې د اسلام بلنه لیکل سوې وه. دوی مبارکان د مدینې منورې څخه رخصت سوه کله چې بیرته معونه ته ورسېده هلته تم سوه ددوی دوو ملګرو هر یو حضرت عمر بن امیة ﷛ او حضرت منذر بن عمر ﷡ د خپلو ملګرو ټولو اوښان دڅرولو لپاره پر غاړه واخیستل او حضرت حرام ﷛ ددوو ملګرو سره یو ځای وعامر بن طفیل ته ورغلل ددې لپاره چې د رسول الله ﷺ خط ورورې هلته چې نژدې سوه حضرت حرام ﷛ و خپلو ملګرو ته وویل: تاسو دلې ودرېږئ زه به ورسم کچیري یې زما سره دوکه وکړه نو تاسو ولاړ سئ ځکه ددرو تر مړه کېدو نو د یوه مرګ بهتر دئ. عامر بن طفیل د عامر بن مالک وراره و هغه عامر چې مسلمانان یې راوستلي وه عامر بن طفیل دمسلمانانو سره سخته دښمني درلوده حرام ﷛ چې د رسول الله ﷺ خط ورکړی عامر بن طفیل مخکې تر دې چې خط ولولې حرام ﷛ یې په نېزه داسې وواهه چې نېزه پورې ووري ترې ووتل حرام ﷛ وویل: (فُزتُ وَرَبِّ الکعبَةِ) یعنې د کعبې په رب قسم کوم چې زه کامیاب سوم ددې وینا څخه وروسته شهید سو عامر بن طفیل په دې هم بسنه ونه کړه چې قاصد وژل په هیڅ قوم کې روا کار نه دئ او نه یې دې ته کتل چې دغه حضرات زما اکا په خپله

پنا کي راوستلي دي بلکي خپل قوم يې را جمعه کړی ددې لپاره چي دا ټول اصحابان ووژني او يو هم ژوندی پرې نه ږدي خو دده قوم په دې وجه چي عامر بن مالک دغه اصحابان په خپله پناه کي راوستلي دي د اصحابانو ووژلو ته تيار نسوه خو عامر بن طفيل د شاوخوا څخه خلک را جمعه کړه يوه لويه ډله يې تياره کړه پر مسلمانانو باندي يې حمله وکړه مسلمانانو هم مقابله وسره شروع کړه اخر مسلمانانو به ترکومه پوري ددوی سره مقابله کولای چي د ځلور خواوو څخه کافرانو حمله پرې وکړې وه اودوی يې په منځ کي محاصره سوي وه ؟ د کعب بن زيد ﷜ پرته چي کافرانو مړ بللی وو نورټول اصحابان﷡ شهيدان سوه. حضرت منذر ﷜ او حضرت عمر بن امية ﷜ چي اوښان يې څرول د اسمان و خواته يې وکتل وې ليدل چي مردار خواره مرغان الوتل دواړو وويل چي خامخا يو څه پېښه سوې ده نو ببرته د خپلو ملګرو و خواته راغلل کله چي راورسېدل وې ليدل چي ملګري يې ټوله شهيدان سوي دي او شاوخوا په توره سمبال سواره پرې راګرځي دوی دواړو چي دا حالت وليدی نو په خپلو منځو کي يې مشوره وکړه حضرت عمر بن امية ﷜ وويل: راځه چي ببرته ولاړ سو رسول الله ﷺ خبر کړو خو منذر ﷜ وويل رسول الله ﷺ خو به هغسي هم خبر سي زما زړه نه کيږي چي شهادت پرېږدم او ددې ځاي څخه ولاړ سم چي ملګري مي بيده پراته دي درځه چي د خپل ملګرو سره يو ځای سو نو دواړو و ميدان ته وروداننګل حضرت منذر ﷜ شهيد سو او حضرت امية ﷜ ونيول سو. څرنګه چي د عامرمور د يوه غلام ازادول په يو کار کي نذر ايښې و نو عامر په هغه وجه عمربن امية ﷜ ازاد کړی.(100)

په دغه مبارکو انسانانو کي د حضرت ابوبکر ﷜ غلام عامر بن فهيره هم و دده مبارک قاتل جبار بن سلمي وايي: ماچي کله عامر بن فهيره په نيزه وواهی ده وويل: (وَ الله فُزتُ) يعني په الله ﷻ مي دي قسم وي چي زه کامياب سوم ددې څخه وروسته ماوليدی چي دده جسد و

(100) اسلام

اسماني طرف ته پورته سو زه ډېر حیران سوم ددې ښخه وروسته ما دخلګو ښخه وپوښتل: چي دغه سړی ما په نیزه ووهی دستي مړ سو خو بیا هم دی وایي چي په الله ﷻ قسم چي زه کامیاب سوم دده کامیابي نوپه چشي کي ده؟ خلګو راته وویل: دده کامیابي په جنت کي ده پدې وجه زه مسلمان سوم.(101)

فایده: دا هغه خلګ دي چي اسلام په دوی فخر کوي نو پر ځای خبره ده چي وویل سي: بېشکه دوی دمرګ سره دعجمو تر میني د شرابو زیاته مینه درلوده ولي به دوی ته مرګ خوښ نه و چي دوی په دنیا کي داسي کارونه کړي وه چي دالله ﷻ په نزد ددوی کامیابي یقیني وه نو دوی چي به مړه کېده کامیابه کیده.

۹- د حضرت عمیر ﷺ وینا چي خرما خوړل اوږد ژوند دئ

د بدر په غزا کي رسول الله ﷺ په یوه خیمه کي تشریف درلودئ چي اصحابانو ته یې اشاره وکړه یعني ورته وې ویل: ولاړ سئ داسي جنت ته ورمخکي سئ چي پلنوالی یې تر اسمانو او مځکو زیات دئ اودمتقیانو لپاره جوړ دئ یو صحابي حضرت عمیر بن الحمام ﷺ چي دا خبره واورېدل وې ویل: واه ، واه ، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: پر کومه خبره دي واه واه وویل ده مبارک ورته وویل: چي زه به هم غواړم چي ددغه خلګو ښخه سم چي جنت ته ځي رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: ته هم ددغه خلګو ښخه یې بیا یې دخرما کڅوړه راواخیستل اوخرماوي یې خوړلې بیا یې وویل زه چي دغه خرماوي خورم چي زما په لاس کي دي داهم ډېر وخت دئ او

(101) خمیس

خلاصوم یې نو زه دومره انتظار نه سم کولای خرما وې یې وغورځولې توره یې واخیستل د کافرانو په یوه ګڼه ډله ور ننوتی تر هغه وخته پورې وجنګېدی تر څو شهید سو.(102)

فایده: په حقیقت کې هم دا خلګ د جنت وړ وو او په جنت یې ټینګ یقین و زموږ که یقین ټینګ سي نو ټولې خبرې به سمې سي.

۱۰- د حضرت عمر ﷺ هجرت

د حضرت عمر ﷺ به څه بیان کوې هر سړی دده په بهادرې خبر دئ او دده په مېړانه اقرار کوي د اسلام په شروع کې چې مسلمانان په کمزوري حالت کې وو نبي ﷺ په خپله د اسلام د قوت لپاره دده د مسلمانېدو دعاوکړه او د رسول الله ﷺ هغه دعا قبوله سوه حضرت عبد الله بن مسعود ﷺ فرمايي: موږ د عمر ﷺ تر مسلمانېدو تر وخته پورې و کعبې ته نژدې په ښکاره لمونځ نه سوای کولای ، حضرت علي ﷺ فرمايي: په لومړی وخت کې به مسلمانانو په پټه هجرت کاوه یو ـ یو به تلی خو کله چې عمر ﷺ د هجرت اراده وکړه نو توره یې په غاړه کړه لېندۍ یې په لاس کې واخیستله او ډېر غشي یې هم د ځان سره واخیستله لومړی مسجد ته ولاړی په ښه ارامۍ سره یې طواف وکړی بیا یې په ښه ارامۍ سره لمونځ وکړی وروسته د کافرانو مجلسو ته ورغلی او ورته وې ویل: د چاچې زړه غواړي چې موریې پر وژاړي ، ښځه یې کونډه سي او اولادونه یې یتیمان سي هغه دې د مکې دباندې راووزي او زما مقابله دې وکړي دا وینا یې جلا ـ جلا ډلو ته وکړه بیا یې تشریف یووړی په هیچا کې دومره همت نه سو پیدا چې دده مقابلې ته ورووزي.(103)

(102) طبقات ابن سعد
(103) اسد الغابة

۱۱- د موته د غزا قصه

رسول الله ﷺ و مختلفو پاچهانو ته د اسلام د بلنې لیکونه واستول چې په هغو کې یې یو د حضرت حارث بن عمیر ازدي ﷺ په لاس د بصرا پاچا ته ولیږی حارث بن عمیر ﷺ چې کله و موته ته ورسېدئ د قیصر د حاکمانو څخه یو کس چې شرحبیل غساني نومېدئ دغه مبارک قاصد وواژی او حال دا چې د قاصد وژل د ټولو قومونو په اصطلاح کې یو ناروا کار بلل کېدئ پر نبي ﷺ باندي دا خبره ګرانه پرېوتل نو درې زره کسیزه لښکر یې تیار کړی حضرت زید بن حارثة ﷺ یې ور امیر کړی بیا یې ورته وفرمایل: که زید بن حارثه ﷺ شهید سي نو بیا د ي جعفر بن ابي طالب ﷺ امیر سي که دی هم شهید سي نو بیا دي عبد الله بن رواحة ﷺ امیر سي که دی هم شهید سي بیانو د مسلمانانو چې هر څوک زړه غوښتی هغه دي امیر کړي یوه یهودي دا خبري واورېدې او وې ویل: د اکسان به خامخا شهیدان کیږي ځکه د لومړنیو انبیاؤ د دغه ډول خبرو څخه مطلب هم داسي و رسول الله ﷺ یو سپین بیرغ جوړ کړي حضرت زید ﷺ ته یې ورکړی بیا رسول الله ﷺ او ددوی دیوې ډلي سره ددوی د رخصتولو په اراده د ښار د باندي راوواتی د ښار د باندي چې مجاهدین رخصتېدل پاته خلګو دعا ورته کوله چې الله ﷻ دي تاسو کامیابه کړي او په خیر او سلامتیا سره مو رب تعالي ﷻ بېرته راوله او الله ﷻ دي تاسو د هر ډول بدی څخه و ساتي حضرت عبد الله رواحة ﷺ ددوی په جواب کې درې بیتونه وویل چې مطلب یې داسي و: زه د خپل رب څخه د ګناهونو بخښنه غواړم او یوه داسي توره وي چې په هغې سره زما د وینو داري رواني سي او یا په یوه داسي نېزه ووهل سم چې زما تر کولمو او اینې ووزي خیري یې کړي کله چې څوک زما و قبر ته تیریږي نو ووایي: الله ﷻ دي تالاربسود او کامیابه کړي ریشتیا هم ته لمر او کامیاب وي ددې څخه وروسته ددوی مبارکان روان سوه شرحبیل ته هم ددوی د روانېدو

خبر وړورسېدئ د شرحبيل سره سل زره فوج تيار سو د مقابلې لپاره ، کله چې دوی مخکې ولاړل نو ورته معلومه سوه چې د روم پاچا هرقل هم د سلو زرو فوجيانو سره مقابلې ته راروان دئ ددې خبر په اورېدو سره اصحابان فکرمن سوه چې ددې دومره لوی طاقت مقابله شروع کړې او که رسول الله ﷺ ته خبرورکړي په دغه حال کې عبد الله بن رواحةؓ په لوړ اواز وويل: اې خلګو ! تاسو د کومې خبرې څخه وېرېږئ ؟ تاسو د کوم مقصد لپاره راوتلي یاست ؟ ستاسو مقصد شهيد کېدل دي موږ هيڅ کله د قوت او د سړو د ډېروالي په زور نه يو جنګېدلي بلکې موږ يوازې د هغه دين په زور جنګېدلي يو چې د هغه دين په وجه الله ﷻ موږ ته عزت راکړی دئ. مخ په وړاندې ځئ ددوو کاميابيو څخه به يوه خامخا لاسته راوړئ يا به بريالیتوب وي او يا به شهادت وي مسلمانانو چې دا خبره واورېده ميړانه يې وکړه پر مخ روان سوه آن تر دې چې موته نومې ځای ته ورسېده او جنګ شروع سو حضرت زيد ؓ بيرغ په لاس کې واخيستې ميدان د جنګ ته ورغلی زوروړ جنګ شروع سو د د شرحبيل وروړ ووژل سو او ملګري يې و تنښتېدل خپله شرحبيل هم و تنښتېدئ په يوه کلا کې پټ سو و هرقل ته يې د مرستې لپاره سړی ولېږی هر قل دوسوه زره فوجيان راولېږل جنګ په زيات زور سره شروع کېدئ چې زيد ؓ شهيد سو دستي حضرت جعفرؓ بيرغ په لاس کې واخيستې د خپل آس پښې يې په خپله پرې کړې چې بيرته تګ يې د زړه څخه ووزي يو څو اشعار يې وويل چې مطلب يې دادئ: اې خلګو ! جنت څومره ښه شی دئ او جنت ته نژدې کېدل څومره ښکلی دئ او د جنت اوبه څومره يخې دي. د روم پرخلګو عذاب راغلی ماته په کار ده چې هغه ووژنم ، دا شعرونه يې وويل د آس پښې يې پخپله پرې کړې چې بېرته تلل يې د زړه څخه ووزي توره يې واخيسته کافرانو راسته لاس ځني پرې کړی بيا يې بيرغ په چپه لاس کې ونيوی کافرانو چپه لاس ځني پرې کړی ده مبارک بيرغ په موټانو کې ټينګ کړی په خوله يې کلک ونيوی يو سړی د شا د خوا څخه ورغلی د شا د خوا يې دوې ټوټې کړې ، دی مبارک غوزار سو دستې شهيد سو. عبد الله بن عمر ؓ فرمايي: موږ چې

کله شهيدان را ټولول دی چې مو راپورته کړی په بدن کي يې (۹۰) زخمونه وه. حضرت جعفر ۸ چې شهيد سو خلګو عبد الله بن رواحة ﷺ ته اواز وکړی ده په دغه وخت کي د جنګ په يو طرف کي د غوښي يو ټوټه خوړله ځکه ددرو ورځو څخه يې هيڅ شی نه و خوړلی ده چې اواز واورېدئ دستي راپورته سو او وې ويل: حضرت جعفر ﷺ شهيد سوی دئ ته په دنيا اخته يې دستي راغلی بيرغ يې راپورته کړی سخت جنګ يې شروع کړی ګوته يې زخمي سوه په وځړېده ده مبارک د اځړېدلې ګوته په پښه ونيول لاس يې راکش کړی ګوته يې پرې سوه ليري يې و غورځوله په سخت جنګ او خفګان کي فکر من سو چې نه د مقابلې توان سته او نه همت.سته. لږ وخت ددې فکر تېرسوي و چې خپل زړه ته يې وويل: اې زړه ! اوس د څشي شوق او مينه درته پاته ده؟ چې ته يې له خطره وېرېږې د بي بي شوق غواړې؟ هغه په درې طلاقه طلاقه ده.،د غلامانو شوق غواړې؟ هغه ټول ازاد دي د باغ او پيسو شوق غواړې؟ هغه ټوله د الله ﷻ په لاره کي صدقه دي ددې څخه وروسته يې يو څو اشعار وويل چې ترجمه يې داسي ده. اې زړګيه ! ته به ورکښته کېږې. په خوشحالي ورکښته کېږې که په خوابدی ورکښته کېږې ستا د ارام ژوند يوه زمانه تېره سوه. فکر وکړه ته د يو څاڅکي نطفې څخه پيدا يې کافران ګوره پر مسلمانانو په ډاډه زړه راروان دي تاته څه ښه سوه چې جنت نه خوښوې که شهيد نه سې نو آخر خو هم مرې په دغه وخت کي د آس څخه راکښته سو د اکا زوی يې يوه ټوټه غوښي ورته ونيولې چې وې خوره ! ملا به دې سيده سي د څو ورځو څخه دې شی نه دی خوړلی ده د اکا دزوی څخه هغه ټوټه غوښه واخيستله ديو طرف څخه د حملې اواز راغلی ده هغه ټوټه غوښه وغورځول او سخت وجنګېدی ترشهيد کېدو پوري يې توره وچلول.(104)

(104) خميس

فایده: دا د اصحابو کرامو د ژوند یوه نمونه ده د دوی مبارکانو هر قصه د دنیاد فاني کېدو او د آخرت سره د مینې سبق ورکوي. د اصحابانو کرامو ﷺ څخه به څه پوښتنه کوې چې په تابعینو کې داسې خلک ختلي دي چې په یوه په قصه سره یې دغه باب ختموو چې د هغه رنګ بل ډول دئ د دښمن مقابله خو تاسو ولیده اوس یې د حکومت په وړاندې د لاورې هم ووینئ:

۱۲- د سعید بن جبیر رحمه الله او حجاج بن یوسف خبرې اترې

نبي ﷺ فرمایي: اَفضَل الجَهَادِ كَلِمَةُ حَق عِندَ السلطَانٍ جَائِرٍ

ژباړه: بهترین جهاد د ظالم پاچا په وړاندې د حق خبره کول دي.

د حجاج بن یوسف ظلم او تېرې په ټوله دنیا کې مشهور دئ که څه هم د هغې زمانې ظالم پاچا په ظلم سره د دین د خورولو کار هم کاوه خو د عادل او دینداره پاچا په پرتله به دی بد ګڼل کېدئ او په دغه وجه به خلک د ده څخه بېزاره وه.

سعید بن جبیر رحمه الله د ابن الاشعث رحمه الله سره یو ځای سو د حجاج مقابله یې شروع کړه حجاج د عبد المالک بن مروان له خوا حاکم و او سعید بن جبیر رحمه الله مشهور تابعي و او د لویو علماؤ څخه و د حکومت د ده سره دښمني درلودل په ځانګړي ډول حجاج د ده سره زیاته دښمني درلوده لکه څرنګه چې مبارک تابعي د حجاج سره مقابله شروع کړې وه او هغه ونه کړای سوای چې دی ونیسي نو خامخا یې دښمني ورسره کول د ماتې وروسته و مکې ته په پټه ولاړی حکومت مکې ته نوی حاکم ولېږی زوړ حاکم یې راوغوښتی نوی حاکم چې ورغلی خطبه یې وویل او په آخر کې یې د عبد المالک بن مروان دا فرمان خلګو ته واوروی چې هر چا چې و سعید بن جبیر رحمه الله ته پناه ورکړه خیر یې نسته وروسته حاکم د خپل ځان لخوا ورته وویل د هر چا په کور کې که دی پیدا سو نو هغه به وژل کیږي. یوازې د ده کورنۍ نه بلکې د همسایه ګانو کورونه به یې هم

ورغورځوم لنډه داچي د مکې حاکم په ډېر تکليف سره نوموړي تابعي ونيوی او حجاج ته يې وليږی حجاج ته د خپل درد (غصې) او وژلو موقع په لاس ورغله خپل مخ ته يې راوغوښتی او پوښتني يې ځني وکړې:

حجاج: ستا نوم څه شي دئ؟

سعيد ﷺ: زما نوم سعيد دئ.

حجاج: ستا د پلار نوم څه شي دئ؟

سعيد ﷺ: زما د پلار نوم جبير دئ. (سعيد معني نيک بخته او جبير معني اصلاح سوی) که څه هم په نومونو کي خو معني مقصود نه وي خو حجاج ته دغه ښه معني والا نوم هم خوند نه ورکوی نو پدې وجه يې ده ته وويل: ته شقي بن کسيريې (شقي معني بدبخته او کسير معني مات سوی)

سعيد ﷺ: زما مور زما نوم تر تا ښه پېژندی.

حجاج: ته هم بدبخته يې ا و ستا مور هم بدبخته ده.

سعيد ﷺ: په غيبو باندي ستا څخه علاوه يو بل ذات خبر دئ (يعني علام الغيوب الله ﷻ دئ)

حجاج: ګوره زه اوس تاوژنم.

سعيد ﷺ: نو زما مور زما نوم صحيح ايښی دئ.

حجاج: اوس زه تا دژوند په بدله کي دوزخ ته لېږم.

سعيد ﷺ-که ماته معلوم وای چي دوزخ ستا په لاس کي دئ نو ته به مي معبود جوړ کړی وای.

حجاج: د نبي ﷺ په هکله ستا څه عقيده ده؟

سعید ﷺ هغه د رحمت نبي و ، د الله ﷻ رسول و او په هدایت ښودلو سره ټولې دنیا ته لېږل سوی و.

حجاج: د خلفاو په هکله ستا څه نظر دئ؟

سعید ﷺ زه د هغوی محافظ یم هر څوک د خپل عمل زموار دئ.

حجاج: زه هغوی ته ښه وایم که بد ؟

سعید ﷺ په کوم څه چي زه نه یم خبر د هغه په هکله زه هیڅ نسم ویلای ما ته یوازي خپل حال معلوم دئ.

حجاج: په دوی کي تا ته تر ټولو خوښ څوک دئ؟

سعد ﷺ ماته تر ټولو خوښ زماد څښتن تعالي ﷻ راضي کوونکي دئ. په ځینو کتابو کي ددې جواب پرځای دا سې توري راغلي دي: د هغوي ځیني حالات پر ځینو باندي تر جیح ورکوي.

حجاج: د ټولو څخه زیات د مالک راضي کونکی څوک دئ؟

سعید ﷺ دغه کس و هغه چاته معلوم دئ چي د زړه پر ښکاره او پر پټ رازونو باندي علم لري.

حجاج: حضرت علي ﷺ به په جنت کي وي که به په دوزخ کي؟

سعید ﷺ زه ددې څخه کم یم چي په پټو حالاتو باندي خبر د رکړم.

حجاج: ته زما سره د ریشتیا ویلو اراده نه کوي؟

سعید ﷺ ما درواغ نه دي ویلي.

حجاج: ته ولي نه خاندې؟

سعید ﷺ د خندا خبره نه ده سوې چي زه وخاندم او هغه څوک به څنګه خاندي چي د خاورو څخه جوړ وي قیامت ته یې تلل وي شپه او ورځ په فتنو کي اوسي.

حجاج: زه خو خاندم.

سعید ﷺ الله ﷻ موږ په مختلفو طريقو پيدا کړي يو.

حجاج: زه خو تاوژنم.

سعید ﷺ زما د مرګ سبب پيدا کونکی د خپل کار څخه فارغ سوی دئ.

حجاج: زه و الله ﷻ ته تر تا ډېر خوښ يم.

سعید ﷺ په الله ﷻ هغه څوک د لاوري نه سي کولاي چي تر څو خپله مرتبه معلومه نه کړي په غيبو يوازي الله ﷻ خبر دئ وبس.

حجاج: زه به ولي دلاوري نه کوم زه د ټولني د پاچا سره يم او ته د باغيانو د ډلي سره يې.

سعید ﷺ زه د ټولني څخه جلا نه يم او نه فتنه خوښوم څه چي په تقدير کي دي هيڅوک يې نه سي بدلولای.

حجاج: کوم شيان چي موږ دا مير المؤمنين لپاره جمعه کوو ته يې په اړه څه نظر لرې؟

سعید ﷺ زه نه يم خبر چي تاسو څه شي جمعه کوی؟

حجاج: سره زر، سپين زر، ټوکران او داسي نور ، بيا يې دا شيان را وغوښتل او د سعيد په مخکي يې کښېښودل.

سعید ﷺ دا ښه شيان دي چي د خپلو شرطونو مطابق وي.

حجاج: شرطونه څشي دي؟

سعید ﷺ شرطونه دادي چي په دغه سره داسي شيان واخلې چي د قيامت په ورځ امن پيدا کړي که نه نو د شيدې ورکونکي به تی روه دونکی هېر کړي او حمل به وغورځي او سړي ته به د ښه عمل څخه پرته بل هيڅ شی کار نسي کولای.

حجاج: موږ چي دا شيان يو ځای کړي دي دا ښه شيان دي.

سعید ﷺ ددې شيانو ښه والي تاته معلوميږي.

حجاج: ته په دې شيانو کي يو شی ځانته خوښوې؟

سعيد: زه يوازې هغه شي خوښوم چې الله ﷻ يې خوښوي.

حجاج: ستا دپاره دې هلاکت وي.

سعيد: هلاکت دې هغه چا لره وي چې د جنت څخه لېرې سوی وي او دوزخ ته داخل سوی وي.

حجاج: وښيه زه تا په کومه طريقه ووژنم ؟

سعيد: کومه طريقه چې دځان لپاره خوښوې.

حجاج: ايا زه تا معاف کړم؟

سعيد: معافي د الله ﷻ په نزد ده ستا معافي هيڅ شی نه ده.

حجاج: جلاد ته امر وکړی چې سعيد ووژني، سعيد چې يې دباندې راوايستی سعيد وخندل حجاج ته خبر ورکړل سو چې سعيد وخندل حجاج راوغوښتی پوښتنه يې ځني وکړه چې ولې دې وخندل؟

سعيد: ستا په زړورتيا باندې چې پر الله ﷻ يې لرې او د الله پر صبر باندې چې ستا په وړاندې يې لرې.

حجاج: زه هغه څوک وژنم چې د مسلمانانو په ټولنه کې بېلتون رامنځته کوي بيا يې جلاد ته وويل: دده سر زما په مخکې پرې کړه.

سعيد ووېل: زه دوه رکعته لمونځ کوم لمونځ يې وکړی او دا کلمات يې وويل:

❽♑︎🔔︎⅄✁︎♑︎🙵 “❻♐︎♑︎⇳♉︎◆❒︎ →💣︎⇳♑︎▪︎♉︎◆❒︎ ❼♐︎□︎❄︎♐︎✆︎

🙘←⬀❻☞︎🏵︎🙰✁︎◆❒︎ ⬁✞︎🕓︎◆❑︎🕔︎⍓︎☺︎○○🙵🙰✁︎ ⧫❷⬧➲⬧▫︎

🙵🖅🙥🖏 🏱🙠♦☼❒🕮 🖉🙠♦🖏◆❒ ☎ 🙠☪🖽⓿🙥☪🖾❍
(105) 🢠🙤🙤🢥 🙵▫✓🙥🖃🙦❸⇳⌑🡐☺🡖🙞🙠🙣

ژباړه : ما خپل مخ د هغه ذات ولوري ته واړوی چي اسمانونه او مځکي یې پیدا کړي دي په داسي حال کي چي دباطل څخه وحق ته میل کونکی یم زه د مشرکانو څخه نه یم.

حجاج وویل: دده مخ د قبلې څخه واړوئ د نصاراوو و قبلې ته یې کړئ ځکه هغو هم په دین کي تفریق کاوه او اختلاف یې رامنځته کوی. ژر دده مبارک مخ واړول سو. سعید🏛وویل:

🗐 ➲🏵🙾❷🡖⬄□☼▫✈🙠🙣◆❒ 🡕🖅🙾❷⇳⌖□☼▫✈🙠🙣 ✶🖉◆❒

🡐❍⇳♉◆❒ ▪☠♦✞♦▫ ☎🙣❏♋♍◆❏➔🖎 🙠🖾☺◆☪⬀③❏🕯♦▫

🢠🡆🡆🙦🢥 🙤🏱⑩🙦🖬♦🡖 🡕🡕🢬♋🕔◆❒ ⅄🖉🙠🙣 ·♍🙦☽ 🗐 ★🖉🙠🙣
(106) ٱلۡكَافِي بِٱلسِّرَآئِر

ژباړه: الله ﷻ لره ختیځ اولویدیځ دئ هري خواته چي مخ واړوي هم هلته خدای ﷻ سته بېشکه الله ﷻ پراخي راوستونکی اوزیات عالم دئ. الله ﷻ کافي دی په پټو رازو کي یعني په پټو احوالو خبر دئ.

حجاج وویل: پرې مخ یې واړوئ مورې په ظاهر باندي د عمل کولو زمه وار یو.

سـعید🏛وویـل: 🖂🖏🙥☸⬀🙭□🙠⌘🖾🖬■☽🡖✡□🕔▤🡕☠⬁

🙠□🙭⬀☸🙥🖏◆❒ ⬁☠🡕🖃🡐⑨⓿🙥➔🡐☼🙠□🙭❸🙥▫◆❒
(107) 🢠🙦🙦🢥 ▤❽♦❷⬃⌘🡅🕮 🕑□◆❻🙠♦🖎⬁☠🡕▤🡔♉🙾❷🡖③🡅✞

(105) سورة آل عمران الاية (٧٩)
(106) سورة بقرة الاية (١١٥)
(107) سورة طه الاية (٥٥)

ژباړه: موږ ددې مځکې څخه پیدا کړي یاست بېرته مو دې مځکې ته ورولو او بیا مو ددې مځکې څخه راباسو.

حجاج وویل: وې وژنئ! سعید ﷺ وویل: زه تا ددې خبرې شاهد جوړوم چې زه وایم. لا اله الا الله و اشهد ان محمد عبده ورسوله.

ته دغه کلمه په یاد ساته کله چې زه ستاسره د قیامت په ورځ یو ځای سم بیا به یې بدله درڅخه اخلم. ددې څخه وروسته شهید سو. (انا لله و انا الیه راجعون)

دده په شهادت دده د بدن څخه زیاته وینه ولاړه حجاج ورته حیران سو د خپل طبیب څخه یې پوښتنه وکړه چې ولې دومره وینه ځني ولاړه؟ طبیب ورته وویل: دده زړه ډېر ارام و په زړه کې یې دمرګ هیڅ وېره نه وه نو وینه یې پر خپل نورمال حالت باندې وه نو ځکه ډېر وینه ځني ولاړه. داسې نه لکه نور خلګ چې تر مرګ مخکې یې ټوله وینه دوېرې څخه وچه سي.(108)

فایده: ددې قصې په سوال او جواب کې نور کتابونو زیادت او کمی کړی دئ نورو بیا ځني نور سوالونه او جوابونه رانقل کړي دي زموږ مقصد یوازې نمونه ښودل دي نو له دې امله مو په دغه اندازه بسنه وکړه.

ددې ډول څخه د تابعینو زیاتې قصې راغلې دي (چې ددوی پر بهادرې باندې ښودنه کوي) امام اعظم ﷺ، امام مالک ﷺ، امام احمد بن حنبل ﷺ او داسې نورو مبارکو انسانانو د حق وینا په وجه ډېرې سختۍ تیرې کړي دي خو حق یې د لاسه نه دئ ورکړی.

اتم باب

(108) علماء سلف کتاب الامامة و السیاسة

د علم شوق او په علم کښې بوختیا

څرنګه چې د دین اصل د توحید کلمة (لا اله الا الله محمد رسول الله) د ټولو کمالاتو بنسټ ده د دې کلمې پرته هیڅ سپېڅلي کار د قبول وړنه دئ په همدې وجه اصحابانو خصوصا د اسلام په لومړیو وختو خپل ټول قوت د همدې کلمې په خپرولو کې مصرفوی ، د کافرانو سره به یې جهاد په پوره زور سره کاوه دوی مبارکا ن د علم لاسته راوړلو ته فارغ او متوجه نه وو ددې دومره بوختیا و سره ـ سره ددوی د علم سره دومره شوق او مینه وه (دومره علم یې لاسته راوړی) چې نن څوارلس سوه کاله وروسته د قرآن او حدیث د علومو د بقا ذریعه ده، دا یو څرګند حقیقت دئ. ددې مبارکو انسانانو چې د وخت په تېرېدو سره څه فراغت تر لاسته کړی او د مسلمانانو ډله هم یو څه لو سوه نو لاندینی آیات کریمه نازل سو:

♦♌❑⇖☪♉✍⬃⬧⇐☺⬂⧫⬧✇ ⬄♍⍝☒✌ ⬧♦✍◆❑ ✉

♦❷☒▤♦☼ ⬧⬧⬀❑■▮⬧▫ ⎗ ☪❑⅄▫✎⬧⬧🖹 ☎✇❑⇖❷♉▤✡◆⑩♉⧫

⋖❑☒▤⬢✶✎⬧⬧☪ ⬀☠⇙⅋⬃☸♉♓✍ ⌨❑⬧⍝⬀❷♉▫ ⬀♏⬎⬈✌ ♊♉✍

⬖♊③♉♏⬧✎⬧✇ ❼⬂× ☎✇❑⇐♑⦿◑☒▤♦☝◆⑩♉⧫⬧

✇⬧❶⬂◑ ⬄⚐⇐♑♦✍⬀❑⬧⍝ ☎✇❑↓❻⬅⓿✡⇖⓪♉⧫◆❑

⬄⚐⇐♑❋▮⍓➔⬧⧫ ⬀☠⬢⅋⬀❸⬧⧫⬂◑ ☎✇☑❑⇖➔⍓♉◆❻

([109]) ⬖⬗⌘⌘⬀ ⬄♍❑↓❻☒⓿⬂♦⬧⑥

([109]) سورة التوبة الاية (۱۲۲) ، بيان القران

ژباړه: نه ښايي مومنانو لره چې ټول له دي ووزي که چيري داسي نه وي ددوی د هر ډلي څخه دي يوه کوچنی ډله ځي ددې لپاره چې پوهه په دين کښې حاصله کړي او کله چې بېرته قوم ته راسي نو خپل قوم دي دالله ﷻ د عذاب څخه وويروي.

حضـرت عبـدالله بـن عبـاس فرمـايي: کـوم عـاموالي چـي ددغـه آيـاتو څخـه: ✃✍☼▦♑❷⬉❒✃☎ ⌘⬀▦☒✍▫❁✍ ❒◆⚐♑☽⬩✍♦☪ ☎(110) او د ـــــ

☽♑⬩♦✍☪▦♑❷⬉❒✃☎ ③⬉➔⍓⓿ℯ✐✉⬀⌛➔☠⬀

⬉◆⓿☒✃✉⌚✍ 🕮❒♐♑⓾☺✞✍ (111) هغــه پــدي آيــات ســره ❒◆✌◆✍

✉☒♎♍♒✃✍♐⬂☺←♦⬃✌♑☪⬉❒♌♦ ♐♑⓾◆✡▦♑❷⬉❒✃☎

🗎♦✍✐▫⅄❒☪ منسوخ سو. اصحابان په پيل کي د شمېر له مخي لږ وه دوی اړ وه چي ددوی دغه کوچنی ډله ددين ټول کارونه سرته ورسوي خو کله چي د تابعينو په زمانه کښي اسلام تر لېرو ځايونو پوري خپور سو نو د مسلمانانو يو لويه ډله رامنځته سوه د اصحابو په خبر لږ والی له مينځه ولاړی اللهﷻ ددين دهري څانګي لپاره خلک پيدا کړه. د حديثو لپاره خپله ډله پيدا سوه چي په پوره پاملرنه سره به يې د حديثو منظمول او خپرول کول، د فقهاؤ بېله ډله جوړه سوه، د صوفيانو، قاريانو، مجاهدينو او داسي نورو لپاره ډلي جوړي سوې. مطلب دا چي ددين دهري شعبې لپاره مستقل سمبالونکي پيدا سول په هغه وخت کښي دا شی ضروري وو چي په يوه شعبه کښي دي ځان کمال ته ورسوي ځکه چي ددين په ټولو شعبو کښي ځان کمال ته رسول ګران کارو داصفت الله ﷻ و انبياؤ(عليهم السلام) ته ورکړی و خصوصا و سيد الانبياء ﷺ ته يې ورکړي و نو له همدې امله به پدې باب کښي د اصحابانو ترڅنګ دنورو مبارکو انسانانو

---

(110) سورة التوبة الاية (٤١)
(111) سورة التوبة الاية (٣٩)

قصې هم ذکر سي ترڅو معلومه سي چي دوی مبارکانو په څومره سختيو کي د علم سره شوق دلوردئ.

۱ - د فتوا ورکونکي ډلي سرليک

که څه هم اصحابان د اعلاء کلمة الله لپاره د جهاد په کولو سره مشغول وه خو بيا هم ددغه بوختيا سره ـ سره په علم هم بوخت وه او ددې علم خپرول او رسول هم ددوی دنده وه په دوی کي يوه ډله دفتوي لپاره خاصه سوې وه چي د نبي ﷺ په زمانه کي يې هم د فتوي کار کاوه نومونه يې په لاندي ډول دي: حضرت ابوبکرؓ، حضرت عمرؓ، حضرت عثمانؓ، حضرت عبدالرحمان بن عوفؓ، حضرت عليؓ، حضرت ابی بن کعبؓ، حضرت عبدالله بن مسعودؓ، حضرت معاذ بن حبلؓ، حضرت عمار بن ياسرؓ، حضرت خذيفة AA ، حضرت سلمان فارسيؓ، حضرت زيد بن ثابتؓ، حضرت ابو موسيؓ او حضرت ابودرداءؓ (112)

فايده: دا ددغه مبارکو انسانانو د کامل او بشپړ علم خبره وه چي د نبي ﷺ په موجوديت کي دوی د فتوي ورکولو کارکا وه.

۲ د حضرت ابو بکرؓ د حديثو د مجموعې سوځل

---

(112) تلقيح

حضرت عائشةؓ فرمايي: زما پلار حضرت ابوبکرؓ د پنځوسوو حديثونو يوه مجموعه تياره کړې وه يوه شپه ما وليدئ چي زما پلار ډېر ناارامه دئ پر ځای باندي اړخ پر اړخ اوړي ما چي وليدئ ډېره خوابدې سوم پوښتنه مي ځني وکړه چي څه تکليف لرې او که دي څه دفکر وړ خبره اورېدلې ده ؟لنډه دا چي ټوله شپه کت پر کت اوښتی سهار يې راته وويل: هغه زما د حديثو مجموعه چي ما ستا سره ايښې وه هغه راوړه ما چي راوړه ده مبارک وسوځل ما پوښتنه ځني وکړه چي ولې دي وسوځل؟ ده مبارک راته وويل: زما سره وېره وه چي صبا به زه مړ سم او د احديثونه به مي تر شا پاته سي حال دا چي په دې حديثونو کي داسي څه موجود دي چي د ځان ځخه جو سوي دي په هغه وخت کي به مامعتبر روايتونه ګڼلي و خو وروسته راته معلومه سوه چي معتبر روايتونه نه دي او څه ګړ بړ پکښې دئ چي بيا به يې مسئوليت زما دغاړي وي ځکه زماد خوا خلګو ته ورپاته دي. (113)

فايده: حضرت ابوبکر ؓ چي د پنځوسوو حديثونو يوه رساله جمعه کړې وه داد ده پوره علم او د علم سره محبت و او داچي ده سوځل داد ده مبارک پوره احتياط و. داد مخورو اصحابانوؓ د حديثونو په هکله احتياط و همدا وجه ده چي د مخورو اصحابانوؓ څخه ډېر کم حديثونه روايت سوي دي ددې کار څخه زموږ لپاره سبق اخيستل په کار دي په ځانګړي ډول هغه کسانو ته چي پر منبرانو ناست وي او حديثونه رانقلوي چي د حضرت ابوبکر ؓ دا احتياط دغه حال وو . حال دا چي اصحابانؓ فرمايي چي ابوبکر ؓ په موږ ټولو کي لوی عالم و ددې تر څنګ د رسول الله ﷺ د وفات وروسته د بيعت خبره پېښه سوه نو ابوبکر ؓ په خپل تقرير کي هيڅ داسي حديث يا آيات نه دی پرې ايښی چي د انصارو په فضليت کي راغلي و ددې خبري څخه

(113) تذكرة الحفاظ

معلومېږي چې ابوبکر ﷛ په ټولو حديثونو کي او په ټوله قرآن کي پوره معلومات درلودئ خو بيا هم دده څخه ډېر لږ روايتونه نقل سوي دي هم دا سبب دئ چې امام اعظم ﷬ ډېر لږ روايتونه را نقل کړي دي.

۳- د حضرت مصعب ﷛ تبليغ او د نبي ﷺ تعليم ښودل

مصعب بن عمير ﷛ چي قصه يې په اوم باب پنځمه شمېره کي تېره سوه نبي ﷺ دی مبارک دمنی ددرې دهغه مسلمانانو سره د تبليغ او ديني تعليم ښودلو لپاره ليږلي و کوم چي د منی په دره کي تر ټولو مخکي مسلمانان سوی وه. په مدينه منوره کي به دی هر وخت په تعليم او تبليغ کولو مشغول و. خلگو ته به يې قرآنکريم ښودئ او د دين خبري به يې ورته ښودې. د اسعد بن زرارة ﷛ سره اوسېدئ د مقري په نامه مشهور سوی دئ. سعد بن معاذ او اسيد بن حضير چي دواړه سرداران وه په دې خبره ناراضه وه سعد واسيد ته وويل: چي ته اسعد ته ورسه او ورته ووايه چي موږ اورېدلي دي چي تا يو څوک مسافر پيدا کړی دئ د ځان سره دي کښېنولی دئ او زموږ ناپوه خلگ تېر باسي. اسيد چي اسعد ﷛ ته راغلی نو په سختۍ سره يې خبري ورسره وکړې اسعد ﷛ ورته وويل: ته راسه د هغه خبري واوره که دي خوښي سوې نو قبولي يې کړه که دي خوښي نه سوې نو بيا که يې منعه کړې پروانه لري اسيد ورته وويل: دا ښه دا نصاف خبره ده حضرت مصعب ﷛ و اسيد ته د اسلام صفتونه واورول او د قرآنکريم آياتونه يې ورته تېر کړل اسيد چي دده خبري واورېدې نو وې ويل: دا څومري ښې خبري دي دا څومره ښه کلام دئ اسيد زياته کړه: اې مصعبه ﷛! تاسو چي څوک په خپل دين کي داخلوی نو څنگه يې داخلوی؟ مصعب ﷛ ورته وويل: غسل وکړه د شهادت کلمة ووايه. اسيد ﷛ دغه ټول کارونه وکړه او مسلمان سو د مسلمانېدو سره سم ولاړی سعد يې هم راوستی هغه هم دده خبري واورېدې مسلمان سو بيا

خپل قوم بنو الا شهل ته ولاړی او هغوته یې وویل: زه ستاسو په نظر څنګه سړی یم هغو ورته وویل: ته زموږ په نظر ډېر غوره او بهتر سړی یې پردې خبره باندي سعد ﷺ ورته وویل: ستاسو د نارینوو او ښځو سره زما خبري تر هغه وخته پوري حرامي دي تر څو چي تاسو مسلمانیږی او په محمد ﷺ باندي ایمان راوړی ده مبارک په دې خبره سره د بنو الاشهل قوم ټوله نارینه او ښځینه مسلمانان سوه او حضرت مصعب ﷺ دوی ته په تعلیم ورکولو باندي مشغول سو.([114])

فایده: د اصحابانو ﷺ دا عمومي قاعده وه چي کله به څوک مسلمان سو نود مسلمانېدو سره سم به دی یو مستقل تبلیغ کوونکیو اوکومه خبره چي به د اسلام ده ته ورسېده نو ده به دستي نورو ته رسول او خورول به یې دا دده د ژوند یوه وظیفه وه په دغه وظیفه کي د پیسو، تجارت، دنده او کوم بل دنیوي مسلک نه و.

۴- د حضرت ابي بن کعب ﷺ تعلیم

حضرت ابي بن کعب ﷺ یو مشهور صحابي دئ، د مشهورو قاریانو څخه دئ او د اسلام راوړلو مخکي یې لیک او لوست زده و په عربو کي د لیکلو دود نه وو خو د اسلام څخه وروسته د لیکلو دود عام سو دی مبارک د لومړی وخت څخه په لیک دود پوهه و دی مبارک به د رسول الله ﷺ په حضور کي حاضرېدئ او وحي به یې لیکلې. د قرآنکریم لوی ماهر و، نوموړی د هغه کسانو څخه و چي د نبي ﷺ په ژوند کښې یې قرآن یاد کړی و نبي ﷺ دده په اړه فرمایي: زما د امت لوی قاري ابي بن کعب دئ ده مبارک په پابندۍ سره په اتوشپو کښې د تهجد په لمانځه کښې قرآنکریم ختماوی نبي ﷺ یوه ورځ ودته وفرمایل: الله ﷻ ماته فرمایلي دي چي زه و تاته قرآنکریم

([114]) تلقیح

واوروم ده مبارک ورتـه وويـل اې دالله ﷻ رسـوله ◄ ! الله ﷻ زمـا نـوم واخيسـتی ؟ نبي ﷺ ورتـه وفرمايل: هو ، ستانوم يې واخيستی ده مبارک چې دا خبره واورېدل د ډېري خوشحالۍ څخه په ژړا شو. شعر

ذکر ميرا مجه سی بهتر هی کی اس محفل می هی

يعني زما يادونه تر ما بهتره ده چې په دغه مجلس کې کيږي.

جندب بـن عبـد اللهﷺ فرمـايي: زه مـدينې منـورې تـه دعلـم حاصـلولو لپـاره حاضـر سـوم پـه نبوي مسجد کښي د حديثو لوستونکي ګڼ شمېر مبارکان ناست وو د شاګردانو ټولۍ په جلا ـ جلا ډول استاذانو ته ناستي وې زه په دې حلقـو کـې تېـر سـوم يـو سـړی د مسـافر پـه ډول ناسـت و چې دوې جامې يې په تن وې حديث يې نـورو تـه ښـودل مـاد خلګـو څخـه وپوښـتل: دا کـوم بزرګ دئ؟ دوی راتـه وويـل: دا دمسـلمانانو سـردار ابـي بـن کعـب ﷺ دئ ، زه هـم دده مبـارک ددرس پـه ټولۍ کې کښېناستم کله چې د حديثو څخه فارغه سو کور ته تلی زه پـه پسـې سـوم کلـه چـې دی کورته ورسېدئ ومې ليدئ چې کوريې ډېر زوړ، خراب او د کمزوري سامان لرونکی و او ډېر د عاجزۍ او زهد ژوند يې و.(115)

حضـرت ابـی بـن کعـب ﷺ فرمـايي: يـوه ورځ نبـي ﷺ زمـا څخـه امتحـان واخيسـتی چـې د قرآنکريم لوی آيات کوم دئ؟ (د برکت پـه لحـاظ) مـا ورتـه وويـل: اې د الله ﷻ رسـوله ! الله ﷻ او د هغـه رسـول ﷺ ښـه پـوهيږي نبـي ﷺ دوهـم ځل پوښـتنه راڅخـه وکـړه مـا داب لـه وجـې پـه هغـه ډول جواب ورکړی دريم ځل يـې بيـا راڅخـه وپوښـتل نومـا پـه جـواب کـې ورتـه وويـل: د آيـة الکرسـي آيات دئ. نبي ﷺ ډېر خوشحاله سو او راته وې ويل: الله ﷻ دې تاته ستا علم مبارک کړي.

(115) طبقات

يـو ځلي نبي ﷺ لمـونځ ورکـاوی يـو آيـات ځني پاتـه سـو ابـي بـن کعـب ﷺ فتحـه ورکـړه (د لمانځـه د فراغـت څخـه وروسـته) نبـي ﷺ و پوښـتل چي دا فتحـه چـا راکـړه؟ ابـي بـن کعـب ﷺ و فرمايل: دا زه وم. نبي ﷺ و فرمايل: زما هم دا ګمان و چي تا به ښودلی وي.([116])

فايـده: دا د ابـي بـن کعـب ﷺ علـم او قـرآن سـره مينـه ا و محبـت و او دده مبـارک خـاص خدمتونه وه، دده مبارک د نبي ﷺ سره په هره غزا کي ګډون کړی و د نبي ﷺ هيڅ دا سي جهـاد نـه و چي دده ګډون نه وي پکښي کړی.

۵- د حضرت خذيفة ﷺ د فتنو د پېژندني اهتمام

حضرت خذيفة ﷺ د نومتو اصحابو څخه دئ دده مبارک لقب صاحب السر (راز ساتونکی) و نبي ﷺ د منافقينو او فتنو علم ده ته ښودلی دئ. ويـل سـوي دي: يو ځلي نبي ﷺ ده مبارک تـه تـر قيامتـه پـوري راتلونکي فتنـې ټـولي پـه شمار سره وښـودلې. نبـي ﷺ هـيڅ دا سـي فتنـه نـه ده پـرې ايښې چي په هغه کي دي درې سوه کسان شريک وي مګر ده ته يې د هغې فتنې حال او د لاربښود نوم، د پـلار او مـور نـوم او د هغـه د قـوم نـوم يـې پـه ځرګنـد ډول ښـودلي دئ. حضرت خذيفـة ﷺ فرمايي: خلګو به د نبي ﷺ څخـه د خيـر د خبرو پوښـتنه کـول خو ما بـه د بـدیو د خبرو پوښـتنه کـول ددې لپاره چي ځانونـه ځني وسـاتو، مـا يوه ورځ د نبي ﷺ څخـه و پوښـتل: اې د الله ﷻ رسـوله ◄ ! دغه برکتونه چي ستا په وجه مـوږ ځني برخمن يو ايا ددې څخه وروسـته يـوه بـدي هـم راتلـونکې ده؟ نبي ﷺ را ته و فرمايل: هو، بدي راځي، مـا ورتـه وويـل: ددې بدی وروسـته بيـا نيکي راځي؟

([116]) مسند احمد

نبي ﷺ راته وويل: اې خذيفة ﷺ ! د الله ﷻ کلام وايه او په معناوو کي يې فکر کوه او د احکامو تابعداري يې کوه (دي مبارک وايي: زه فکر اخيستې وم) وه مې ويل: ددې بدې وروسته به نيکي راځي؟ نبي ﷺ و فرمايل: هو، نيکي راځي خو زړونه به داسې نه وي لکه لومړي چې وه. مابيا ورته وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ددې نيکۍ وروسته به بيا بدي وي؟ نبي ﷺ راته وويل: داسې خلګ به پيدا سي چي نور به ګمراه کوي او ددوزخ لوري ته به يې بيايي ما ورته وويل: که زه په دغه زمانه کي موجود وم نو څه به کوم؟ نبي ﷺ راته وويل: که چيري په دغه وخت کي دمسلمانانو يوه متحده ډله وه او يو پاچا يې درلودئ نو ددوی سره واوسه که نه ووتولي ډلي پرېږده په يو کونج کي جلا کښېنه او يا ديوې درختي په بيخ کي کښېنه او هم دلته تر مرګه پوري واوسه.

څرنګه چي رسول الله ﷺ و ده ته د ټولو منافقانو حال ښو دلي و نوله همدې امله به حضرت عمر ﷺ دده څخه پوښتنه کول چي زما په حاکمانو کي خو څوک منافق نسته؟ حضرت عمر ﷺ به هغه حاکم ددندې څخه ليري کوی چي غالباً به يې په خپل فراست (الهي پوهه) سره پېژندلی وای. کله چي به څوک مړسو نو عمر ﷺ به څېړنه کول چي خذيفة ﷺ يې په جنازه کي ګډون کوي که يا؟ که به خذيفة ﷺ په جنازه کي و نو عمر ﷺ به يې هم په لمانځه کولو کي ګډون کاوه که به يې ګډون نه وکړی نو عمر ﷺ به هم نه ورتلی. کله چي حضرت خذيفة ﷺ وفات کېدئ نو په ډېره نارامۍ سره يې ژړل خلګو پوښتنه څني وکړه (چي ولي ژاړې؟) ده مبارک په جواب کي ورته وويل: ددنيا په پاته کېدو باندي نه ژړام بلکي مرګ خو زما خوښ دئ مګر زه پردې ژاړم چي زه به دالله ﷻ په رضاکي روان يم او که به ناراضي کي روان يم ددې څخه وروسته يې وويل: دا زما

دژوند وروستی ساعت دئ اې الله ﷻ! تاته معلومه ده چې زه ستا سره مینه لرم نو پدې وجه سره په خپل ملاقات سره ماته برکت راکړې.(117)

۷_د حضرت ابو هريرة ﷛ د حديثونو يادول

حضرت ابـو هريرة ﷛ يو نو مـوتي اودد رنبنـت ورصـحابي دئ اودومـره ډېـر حديثونـه ده مبارک رانقل کړي دي چې دده په څېر بل صحابي نه دي نقل کړي دده مبارک وعلم ته خلک حيران وه ځکه دی په اووم کال دهجرت راغلی او مسلمان سو په يوولسم کال دهجرت نبي ﷺ وفات سوی دئ په دومره لږ وخت کي چې څلورکاله کېږي ده څنګه دومره ډېرحديثونه ياد کړل ؟ددې خبري وجه خپله حضرت ابو هريرة ﷛ ښودلې ده فرمايلي يې دي چې خلک وايي ابو هريرة ﷛ ډېرروايتونه رانقل کړي دي حال دا چې زمامهاجر ورونو تجارت کاوه ، بازارته تلل اوراتلل اوزماانصارو ورڼودکبنت اوکروندې کار کاوه دوی ټوله په کار ونو بوخت وه (ماهيڅ بوختيانه درلوده) حضرت ابو هريرة ﷛ د اصحاب صفه دمسکينا نو څخه يو مسکين ودنبي ﷺ په خدمت کي به چې يوڅه دخوراک لپاره ورکړل سوه په هغه به يې صبر کاوه پروت به وپه دا سې پېښو کي به دی مبارک موجودو چې نوراصحابان به نه وه موجود داسي شيان به يې يادول چې هغوی به نسوای يادولای.

ابو هريرة ﷛ فرمايلي دي: ما يوورځ نبي ﷺ ته دخپلي حافظې شکايت وکړی رسول الله ﷺ راته وويل ته خپل پټو هوارکړه ما چي پټوهوارکړی نبي ﷺ په دواړولاسونو په پټوکي ديوشي

(117) ابوداؤد – اسد الغابة

اشاره وکړه بيايې راته وويل: دا پتهو ځان سره يو ځای کړه ماهم هغه پتهو په خپله سېنه پوري ونيوی ددې څخه وروسته بيا هيڅ شی زما څخه نه سو هېر.([118])

فايده: اصحاب صفه وهغه کسانو ته ويل کېږي چې دنبيﷺ په خانقاه کې به اوسېدل ددوی مبارکانو دخوراک لپاره څه خاص انتظام نه و. دومري به وو ايو چې دوی دنبيﷺ ميلمانه وه دکوم ځای څخه چې به څه هديه ياصد قه راتله په هغه به ددوی ګوزاره وه حضرت ابوهريرة ﷺ هم په دې خلګوکې و دېروختونه به پردوی باندې په نهاره تېرېدل ځنې وخت به دلوږې له امله دليونتوب په څېرحالت کې سوه لکه چې ددريم باب په دريمه اوومه قصه کې تېرسوه ددې دومره ستړياووسره ـــ سره بيا هم ده مبارک حديثونه يادول دادده شغل وچې له برکته يې ده ترټولو زيات حديثونه ښودلي دي.

ابن جوزي ﷺ په (تلقيح) نومي کتاب کې ليکلي دي چې ابوهريرة ﷺ پنځه زره درې سوه څلوراو يا(۵۳۷۴)حديثونه رانقل کړي دي.

يوه ورځ ابوهريرة ﷺ دجنازې اړوند يو حديث بيان کړی چې دنبيﷺ ارشاددئ: څوک چې دجنازې لمونځ اداکړي بېرته راسي يو قيراط ثواب ورکول کېږي او څوک چې دمړي په ښخولو کې شريک سي دوه قيراطه ثواب ورکول کېږي اوديوه قيراط ثواب داحد ترغره زيات دئ حضرت عبدالله بن عمر ﷺ ته په دې حديث کې يو څه شک پيدا سو اوورته وې ويل: اې ابوهريرة ﷺ ! په فکر سره خبري کوه ده مبارک ته درد(غصه) ورغله دستي وعائشې ﷺ ته ورغلی اوورته وې ويل: زه تا ته قسم درکوم چې دغه دقيراط حديث تادنبيﷺ څخه اورېدلی دئ؟ عائشې ﷺ وفرمايل: هو ،اورېدلی مې دئ ، ابوهريرة ﷺ وفرمايل: زمالپاره خونه په باغ کې ددرختو اېښودلو څه کارو او نه په بازار کې دمال خرڅولو څه کارو زه به دنبيﷺ په دربارکې

([118]) بخاري

پروت وم یوازي داکار مي درلو دئ چي دیادولو څه خبره پـه لاس راسـي او یـا څه خوراک راکـړل سي.

حضرت عبدالله بن عمر ووېل: بېشکه ته ترموږ د نبيﷺ پـه حضـورکي زیـات حاضـر وې او په حدیثونو زیات پوهه یې.([119])

ددې سره سره ابـوهریرة AA فرمـایي: زه هـره ورځ دولـس زره واره اسـتغفار وایـم. دده سـره یوتار و چي زرغوټې ورکړل سوي وې (دتسـبوح پـه څېـر)دشـپې بـه تـر هغـه وختـه پـوري نـه بیـده کېدئ ترڅوچي دغه غوټې به یې په سبحان الله نه وي پوري کړي.([120])

۷ ـ دمسیلمة کذاب وژل او دقرآن جمعه کول

دنبيﷺ دوفـات څخـه وروسـته دمسـیلمة کـذاب پـر خلګوبانـدي اثـر پـر زیاتېـدو سـو(دهٔ د نبيﷺ په ژوندکي دنبوت دعـوه کـړې وه)څرنګـه چـي پـه عربـوکي ددیـن څخـه اوښـتل پـه زورسـره شروع سوه نوله وجهي یې دی نورهم طاقتور سو.حضـرت ابـوبکر AA دده سـره جنـګ وکـړی اللهﷻ

(119) مسند احمد
(120) تذکره

اسلام ته برلاسی ورکړي او مسیلمة ووژل سو مګر په دې جنګ کې د اصحابانو ﷡ یوه لویه ډله هم شهیدان سوه خصوصا د قرآنکریم د حافظانو یوه ډله هم شهیدان سوه.

حضرت عمر ﷜ د ابوبکر ﷜ حضورته ورغلی او ورته وې ویل: په دې جنګ کې قاریان ډېر شهیدان سوه که چیرې په دغه ډول په یوه یا دوو جنګو کې نور حافظان هم شهیدان سي نو د قرآنکریم ډېرو برخو د ضائع کېدو ویره ده نو دا قرآنکریم په یو ځای کې ولیکه چې وساتل سي حضرت ابوبکر ﷜ ورته ویل: ته څنګه په یوه داسي کار کې دلاوري کوې چې نبي ﷺ نه دئ کړی. حضرت عمر ﷜ پر دغه خبره باندي ټینګار کوی او دا ړتیا څرګندونه یې کول په آخر کې د حضرت ابوبکر ﷜ نظر هم ورسره برابر سو نو حضرت زید بن ثابت ﷜ یې راوغوښتی (چې قصه یې په یوولسم باب اتلسم شمېره کې راروانه ده) زید ﷜ فرمایي: زه د حضرت ابوبکر ﷜ وحضورته ورغلم چې عمر ﷜ هم تشریف درلودئ حضرت ابوبکر ﷜ خپلې خبري او د عمر ﷜ ټولي خبري راته بیان کړې وروسته یې وفرمایل: (اې زیده ﷜ !) ته ځوان او د عقل څښتن یې پر تا باندي هیڅ ډول بدګما ن نسته د دې ټولو خبرو سره ته د نبي ﷺ په زمانه کې د وحیو لیکونکی پاته سوی یې نو لدې وجهي د دغه کار هم ته وکړه د خلګو څخه قرآنکریم را جمعه کړه او یو ځای یې نقل کړه حضرت زید بن ثابت ﷜ فرمایي: په الله ﷻ قسم کوم که ابوبکر ﷜ ماته امر کړی وای چې فلانی غرونړوه اوودې خوا ته یې رابدل کړه ماته به تر دغه کار آسانه وای. ماورته وویل: تا سو څنګه داسي کار کوی چې نبي ﷺ نه دی کړی دوی مبارکانو به زه وپوهولم. (یعني قناعت به یې راکړئ) په یو حدیث کې راغلي دي چې حضرت ابوبکر ﷜ وزید ﷜ ته وفرمایل: که ته د عمر ﷜ ملګرتیا وکړې نو زه به هم د دغه کار حکم درکړم او که یې نه کوې نو زه هم د دغه کار اراده نه کوم زید بن ثابت ﷜ فرمایي: چې ډېرو خبرو وروسته الله ﷻ زما سینه ودې لوري ته خلاصه کړه چې قرآنکریم دې یو ځای جمعه کړل سي نو ما هم د امر په عملي کولو کې د خلګو څخه قرآنکریم

راجمعه کړئ چي جلا ،جلا ليکل سوی واو هغه قرآنکريم مي هم راجمعه کړی چي د اصحابانو
په سينو کي ساتل سوی و د ټولو لټه مي وکړه او سره يوځای مي کړی.([121])

فايده:ددې قصې څخه لومړی دا معلوميږي چي دوی مبارکان دنبيﷺ دتابعداری دومره پابنده وه چي دغره بدلول ورته اسانه کار و تردا سي کار چي نبيﷺ نه ووکړی.ددې دومري اخلاص په نتيجه کي اللهﷻ ديوه داسي کتاب جمعه کېدل چي ددين بنسټ دئ ددوی په عملنامو کي ايښي دئ. بيا حضرت زيد AA دقرآنکريم په جمعه کولو کي دومري احتياط کاوه چي هيڅ آيات به يې دليکلو پرته نه اخيستي (بلکي داسي آيات به يې په ليکلي ډول اخيستي) چي دنبيﷺ په زمانه کي به ليکل سوی و دغه آيات به يې دنورو سره يوځای کوی بيا به يې دحافظانو دلوستلو سره کاتی (چي ليکلي آيات او دياد سوي آيات خو فرق نسته) څرنګه چي قرآنکريم په جلا ـ جلا ځايونو کښي ليکل سوی و په همدغه وجه يې په پيدا کولو کي ځه سټړيا او زحمت ومګر ټوله قرآنکريم پيدا سو .ابي بن کعب AA چي نبيﷺ په خپله دقرآنکريم زيات پوه ورته ويلي و دقرآنکريم په جمعه کولو کي يې دزيدبن ثابت AA مر سته کول.په داسي زحمتونو سره قرآنکريم دغه مبارکو انسانانو ترټولو لومړی جمعه کړی.

۸- دحضرت ابن مسعود AA دحديث په روايت کي احيتاط

حضرت عبدالله بن مسعود AA دنوموتو اصحابانو څخه دئ ، دهغه اصحابانو دډلي څخه دئ چي فتوي ورکونکي وه او داسلام په پيل کي مسلمانان سوی وه او دحبشې هجرت يې هم کړی و په ټولو غزاوو کي يې دنبيﷺ سره ګډون کړی و دخاص خدمت په وجه دصاحب النعل

([121]) دُر

(ځپلوو والا) ، صاحب الوسادة(بالبنت والا) صحاب المطهرة(داوداسه ابو والا)لقبونه ورکړي سوي دي ځکه دنبيﷺ زيات خدمتونه ده ته سپارل سوي وه رسول اللهﷺ دده په اړه داهم فرمايلي دي: دمشورې پرته که مې څوک اميرټاکی نوعبدالله بن مسعود به امير ټاکم . نبيﷺ ده مبا رک ته فرما يلي وه چي تاته هروخت دراتلو اجازه ده په بل ځای کي رسول اللهﷺ فرمايلي دي: څوک که غواړي چي په هغه ډول قرآنکريم ولولي چي نازل سوی دئ نودعبدالله بن مسعود AA په طريقه دي يې ولولي نبيﷺ فرمايلي دي: ابن مسعود AA چي کوم حديثونه بيان کړي هغه رښتيا بولی ابوموسی اشعريAA فرمايلي دي: موږچي کله ديمن څخه راغلو نو تر ډېره وخته پوري مو ابن مسعود AA داهل بيتو څخه ګڼی ځکه درسول اللهﷺ په کورکي دده او دمور تګ اوراتګ دومره زيات و لکه دوی چي يې دکور خلک وي.([122])

خوددې ټولو سره ابوعمرو شيباني AA فرمايلي دي چي زه دابن مسعود AA سره يو کال واوسېدم ما هيڅ کله دی نه وليدئ چي ديوې خبرې نسبت دي يې رسول اللهﷺ ته کړي وي که به يې نسبت رسول اللهﷺ ته کوی نو پربدن به يې رپېدل راغله. عمر بن ميمون AA وايي چي زه تر يو کاله پوري دهر ي پنجشنبې په ورځ ابن مسعود AA ته ورتللم ماهيڅ کله دده څخه داسي خبره وانه وريدل چي ده يې و رسول اللهﷺ ته نسبت کړي وي يوازي يوه ورځ يې حديث بيانوی پرژبه يې راغلل چي نبيﷺ وفرمايل نو بدن يې وريپېدئ په سترګو کي يې اوښکي راغلې رګونه يې وپړسېدل او دايي وويل انشاءالله هم داسي به يې ويلي يا به يې دې ته نژدې ويلي وي او يا به په دغه ډول و ، يابه ددې وينا څخه يو څه کم او يا به يې يو څه زيات فرمايلي وي([123])

فايده: دادصحابانو مبارکانو AA دحديثونو په اړه احيتاط وځکه رسول اللهﷺ فرمايلي دي : څوک چي پر ماباندي درواغ ووايي نو خپل ځای دي په اوردوزخ کي تيارکړي. دوی مبارکان

([122]) بخاري
([123]) مقدمه او جزمسند احمد

ددې ويري څخه چي دروا غ پررسول اللهﷺ را څخه ونه ويل سي نوهر ه مسئله به يې درسول اللهﷺ دوينا او حالاتو سره برابره بيانول خودا به يې نه ويل چي دا درسول اللهﷺ وينا ده ځکه دوی مبارکان وبرېدل چي داسي نه جي پر رسول اللهﷺ باندي درواغ وويل سي ددوی په وړاند ي که موږ خپل ځانونه پرتله کړو نو بې شمېره بې ځېړني حديثونه بيانوو يوه ذره هم نه وېرېږو حال دا چي دنبيﷺ ولوري ته دخبري دنسبت کولو اورانقلولو کاريوه لويه ذمواري ده .حنفي فقه هم زياته دعبدالله بن مسعود ﷺ دويناوو څخه اخيستل سوې ده.

۹-وحضرت ابودرداء ﷺ ته ديوه حديث لپاره دمدينې څخه ودمشق ته ورتلل

کثيربن قيس وايي چي زه ددمشق په مسجد کي دابودرداء ﷺ سره ناست وم چي يو سړی ابودرداء ﷺ ته راغلی او ورته وې ويل چي زه دمدينې څخه ديوه حديث لپاره راغلی يم ماورېدلي دي چي تا هغه حديث درسول اللهﷺ څخه اورېدلی دی ابودرداء ﷺ پوښتنه ځني وکړه چي دتجارت خودي څه کار نه و؟ هغه سړي ورته وويل:يا ، بيا ابودرداء ﷺ ترې وپوښتل:بل څه مقصدخودي نه و؟ سړي ورته وويل :يا ،يوازي دحديث دزده کړي لپاره راغلی يم ابودرداء ﷺ ورته وويل: ما درسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي چي څوک دعلم لاسته راوړلو لپاره ځي اللهﷻ دهغه کس لپاره دجنت لاره اسانه کوي ،ملائکي خپل وزرونه دعلم دزده کونکي دخوښۍ په موخه غوړوي او دطالب العلم لپاره دآسمان اوځمکي اوسېدونکي دمغفرت غوښتنه کوي تردا سي بريده چي ماهيان په اوبو کښې طالب العلم ته دمغفرت غوښتنه کوي. دعالم ارزښت پرعبادت کونکي باند ي داسي دئ لکه دسپوږمۍ ارزښت پرستوروباندي . علماء دانبياؤ

وارثان دي ، انبيآء خپل وارثان د مال او شتمنۍ نه جوړوي بلکې خپلو وارثانو ته علم پرېږدي.ځوک چي علم لاسته راوړي هغه لوی دولت لاسته راوړی.(124)

فايده: حضرت ابودرداء AA په هغه اصحابانو کي دئ چي په فقه کښي پوهېدئ او د ته حکيم الامت (دامت پوه) ويل سوي دي .ده مبارک فرمايلي دي: ما د نبيﷺ د نبوت په وخت کي تجارت کاوه د مسلمانېدو وروسته مي وغوښتل چي تجارت او عبادت دواړه وکړم خو دواړه نه سره کېده نو تجارت مي پرېښودئ او س مي زړه داسي دئ: که چيري د مسجد په دروازه کي مي دکان وي يو لمونځ هم نه راځخه قضا کېږي ، دورځي ځلوېښت ديناره وګټم او بيا يې صد قه کړم لامي هم تجارت نه خوښيږي .يو چا پوښتنه ځني وکړه:چي ولي دي داسي تجارت نه خوښيږي چي لمونځ هم نه درځخه قضا کېږي او هره ورځ دومره ګټه هم کوې بيا يې دا اللهﷻ په لاره کي خرڅوې؟ ده مبارک په جواب کي ورته وويل: حساب خوغواړي. ابودرداء AA دا هم فرمايلي دي چي زه د مرګ سره مينه لرم ددې لپاره چي د خپل بادار سره ملاقات وکړم ، د مسکنت سره مينه لرم دعاجزۍ لپاره ، او د ناروغۍ سره مينه لرم ددې لپاره چي ګناه مي ومينځل سي.(125)

په پورتنۍ قصه کي (تاسو وليدل) چي يو صحابي ديوه حديث لپاره دومره لوی سفر کړي و ددوی مبارکانو لپاره د حديثونو په لاسته راوړلو کي سفر څه ګران کار نه و ديوه حديث داورېدلو اوزده کولو لپاره ډېر لري سفر کول دوی مبارکانو ته اسانه و . شعبي🏛 يو مشهور محدث دئ د کوفې او سيدونکی دئ يوه ورځ يې خپل شاګرد ته يو حديث وايه او بيا يې ورته وويل واخله دا حديث دي په خپل کور کي مفت (وړيا) په لاس درغلی که نه نو ددغه يوه حديث لپاره به دي هم مدينې منورې ته سفر کاوه ځکه په لومړيو کي د حديثونو خزانه مدينه منوره وه . دعلم سره مينه لرونکو حضراتو دعلم لاسته راوړلو لپاره ډېر لوی او اوږده سفرونه کړي دي

(124) ابـن مـاجة
(125) تـذكـره

سعید بن المسیب﷫ یو نوموتي تابعي دئ ، دی مبارک فرمایي: زه د یوه حدیث شریف لپاره څو ورځې او شپې پیاده(پلي) تللی یم امام الائمه امام بخاري﷫ په سنه ۱۹۴هـ کې پیدا سوی دئ په سنه ۲۰۵هـ کې یعني د یوولسو کالو په عمرېې د حدیثو د علم لوستل شروع کړي دي. عبدالله بن مبارک﷫ ټول کتابونه په کوچنوالي یاد کړل کوم حدیثونه چې په خپل ښارکي لاسته ورتلل هغه یې زده کول بیا یې په سنه ۲۱۲هـ کې سفرپیل کړی دده مبارک پلار وفات سوی و دی یتیم و په سفرکي یې مور ورسره ملګرې وه. د سفر د پیل څخه وروسته یې بلخ ، بغداد ، مکې مکرمې ، بصرې ، کوفې ، شام ، عسقلان ، حمص او دمشق ښارونو ته سفرونه وکړل او هر ځای چې به د حدیثو زخیره لاس ته ورتله په لاس یې راوړل په داسې کشرتوب کې د حدیثو استاذ سو چې پرمخ یې ډېرې وېښتنه و دی مبارک وایي: زه د اتلس کالو وم چې ما د اصحابانو او تابعینو د فیصلو نومی کتاب جوړ کړی. حاشد﷫ او دده یو ملګری وایي چې موږ به د امام بخاري﷫ سره یو ځای استاذ ته ورتلو ما او ملګري به لیکل کول خو امام بخاري﷫ به داغسې چوپ ناست و یو وخت موږ ورته وویل: ته خو داغسې وخت تېروې؟ ده جواب رانه کړی موږ په تکرار سره دغه سوال ځني وکړی ده مبارک راته وویل: زه مو ډېر تنګ کړم راوړی تاسو څه لیکلي دي موږ خپله لیکنه راوړه چې شا وخوا پنځلس زره (۱۵۰۰۰) حدیثه کېدل ده مبارک دغه ټوله حدیثونه په یاد راته وویل موږ ېیخي ورته حیران سو.

۱۰- د حضرت ابن عباس﷠ و یو انصاري ته ورتلل

حضرت عبد الله بن عباس﷠ فرمایي: ما یو انصاري ته وویل: نبي ﷺ خو وفات سو تر اوسه پورې د اصحابانو یوه لویه ډله موجوده ده راځه ددوی څخه په پوښتنو مسئلې یادې کړو انصاري راته وویل: ددومره ډېرو اصحابانو په شتون کې به تا ته خلک د مسئلې پوښتلو لپاره

راځي؟ لنډه دا چې هغه انصاري همت نه وکړی خوزه د مسئلو په زده کړه پسې روان سوم کله چې به زه خبرسوم چې فلاني صحابي فلانی حديث د رسول الله ﷺ څخه اورېدلی دئ زه به ورتلم او ښېرنه به مي ځني کوله. ماته د مسائلو ډېره لويه زخيره د انصارو څخه لاسته راغله ځينو خلګو ته به ورغلم نو معلومه به سوه چې بيده دئ نو خپل پټو به مي په دربند کي کښېښودئ هلته به کښېناستم که څه هم د باد او دوړو له امله به خاوري زما پر خوله او بدن باندي بادېدلې خو مابه انتظار کاوه کله چې به هغه راکښېناستی نو کومه خبره به چې مابه ځني زده کول هغه به مي ځني وپوښتل هغه سړي به راته وويل: ته د نبي ﷺ د اکا زوی يې تاولي دومره تکليف ايستلی دئ ؟ زه به درغلی وای مابه ورته وويل: زه د علم حاصلونکي يم او د علم حاصلونکی دراتلو مستحق وي. ځينو اصحابانو ﷺ به زما څخه پوښتنه وکړه چې د څه وخت څخه ناست يې؟ مابه ورته وويل دډېر وخت څخه ناست يم. هغه سړي به راته وويل: تابه کول ولي دي خبر نه راکوئ؟ مابه ورته وويل: زما زړه نه غوښتل چې تاسو زما په وجه د خپلو اړتياو د خلاصېدو مخکي راسی آخر داسي وخت راغلی چې خلګ به ماته راجمعه سول ددې لپاره چې علم راڅخه زده کړي. بيا هغه انصاري صاحب وويل: افسوس د غه هلک ترموږ ډېر هو ښيار و.([126])

فايده: دا هغه شی دی چې په وجه يې عبد الله بن عباس ﷺ ته يې د (حبر الامة) او د (بحر العلم) لقبونه ورکړي دي. کله چې دی مبارک وفات کېدی نو په طائف کي يې تشريف درلودئ د جنازې لمونځ حضرت محمد ﷺ ورکړی چې د حضرت علي کرم الله وجهه زوی و او ووې فرمايل: نن ددې امت امام رباني رخصت سو. حضرت عبد الله بن عمر ﷺ فرمايي: د قرآنکريم د آياتونو د شان نزول په پېژندلو کي عبد الله بن عباس ﷺ تر ټولو ممتازو حضرت عمر ﷺ به ده ته د علماؤ په خاص صف کي ځای ورکاوه دا ټوله دده د قربانۍ نتيجه وه که نه نو دی چې د خپلي

([126]) دارمي

صاحبزادګۍ په ګمان او سېدی (يعني دا چې زه د رسول الله ﷺ د اکا زوی يم) چيرې دې لوی مقام ته رسېدای سوای په خپله د آقای نامدار حضرت رسول اکرم ﷺ ارشاد دئ چې فرما يي: د کوم چا څخه چې علم حاصلوی د هغه په مخ کې عاجزي کوئ په بخاري شريف کې د مجاهد ؒ څخه نقل سوی دئ: چې څوک په علم او زده کړه کې شرم يا کبر کوي علم لاسته نه سي را وړلای حضرت علي ؓ فرما يي: څوک چې ما ته يو حرف را وښيې هغه زما بادار دئ دده خوښه ده چې ما ازادوي که مې غلاموي.

يحيي بن کثير ؒ فرمايي: علم په ارامتيا او استراحت سره نه حاصليږي. امام شافعي ؒ فرمايي: څوک چې د مينې پرته او يا په بې پروايۍ سره علم حاصل کړي د غه کس نه سي کامياب کېدلای څوک که علم په عاجزۍ او داړتيا په ډول لاسته راوړي کاميابه کېدای سي.
يحيي بن مغيره ؒ يو لوی محدث دئ ، دی مبارک فرمايي: موږ به د استاذ څخه داسې وېرېدو لکه څوک چې د پاچا څخه وېريږي: امام بخاري ؒ دده په اړه وايي: ده مبارک به د محدثينو دومره احترام کاوه چې ما د بل چا دومره احترام نه دئ ليدلی. امام ابو يوسف ؒ فرمايي: ما د مشرانو څخه اورېدلي دي چې څوک د استاذ احترام نه کوي هغه نه سي کاميابه کېدای. په پورتنۍ قصه کې د عبد الله بن عباس ؓ ديوې خوا د استاذانو احترام او د هغوی په وړاندې عاجزي معلوميږي د بلې خوا دده مبارک د علم سره مينه او شوق معلوميږي د چا څخه چې به يو حديث وو دی به په خبرسو دستي به ورتلی هغه حديث به يې زده کوی که هر څومره تکليف او زحمت پکښې وای. اصلي خبره دا ده چې څو تکليف پر ځان نه يوسي علم خوځه کوي بلکې يو کوچنی شی هم لاسته نه سي راوړای دا يو مشهور متل دئ چې وايي: (مَن طَلَبَ العُلی سَهَرَ اليَالِي)

يعني څوک که لوړې مرتبې غواړي نو شپې به رو ڼوي

متفرقي علمي کارنامې

حارث بن یزید ، ابن شبرمة ، قعقاع او مغیره ﷺ څلور اصحابان وه دوی مبارکانو به دماخستن تر لمانځه وروسته یو علمي بحث شروع کړی دسهارتر اذانه پوري به یو هم نه جلا کېدئ. لیث بن سعد ﷺ فرمایي: امام زهري ﷺ به دماخستن دلمانځه څخه وروسته په اوداسه باندي دحدیثونو سلسله شروع کړه دسهار تراذانه به یې ورسول .(127)

(دارمي)دراوردي ﷺ وایي: امام ابوحنیفة ﷺ او امام مالک ﷺ ماولیدل چي دماخستن ترلمانځه وروسته یې په یوه مسئله کي بحث شروع کړی پرسهار سو او هلته یې دسهار لمونځ وکړی هغه هم داسي مسئله وه چي ملامتول نه وه پکښې.(128)

ابن فرات بغدادي ﷺ چي کله وفات سو اتلس ۱۸ صندوقه کتابونه ځني پاته سوه چي په دغه کتابو کي یې اکثره په خپل قلم لیکلي وه ستره خبره لاداده چي دمحدثینو په آند دنقل په صحت اونښه والي کي دده لیکل سوی نښه دلیل دئ. ابن جوزي ﷺ یونوموتی محدث دئ دده مبارک پلار دده په درېِ کلنی کي وفات سو ده مبارک دیتیم والي په حالت وده وکړه. مګر دتکلیف ایستلو یې دا حال و چي دجمعې دلمانځه پرته به بل چیري دکور څخه لیري نه تلی یوه ورځ یې پر منبر وویل: ماپه دغه خپلو ګوتو دوه زره (۲۰۰۰) جلده لیکلي دي په دې کي تر دوه نیم سوه (۲۵۰) کتابونو زیات دده خپل وه. څلور برخي لیکل روزانه دده عادت و. ددرس یې دا سي حالت وچي په یو وخت کي دده شاګردان سل زره اټکل سوي دي. امیران ، پاچاهان او وزیران به دده ددرس په مجلس کي حاضره وه.

(127) دارمي
(128) مقدمة

ابن جوزي رحمه الله فرمايي: سلو زرو ۱۰۰۰۰۰ کسانو زمالاس نیوی کړي دئ او شل زره زما په لاس مسلمانان سوي دي .ددې سره چې د شیعه ګانو زور و ده مبارک ډېر تکلیفونه پرځان تېر کړي دي.[129]

ده مبارک د حدیثو دلیکلو په وخت کي قلمونه تراشل هغه تراش سوی پسپل یا هغه براده یې سره یوځای کول کله چي وفات کېدئ نو وصیت یې وکړی چي په دغه تراشنو (برادې) سره زما دغسل اوبه تودې کړی ده مبارک دومره قلمان استعمال کړي وه چي یوازي تراشني یې دومره زیاتي وې چي دده مبارک دمړیني وروسته یې دده دغسل اوبه په تودې کړې یو څه تراشني لاپاته سوې.

یحیي بن معین رحمه الله یونوموتي استاذ دئ ، دی مبارک وایي: ماپه خپلو لاسونو لس سوه زره ۱۰۰۰۰۰۰ حدیثونه لیکلي دي.

ابن جریر طبري رحمه الله یو مشهور مؤرخ دئ ،دی مبارک د اصحابانو او تابعینو په حالاتو ښه خبر دئ تر څلویښتو کالو پوري یې هره ورځ څلویښت پاڼې لیکل عادت وو دده مبارک دوفات وروسته دده شاګردانو حساب وکړی څومره پاڼې چي ده په ژوندکي لیکلي وې دبالغ کیدو څخه تر وفات پوري یې ټولي پاڼې جمعه کړې بیایې دده پرژوند وویشلې نو پر ورځ باندي څوارلس پاڼې راووتې. دده دتاریخ طبري نومي کتاب مشهوره دئ په عمومي ډول تر ګوتو کیدای سي کله چي ده دتصنیف اراده وکړه نو دخلګو څخه یې وپوښتل چي دټول عالم تاریخ لیکل به تاسو خوشحاله کړي ؟ خلګو پوښتنه څني وکړه چي اندازه به یې څومره وي ؟ده په جواب کي ورته وویل: چي تقریبا دیرش زره پاڼې به راسي خلګو ورته وویل: ددې کتاب دپوره کېدو مخکي به عمرونه ختم وي یعني مورږ به مړه سو بیابه بشپړسي ده ورته وویل: انا الله ، همتونه ټیټ سوه

---

[129] تذکره

ددې څخه وروسته يې کتاب راالنډ کړی تقريبا درې زره پاڼې سو په همدغه ډول دده تفسير چې يادونه يې وسوه په عمومي ډول لاسته راتلای سي.

دارقطني﷫ دحديثو يو مشهور مؤلف دئ دحديثو دزده کړې لپاره يې بغداد ،بصرې ، کوفې ، واسط ، مصر اوشام ته سفرونه کړي دي يوه ورځ داستاذ په مجلس کې ناست وو استاذ حديث لوستی ده يوشی دکتاب څخه نقل کاوه يوه ملګري يې نيوکه باندې وکړه چې ته بلې خواته متوجه يې ده ورته وويل: زمااو ستاپه توجه کې فرق دئ ته راوښايه چې استاذ تراوسه پورې څومره حديثونه وويل ملګري يې په فکرکې ډوب سو ده ورته وويل: استاذ اتلس ۱۸ حديثونه وويل لومړی داو دوهم داوو په دغه ترتيب يې ټوله حديثونه سره دسنده ورته وويل.

حافظ اثرم﷫ يو محدث دئ ، ده مبارک دحديثو په يادولو کې زيات تمرين کاوه يو ځلې يې حج ته تشريف يوړی هلته حرم ته دخراسان څخه دوه لوی دحديثو عالمان راغلي وه او په حرم شريف کې يې په جلا ـ جلا ډول درس ورکاوه وهر يوه ته د زده کونکو يوه لويه ډله ناسته وه دی مبارک د دواړو په منځ کې کښېناستی او د دواړو څخه يې په يوه وخت کې حديثونه وليکل.

عبدالله بن مبارک﷫ يو مشهور محدث دئ دده مبارک په علم حاصلولو کې زحمتونه زيات مشهوره دي ده مبارک په خپله فرمايلي دي: چې ما دڅلور زرواستادانو څخه حديث زده کړي دي

.

علي بن حسن﷫ وايي: يوه شپه سخت يخ وو زه او ابن مبارک دماخستن دلمانځه کولو وروسته دمسجد څخه راتلو چې په دروازه کې ديوه حديث په اړه زما او د ده په منځ کې خبرې شروع سوې مابه څه ويل ده به هم يوڅه ويل په همدغه ځای کې په ولاړې ولاړ وو چې دسهار اذان وسو.

حميدي﷫ يو مشهورمحدث دئ نوموړي هغه کس دئ چې دبخاري اومسلم حديثونه يې يوځای کړي دي ټوله شپه به يې ليکل کول دګرمي په وخت کې چې به ډېر تنګ سو نو يوه تالۍ

(پياله) به يې داوبو څخه ډکه کړه په هغه کې به کښېناستې ليکل به يې کول. دټولو خلګو څخه به جلا اوسېدئ او شاعر هم وچي دده يو شعر په دې ډول دئ:

لِقَآءَ الناسِ لَيسَ يُفِيدُ شَيئًا   سِوَي الهَذيَان مَن قِيلٍ وَقَالٍ

فَاقلل مَن لقَاءِ الناسِ اَلا   لَاَخذِ العِلمَ اَو اِصلاح حَالِ

ژباړه: دخلګو په ملاقات کې هيڅ ګټه نسته دبې ځايه خبرو پرته نو دخلګو ملاقات لږ کړئ ماسوا ددې څخه چي داستاذ څخه دعلم حاصلولو لپاره خبري وکړی يا دنفس داصلاح لپاره دشيخ سره ملاقات وکړئ.

امام طبراني﷫ يو مشهور محدث دئ ډېر کتابونه يې ليکلي دي يوچا دده دکتابونو ډېروالی وليدئ نو پوښتنه يې څني وکړه چي څنګه دي ليکلي دي ؟ ده مبارک ورته وويل: ديرش کاله مي شپه او ورځ پر بوريا) چټايي تېرکړي دي. ابو العباس شيرازي﷫ وايي: مادطبراني﷫ څخه درې سوه زره ۳۰۰۰۰۰ حديثونه ليکلي دي.

امام ابو حنيفة﷫ په ناسخ او منسوخ حديثونو کې زياته څېړنه کول کوفه چي په دغه زمانه کې دعلم کور ورته ويل کېده هرڅومره محدثين چي پکښې وه ده مبارک دټولو حديثونو جمعه کړي وه کله چي به ددباندي څخه يو محدث راغلی نو ده به شاګردانو ته امر وکړی: چي که دده سره يو داسي حديث وي چي زموږ سره نه وي نو څېړنه يې وکړی .امام ابو حنيفة﷫ چي به کله په يو علمي مجلس کې ديوې مسئلې څېړنه کول په دغه مجلس کې به په حديثو او فقه پوه خلګ په زيات شمېر ناست وه نو کله به پر دغه مسئله يوه مياشت خبري وسوې وروسته چي به فيصله وسوه نو هغه به دده مذهب وګرځول سو او وه به ليکل سوه

دامام ترمذي﷫ دنامه څخه به څوک ناخبره وي (يعني هرسړی يې پېژني)دحديثو زيات يادول دده خصوصي ځانګړتيا وه او دحافظې په توان کې مشهوره و يو وخت دده څخه محدثينو امتحان واخيستی څلوېښت داسي حديثونه يې بيان کړه چي مشهوره نه و امام ترمذي﷫ دستي

بیان کړه. امام ترمذي رحمه الله فرمایي: ما یوه ورځ د مکې مکرمې په لاره کښې د استاذ څخه دوه حدیثونه نقل کړه نابېره د هغه استاذ سره مې ملاقات وسو که څه هم هغه حدیثونه ما نقل کړي وه خو مې غوښتل چې د استاذ څخه یې په خپله واورم نو د استاذ څخه مې دویلو غوښتنه وکړه استاذ حدیثونه ویل شروع کړه نابېره د استاذ سترګي زما په لاس کي پر هغه کاغذ ولګېدې چې ما هغه دوه حدیثونه پکښې لیکلي وه استاذ چې کاغذ ولیدی نو دواړه حدیثونه یې ولیدل ناراضه سو او ماته یې وویل: ته نه شرمیږې چې حدیثونه دي زده دي او درسره دي بیا یې په ما هم وایي ماورته وویل: استاذه! دا حدیثونه ما ستا څخه پرلاري واورېدل ته چې هر حدیث وو ایي زما دستي په یادوي د استاذ باور نه وسو نو راته وې ویل: ښه ته هغه حدیثونه وو ایه چې ما ویلي وي، ما ټوله حدیثونه ورته وویل بیا استاذ راته وویل دا حدیثونه به ستا د پخوا څخه یاد وه ماورته وویل: استاذه! ته اوس نوي حدیثونه وو ایه زه به یې دستي درته وو ایم استاذ نوي حدیثونه وویل ما دستي په یاد ورته وویل یوه غلطي مې نه وکړل. دا د پخوانیو محدثینو او علماو زحمتونه وه چې د علم په لاسته راوړلو او خورولو کي یې ګالل چې د هغه ټولو شمېرل هم ګران کار دئ.

قرطمة رحمه الله یو محدث دئ چې زیات مشهور نه دئ دده یو شاګرد داؤد رحمه الله وایي: خلګو به د ابو حاتم رحمه الله او د اسي نورو د حافظې بیان کاوه خو ما چې د قرطمة رحمه الله حافظه لیدلې ده بل مې هیڅ چیري دومره حافظه نه ده لیدلې زه یوه ورځ قرطمة رحمه الله ته ورغلم ده راته وویل: په دغه کتابو کي چې دي هریو زړه غواړي راواخله زه یې په یاد درته وایم ما کتاب الاشربة راپورته کړی ده مبارک د دغه کتاب هر باب د سر څخه تر پایه پوري ټوله وو ایه په دغه ترتیب یې ټوله کتاب په یاد تېر کړی.

ابو ذرعة رحمه الله وایي: د امام احمد بن حنبل رحمه الله لس سوه زره ۱۰۰۰۰۰۰ حدیثونه یاد وه.

اسحاق بن راهویه رحمه الله وايي: ما سل زره حديثونه جمعه کړي دي او ددیرشو زرو ډېر زما په یاد دي. خفاف رحمه الله وايي: اسحاق رحمه الله موږ ته یوولس زره حدیثونه په یاد ولیکل او بیا یې هغه ټول له په لیکل سوي ترتیب په یاد وویل یو حرف یې نه پکښې کم کړی دی او نه یې پکښې زیات کړی دی.

ابو سعد اصبهاني بغدادي رحمه الله دابو نصر بغدادي رحمه الله دحديثو دزدکړي لپاره دشپاړسو کالو په عمر بغداد ته روان سو پر لاري یې دده دوفات خبر واورېدئ بې اختیاره یې وژړل او په چغو یې وویل: چي ددې استاذ دحدیثو سند به بیا دچا څخه ترلاسه کوم. دا هغه وخت کېدای سي چي دیوچا دیو شی سره مینه وي. دده مبارک مسلم شریف ټوله په یاد و او په یاد به یې طالبانو ته لیکی. یوولس حجه یې کړي وه کله چي به خوراک ته کښېناستی نو سترګي به یې داوښکو څخه ډکي سوې. ابوعمرضریر رحمه الله چي پیدا اسو ړوند و خو دحدیثو په حافظانو کي شمېرل کېږي. په علم فقه ، تاریخ او علم میراث کي یې پوره مهارت درلودئ.

دابو الحسین اصبهاني رحمه الله بخاري او مسلم دواړه یاد وه بخاري خو یې داسي یاد و چي چابه دکوم حدیث سند وو ایه ده دستي دهغه حدیث متن ورته وایه. شیخ تقي الدین بعلبکي رحمه الله په څلورو میاشتو کي مسلم یاد کړی او دجمع بین الصحیحین حافظ و ،دکرامت څښتن و ، بزرګ و او دقرآنکریم حافظ و. سورة الانعام یې په یوه ورځ په یاد کړی.

ابن السني رحمه الله دامام نسائي رحمه الله مشهور شاګرد دئ دژوند تر پایه پوري په حدیثو کي مشغول و. زوی یې وايي: زما پلار لیکل کول آخریې قلم او مشوانۍ کښېښودې لاسونه یې په دعا پورته کړه په دغه حالت کي مړسو. علامه ساجي رحمه الله په کوچنیوالي کي دفقه علم لاسته راوړی. بیا په حدیثو مشغول و. په هرات کي لس کاله و اوسېدئ د دغه وخت په اوږدو کي یې شپږ واره ترمذي په خپل لاس ولیکی دابن منده رحمه الله څخه یې غرائب شعبه ، زده کاوه ابن منده رحمه الله

په دغه حالت کې د ماخستن تر لمانځه وروسته وفات سو. د استاذ علمي مينه د شاګرد ترعلمي مينې د درنښت وړ ده ځکه د ژوند تر آخري پورې يې درس کاوه.

دابو عمر خفاف سل زره حديثونه په ژبه ياد و. د امام بخاري استاذ عاصم بن علي چې کله بغداد ته ورسېدئ نو د شاګردانو دومره باندي ګڼه سوه چې زيات وخت به د شاګردانو شمېر سلو زرو ته ورسېدئ يوه ورځ د شاګردانو اندازه معلومه کړل سوه نو يو سل او شل زره شاګردان وه. ځني و ختونه به د حديثو ځني الفاظ څو واره تکرارېدل. دده يو شاګرد وايي چې يو وار (حدثنا ابو الليث) لفظ څوارلس واره تکرار سو ښکاره خبره ده چې څوک يو سل او پنځويشت زرو ته اواز رسوي نو خامخا به ځني الفاظ تکرارېږي.

ابو مسلم بصري چې کله بغداد ته ورسېدئ نو په يو لوی ميدان کې د درس لپاره کښېناستی اوو نفرو به په ولاړه و نورو ته دليکلو لپاره ويل کول لکه د اختر تکبيرونه چې ويل کيږي د درس څخه وروسته مشوانۍ وشمېرل سوې څلويښت زره وې او هغه کسان چې ليکل يې نه کول بلکې يوازې يې اوريدل کول د هغو شمېر تر ليکونکو زيات وو.

د فريابي په مجلس کې په دغه ډول درې سوه ليکوالان ولاړوه د شاګردانو د شمېر ډېروالي د دغه ليکوالانو څخه معلومېږي چې څومره به زيات وه چې يوازې فتحه ورکونکي درې سوه دي. په دغسي سترياو تېرولو سره د دغه پاک دين علم ترنن پورې ژوندی دئ.

امام بخاري وايي: د شپږو سوو زرو حديثونو څخه مې د بخاري د حديثونو انتخاب وکړی چې اوه زره دوه سوه پنځه اويا (۷۲۷۵) حديثونه دي او ده مبارک چې به هر حديث ليکی نو دوه رکعته نفل به يې کول بيا به يې حديث ليکی کله چې بغداد ته ورسېدئ نو محدثينو دده څخه امتحان واخيستی په دې ډول چې لس کسان وګمارل سو دغه کسانو ته يې لس، لس حديثونه انتخاب کړل بيا يې الفاظ وربدل کړل بيا يې دده څخه پوښتنه وکړه په غلط ډول به يې حديث ورته ووايه بيا يې ورته وويل زه نه يم خبر چې حديث څه ډول دئ په دغه ډول لسو سره

پوښتنه ځني وکړه ده مبارک په ترتيب سره لومړی و لومړی پوښتوونکي ته وويل: تا دا سوال وکړی حديث دي په دې ډول وو ايه دا غلط دئ اصل يې داسي دئ. بيا يې دوهم ته وو ايه بيا يې دريم ته وو ايه په دغه ترتيب يې لسو کسانو ته جواب وو ايه او هر سړي ته به يې هغه الفاظ هم ويل چي هغه به اول غلط ويلي وه په دغه ډول يې سل حديثونه دوی ته وويل.

امام مسلم د څوارلسو کالو په عمر د حديثو زده کړه شروع کړه او د ژوند ترپايه پوري په دغه حديثو مشغول و. دی مبارک فرمايي: ما د مسلم شريف د پاره د درو سوو زرو حديثونو څخه حديثونه انتخاب کړه او مسلم شريف مي ځني وليکی چي دوولس زره حديثه پکښي دي.

امام داود فرمايي: ما پنځه سوه زره حديثونه اوربدلي دي په دغه ټولو کي مي څلورزره اته سوه حديثونه انتخاب کړه او سنن ابي داود کتاب مي ځني جوړ کړی.

يوسف مزي يو مشهور محدث دئ ، د اسماء رجال (د حديث د نقل کونکو د نومانو) امام دئ اول يې په خپل ښار کې فقه او حديث زده کړل بيا يې مکې مکرمې ، مدينې منورې ، حلب ، حمات ، بعلبک او داسي نورو ځايونو ته سفرونه وکړل. ډېر کتابونه يې په خپل قلم سره ليکلي دي. تهذيب الکمال يې په دوه سوه ټوکه کې ليکلي دئ او کتاب الاطراف يې تر اتياوو جلدو زيات دئ . دده مبارک عادت دا و چي زيات وخت به چوپ و د خلګو سره يې خبري کمي کولې زيات وخت به په کتاب مشغول و ، د حسد کونکو له وجهي دښمني ورته پېښه سوه خو ده د هيچا څخه بدله نه واخيسته . دده مبارکانو حالات او قصې بيخي ډېري دي د ټولو ليکل لوی ، لوی کتابونه هم نسي کولای خو دلته مي دوې درې قصې د نمونې په ډول دده د لپاره راوړي چي دا د حديثو علم چي ديارلس سوه کاله وروسته داسي پياوړی دئ ، دده د لپاره څومره تکليفونه ايستل سوي دي او په څومره قربانۍ سره ساتل سوی دي او کوم خلګ چي د علم لاسته راوړلو دعوې کوي او ځانته طالب العلمان وايي هغه دده علم لپاره څومره خوارۍ تېره وي آيا په هغه ډول دي که يا ؟ او که صرف وخت تېرول دی ؟ او که چېري موږ په

آرامی ، استراحت ، عيش او عشرت ژوند غواړو او د دنيا په کارنو کي مشغول اوسو او دا مو فکر وي چې د نبيﷺ د دين او حديثو حفاظت کوونکي يو نو دا د (اين خيال است ومحال است وجنون) پرته بل شی نه دئ.

(يعني دا داسي يو فکر دئ چې شونی نه دئ اوليونتوب دئ)([130])

نــهم بــاب

دنبيﷺ فرمانبرداري ، حکم منل او دا کتل چې د نبيﷺ منشاء مبارکه څه ده؟

که څه هم د اصحابانو هر کار دنبيﷺ په تابعداري کي و او دتېرو قصو څخه هم دا خبره معلومېږي خو دلته يو څو قصې بيانوو چې موږ د خپلو حالاتو سره په دې باب سره په خصوصي ډول مقابله وکړو او وګورو چې موږ د اللهﷻ او دهغه د رسولﷺ فرمانبرداري تر کومي اندازې پوري کړې ده ، کوم چې زموږ خلک په دې هيله دي چې هغه ترقي اونصرت به موږ ته راسي لکه دوی مبارکانو ته چې راغلی و که زموږ خلک رښتيا ددې هيله لري نو په هغه ډول دې ژوند اختيار کړي لکه دوی چې وکړی او دنيا ته يې وښودئ.

١- دحضرت عبدالله بن عمرو بن العاص‎AA پټو سوځل

([130]) نوموړی بيت په پوره ډول داسي دی . هم خدا خواهی هم دنيا خواهی هم بنون — اين خيال است ومحال است وجنون .
ژباړه : هم خدای غواړی هم دنيا غواړي هم زامن غوړي دا يوازي خيال دی امکان نه لري اوليونتوب دی په پورته موضوع کي شيخ وفرمايل : چي څوك داسي په عيش اوعشرت كي علم لاسته راوړل غواړي دا داسي دی لكه څوك چي خدای ، دنيا اوزامن ټوله غواړي لكه هغه چي ليونتوب دی په داسي ډول علم لاسته راوړل هم ليونتوب دی . ژباړن

حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص ﷺ فرمايي: چې موږ يو وار د نبيﷺ سره په سفر کې وو زه دنبيﷺ حضورته ورغلم پر ماباندې يو پټو و چې په کسم (ژړ ډوله رنګ) باندې لږ رنګ سوی و نبي ﷺ چې پټو وليدئ نو ماته يې وويل: دا دې څه شی پر ځان اچولی دئ ؟ ما دنبيﷺ ددې پوښتني څخه دده مبارک د ناخوښۍ اثرات معلوم کړل دستي کورته ولاړم په کور کې ښځو په نغري کې اور بل کړی و ما پټو په اور کې واچوی. دوهمه ورځ چې راغلم نبيﷺ راته وويل: هغه پټو دې څه کړئ ما ورته قصه وکړه ده مبارک راته وويل: ولې دې وښځو ته نه ورکاوئ د ښځو لپاره خو يې پروا نه کول. ([131])

فايــده: که څه هم دپټو سوځولو اړتيا خونه وه خو د چا په زړه کي چې د چا دناخوښۍ او ناراضۍ ګذارسوی وي هغه ددې هم نه وي جوګه چې لږ فکر وکړي چې آيا ددې پټو لپاره يوه بله لاره هم سته که يوازي له منځه وړل دي . البته زما په ډول نالايقه چاته به نو خدای خبر څومره فکرونه ورلوبدلي وای چې دنبيﷺ ناراضي څومره اندازه ده او پوښتنه به مې کړې وای چې بله لاره هم لري داجازې لپاره که يا ؟ نبيﷺ خو پوښتنه کړې ده منعه خويې نه ده کړې او داسي نور.

٢- د يو انصاري خپله ودانۍ نړول

نبيﷺ يوه ورځ د کور دباندې تشريف وړی و چې وې ليدل يو ګنبده لوړه جوړه سوې ده دملګرو څخه يې پوښتنه وکړه چې دا څه شی دئ ؟ ملګرو ورته وويل: دا فلاني سړي ګنبده

([131]) ابــوداود

جوړه کړې ده نبيﷺ چوپ سو . يو بل وخت هغه انصاري د نبيﷺ و حضور ته ورغلی نبيﷺ ته يې سلام ووايه نبيﷺ مخ ځني واړوی انصاري فکر وکړی چې ښايي دنبيﷺ نه وي فکر سوی بيا يې سلام ورته ووايه نبيﷺ بيا هم جواب نه ورته ووايه انصاري ددې زغم نه سوای کولای دستي يې د ناستو اصحابانو ﷺ څخه پوښتنه وکړه او خبره يې وکړه چې ولي زه د نبيﷺ په نظر نه ورځم ؟ اصحابانو ﷺ ورته وويل : نن نبيﷺ دباندي تللی و ستا ګنبده يې وليده بيا يې پوښتنه وکړه چې دا دچا ده ؟ انصاري چې دا واورېدل دستي ولاړی هغه ګنبده يې ونړول داسي يې د مځکي سره سمه کړه چې هيڅ نښان يې نسو پاته او بيا يې داهم ونه کړه چې راغلی وای او نبيﷺ ته يې ويلي وای چې ستا د ناخوښۍ له وجې مې ګنبده ونړول ، نابېره نبيﷺ په خپله هلته تېرېدئ نو وې ليدل چې ګنبده نسته پوښتنه يې وکړه ، اصحابانو ﷺ ورته وويل : څو ورځې مخکي چې تاسو دده څخه مخ اړولی و ده زموږ څخه پوښتنه وکړه ، موږ ورته وويل : نبيﷺ ستا ګنبده ليدلې ده دی ولاړی هغه ګنبده يې بېخي ونړول. نبيﷺ وفرمايل هره آبادي د سړي لپاره عذاب دئ مګر هغه آبادي نه چې دسختي اړتيا او مجبوری لپاره وي.([132])

فـايده : دا دپوره مېني خبري دي ، دوی مبارکانو داهم نه سوای زغملای چې درسول اللهﷺ مخ مبارک غمجن ووينې تر خپل ځان يې رسول اللهﷺ ګران بللی ، دغه مبارک صحابي خپله ګنبده ونړوله بيا يې داهم نه کول چې د نړېدو وروسته راغلی وای او رسول اللهﷺ ته يې ويلي وای چې ستا د خوشحالی په موخه مې ګنبده ونړول بلکي نبيﷺ چې کله په پېښېدونکي ډول هلته ولاړی په خپله يې وليدل. نبيﷺ ته پر آبادۍ باندي پيسې مصرفول په خصوصي ډول ناخوښه کارو په ډېرو احاديثو کي ددې بيان راغلی دئ. په خپله د نبيﷺ د بيبيانو خوني دخرما د ښاخونو کوډلې وې او د دروازو پردې يې د کونيو څخه جوړې وې

([132]) ابوداؤد

ددې لپاره چې د پردی سرې نظر دننه ولاړ نسي. يو ځل نبيﷺ يو ځای په سفر تللی وو ام سلمي رضي الله عنها ته يو څه مال په لاس ورغلی نو دې مبارکې خپله خونه د خرما وو د لښتو پر ځای په اومو خښتو جوړه کړه نبيﷺ چې کله وليده نو دې ته يې وويل: دادې څه کړې دي؟ دې مبارکې ورته وويل: په هغه خونه کې د بې پردګۍ شک و، نبيﷺ وفرمايل: بدترين شی پر تعمير باندې پيسې خرڅول دي. عبدالله بن عمر رضي الله عنهما فرمايي: يوه ورځ ما او زما مور د خپل کور ديوال سماوی چې ډېر خراب سوی و نبيﷺ چې وليدئ نو راته وې فرمايل: مرګ ددې ديوال ترنړېدو ډېر نژدې دئ.(133)

۳- د اصحابانو سَرَه پټوان راکښته کول

حضرت رافع رضي الله عنه فرمايي: يوه ورځ موږ د نبيﷺ سره په سفر کې و او زموږ په اوښانو کې پټوان پراته وه چې په دغه پټوانو کې سور رنګه تارونه وو نبيﷺ وفرمايل: زه يو هيږم چې دغه سوروالی پر تاسو غالبه کيږي نبيﷺ چې دا ارشاد وفرمايه موږ په داسې وېره کې وغورزېدو چې اوښان يو پې خوا او بلې خوا ته وتښتېدل او موږ دستي د اوښانو څخه پټوان راکښته کړه.(134)

فـــايده: اصحابانو مبارکانو رضي الله عنهم ته په ژوندکې داسې پېښو اهميت نه درلودئ البته زموږ د ژوند په لحاظ سره وداسې پېښو ته حيرانتيا کيږي ځکه د اصحابو کرامو رضي الله عنهم عام ژوند هم داسې و، د حديبې صلح چې په لومړی باب دريمه قصه کې يې بيان وسو په دغه صلح کې عروة بن مسعود د کافرانو لخوا و مسلمانانو ته قاصد راغلی و ده د مسلمانانو ژوند په غور سره ترنظر تېر کړی کله چې مکې ته ولاړی و کافرانو ته يې وويل: زه و لويو ـ لويو پاچاهانو ته د

(133) ابـو داؤد
(134) ابـو داؤد

قاصد په توګه تللی يم لکه د فارس ،روم او حبشې پاچاهانو سره چې مې ليدلي دي ماد هيڅ پاچا په دربار کې د درباريانو دومره درنښت نه دئ ليدلی چې خپل پاچا ته يې ورکوي لکه د محمد ﷺ ملګري چې محمد ﷺ ته تعظيم کوي.هيڅکله دده بلغم ومځکې ته نه پرېږدي بلکې هر يوه ته چې په لاس ورسي دستي يې پر مخ او بدن مږي ، کله چې دی ﷺ د يو شی امر کوي نو ټول ملګري يې تلوار کوي چې هغه کار وکړي . کله چې هغه اودس کوي نو داوداسه د اوبو اخيستلو لپاره ټوله تلوار کوي چې پر بدن يې ومږي د تلوار بڼه يې داسې وي چې ګويا دوی به په خپلو منځو کې جګړه کوي.او کله چې هغه خبري کوي نو ټوله چوپ سي هيڅوک دده د درنښت له وجهې دده لوري ته پورته نه ګوري.(135)

۴- دحضرت وائل ﷺ د ذباب په لفظ سره وېښته پرېکول

وائل بن حجر ﷺ فرمايي: زه يوه ورځ د رسول اللهﷺ حضور ته ورغلم زماد سرو ښتان ډېر غټ سوي وه کله چې زه ورته مخامخ سوم نو نبيﷺ راته وويل: ذباب،ذباب . مافکر وکړی چې دايې لکه چې زماد سر دوښتانو په اړه وويل نو زه دستي ولاړم د سر وښتان مې وکښل کله چې په دوهمه ورځ درسول اللهﷺ حضور ته ورغلم رسول اللهﷺ راته وفرمايل: ماتا ته نه وه ويلي مګر ښه دي وکړه (چې د سر وښتان دي لري کړه).(136)

فـــايده: ذباب دسپيره په معني دئ او دبېکاره په معني هم دئ دادنبيﷺ په اشارو باندي د اصحابو دقرباني خبره وه چې دمنشاء پېژندلو وروسته که هغه غلط پوه سوی وي بيا هم په عمل کولو کې به يې ځنډ نه راوستی. دلته نبيﷺ ورته وويل:چې تاته مې نه و ويلي خو دە

(135) بخاري شريف
(136) ابوداؤد

دغه خبره د خپل ځان په اړه بلل په دې وجه څه شونتیا وه چې ځنډ راغلی وای ، د اسلام په پیل کې په لمانځه کې خبرې کول روا وې بیا وروسته منعه سوې حضرت عبد الله بن مسعود ﷛ یوه ورځ د رسول اللهﷺ حضور ته ورغلی رسول اللهﷺ په لمانځه کولو اخته و ده مبارک د عادت سره سم سلام ورته ووایه خرنګه چې په لمانځه کې خبرې منعه سوې وې نو نبيﷺ جواب ورنکړی. دی مبارک فرمايي: د نبيﷺ په جواب نه راکولو سره نوې اوزړې خبرې را پر زړه سوې په بیلو فکرونو کې ډوب سوم کله به مې فکر کاوه چې پر فلانۍ خبره به ناراضه سوی وي کله به مې فکر کاوه چې فلانۍ خبره پېښه سوې ده پرهغه به ناراضه سوی وي کله چې نبيﷺ سلام وګرزاوه نو راته وې ویل چې په لمانځه کې خبرې کول منعه سوې دي نو په دې وجه مې د سلام جواب در نه کړی د نبيﷺ د دې خبرې په کولو سره په ما کې ساه وچلېده.

۵ - د حضرت سهیل بن حنظلیة ﷛ عادت او د خریم ﷛ ویښته پرېکول

په دمشق کې سهیل بن حنظلیة ﷛ نومې صحابي اوسېدئ یوازې ژوند یې تېروی ډېر کم به یې دخلګو سره ګډون کاوه هیچیري به نه تلی ټوله ورځ به په مسجد کې په لمانځه یا تسبوح مشغول و او یا به یې وظیفه کول ومسجد ته د تللو پروخت د حضرت ابو درداء ﷛ سره مخ سو چې مشهور صحابي دئ ابودرداء ﷛ ورته وویل: په تلو کې د خیر یوڅه خبرې کوه زموږ لپاره فایده ده تاته څه تاوان نسته نو سهیل ﷛ به د نبيﷺ د زمانې څه واقعاتې او حدیثونه ورته وویل ، یوه ورځ سهیل ﷛ پر لارې روان و ابودرداء ﷛ د عادت مطابق خواست ورته وکړی چې یوه د خیر خبره راته وکړه بیا ولاړ سه ده مبارک ورته وویل: یوه ورځ نبيﷺ وفرمایل: چې خریم اسدي ﷛ ښه سړی دئ که چیرې دا دوې خبرې نه وای پکښې یو دا چې د سر وښتان یې لوی دي دوهم دا چې لنګ تر بجلکو کښته کوي کله چې خریم ته د نبيﷺ دا ارشاد ورسېدئ نو

دستي يې چاړه راواخيسته د سر وېښتان يې تر غوږو کښته پرېکړل او لنګ يې تر نيمې پنډۍ پورې پورته تړل شروع کړل.([137])

فايـــده: په ځينو روايتو کې راغلي دي چې نبيﷺ خپله و خريم ته ارشاد وکړى او خريمﷺ قسم وکړى چې دادواړه به د اوس څخه نه وي په هرصورت په دواړو روايتو کې شک نسته، کېدلاى سي چې وده ته يې خپله ارشاد فرمايلي وي او دده په نه موجوديت کې دي يې هم ارشاد فرمايلي وي چې اورېدونکى تللى وي او هغه ته يې خبر رسوليوي.

٧ - د حضرت ابن عمرﷺ د خپل زوى سره خبري نه کول

حضرت عبدالله بن عمرﷺ يو ځلي وويل: نبي ﷺ فرمايلي دي چې ښځو ته و مسجد ته د تللو اجازه ورکوئ دابن عمرﷺ يو زوى وويل: چې موږ اجازه نسو ورکولاى ځکه دوى وموږ ته بهانه جوړوي او دآزادۍ او فساد لاره خلاصوي. حضرت عبدالله بن عمرﷺ ډېر ناراضه سو او زوى ته يې بد او رد وويل او ورته وې ويل چې زه د نبيﷺ ارشاد درته وايم ته وايي چې اجازه نسو ورکولاى ددې څخه وروسته يې د تل لپاره د خپل زوى سره خبري پرېښودې.([138])

فايده: دده مبارک دزوى د اجازې نه ورکول له دې وجهې څخه و چې ښځې فساد ته بهانه جوړوي (دخپلې زمانې دښځو حال يې ليدلى و) په همدې وجه حضرت عائشةﷺ په خپله فرمايي: که چېري نبيﷺ د اوسنيو ښځو حالت ليدلى واى نو ښځو ته به يې و مسجد ته د تللو اجازه نه واى ورکړې او حال دا چې د عائشېﷺ زمانه د نبيﷺ څخه ليري نه وه خو ابن عمروﷺ دا نسواى زغملاى چې دى دي د نبيﷺ ارشاد ووايي او ځوک دي يو څه شک پکښې پيدا کړي

([137]) ابـو داؤد
([138]) مسلم ، ابـو داؤد

يو ازي پر دې خبره چې هغه د نبيﷺ د ارشاد څخه انکار وکړي تول عمر يې د خپل زوی سره خبرې نه وکړي . مبارکو اصحابانو ﷺ ته په دې کې ډېر تکليفونه راغلل د يوې خوا د نبيﷺ د ارشاد اهميت و چې دوی خپل ځان باله او د ښځو اجازه پکښې امر سوې وه او د بلې خوا د فتنو او فساد بيره وه نو دوی مبارکانو ته هم د ښځو اجازه مشکل کار سو او بندول يې هم مشکل کار سو . حضرت عاتکه چې څو واري يې نکاح سوې وه او د حضرت عمر AA سره يې هم نکاح سوې وه دا به مسجد ته تلل د حضرت عمر AA پر طبيعت ښه نه لګېده يو چا ورته وويل چې ته مسجد ته ځې د حضرت عمر AA نه خوښېږي دې ورته وويل چې دده نه خوښېږي نو منعه دې وکړي . د حضرت عمر AA تر وفات وروسته دې د حضرت زبير AA سره نکاح وکړه د حضرت زبير AA نه خوښېده چې دا مسجد ته ځي خو ددې دلاوري يې نسوای کولای چې منع دې يې کړي (ځکه د رسول اللهﷺ د اجازې ارشاد و) يو وار زبير AA د شپې د ماخستن دلمانځه پر وخت پر لاري ورته کښېناستی کله چې دا تېره سوه نو وې ځوروله دە ته خو جائزه وه ځکه مېړه يې و دې د تيارې له امله ونه پېژندی چې دا څوک دئ ددې څخه وروسته دې ومسجد ته تلل پرېښودل، حضرت زبير AA پوښتنه ځني وکړه چې مسجد ته تلل دې ولې پرېښودل ؟ دې ورته وويل: اوس هغه زمانه نه سوه پاته کوم چې د رسول اللهﷺ زمانه وه .

۷-د حضرت ابن عمر ﷺ څخه پوښتنه چې دلمانځه قصر په قران کې نسته

د حضرت ابن عمر ﷺ څخه چا پوښتنه وکړه چې د کورني سړي د لمانځه بيان خو په قرآن کې سته د ويرې د لمانځه بيان سته او د مسافر دلمانځه بيان په قرآن کې نسته ؟ ابن عمر ﷺ و فرمايل: واوره ! اللهﷻ نبيﷺ جوړ کړی بيا يې راولېږی موږ نه پوهېدو هيڅ مونه پېژندل اوس نو موږ چې هغه مبارک په څه ډول په کولو ليدلی دئ هم غسې به کوو.(139)

فايـــده: مقصد دادئ چې د هري مسئلې وضاحت په قرآن کريم کې لازمي نه دئ بلکې د عمل لپاره د نبيﷺ څخه تائيدول بسه کوئ. پخپله نبيﷺ فرمايلي دي: ماته قرآنکريم راکړل سوی دئ او ددې برابر نور حکمونه راکړل سوي دي ډېر ژر هغه زمانه راتلونکې ده چې د مړې ګېډې خلک به پر خپلو ګديانو ناست وي او وايي به چې بس قرآنکريم ټينګ ونيسئ کوم احکام چې په قرآن کې دي په هغه عمل وکړئ.(140)

٨- د حضرت ابن مغفل ﷺ د خذف په وجه خبري پرېښودل

حضرت ابن مغفل ﷺ يوه ورځ يوه ځوان وراره وليدئ چې ډبري يې غورځولې لوبي يې په کولې نو ده ورته وويل: اې وراره ! دا کار مکوه ځکه د نبيﷺ ارشاد دی: چې دا کار نه ښکار دئ او نه دښمن ته څه تاوان په رسيږي نابېره به پر يو چا ومښلي د هغه به يا سترګه وچوي او يا به يې غاښ مات سي. وراره چې يې کم عمره و دا کار يې نه پرېښودی بلکې چې اکا به يې وليدي نو بيا به يې ډبري ويشتل شروع کړه اکا يې ورته وويل: زه د نبيﷺ ارشاد تاته وايم ته دغه کار نه پرېږدې په اللهﷻ دي مي قسم وي چې بيا به هيڅکله ستا سره خبري نه وکړم په يوه بله قصه کې

---

(139) شفــاء
(140) ابــوداؤد

راغلي دي چې ده ورته وویل: په الله ﷻ قسم کوم چې زه به ستا په جنازه کې ګډون نه کوم او نه به ستا د ناروغۍ پوښتنې ته درځم.([141])

فایـــده: خذف دې ته وايي چې پر بټه ګوته کوچنۍ ډبره کښېږدي بیا یې غورځوي په کوچنیانو کې عموماً د دا ډول لوبو مرض وي دا داسې ډبرې غورځول دي چې ښکار نه پرې کیږي که نابېره د چا پر سترګه ومښلي نو هغه به زخمي کړي حضرت عبدالله بن مغفل ﷺ دا نسوای زغملای چې د رسول الله ﷺ د ارشاد وروسته دې هغه کوچنی بیا هم دغه کار کوي. موږ هره ورځ د نبي ﷺ څومره ارشادات اورو او بیا د هغه څومره اهتمام کوو هر سړی خپله د خپل ځان په اړه پرېکړه کولای سي.(جالبه خو لا داده چې موږ خپل اولادونه دهغه کارونو څخه نه منعه کوو چې رسول الله ﷺ یې منعه کړې ده بلکې موږ خپل ماشومان په داسې کارونو امر کوو چې درسول الله ﷺ مخالفت پکښې وي دمثال په ډول ښکنځل په کوو اوداسې نور دضرر رسولو کارونه په کوو او هم هغه توکي ورته په خپل لاس برابروو چې نبوي منعه پرې راغلې ده لکه ډبرو غورځولو ځیني ربړي الات ، پلاستکي توپکان اوداسې نور.)

۹- د حضرت حکیم بن حزام ﷺ د سوال نه کولو ژمنه

حضرت حکیم بن حزام ﷺ یوه ورځ د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او یو شی یې ځني وغوښتی نبي ﷺ ورکړی بیا یې په بله موقع کښې یو څه ځني وغوښتل نبي ﷺ بیا ورکړه دریم واري یې بیا یو څه ځني وغوښته نبي ﷺ ورکړه او ورته وې وفرمایل: اې حکیمه! مال داسې دئ لکه شین باغ خو قاعده یې داده چې که چېرې د زړه په شتمنۍ سره راسې نو په دې مال کې

([141]) ابـن مـاجه ، دارمي

برکت دئ او که په طمعه او دوکې سره لاسته راسي نو بیا برکت نسته پکښې بیا داسي کیږي (لکه د غوايي د لوږي ناروغي) چې هر وخت خوراک کوي خو نه مړیږي. حضرت ابن حزم ﷺ وویل : اې د الله رسوله ! ستا څخه به وروسته زه هیڅوک نه تنګوم . وروسته بیا د حضرت ابوبکر صدیق ﷺ په خلافت کې ابوبکر ﷺ و ابن حزام ﷺ ته د بیت المال څخه د یو شی د ورکړي اراده وکړه خو ده انکار وکړی وروسته بیا حضرت عمر ﷺ پخپل خلافت کې دیو شي د ورکړي اراده وکړه او ټینګار یې وکړی خو ده انکار وکړی.(142)

فایـــده: همدا وجه ده چې نن سبا زموږ په مالو کې برکت نسته چې په چل او طمعه سره لاسته راغلي دي.

۱۰- د حضرت خذیفة ﷺ د جاسوسی (مخبری) لپاره تلل

حضرت خذیفة ﷺ فرمايي: چې د خندق په غزا کې د مکې کافران زموږ طرفته وه او د دوی سره د کافرانو نوري ډیري ډلي وي چې پر موږ باندي راختلي وې او د حملې لپاره تیاري وې او دلته په مدینه منوره کې د بني قریظوو یهودیان وه چې هر وخت د دوی څخه دا وېره وه چې دوی مدینه منوره خالي وويني او زموږ اهل او عيال بيخي را ختم کړي موږ د مدينې دباندي د جنګ په سلسله کې پراته وو منافقانو به د کور د يوازيوالي او خالي والي په بهانه د نبي ﷺ څخه اجازه غوښته او بېرته به کورو ته راتلل نبي ﷺ به هر اجازه غوښتونکي ته اجازه ورکول په دغه بهير کې يوه شپه دومره سخته سیلۍ (باد ، دوړي) راغلې چې نه ددې څخه مخکې راغلي وې او نه وروسته او تياره دومره زياته وه چې د يو سړی لیدل خو څه کوې خپل

(142) بخاري

لاس نه ليدل کېده ، با د دومره سخت و چې بوږهاري يې د برق په څېر و منافقان خپلو کورو ته ببرته تلل زموږ درې سوه کسيزه ډله په دغه ځای کې وه نبيﷺ د هر يوه پوښتنه کوله او دهرې خوا څېړنه يې کول په دغه لړ کې نبيﷺ زما خواته تېرېدئ زما سره نه د دښمن څخه د حفاظت وسله وه اونه د يخ دمخنيوي لپاره څه جامه وه يو کوچنی پټو را سره و چې ما اغوستی و پر پوندو باندې پر مځکه پورې منښتي ناست وم نبيﷺ پوښتنه وکړه چې څوک يې ؟ما ورته وويل: خذيفة يم ، زه د يخ له امله ولاړېدای نسم او د شرم له وجې په مځکه پورې پيوست سوم نبيﷺ راته وويل: ولاړ سه و دربېږه د دښمنانو ټولگيو ته ولاړ سه او دهغوی حال راوړه چې څه کېږي ؟زه په دغه وخت کې د بيرې او يخنۍ له وجهې تر ټولو په بد حالت کې وم خو د رسول اللهﷺ د امر منلو لپاره ولاړ سوم دستي روان سوم کله چې زه روان سوم نو نبيﷺ داسې دعا وکړه:

اللهم احفظه من يديه و من خلفه و عن يمينه وعن شماله ومن فوقه ومن تحته.

ژباړه: اې الله ! دده ساتنه دمخ دلورې او د شا د لورې څخه وکړې د راسته او چپه لورې څخه يې (ساتنه وکړې) د لوړې او لاندې خوا څخه يې (ساتنه وکړې) .خذيفة ﷺ وايي نبيﷺ چې دا دعا وکړه زما څخه بيره او يخني بيخي ولاړل او پر هر قدم ماته معلومېده چې گويا زه په گرمۍ کې را روان يم او زما د روانېدو په وخت کې نبيﷺ دا هم راته وويل: چې په پټه خوله ولاړ سه هيڅ حرکت مه کوه محض وگوره چې څه کيږي ، زه چې هلته ورسېدم نو ومې ليدل چې اور بليږي خلگ ځانونه ورته تودوي يو سړی مې وليدی چې پر اور لاس تودوي بيايې پر تشي مږي هري خواته نارې دي چې ببرته ولاړ سئ (يعني درځئ کوروته) هر سړی د خپل قوم وخلگو ته د ببرته تلو نارې وهې د دوی پر خيمو باندې د څلورو طرفو څخه با د ډبرې اوروي ، خيمې يې شکيږي، آسونه او نور حيوانات يې هلاکيږي . ابو سفيان چې د ټولو قومونو لکه سردار داسې جوړ سوی و پر اور يې ځان تو داوی په زړه کې مې راغله چې له منځه يې يوسم

دستي مې د ترکش څخه غشي راوکښی خو دنبيﷺ ارشاد را په ياد سو چي حرکت ونه کړې وګوره راسه ! بېرته مې غشي وترکش ته واچوی دوی ته يو څه شک پيدا سو اووې ويل: په تاسو کې يو څوک جاسوس سته هر يو دي خپل ملګري تر لاس ونيسي ما هم ژر يو سړی تر لاس ونيوی او پوښتنه مي څني وکړه چي ته څوک يې؟ هغه راته وويل: سبحان الله ته ما نه پېژنې زه فلانکی يم زه دهغه ځای څخه بېرته را روان سوم کله چي نيمي لاري ته راورسېدم تقريباً شل سواره دشا له خوا راپسي راغله چي لنګوټې يې تړلي وې او راته وې ويل: چي ته خپل آقا ته ووايه چي اللهﷻ د دښمنانو چاره وکړه ته بې غمه اوسه زه چي کله بېرته راورسېدم نبيﷺ يو کوچنی پټو پر سرکړی و لمونځ يي کاوه د نبيﷺ مبارک عادت داو چي کله به د ويري څه خبره پېښه سوه ده مبارک به د لمانځه و لوري ته توجه کول ، کله چي رسول اللهﷺ دلمانځه څخه فارغه سو ما خپل د حال ټوله قصه ورته بيان کړه کومه چي مي ليدلي وه نبيﷺ چي د جاسوسۍ قصه واورېده نو غاښونه مبارک يې (دخنداڅخه) و ځلېدل ، نبيﷺ زه د خپلو پښو مبارکو سره پرې ايستلم او دخپل پټو يوه برخه يې پر ما واچول ما خپله سينه د رسول اللهﷺ د تلو مبارکو سره ومښلول.(143)

فايـــده: دا د دوی مبارکانو برخه وه او دا د دوی لپاره مناسبه وه چي په دومره سختو تکليفونو کي د رسول اللهﷺ امر منل د خپل بدن ، مال ، ځان او تر ټولو ورته خوښ و.اللهﷻ دي داستحقاق او اهليت پرته ما ناپاکه ته هم د دوی داتباع يوه برخه را نصيب کړي.

(143) درمنثور

لسم باب

دښځو ديني جذبه

حقيقت دادئ چي که چېري په ښځو کي د دين جذبه پيدا سي نو په اولادو کي ددې اثر وجود لازمي دئ او حال دا چي زموږ په ټولنه کي ددې پر خلاف اولادونه په لومړيو وختو کي په يوه داسي چاپېريال کي ساتل کيږي چي پر اولادو باندي د دين خلاف اثر پرېوزي يا لږ تر لږه ودين ته نه پاملرنه پکښې پيدا سي کله چي يوماشوم د پيل څخه د دين په خلاف چاپېر يال کي وساتل سي نو نتيجه يې هغه نتيجه ده چي ښکاره ده.

١- د بي بي فاطمېﷺ تسبيحات

حضرت عليﷺ يوه ورځ خپل يو شاګرد ته وويل: چي زه د ځان او د بي بي فاطمېﷺ قصه درته وکړم چي د نبيﷺ نازولې لوروه ؟ شاګرد ورته وويل : بيخي يې راته وکړه عليﷺ ورته وويل: بي بي فاطمېﷺ په خپلو لاسونو مېچن چلول تر داسي اندازې پوري چي په لاسو کي يې تڼاکي پيدا سوې پخپله به يې اوبه راوړلې چي د سلواغو د رسۍ نښې به يې په سينه کي معلومي سوې دکور ټول کارونه لکه جارو او داسي نور به يې پخپله کول تر داسي

اندازې پورې چې کالي به يې خيرن سوه. يو وار نبيﷺ ته څه غلامان او مينځې راغلې ما وفاطمېﷺ ته وويل چې ته هم ورسه دنبيﷺ څخه يو خادم وغواړه چې د کور په کارو کې مرسته درسره وکړي دا مبارکه دنبيﷺ و حضور ته ورغله هلته چې ورغله ګڼه ګوڼه وه ددې مبارکي په طبيعت کې شرم او حيا ډېره وه نو د شرم له وجهې وپلار ته د نورو مخکې ورتلل شرم او حيا ورته وګڼل سوه نو بېرته راغله دوهمه ورځ نبيﷺ پخپله زموږ کورته تشريف راوړی او وې ويل: اې فاطمېﷺ ! پرون ته راغلې وې څه کار دي و؟ فاطمېﷺ د شرم له وجهې چوپ سوه. عليﷺ وايي ما وويل: چې اې د اللهﷻ رسوله ! دا په داسي حالت کې ده چې د ميچني له وجهې يې په لاسو کې تڼاکې پيدا سوي دي د اوبو راوړلو له وجهې يې په سينه کې درسۍ نښې معلوميږي د کور په کارو کې دومره بوخته ده چې هره ورځ يې کالي خيرن وي نو ما ورته وويل: چې رسول اللهﷺ ته څه غلامان او مينځياني راغلي دي ته هم ورسه يو خادم ځني راوله چې مرسته درسره وکړي ددغه لپاره درغلې وه. په ځينو رواياتو کې راغلي دي چې بي بي فاطمېﷺ وويل: اې د الله ﷻ رسوله ! زه او عليﷺ د څرمني يوه بستره لرو دشپې پکښې بيديږو او د ورځي بيا اوښ ته دانه او واښه پکښې ايږدو. رسول اللهﷺ ورته وويل: لورې !صبر کوه د حضرت موسيؑ او دهغه د بي بي تر لسو کالو پورې يوه بستره وه هغه هم د موسيؑ چپنه وه دشپې به پر بيدېدل ، ته تقوي حاصله کړه د اللهﷻ څخه وويرېږه او دخپل څښتن تعاليﷻ رضاء لاسته راوړه د کور خدمت کوه کله چې بيدېږې دروديرش واره سبحان الله وايه ، دروديرش واره الحمدالله وايه او څلوردېرش واره الله اکبر وايه دغه تسبيح تر خادم ښه دي بي بي فاطمېﷺ وويل: زه د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ څخه راضي يم.(144)

(144) ابوداؤد

فایـــــده: یعني کوم څه چي د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ زما لپاره خوښ وي او د دوی پکښې رضا وي زه په راضي یم ماته په خوشالۍ قبول دي. دا د دواړو جهانو د سردار د لور ژوند و. زموږ خلک چې دوې پیسې پیدا کړي نو د کور کارونه خو څه کوي خپل کار هم نسي کولای په تشناب کي د اوبو ګډوه بل څوک ورته ایږدي یوازي په پورتنی واقعه کښې د بیدېدو دوخت دذکر بیان سوی دئ. په نورو حدیثونو کي تر هر لمانځه وروسته پورتنۍ درې کلمې درودېرش واره ویل ښودل سوي دي او یو وار لاندینۍ کلمې ویل هم راغلي دي: لا اله الا الله وحده لا شریک له، له الملک وله الحمد و هو علي کل شئ قدیر.

۲- د حضرت عائشې ؓ صدقه

د حضرت عائشې ؓ و حضور ته دوې لوی، لوی ګونۍ دپیسو ډکي راوړل سوې چي تر سلو زرو درهمو زیاتي پکښې وې حضرت عائشې ؓ څو لوښي را وغوښتل او هغه یې په ډک کړل وېشل یې شروع کړل تر ماښامه پوري یې ټولي خیرات کړې یو درهم یې لا هم نه پرېښودئ خپله یې روژه وه و مینځي ته یې وویل چي د روژمات لپاره یو شی راوړه مینځي یوه ډوډۍ او څه د زیتون تیل ورته راوړه او ورته وې ویل: څومره به ښه وای چي نن مو د یوه درهم غوښې را غوښتي وای او په غوښو مو نن روژه ماته کړې وای دې مبارکي ورته وویل: اوس نو په پیغور څه کیږي هغه وخت به دې را په یاد کړې وای چي پیسې مې وېشلې ما به راغوښتي وای.[145]

---

[145] تـذکره

فايـــده: د حضرت عائشې رضي الله عنها وحضـور تـه بـه دغـه ډول نـذرانې د اميـر معاويـة رضي الله عنه ، عبدالله بن زبير رضي الله عنه اوداسې نورو حضراتو لخوا وړاندې کېدې ځکه دغه زمانه د فتوحاتو زمانه وه دنيوي فراخي وه پـه کـورو کنبـې بـه د غلـو پـه څېـر د اشـرفيو زخېرې وې ددې ټولـو اسانتياوو سره، سره دې مبارکې ډېر ساده او کمزورې ژوند تېراوی آن تر دې چې د روژه مات لپاره به هم د خدمتګار د يادولو اړتياوه تر سلو زرو درهمو پورې يې پيسې خيرات کړې دا يې هم په فکر کې نه راغله چې زما روژه ده د غوښو راغوښتـل غـواړې پـه اوس وخت کې داسې پېښې دومره لېرې سوې دي چې پـه خپلـه ددې واقعـاتو پـه ريشـتيا کېـدو کې لا شک پيدا کېږي خو د کومو کسانو چې دهغې زمانې ژوند تر نظر تېر کړی وي پر داسې واقعاتو او نـورو پـه سوونو واقعاتو باندې هيڅ حيرانتيا نه کوي . په خپله د حضرت عائشې رضي الله عنها ډېرې واقعـاتې نژدې ، نژدې دي يو وار يې روژه وه پـه کـور کـې يې د يوې ډوډۍ پرتـه بـل هـيڅ نـه وه يـو فقيـر راغلی سوال يې وکړی دې مبارکې و خادمې ته وويل چې هغـه يـوه ډوډۍ ورکـړه خـادمې ورتـه وويل چې د روژه مات لپاره په کور کې هيڅ شی نسته دې مبارکې ورتـه وويـل پـروا نـه کـوي تـه هغه ډوډۍ ورکړه خادمې هغه ډوډۍ ورکړه.([146])

يو واري يې په کور کې مار مړ کړی په خوب کې يـو چا ورتـه وويـل چې مسلمان دې مړ کړی دئ دې ورته وويل چې مسلمان و نو د نبي ﷺ د بيبيانو کور ته به نه راتلی هغـه ورتـه وويـل چې په پرده کې راغلی و په دې خبره سره ډېره ووېرېده راوېښـه سـوه دولس زره درهمه يعنې د يوه انسان دويني تويولو سره برابر يې خيرات کړل.

عـروة رضي الله عنه فرمـايي: مـا يـوه ورځ وليـده چې اويـا زره درهمـه يـې خيـرات کـړل او خپلـه يـې قميص پيني درلودې.([147])

([146]) موطا
([147]) طبقات

۳- د حضرت ابن زبیر ؄ د عائشې ؅ منعه کول د صدقې څخه او ددې خوا بدتیا

حضرت عبدالله ابن زبیر ؄ د حضرت عائشې ؅ خوریې و دې مبارکې دده سره مینه درلوده ګویا خوریې والی یې ورسره پاللی و عبدالله بن زبیر ؄ په دې ډېر پریشانه و چې عائشة ؅ پر خپل ځان دومره تکلیفونه تېروي او هر څه چې یې کورته راځي خیراتوي یې یو ځل یې وویل چې د خاله لاس به څنګه ددې کار څخه بندوم حضرت عائشې ؅ ته دا خبر ورسېدئ نو ډېره خوابدې سوه چې دی زما لاس د خیرات څخه بندوي نود نذر په ډول یې قسم وکړی چې دده سره به خبري نه کوي حضرت عبدالله بن زبیر ؄ د خپلې خاله په خوابدتیا سره ډېر په تکلیف سو نو ډېر خلګ یې ورته واسطه کړه چې دده سره خوشاله سي خو هغې به د قسم عذر کاوه آخر عبدالله بن زبیر ؄ ډېر زړه تنګی سو نو دنبيﷺ د ماما خیلو څخه یې دوه کسان د سپارښت لپاره د ځان سره بوتلل دعائشې ؅ کورته ورغلل دوی مبارکانو د دننه تلو لپاره اجازه واخیسته دننه ورغلل دی هم په پټه ورسره ولاړی د پردې شاته کښېناستل بي بي عائشة ؅ د پردې بلې خواته ناسته وه خبري شروع سوې ، دی د پردې دننه خواته ورغلی لاس یې په غاړه کې ور واچوی ډېر یې وژړل او خوشامندی یې کولې هغه دوو مبارکانو هم د سپارښت خبري کولې او د مسلمانانو دخبرو نه کولو په اړه چې رسول اللهﷺ د منعې کوم حدیثونه وه هغه یې ورته ویل او دنبيﷺ چې کوم حدیثونه د پخلا کېدو په اړه راغلي وه هغه یې ورته بیانول ،حضرت عائشې ؅ چې د رسول اللهﷺ حدیثونه واورېدل نو هغه عذابونو ته یې طاقت ونسو چې د مسلمان دخبرو نه کولو په اړه رسول اللهﷺ فرمایلي وو نو په ژړا سوه دی یې معاف کړی خبري یې ور سره شروع کړې خو د دغه قسم په فدیه کې یې په وار وار غلامان ازاد

کړل آن تردې چې څلوېښت غلامان يې آزاد کړل کله چې به دغه قسم پـه يـادورغلی نـو دومـره بـه يې وژړل چې پوړنی به يې په اوښکو لوند کړی.([148]) .

فايـــــده: مورږ دسهار څخه تر ماښامه پوري څومره قسمونه پـه يـوه سـاه اخلو بيا يې څومره پروا کوو ؟ددې جواب پخپله پـه فکـر وهلو کـې دئ. دکوم چا سره چې د الله ﷻ دنامـه عـزت وي او هغـه د الله ﷻ پـه نامـه قسـم وکـړي بيا تـرې و پوښـتې چې پـه نـه وفـا يې پـر زړه څـه تيريږي؟همدا وجه وه چې عائشې ﷺ ته به قسم په ياد ورغلی ډېر به يې ژړل.

۴- د حضرت عائشې ﷺ د الله ﷻ څخه د ويرې حالت

د رسول الله ﷺ چې دعائشې ﷺ سره څومره محبت و د چا څخه پټ نه دئ آن تردې چې چا بـه د نبي ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې ستاسو دچا سره ډېر محبت دئ ؟رسول الله ﷺ بـه و فرمايـل چې دعائشـې ﷺ سـره ددې سـره ، سـره دا مبارکـه پـه مسـئلو دومـره خبـرداره وه چې لـوی ، لـوی اصحابان به د مسئلې دځېړلو لپاره ددې حضور ته ورتلل . جبرائيـل ﷺ بـه دې تـه سلام وايـه . رسـول الله ﷺ تـه پـه جنت کـې ددې د بي بي کېـدو زيری ورکـړل سوی دئ. منافقـانو چې پـردې تهمت ولګاوی په قرآنکريم کې ددې دبرائت آياتونه نازل سوه.په خپله عائشة ﷺ فرمايي: پـه مـا کې لس داسې خصوصيات سته چې بله بي بي يې نلري . ابن سعد ﷫ په تفصيل سره رانقل کړي دي.

ددې مبارکې دسخا حالت د پورتنيو قصو څخه معلوم سو خو ددې سره ، سره ددې د الله ﷻ د ويرې څخه داسې حالت و چې ويل به يې : کاشکې زه درخته وای چې د الله ﷻ تسبيح

([148]) بخاري

مي ويلای او په آخرت کي زما څخه مطالبه نه وای ، کاشکي زه ډبره وای ، کاشکي زه لوټه وای ، کاشکي زه نه وای پيدا سوي ، کاشکي زه د درختې پاڼه وای،کاشکي زه وابښه وای.(149)

فايـــده: د الله ﷻ څخه د ويري بيان په ورته ډول په دريم باب ، پنځمه قصه کي هم تېر سوي دئ د دوی مبارکانو دا عمومي حالت و د الله ﷻ څخه ويره د دوی يوه برخه وه.

۵- د حضرت ام سلمة رضي الله عنها د خاوند دعا او هجرت

ام المؤمنين حضرت ام سلمي رضي الله عنها د نبي ﷺ څخه مخکي د ابوسلمة رضي الله عنه په نکاح وه دوی دواړو په خپل منځ کي دومره محبت درلودئ چي د دې قصې څخه يې اندازه معلوميږي يوه ورځ ام سلمې رضي الله عنها و ابو سلمة رضي الله عنه ته وويل چي ما اورېدلي دي چي مېړه او ماينه دواړه جنتيان وي او ښځه چي د بل مېړه سره نکاح نه وکړي الله ﷻ په جنت کي دغه ښځه وهغه سړي ته په نکاح ورکوي نو راسه د دې لپاره چي ما او تا ژمنه وکړو چي په موږ کي هر يو مخکي مړ سو د بل چا سره به نکاح نه کوي.ابو سلمة رضي الله عنه وويل: چي ته به زما خبره ومني ؟ام سلمة رضي الله عنها وويل چي زه مشوره کوم د دې لپاره چي ستا خبره ومنم . ابوسلمة رضي الله عنه وويل چي زما تر مرګ وروسته ته نکاح وکړه ، بيا يې دعا وکړه چي اې خدايه ! زما څخه وروسته ام سلمة رضي الله عنها ته تر ما غوره خاوند ورنصيب کړې چي نه دا تنګوي او نه يې په عذابوي . دوی دواړه يعني ښځه او خاوند د اسلام په شروع کي و حبشې ته يو ځای مهاجر سوه د حبشې د هجرت وروسته يې بيا مدينې منورې ته هجرت وکړی چي خپله ام سلمة رضي الله عنها يې قصه په تفصيل سره داسي بيانوي : ام سلمة رضي الله عنها وايي: کله چي ابوسلمة رضي الله عنه د هجرت اراده وکړه نو اوښ يې تيار کړی زه او زما زوی

---

(149) بخاري

سلمة یې پر سپاره کړو ابوسلمة د اوښ مهار کشاوی زما پلرګنی بنو مغیره چې موږ ولیدو نو ابوسلمة ﷺ ته یې وویل چې ته دخپل ځان اختیار لرې آزادیې موږ خپله نجلۍ ستا سره نه پرېږدو چې ته یې ښار په ښار ګرځوې دستي یې د ابو سلمة ﷺ د لاس څخه د اوښ مهار کش کړی زه یې په زوره راکښته کړم زما خسرګنی بنو الاسد خبر سوه چې د ابو سلمة خپلوان وه هغوی چې دا حالت ولیدی نو زما د پلرګنۍ سره په جنګ اخته سوه او ورته وې ویل چې تاسو ابوسلمة ته نجلۍ په لاس نه ورکوی نو تاسو هم دخپلي نجلۍ اختیار لری مګر زموږ هلک سلمة په لاس نه درکوو (چي ددوی مبارکانو زوی و) دا مبارکه وایي چي زما خسرګنۍ هلک را څخه وګرزوی زه یې د پلرګنۍ په لاس ورکړم په دغه حالت کي موږ دري سره پر دري لاري سو ابوسلمة ﷺ مدیني ته ولاړی زه د پلرګنۍ سره پاته سوم او زوی مي د نیکه کور ته ورسېدئ زه به هره ورځ میدان ته راتلم تر ما ښامه پوري به مي ژړل پوره یو کال مي وژړل چې نه زه خاوند ته ورتلای سوم او نه ماته زوی راکول کېدئ یوه ورځ زما د اکا زوی پرما زړه وسو خپلو خلګو ته یې وویل: تاسو ولي پردې مسکیني رحم نکوی دمېړه څخه مو جلا کړې ده د زوی څخه مو جلا کړې ده دا ولي نه پرېږدی چي خپل مېړه ته ولاړه سي؟ لنډه دا چي زما د اکا زوی په خبرو دوی راضي کړه دوی ماته اجازه راکړه چي که مېړه ته ځې نو ولاړه سه. بنوالاسد(زما د خاوند قریبانو) چي دا حال ولیدئ نو هغوی هم زما زوی را سره کړی ما یو اوښ تیار کړی او زوی مي په غېږ کي ونیوی یوازي مدیني ته روانه سوم دري څلور میله تللې وم چې په تنعیم کي مي عثمان بن طلحة ولیدی ده زما څخه پوښتنه وکړه چي یوازي چېري ځې؟ ما ورته وویل چي پخپل خاوند پسي مدیني ته ځم بیایي راته وویل ستا سره بل څوک سته ؟ ما ورته وویل: د الله ﷻ پرته بل څوک نسته را سره نو ده د اوښ مهار ونیوی مخکي روان سو. په الله ﷻ قسم کوم چي ما تر عثمان بن طلحة شریف سړی نه و لیدلی. کله چي به زه کښته کېدم نو اوښ به یې چوک کړی دی به خپله د یوې درختي شاته جلا کښېناستی کله چي به د سپرېدو

وخت سو نو اوښ به يې نژدې ماته چوک کړی زه به پر سپره سوم بيا بـه ده د اوښ مهار ونيوی روان به سو پر دغه ترتيب مدينې ته ورسېدو کله چې قبا تـه ورسـېدو نـو عثمـان راتـه وويـل: ستا خاوند دلته دئ تر دغه وخته پوري ابو سلمة ﷛ پـه قبـا کـې اوسـېدئ عثمـان بـن طلحـة زه مـدينې تـه ورسـولم دی بېرتـه مکـې تـه ولاړی دا مبارکـه بيـا وايـي پـه الله ﷻ قسـم کـوم چـې مـا دعثمـان بـن طلحـة پـه څېـر شـريف او کـريم سړی نـه دی ليـدلی. پـدې کـال کـې چـې مـا څـومره زحمتونه تېر سوي دي ښايي پرهيچا نه وي تېر سوي. (150)

فايـــده: دا پر الله ﷻ باندي د توکل خبره وه چي يوازي يې د هجرت اراده وکړه الله ﷻ په خپل فضل سره ددې د سفر دسامان انتظام وکړی او ددې مرسته يې وکړه څوک چې پر الله ﷻ باندي توکل کوي الله ﷻ د هغه مرسته کوي د بندګانو زړونه د الله ﷻ پـه قدرت کـې دي دښځي لپاره چي هجرت فرض وي يوازي هم سفر کولای سي که څه هم محرم نه وي ورسره هم دا وجه ده چي ددې پر سفر باندي شرعي نيوکه نسته.

۷- د حضرت ام زياد ﷞ د يو څو ښځو سره د خيبر په جنګ کي ګډون

د رسول الله ﷺ په زمانه کي نارينوو د جهاد مينه او محبت درلودئ چي په زيات شمېر سره يې قصې راغلي دي خو د جهاد دګډون په شوق کي ښځي هم تر دوی نه وي پاته تل بـه يې د

(150) اسد الغابة. کومه ښځه چي دوهمه نکاح وکړي په اړه يې دوه حديثه راغلي دي په يوه حديث کي راغلي دي چي دوهم مېړه ته په جنت کي ورکول کېږي په دوهم حديث کي راغلي دي چي ښځي ته اختيار ورکول کېږي دکوم مېړه سره چي اوسېدل غواړي دهغه سره به اوسېږي. پدې خبره کي هم اختلاف سته چي په جنت کي به يوه سړی ته څومره بيبياني ورکول کېږي. هذا الهامش من الشيخ ﷬

جهاد سره مینه درلوده کله چې به موقع په لاس ورغله نو ځان به یې رساوه ، حضرت ام زیاد ﷺ فرمایي: موږ شپږ ښځې په جهاد کې د شریکېدو لپاره رواني سو نبيﷺ چې خبر سو نو موږ یې راوغوښتلو او په مخ مبارک کې یې د درد(غصې) نښې ښکارېدې راته وې فرمایل: تاسو د چا په اجازه راغلې یاست ؟ موږ ورته وویل: اې د اللهﷻ رسوله ! زموږ وړې وربشـل زده دي او په جهاد کې اړتیا ورته پېښېږي او دواوې هم زموږ سره دي کـه نور هیڅ نه وي نو د مجاهدینو سره خو په غشو ورکولو کې مرسته کولای سو ،که څوک زخمي سي نو د هغه درملنه خو کولای سو ، د اوبو لوښي موښې ډکولای سو ،د چیښلو لپاره خو اوبه برابر ولای سو.(151)

فایده: اللهﷻ په هغه وخت کې په ښځو کې داسې دلاوري پیدا کړې وه چې دنن سبا سړي یې نه لري ، ګورئ دغه مبارکې اصحابیاني د خپل شوق له مخې د جهاد ډګر ته رسېدلې وې او څومره کارونه یې دځانو لپاره پـه خپله وټاکل ، حضرت ام سلیم ﷺ سره ددې چې عبدالله بن طلحه یې په نس وو یعني حامله وه دحنین په غزا کې یې ګډون وکړی او یوه چاړه یې د ځان سره ساتلې وه رسول اللهﷺ پوښتنه ځنې وکړه چې دادې دڅه لپاره ساتلې ده ؟ دې ورتـه وویـل: کـه کوم کافر ماته نژدې کېدئ نو زه به یې په دغه چاړه ووهم تـردې مخکې د احد پـه غزا کې هم شریکه سوې وه د زخمیانو او ناروغانو دارو درمل بـه یې کـاوه حضرت انس ﷺ فرمـایي: مـا حضرت ام سلیم او عائشة ﷺ ولیدې چې د اوبو لوښي یې په چابکی سره ډکول او راوړل یې زخمیان یې اوبول کله چې به لوښي خالي سوه بیا به تللې.

۷- د ام الحرام ﷺ د البحر په غزا کې د شرکت خواهش

(151) ابـو داؤد

حضرت ام حرام رضي الله عنها د انس رضي الله عنه خاله وه نبي ﷺ به د هغې کورته زیارت تشریف وړی او کله ـ کله به یې د غرمې آرام هم ددې په کور کې کاوه یوه ورځ نبي ﷺ ددې په کور کې آرام کاوه په مسکا راپورته سو ، ام حرام رضي الله عنها پوښتنه ځني وکړه چې زما مور او پلار دې تر تا قربان سي پر څه شي مسکی سوې؟ ده مبارک وفرمایل: زما د امت څه خلګ ماته وښودل سوه چې د دریاب پر څنډه د جنګ په اراده داسې پر آسانو سپاره دي لکه پاچهان چې پر تختو ناست وي ام حرام رضي الله عنها وویل: اې د الله ﷻ رسوله ! ماته هم دعا وکړه چې الله ﷻ مې په دوی کې شامله کړي ، نبي ﷺ وفرمایل: ته به هم په دوی کې شامله سې له دې څخه وروسته بیا نبي ﷺ آرام وکړی ، بیا راپورته سو مسکی ام حرام رضي الله عنها د مسکا سبب ځني وپوښتی نبي ﷺ په هغه ډول جواب ورکړی دې بیا ورته وویل : اې د الله ﷻ رسوله ! ماته دعا وکړه چې زه هم د دوی په ډله کې داخله سم نبي ﷺ ورته وویل: ته به په لومړی ډله کې یې

د حضرت عثمان رضي الله عنه په خلافت کې امیر معاویه د شام حاکم و پر جزائر قبرص باندې یې د حملې کولو اجازه وغوښته حضرت عثمان رضي الله عنه اجازه ورکړه ، امیر معاویه یو لښکر تیار کړی او حمله یې وکړه په دغه لښکر کې ام حرام رضي الله عنها او ددې مېړه دواړه موجود وه د بېرته راتګ پر وخت ام حرام رضي الله عنها پر یوه غاتره سپره وه چې هغه غاتره و توریده دا مبارکه ځني ایله سوه مغزی یې مات سو او وفات سوه او هم هلته خاورته وسپارل سوه.([152])

فایده: دا د جهاد سره مینه وه چې په هره غزا کې به یې ګډون شوق کاوه خو لکه څرنګه چې د ام الحرام رضي الله عنها په دوهم جنګ کې ګډون په تقدیر کې نه و لیکلی نو ځکه یې ګډون نه وکړی او رسول الله ﷺ هم دعا نه وه ورته کړه.

([152]) بخاري

٨- د حضرت ام سليم دزوی د مرګ سره ، دخپل مېړه سره يو ځای والی

حضرت ام سليم د حضرت انس AA مور وه کله چې د انس AA پلار وفات سو نو د انس AA د پالني په موخه يې تر څه وخته پورې نکاح نه وکړه څو ورځې وروسته يې د ابو طلحة AA سره نکاح وکړه د ابو طلحة AA څخه يې يو زوی ابو عمير پيدا سو نبيﷺ چې به کله د دوی کورته تشريف يو وړی نو د ابو عمير سره به يې خوشطبعي کول. نابېره ابوعمير وفات سو ام سليم ښه پاک ولمبوی کفن يې ورکړې پر يو کټ يې پرې ايستی د ابو طلحة AA روژه وه د خوراک شيان يې ورته برابر کړه او خپله يې ځان ښه ښايسته کړی خوشبويي يې ولګول ماښام چې يې خاوند راغلی ډوډۍ يې وخوړله او دخپل زوی پوښتنه يې وکړه دې ورته وويل: چې هغه خو اوس آرام دئ بيخي ښه سوی دئ نو خاوند يې ډاډه سو دشپې يې د خپلې ميرمنې سره يو ځای والی وکړی کله چې سهار سو ام سليم و ابو طلحة AA ته وويل: که څوک تاته څه پيسې په قرض درکړي او بيا يې بېرته غواړي نو بېرته يې ورکول په کار دي او که نه؟ ابو طلحة AA ورته وويل: ورکول يې په کار دي د ځان سره د ساتلو هيڅ حق نه لري دهغه شی دی بيرته يې غواړي. وروسته ام سليم ورته وويل: ستا زوی چې اللهﷻ تاته امانت درکړی و بېرته يې واخيست په دې خبره سره ابوطلحة AA غمجن سو او ورته وې ويل: تا ولې زه نه خبرولم. سهار د رسول اللهﷺ حضور ته ورغلی او ټوله قصه يې ورته وکړه نبيﷺ ورته دعا وکړه او وې فرمايل چې ښايي اللهﷻ په دغه شپه کې برکت واچوي. يو انصاري وايي چې ما دنبيﷺ دهغې دعا برکت وليدی دهغې شپې دحمل څخه عبدالله بن طلحة پيدا سو چې دده بيا نهه اولادونه وسوه ټولو قرآن کريم ولوا ستی.([153])

([153]) بخاري - فتح

فایده: ډېر دصبر خبره ده چي خپل زوی يې مړ سي او په دغه ډول دي يې وزغمي چي خاوند يې هم په پوه نسي ځکه چي د خاوند يې روژه وه که چېري خبر سي نو د خوراک څخه به ووزي.

۹- د حضرت ام حبیبې ﷺ خپل پلار پر بستره نه کښېنول

ام المومنين حضرت ام حبيبة ﷺ د نبي ﷺ څخه مخکي د عبدالله بن جحش په نکاح کښي وه دوی دواړه يعني مېړه او ماينه يو ځای مسلمانان سوي وه او د حبشې هجرت يې هم يو ځای کړی و کله چي حبشې ته ولاړل نو مېړه يې د اسلام څخه واوښتی مرتد سو دکفر په حالت کي مړ سو دې مبارکي د کونډتوب وخت په حبشه کي تېر کړی نبي ﷺ د نکاح پيغام ورواستوی او دحبشې د پاچا په معرفت نکاح وسوه چي ددې باب په پای کي به دبيبيانو په بيان کي راسي ، د نکاح څخه وروسته يې مدينې منورې ته تشريف راوړی د حديبې د روغي جوړي په وخت کي ددې پلار ابو سفيان مدينې منورې ته راغلی چي د نبي ﷺ سره د روغي جوړي د ټينګوالي لپاره خبري وکړي ، د لور دملاقات لپاره کورته ورغلی کله چي دی ورغلی ددې په کور کي بستره غوړېدلې وه ابوسفيان پر کښېناستی حضرت ام حبيبې ﷺ هغه بستره ژر راټوله کړه پلار يې حيران سو چي ددې پر ځای چي بستره را هواره کړي ، هواره کړې بستره يې ټوله کړه پوښتنه يې ځني وکړه چي زه په دې بستره نه ارزېدم چي راسه ټوله دي کړه او که يې زه وړ نه وم؟ ام حبيبې ﷺ ورته وويل: دا د الله ﷻ دپاک نبي ﷺ بستره ده او ته ناپاکه مشرک يې زه تا څنګه پردې بستره کښېنوم ، پلار يې ډير ورته په درد (غصه) سو او ورته وې ويل: چي له ما څخه د جلاکېدو وروسته په ډيرو بدو عادتونو اخته سوې يې خو د ام حبيبې ﷺ په زړه کي چي د رسول

اللهﷺ کوم درنښت و دهغې په وجه يې دانسواى زغملاى چې يو ناپاک مشرک دې يې پر بستره کښېني که يې پلار وي يا بل څوک وي.

يوه ورځ يې د نبيﷺ څخه د ثابت د دوولسو رکعتونو فضيلت واورېدى نو تل به يې په پابندۍ سره کول.

ددې پلار چې اوس يې قصه تېره سوه وروسته مسلمان سو کله چې وفات سو نو لوريې دريمه ورځ خوشبويي را وغوښتل او استعمال يې کړه او وې ويل چې زما و خوشبويي ته اړتيا نه وه او نه مې شوق ورته کېدئ خوما د نبيﷺ څخه اورېدلي دي چې ښځې ته د مېړه پرته جائز نه ده چې پر بل چا باندې تر درو ورځو زيات غم وکړي يوازې به پر مېړه باندې څلور مياشتې او لس ورځې غم کوي زه له دې وجهې خوشبويي استعمالوم چې غم ونه ګڼل سي. کله چې يې د وفات وخت را ورسېدئ نو حضرت عائشهؓ يې را وغوښتله او ورته وې ويل چې زما او ستا د بنوالي ژوند و او د بنو تر منځ خامخا يو څه راځي نو اللهﷻ دې ماته بخښنه وکړي او ته يې هم راته وکړه حضرت عائشېؓ ورته وويل: اللهﷻ دې تاته ټول شيان درو بخښي او معافي دې درته وکړي ، دې چې دا واورېدل نو ورته وې ويل: تا ماته ډېره خوشحالي راوبخښل اللهﷻ دې تاته هم خوشحالي درکړي او اللهﷻ دې تر او تازه و لره وروسته يې ام سلمېؓ ته هم سړى ور ولېږى. ([154])

فايده:د بنو په منځ کي داسي اړيکي وي چې يوه د بلې د رنګ ليدل هم نه غواړي خو دې ته دا معلومه وه چې د دنيا اړيکي پر همدې ځاى خلاصيږي او د آخرت بارونه به مې پر سر پاته سي. ددې چې د نبيﷺ سره څومره محبت و او د نبيﷺ چې څومره درنښت ددې سره و په پورته قصه کې د بسترې څخه معلوم سو.

(154) طبقات

۱۰- د حضرت زینب د افک په معامله کې پاکوالی او صدقه

ام المومنین حضرت زینب بنت جحش په قرابت کې د نبيﷺ د خاله لور وه د اسلام په پیل کې مسلمانه سوې وه په اول کې ددې نکاح د حضرت زید AA سره سوې وه نوموړی د نبيﷺ ازاد سوی غلام و او نبيﷺ په زوی سره هم نیولی و په همدې وجه ورته زید بن محمدﷺ ویل کېدې.

د زید AA د زینب سره جوړوالی نه راغلی نو زید AA طلاق ورکړی نبيﷺ پدې موخه چې د کفر دوخت دا دود مات کړي چې کوم څوک به په زوي والي سره نیول سوی و هغه د سکه زوی په څېر و د مابنې سره به يې نکاح نه کول (یعني لکه چې د مړور سره نکاح نه ده روا د کفر په وخت د نیول سوي زوی د مېرمنې سره هم نکاح روا نه وه دا چې د غه رواج مات سي) نو نبيﷺ و زینب ته د نکاح پیغام ورواستوی زینب ورته وویل: زه د خپل خدای سره مشوره کوم دستي يې اودس تازه کړی دلمانځه نیت يې وکړی او وې ویل: چې د الله د مشورې پرته زه کار نه کوم ، ددې د دغه پاک نیت برکت و چې الله پخپله د نبيﷺ نکاح د زینب سره وکړه او دا آیات نازل سو:

✍□&⬀❁♉♓♘ ♐⑨⬀③⍓♒ ▤♐✽♐⬩♎ ✍●☺■◘⬩▫

♦♌❑⬈▤♦③ ⬩⬩ ⬀❼⬩▯♉♑ ✍⍓♑⬩▤◷□✡⇧♉☐❒⍓♒ ✁ॐ❷⬩⬭◆❒

☑❼♋✖ ♐●♦❷⍓❍ ♦✖✓♉☪♉♘⬀⬩⬅☺⬂♑✍✁ ❼■✍♦⬉

✁⬩❶♋☽ ⬀☠♋♑♐✶✎✍◆⓿♉⬉⬃⑩❒🕮 ➦●◷◆❒⬂♒❒🕮

♐♍♘☒✍◆❒ ✇ ✁ॐ❷⬧⬬◆❒ ⬤♊⬋&⬁❁♋♖ ☎✁⬀❑⬧♓⬧♘
(155) ⧫⬚♓⬀ ⬬⬧❑⬉➔⬂▦⧫♖★✎✍✁⬉❷⬂♖❒🕮

ژباړه: نو كله چي زيد خپله اړتيا له هغې(زينب) څخه پوره كړه (جوړوالى يې ورسره نه راغلى) نو موږ هغه (زينب) ستا په نكاح كښې دركړه دپاره ددې چي پر مومنانو باندي تنګي را نسي په ښځو كي د زوى نيول سوي (يعني دنيول سوي زوى دښځي سره نكاح روا سي) كله چي هغوى خپل ضرورت پوره كړى وي ، او د الله امر خامخا كېدونكى دى.

كله چي زينب ته ددې آيات د نازلېدو زيرى وركړل سو نو دې زيري كونكي ته هغه كالي وركړه كوم چي يې اچولي وه او پخپله پرسجده پرېوته او دوې مياشتي روژه يې نذر كړه.

د حضرت زينب دا وياړ په برخه و چي نكاح يې په آسمان كي وسوه او په قرآن كي نازله سوه او دنورو بيبيانو نكاحي د دوى د خپلوانو لخوا سوي وي دا د عائشې مقابلې ته راغله ځكه پر نبي باندي د عائشې ترټولو د محبوبيت ناز و او ددې دآسمان دنكاح ناز وو. ددې سره ـ سره چي كله پر عائشې باندي د تور لګولو قصه پېښه سوه نو نبي د نورو تر څنګ ددې څخه هم پوښتنه وكړه دې په جواب كي ورته وويل چي زه په عائشه كي د نيكۍ پرته بله بدي نه وينم دا ريښتني ديندار ه ده. (دا دې مباركي دبني په وړاندي دريزوو)كنه نو همدغه پر بن باندي د تور لګولو وخت و او ددې وخت و چي دمېره د نظر څخه يې وغورځوي او نازبينه هم وه (ځكه د بني خو هغه بن بيخي نه خوښيږي چي پر مېړه ګرانه وي) ددې سره يې د زړه له كومي د عائشې صفايي وكړه.

حضرت زينب ډېره بزرګه وه ډېري روژې يې نيولې او ډېر نفلونه يې هم كول پخپلو لاسو به يې زيار ايستي څه چي به په لاس ورغلل خيراتول به يې ، د رسول الله د وفات په

(155) سورة الاحزاب الاية (٣٧)

وخت کي بيبيانو پوښتنه وکړه چي ستاسو سره به لومړی کومه بي بي ملاقات کوي رسول اللهﷺ وفرمايل : د چا چي لاسونه اوږده وي دوی مبارکانو لرګي راواخيستل د لاسو اندازه کول يې شروع کړل وروسته معلومه سوه چي د لاسو د اوږدوالي څخه مقصد ډېر خيرات او ورکړه ده ځکه تر ټولو مخکي زينب وفات سوه .

حضرت عمر AA چي کله د نبيﷺ بيبيانو ته تنخوا مقرره کړه او دې ته يې ددې برخه دوولس زره درهمه ور ولېږل دې فکر وکړی چي دا د ټولو بيبيانو دي نو وې ويل چي د وېش لپاره نوري بيبياني ور دي قاصد ورته وويل: داپيسې يوازي ستا دي او دټول کال لپاره دي دې په حيرانتيا سره وويل: سبحان الله دستي يې پر مخ يوه زړه ټوټه ټوکر واچوی ددې لپاره چي دا مال نه ووينې بيا يې وويل چي د خوني په کونج کي يې واچوه او يو ټوکر يې پرې واچوی بيا يې برزه AA ته وويل: (د قصې نکل کوونکي دئ) ددې مال څخه يو موټ فلاني ته ورکړه او يو موټ فلاني ته ورکړه لنډه دا چي په قريبانو او مسکينانو يې يو ـ يو موټ ووېشی آخر لږ پيسې پاته سوې نو برزه AA يې هم غوښتنه وکړه دې مبارکي ورته وويل: کومې پيسې چي تر ټوکر لاندي پاته سوي دي هغه ته واخله برزه AA وايي: ما پاته پيسې واخيستې او حساب مي کړې څلور اتيا درهمه وي ددې څخه وروسته يې دعا وکړه چي اې الله ! راتلونکی کال ماته دا سي پيسې مه راکوې ځکه په راتلو کي يې فتنه ده ، ددې دعا قبوله سوه د راتلونکي کال مخکي دا وفات سوه کله چي حضرت عمر AA ته خبر ورغلی چي دې مبارکي هغه ټولي پيسې خيرات کړې نو دوولس زره نوري يې وروا ستولې دې هغه هم خيرات کړې. سره ددې چي مسلمانانو ډېري فتوحاتي کړي وي او ډېري لاسته راوړني يې درلودې خو ددې څخه د وفات په

وخت کي هيڅ مال نسو پاته يوازي هغه کور ورته پاتـه سو چي دا پکښـي اوسېده ددې دډېري صدقي له امله ددې لقب ماءوی المساکين و يعني د مسکينانو تم ځای.(156)

يوه ښځه وايي چي زه دحضرت زينب په کور کي وم موږ د کالو په رنګولـو اختـه وو نبيﷺ تشريف راوړی موږ چي يې وليدو ببرته ولاړی د زينب دا فکر سو چي نبيﷺ تـه جـامې رنګول خوښ نه سوه نو دستي يې هغه رنګ سوي جامې ببرته پرېولې رنګ يې ځني بوتيـدو هم ځل نبيﷺ تشريف راوړی هغه د رنګ اثر نه و نو خوني ته يې تشريف يووړی.(157)

١١- د حضرت خنساء دخپلو څلورو زامنو سره په جنګ کي ګډون

حضرت خنسآء يوه مشهوره شاعره وه د خپل قوم د څو کسـانو سره يـو ځـای مـدينې تـه راغله مسلمانه سوه. ابن اثير وايي : د علماؤ پر دې اتفاق دئ چي پـه ښـځو کـي تـر دې ښـه شعر ونه نه دي ويلي نه مخکي اونه وروسته . دحضرت عمر AA په خلافت کي پـه سـنه ١٢ هـ کښې دقادسيې جنګ وسو په دغه جنګ کي دا د خپلو څلورو زامنو سره شريکه سوه د جنګ يوه ورځ مخکي يې خپلو زامنو ته نصيحت وکړی دجهاد جذبه يې پکښـې پيـدا کـړه او ورتـه وې ويل: اې زما زامنو ! تاسو پخپله خوښه مسلمانان سوی یاست پخپله خوښـه مـو هجرت کـړی دئ په هغه ذات دي مي قسم وي چي دده څخه ماسوا بـل څـوک د عبـادت نسـته لکـه څرنګه چي تاسو دمور د يوه نس څخه پيدا سوی یاست په همدغـه ډول د يـوه پـلار څخه پيـدا سـوي ياست ما ستاسو د پلار سره خيانت ندئ کړی نه مي ستاسو ماماګان شرمولي دي او نه مي ستاسـو پـر عزت څه خال پيدا کړی دی . تاسو ته معلومه ده چي د کافرانو سره جهاد کـول څـومره ثـواب لـري

---

(156) طبقـات
(157) ابـو داؤد

اللهﷻزيات ثوابونه پکښې ايښي دي دا هم ياد ساتی چې په آخرت کې تل ژوند کول د دنيا تر ژوند ډېر بهتر دئ ځکه اللهﷻفرمايي :

☎✃❒⇖✡◆✌✃◆⇗ ✃✍✎▲🕭✎⇦▫✍ ✍⊠♑⑩③❒🕯❄🕔◆③

☎✃❒⇖❷✍✍✍❁🕔◆❒ ☎✃❒🡐❸✍✍⇳🕔✍✃

▲✎✍✃ ☎✃❒→☽☐✍✍✃◆❒ ☎✃❒⇗➲✍✍✃◆❻◆❒

✍•➔⊠▪✦▤⇗☠✍✍➔▦⬂▪✍•←❒♍✍✍✍✍✍✍ (158)

ژباړه: اې هغه کسانو ! چې ايمان يې راوړی دئ صبر وکړئ پر تکليفونو باندې صبر وکړئ (د کافرانو سره پر جنګ باندې) (د کافرانو وجنګ ته) تيار و اوسئ د اللهﷻ څخه وويرېږئ ښايي چې تاسو خلاص سئ.(159)

نو په همدې وجه کله چې تاسو سهار په سلامتيا سره را کښېناستاست نو په ډېر فکر سره د کافرانو دمقابلې په جنګ کې شريک سئ د کافرانو په مقابله کې د اللهﷻ څخه مرسته وغواړئ په جنګ کې مخکې ځئ کله چې تاسو ووينئ چې جنګ تېز سو لمبې يې پورته سوې نو تاسو هغه تيزو لمبو ته ورننوځئ د کافرانو د سردار سره مقابله وکړئ انشاء الله په جنت کې به په عزت سره کامياب واوسيږئ. هم داسې وسوه کله چې سبا جنګ په تېزۍ سره شروع سو نو څلور زامن يې نوبت پرنوبت مخکې کېده او دمور نصيحت يې په شعرو کې وايه چې دخلګو شوق اوجذبه په زياته سي آخر به شهيد کېدئ بيا به بل مخکې سو شهيد به سو لنډه داچې څلور زامن يې ټوله شهيد سوه کله چې يې مور ته خبر ورغلی چې څلور زامن دي ټوله شهيدان

---

(158) سورة آل عمران الاية (٢٠٠)

(159) بيان القران

سوه دې وويل: الله ﷻ لره دې شکر وي چې د دوی په شهادت سره يې ماته عزت را کړی د الله ﷻ ځخه هيله لرم چې زه هم په هغه سايه کې واوسم چې د الله ﷻ د رحمت سايه پر دوی خلورو ده.(160)

فايده:داسې ميندې هم وې چې خپلو ځوانانو زامنو ته يې په تيز جنګ کې د ورننوتلو هڅونه ورکول او کله چې شهيدان سوه نو د الله ﷻ شکر يې ادا کړی.

۱۲- د حضرت صفيې رضي الله عنها په يوائې سر ديهودي وژل

حضرت صفية رضي الله عنها د نبي ﷺ عمه وه او د حمزة رضي الله عنه خور وه د احد په غزا کې يې ګډون کړی و په دغه غزا کې چې مسلمانانو شکست وخوړی نو کله چې به يو مسلمان تېنتېدی دې به پر مخ په نېزه وهی او بيرته به يې د جنګ لوري ته استوی ، د خندق په غزا کې رسول الله ﷺ ټولې ښځې په يوه کلا کې بندي کړې حسان بن ثابت رضي الله عنه يې باندې محافظ کړی و يهوديانو دا موقع ګڼه وبلل او يوې ډلې يې پر ښځو د حملې اراده وکړه ځکه دوی اصلي دښمنان وه نو يو يهودي د حال معلومولو لپاره راغلی صفيې رضي الله عنها دليري ځخه وليدئ حضرت حسان رضي الله عنه ته يې وويل چې د کلا ځخه دباندې ور ووزه هغه يهودي مړ کړه احسان رضي الله عنه کمزوري سپين ږيری و دلاوري يې ونه کړه نو دې خپله د يوې خيمې موړی را واخيستی دباندې ور ووته هغه يهودي يې په يوازې سر مړ کړی دا چې هغه يهودی نامحرم و نو ديهودي سامان يې نه را واخيستی د سر او پښو ځخه ئي شيان نه وايستل راغله وحضرت حسان رضي الله عنه ته يې وويل چې هغه يهودي ما مړ کړی ته ورسه سامان يې راوړه او سر يې هم ورپرې کړه ده بيا د کمزورۍ له وجهې دلاوري ونه کړه دا په خپله ور ووته سامان يې ځني راوړی او سر يې ځني پرې کړی رايې وړی پر ديوال باندې يې د

---

(160) اسد الغابة

يهوديانو پر يوې ټولې باندې وروغورزوى يهوديانو چې سر وليدى وې ويل چې محمد ﷺ خپلې ښځې يوازې نه پرېږدي خامخا محافظين ور پرېږدي او په کلا کې دننه موجود دي.[161]

فايده: حضرت صفية د هجرت په شلم کال د دروا ويا کلو په عمر وفات سوې ده او دخندق غزا د هجرت په پنځم کال کې سوې ده نو په دغه وخت کې ددې عمر (۵۸) کاله کيږي په اوس وخت کې زموږ ښځو ته په دومره عمر کې د کور کار لا ورته ګران وي پر يوازې سر سړى قتلول خو لا ايسته پرېږده په داسې حال کې چې يوې خواته ښځې وې او بلې خواته د يهوديانو نارينوو ډله وه .

۱۳- د حضرت اسماء د ښځو د ثواب په هکله پوښتنه

حضرت اسمآء بنت يزيد يوه صحابيه وه د نبي ﷺ وحضور ته ورغلل او ورته وې ويل: اې د الله ﷻ رسوله ! زما مور او پلار دې تر تا قربان سي زه د مسلمانانو ښځود استازې په توګه راغلې يم تاسو الله ﷻ دنارينوو او ښځو دواړو لپاره پيغمبر لېږلى يې موږ ښځې پر الله ﷻ او پر تاسو ايمان لرو موږ په کورو کې ګيريو نارينوو موږ په کورو کې ښخې کړې يو د نارينوو خواهشات زموږ څخه پوره کيږي د دوى اولادونه موږ په نس وړو ددې ټولو خبرو سره ـ سره نارينه تر موږ په ديني کارو کې مخکې دي ، د جمعې لمونځ کوي ، لمونځ په جماعت کوي ، دناروغانو پوښتنه کوي ، په جنازو کې ګډون کوي ، دحج پسې بل حج کوي او تردې ټولو زيات جهاد کوي ، کله چې دوى حج ، عمرې او جهاد ته ځي نو موږ ښځې د دوى دمالو حفاظت کوو ، جامې ور جوړوو او اولادونه يې ور پالو ايا موږ د دوى سره په ثواب کې شريکې نه يو؟

---

(161) اسد الغابة

نبيﷺ چې ددې خبرې واورېدې اصحابو ته متوجه سو ورته وې ویل : آیا تاسو د دین په اړه تر دې ښځې ښه سوال کوونکی لیدلیدئ ؟ اصحابو ورته وویل : اې د اللهﷻ رسوله ◄ ! موږ هم فکر نه کاوه چې ښځې دې هم داسې سوال کولای سي رسول اللهﷺ د اسمآء ◆ و لوري ته متوجه سو او ورته وې ویل : اې اسماء ! ښه یې واوره او ځان په پوه کړه او هغه ښځو ته یې وښیه چې ته یې رالیږلې یې چې دښځې د خپل مېړه سره ښه سلوک ، د مېړه خوښې لاسته راوړل او په امر یې عمل کول دهغه دټولو ثوابونو سره برابر دئ اسماء ◆ چې دا خبره واورېدل ډېره خوشحاله سوه او بېرته ولاړل.(162)

فایده : دښځو د خپلو مړو سره ښه سلوک کول او د دوی اطاعت کول ډېر قیمتي شی دئ خو ښځې په ناخبره دي. اصحابانو یوه ورځ رسولﷺ ته وویل : عجم خلګو خپلو پاچهانو او سردارانو ته سجده کوي ته تر دوی ډېر حقدار یې موږ به تاته سجده کوو نبيﷺ منع وکړه او ورته وې ویل : که چیري د اللهﷻ پرته بل چاته سجده روا وای نوښځو ته به یې امر کړی وای چې خپلو مړو ته سجده وکړي بیا نبيﷺ وفرمایل : په هغه ذات دې مې قسم وي چې زما روح یې په قدرت کې دئ چې ښځه به تر هغه وخته د خپل خدای حق ادا نه کړي تر څو د مېړه حق یې نه وي ادا کړي ، په یو حدیث کې راغلي دي چې که یوه ښځه په داسې حال کې مړه سوه چې مېړه یې څني راضي و جنت ته به ځي ، په یوه حدیث کې راغلي دي چې که چیري یوه ښځه د خپل مېړه څخه نا راضه سي او ولاړه سي جلا شپه تېره کړي ملائکې لعنت باندې وایي ،په یوه حدیث کې راغلي دي چې د دوو کسانو لمونځ چې تر سر پورته سي د قبولیت لپاره آسمان ته نه ځي یو غلام چې د بادار څخه تښتېدلیوي دوهمه ښځه چې مېړه څني ناراضه وي.

(162) اسد الغابة

۱۴ - د حضرت ام عمارﷺ اسلام او په جنګ کي ګډون

حضرت ام عمارﷺ يوه انصاري صحابيه ده چي د اسلام په پيل کي مسلمانه سوې ده او په بيعةالعقبة کي يې ګډون کړی دی دعقبة معنې دَرَه ده نبيﷺ په اول کي خلګ په پټه مسلمانانول ځکه کافرانو دغه مسلمانانو ته بيا ډير تکليفونه ورکول دمدينې څخه خلګ د حج په زمانه کي راتلل د منې په غره کي يوه دره وه په دغه دره کي په پټه مسلمانانېدل . د هجرت وروسته چي کله د جنګونو سلسله پيل سوه نو دا په زياتو جنګونو کي شريکه سوې ده خصوصاً د احد ،حديبة ، خيبر ، عمرةالقضاء ، حنين او ديمامة په جنګونو کي يې ګډون کړی دئ د احد په غزا کي دا خپله قصه کوي چي د احد په غزا کي ما لوښي د اوبو ډک کړي وه احد ته روانه سوم ددې لپاره چي ورسم مسلمانان د نژدې څخه ووينم چي څه حال يې دئ که تږي وه اوبه به ورکړم او که ټوک زخمي و دوا به ورکړم په دغه وخت کي ددې عمر دروڅلويښت کاله وو اوددې دوه زامن او مېړه هم په دغه غزا کي وه دا وايي په اول کي مسلمانانو فتحه تر لاسه کړه وروسته د کافرانو برلاسی ښکاره سوه ما رسول اللهﷺ ته نژدې ځان ورسوی کوم کافر چي به د رسول اللهﷺ و خواته تلی هغه به مې منع کوی په اول کي ددې سره ډال نه وو ورسره وروسته بيا ورکړل سو چي د کافرانو حملې به يې په منعه کولې يو ټوکر يې تر ملا تړلي و د رښکيو (زړوټوکرانو) څخه ډک و کله چي به ټوک زخمي سو نو دستي به يې يو ټوکر راواخيستی وبه يې سوځی او هغه زخم به يې په ډک کړی خپله هم زخمي سوه دوولس يا ديارلس ځايه زخمي سوه په دغه زخمو کي يو زخم ډيرزيات و . ام سعيدﷺ وايي : ما ددې پر اوږو يو ژور زخم وليدئ ما پوښتنه ځني وکړه چي دازخم څنګه جوړ سوی دئ؟ دې راته وويل: د احد په غزا کي کله چي خلګ لالهانده يوې او بلې خواته ګرځېدل نو ابن قيمة را مخکي سو او وې ويل : محمدﷺ چيري دئ؟ماته يې يو ټوک راوښياست که نن ژوندی ولاړی نو بيا زما خلاصون نسته. مصعب بن عمير AA او څو کسان يې

ومخته ورغلل په هغو کسانو کې زه هم وم ابن قیمة زما پر اوږه ګذار وکړی ما هم څو ګذارونه پر وکړه خو هغه دوې زغرې اغوستې وې هیڅ تاثیر یې پر ونه کړی. دغه زخم داسې سخت زخم و چې په ټوکرانو سره مې علاج وکړې خو علاج یې نه و سو. کله چې رسول الله ﷺ د حمراء الاسد د جنګ اعلان وکړی ام عمار ﷺ هم ملا وتړله خو لکه څرنګه چې زخم یې ډېر تازه و په دغه وجه یې شرکت نه وکړی، رسول الله ﷺ چې کله د غزا څخه راغلی نو لومړی یې ددې حال معلوم کړی کله چې خبر سو چې دا ښه ده نو ډیر خوشاله سو ددې څخه علاوه نور زخمونه هم ددې پر بدن د احد په غزا کې جوړ سوي وه، ام عمار ﷺ فرمایي چې په اصل کې دوی سپاره وه موږ پلي (پیاده) وو که چیرې دوی یعني کافران هم پیاده وای نو اصلي مقابله به معلومه سوې وای، کله چې به پر آس یو څوک سپور راغلی نو دهغه حملې به ما په ډال منعه کولې خو کله چې به هغه بلې خواته روان سو نو ما به دهغه دآس پښه پرېکړه آس به غوزار سو سپور به هم راپرېوتی کله چې به هغه راپرېوتی نو نبي ﷺ به زما زوی ته ناره وکړه زوی به مې راغلی زما مرسته به یې وکړه په دواړو به مو مړ کړی ددې زوی عبدالله بن زید ﷺ فرمایي: زما چپه مټ زخمي سو وینه یې نه دریدل نبي ﷺ وفرمایل چې پردغه مټ پټۍ وتړه زما مور راغله دملا څخه یې رښکۍ را وایستل او پټۍ یې را وتړل بیا یې راته وویل: څه ولاړ سه دکافرانو سره مقابله وکړه نبي ﷺ دا ښېښه ولیدل او وې فرمایل: اې ام عمار! دا ستا په ډول څوک همت لري؟ (یعني هیڅوک دومره همت نه لري چې خپل زخمي زوی دي جنګ ته استوي). نبي ﷺ په دغه حالت کې دې او ددې کورنۍ ته څو- څو واره دعاوې وکړې او ستاینه یې وکړه ام عمار ﷺ فرمایي یو وار یو کافر راغلی نبي ﷺ وفرمایل: اې ام عمار! دا هغه سړی دئ چې ستا زوی یې زخمي کړی دئ دا وایي ما حمله پرې وکړه پر پنډۍ مې وواهه هغه زخمي سو دستې کښېناستی بیا زموږ څو خلګ ورمخته سوه هغه مو مړ کړی نبي ﷺ مسکی سو او راته وې ویل: د خپل زوی بدله دې واخیستل. دا وایي: کله چې نبي ﷺ موږ ته دعاوې کولې ما ورته وویل: اې

دالله ﷻ رسوله ◄ !مورته دعا وکړه چي الله ﷻ موستا سره په جنت کي يوځای کړي کله چي نبي ﷺ دغه دعا ورته وکړل دي ورته وويل: چي اوس نو زه هيڅ پروانه کوم هرڅومره تکليفونه چي په دنيا کي پرما تېرسي.د احد د غزا څخه علاوه دا په نورو غزاوو کي هم شريکه سوې ده کارنامې يې معلومې سوي دي.د نبي کريم ﷺ د وفات وروسته داسلام څخه اوښتل زيات سوه او په يمامة کي سخت جنګ وسو دا په دغه سخت جنګ کي هم شريکه سوه په دغه غزا کي ددې يو لاس پرې سوی دئ او يوولس زخمونه يې پر بدن باندي جوړ سوي دي ددغه زخمو په حالت کي مدينې منورې ته ورسېده.[163]

فايده: دا د يوې ښځې دکارنامو حال دئ چي د احد په غزا کي يې عمر دروڅلوېښت کاله و او ديمامة په غزا کي يې عمر دوپنځوس کاله وبيايې هم داسي په جنګو کي ګډون کاوه دي ته نو کرامت ويل کيږي.

۱۵ - د حضرت ام حکيم رضي الله عنها اسلام او په جنګ کي ګډون

ام حکيم بنت حارث دعکرمة بن ابي جهل بي بي وه او داحد په غزا کي يې د کافرانو د لوري څخه ګډون کړی وکله چي مکة مکرمه فتحه سوه نو مسلمانه سوه دخپل خاوند سره يې زياته مينه وه خوهغه دخپل پلار ابو جهل د اثر له وجهي نه و مسلمان سوی کله چي مکة فتحه سوه نو خاوند يې يمن ته وتښتېدئ دي درسول الله ﷺ څخه د خپل مېړه دپاره امن وغوښتی بيا خپله يمن ته ولاړه او مېړه يې په ډېر تکليف راضي کړی چي ستا لپاره مي د نبي ﷺ

---

(163) طبقات

په لمن کې امن غوښتی دئ ته د رسول اللهﷺ د توري څخه پناه پیدا کولای سې نوهغه مدینې منورې ته ورسره راغلی مسلمان سو دوا ړو په خوشحالیژوند تېر اوه.

وروسته د حضرت ابو بکر AA په خلافت کې د روم جنګ وسو عکرمة AA ګډون پکښې وکړی دغه ښځه هم ورسره وه ، عکرمة AA په دغه غزا کې شهید سو ، بیا ددغه بي بي سره حضرت خالد بن سعید AA نکاح وکړه ده مبارک په دې سفر کې په مرج الصفر نومي ځای کې د یو ځای کېدو غوښتنه وکړه دې ورته وویل: اوس لاهم د دښمن وېره ده یو څه صبر وکړه ده ورته وویل: زه په دغه جګړه کې خپل شهادت په سترګو وینم نو په یوه خیمه کې یوځای والی وکړی سهار د ولیمې انتظام کېدئ چې د رومیانو فوځیان راپورته سوه سخت جنګ شروع سو حضرت خالد بن سعید AA شهید سو ام حکیم هغه خیمه راوا خیستله چې شپه یې پکښې تېره کړې وه خپل ټول سامان یې پکښې وپیچی خپله یې د کافرانو مقابله شروع کړه اووه کسان یې په یوازې سر ووژل. (164)

فایده: زموږ ښځې وګوره د یوې خوا خو په داسې حالت کې نکاح ته نه تیاریږې که تیاري هم سي نو په داسې ناځاپه مرګ سره تر ډېرو ورځو پورې ژاړې جهاد کول خو لا څه کوي دې مبارکې د ژړا پر ځای جهاد شروع کړی او اوه کسان یې په ښځینه لاس ووژل.

۱۲- د حضرت سمیة ام عمار شــــهادت

سمیة بنت خیاط د حضرت عمار AA مور وه چې قصه یې د اول باب په اوومه شمېره کې تېره سوې ده دې هم د خپل خاوند او زوی په خبر د اسلام لپاره ډول ، ډول تکلیفونه تېر

(164) اسد الغابة

کړې دي خو د اسلام ميني چې ددې په زړه کې کوم کور جوړ کړی و له وجهې يې ددې په زړه کې يوه ذره فرق هم نه راتلی دا به يې د ګرمۍ په سخت وخت پر ډېرو پرې ايستل د اوسپني تودې زغرې به يې په واغوستلې بيا به يې ودرول ددوبې په ګرمي کې چې اوسپنه ډېره تودېږي دا به په ډېر سخت تکليف کې وه نبيﷺ چې به کله د دوی وخواته تېرېدئ نو د صبر نصيحت به يې ورته کاوه او د جنت وعده به يې ورکول يوځلې بي بي سميةﷺ ولاړه وه ابوجهل په ډېر درد او غصه سره دا مبارکه په نېزه په شرمګاه کې ووهل او دهغه زخم څخه وفات سوه. د اسلام په خاطر دا تر ټولو لومړۍ شهيده ده.(165)

فايده: د ښځو دومره صبر زغم او همت د غبتې وړ دئ يعني (دا چې کاشکي زه هم داسي وای) خو اصلي خبره داده چې د چا په زړه کې چې کوم شی کور جوړ کړي بيا د هيڅ شي پروا نه کوي او هر څه ورته اسانه کيږي ، اوس هم داسي په لس ګونو قصې راځي چې خلک خپل ځانونه قربانوي مګر که ځان قربانول داللهﷻ په لاره کې وي ، ددين لپاره وي او دهغه ژوند لپاره وي چې ترمرګ وروسته راځي نو دکاميابی سبب ګرځي اوکه دنيوي مقصد پکښې وي نو دنيا خو يې ولاړه آخرت يې هم برباد سو.

۱۷- د حضرت اسماء بنت ابوبکرﷺ ژوند او تنګ لاسي

حضرت اسماءﷺ د ابوبکرﷺ لور وه ، د حضرت عبدالله بن زبيرﷺ مور وه او د حضرت عائشېﷺ ميرېزۍ خور وه او مشهوره صحابيه بي بي ده د اسلام په پيل کې مسلمانه سوې ده ويل سوي دي چې د ا دلسو نارينوو څخه وروسته مسلمانه سوې ده او د هجرت څخه اوويشت

(165) اسد الغابة

کاله مخکې پیدا سوې ده کله چې حضرت محمدﷺ او حضرت ابوبکر ﷺ و مدینې منورې ته هجرت وکړی نو زید ﷺ او داسې نورېې ولېږل ددې لپاره چې د دوی اهل او عیال راولي دهغې خوا د دوی سره حضرت اسماء ﷺ هم راغله کله چې قباء ته راورسېده نو عبدالله بن زبیر ﷺ پیدا سو د هجرت وروسته دا لومړی پیدا ښت دئ. ددغه زماني فقر، مسکنت مشهور و خو ننګ، همت زړه ورتیا او جفا کشي یې هم بې ساري وه، په بخاري شریف کې د اسماء بنت ابي بکر ﷺ د ژوند حالات په خپله ددې څخه نقل سوي دي چې داوايي: کله چې زما نکاح د زبیر ﷺ سره وسوه، دده سره نه مال وو، نه جايداد وو او نه غلام و يو اوښ يې درلودئ چې اوبه به يې پرې راوړلې او يو آس يې درلودی، ما به هم داوښ لپاره واښه راوړل، خرما خستکي به مې ورته راوړلې میدولي به مې د دانو په ډول به مې په خوړلي .ما به پخپله اوبه راوړلي د اوبو ځلواغه چې به وشکېده په خپله به مې ګنډله او هم به مې د آس خدمت په خپله کوی، واښه او داني به مې ورکولې او دکور ټول کار او خدمت به مې کاوه مګر ډوډۍ پخول مې ښه نه وه زده نو اوړه به مې واغښل د همسایه انصارو کور ته به مې وروړل د همسايه د کور ډېره ریشتني مخلصه ښځه وه زما ډوډۍ به يې را پخه کړه. رسول اللهﷺ په مدینه کې وزبیر ﷺ ته یوه ټوټه ځمکه ورکړه چې نژدې دوه میله لیرې وه ما به دهغه ځای څخه پر خپل سر د خرماوو هډوکي راوړل زه یوه ورځ په دغه ډول چې بار مې پر سر و نبيﷺ په مخه راغلی چې پر اوښ را روان و او یوه ډله انصار هم ورسره وه نبيﷺ چې زه ولیدم نوآس يې ودراوه او اوښ ته يې د چوکېدو اشاره وکړه ددې لپاره چې زه پر سپره سم زه د خلګو په مخکې پر اوښ باندي په سپرېدو شرمېدمه او دامې هم په فکر کې وه چې زبیر ﷺ ډېر غیرتمن دئ کېدای سي دده پر طبیعت ګرانه پرېوزي، نبيﷺ ته زما حال معلوم سو چې دا شرمیږي نو بیرته کورته روان سو او زه چې خپل کورته چې ورسېدم و زبیر ﷺ ته مې قصه وکړه چې زه شرمېدم هم او ستا دغیرت فکر مې هم کاوه ،زبیر ﷺ وویل: قسم په اللهﷻ چې ستا پر سر د هډوکو راوړل ماته تر دغه هم ګران دي (

مګر مجبوري وه مسلمانان زيات وخت په جهاد او نورو د دين په کارو اخته وه نو له دې امله زيات د کور کارونه ښځو کول) دا مبارکه وايي ددې څخه وروسته زما پلار ابوبکر ﷺ يو غلام راواستوی چې نبيﷺ ده ته ورکړی و هغه غلام د آس خدمت کاوه زه د آس د خدمت څخه ډېره ستړې وم غلام چې راغلي زه داسي سوم لکه د لوی بند څخه چې خلاصه سوم.(166)

فايده: د عربو دا رواج و او اوس يې هم دا رواج دئ چې د خرما وو هډوکي ميده کړي بيا يې ميچن کړي وروسته يې په حيواناتو د دانې په ډول خوري .

۱۸- د حضرت ابوبکر ﷺ د هجرت په وخت کي د اسماء ﷺ خپل نيکه ته تسلي ورکول

حضرت ابوبکر ﷺ چې کله د هجرت اراده وکړه نو فکر يې کاوه چې ښايي پر لاري د ډېرو تکليفونو سره مخ سو او نبيﷺ هم ورسره و نو څه پيسې چې ورسره وې ټولي يې د ځان سره واخيستې (چې نژدې پنځه يا شپږ زره درهمه کېدې)ددې څخه وروسته د حضرت ابوبکر ﷺ پلار ابوقحافه چې په سترګو ړوند و او تر دغه وخته پوري لا مسلمان سوی هم نه و خپلې لمسۍ ته دتسلي لپاره راغلی او ورته وې ويل افسوس چې ابوبکر ﷺ په خپل تګ سره تاسو ته تکليف ورساوی او ښايي خپل ټول مال يې هم وړي وي دا بيا بل تکليف دئ، اسماء ﷺ وايي چې ما ورته وويل : يا ، نيکه ! زما پلار ډېر مال پرې ايښی دئ دا خبره مي ورته وکړه دستي مي کوچنۍ، کوچنۍ ډبري را ټولي کړي او په يوه ټوکره کې مي غوټه کړي او په هغه تاخچه کې مي کښېښودې چې پيسې به ايښودل کېدې نيکه چې لاس پر وګرځاوه ورته معلومه سوه چې تاخچه د پيسو ډکه ده نو وې ويل دا يې ښه کړي دي ستاسو به ګوزاره په وسي اسماء ﷺ وايي

---

(166) بخاري -فتح

قسم په خدای ﷻ زما پلار يوه پيسه هم نه وه پرې ايښې خو ما د خپل نيکه د تسلي لپاره او ددې لپاره چې غمجن نسي دغه چم مې ورته وکړی.[167]

فايده: داد همت او صبر خبره ده که نه نو تر نيکه به دغه نجونو زيات غم کاوه او هرڅو مره شکايتونه چې يې نيکه ته په دغه وخت کې کړي وای صحيح وڅکه ظاهري اسره يې په دغه نيکه وه په دغه وخت کې چې نيکه ودې ته متوجه کړې چې د يوې خوا د پلار جلا والی دئ او دبلې خوا د مال نيستي ده ددې سره ، سره دمکې او سيدونکي د دوی سره چنداني اړيکي هم نه لرلي او اکثره يې دښمنان وه ځکه دوی مسلمانان وه خو الله ﷻ دغه مبارکو انسانانو هر يوه ته جلا جلا نارينه وکه ښځينه وو يوه ـ يوه ځانګړتيا ورکړې وه چې د انسان غبته پرې کېږي يعني دا چې کاشکي ما هم داسي ځانګړتيا درلوداى ، حضرت ابوبکر ﭬ په اول کې زيات مالدار و او لوی تاجرو خو اسلام ته د راتلو وروسته يې د الله ﷻ په لاره کې دومره پيسې خرڅي کړي چې دتبوک په غزا کې يې ټوله مال راوړی او ورېې کړي لکه د شپږم باب په ځلورمه قصه کې يې چې بيان په تفصيل سره وسو په همدا وجه رسول الله ﷺ فرمايي: ماته دهيچا مال دومره فايده نه ده رسولې لکه دابوبکر ﭬ مال چې فايده را رسولې ده ما دهر چا د احسانونو بدله ورکړې ده خو دابوبکر ﭬ د احسانونو بدله به الله ﷻ ورکوي.

۱۹- د حضرت اسماء ﭭ سخاوت

حضرت اسماء ﭭ ډېره سخي وه په اول کې به يې صدقه په ټاکلې اندازه ورکول يعني په تول او ترازو يا په پيمانه به يې خيرات کاوه خو کله چې رسول الله ﷺ ورته وويل: پيسو ته

(167) مسند احمد

غوټه مه ورکوه ، تړل مکوه او حساب مه کوه ځومره چې دې توان وي صدقه ورکوه بيا يې زيات خيراتونه کول خپلو لوڼو او دکور ښځو ته به يې داسي نصيحت کاوه: کله چې د الله ﷻ په لاره کي صدقه کول غواړی نو ددې انتظار مه کوئ چې پيسې به زياتي سي بيا به صدقه ورکړم که مو دا انتظار کاوه هيڅکله پيسې نه زياتيږي ځکه اړتياوي هم ور سره ډېريږي او که مو بېله انتظاره پيسې مصرفولې نو ستاسو په پيسو کې به هيڅ کمی رانسي.[168]

فايده: ددې مبارکو انسانانو لاسونه چې په پيسو کې ځومري تنګ وه پدغه پيمانه د دوی لاسونه په صدقه ورکولو کې پراخ او لوی وه.(عجيبه داده چې د رسول الله ﷺ په زمانه کي هيچا د مسکنت شکايت نه کاوه) او اوس ټول خلګ د مسکنت څخه شکايت کوي سره ددې چې هيڅ به اوس داسي ډله پيدا نه کړی چې په نسو پوري يې ډبري تړلي وي ياي‌ې څو ورځي په نهاره تېري کړي وي .

۲۰- د نبي ﷺ د لور حضرت زينب رضي الله عنها هجرت او وفات

د دواړو جهانو د سردار حضرت محمد ﷺ لور زينب رضي الله عنها د نبوت لس کاله مخکي پيدا سوې ده يعني هغه وخت چې نبي کريم ﷺ دېرش کلن و او دخپلي خاله د زوی ابوالعاص بن ربيع سره يې نکاح وسوه کله چې نبي ﷺ هجرت کاوه نو دا نه ور سره ولاړه ددې خاوند د کافرانو له لوري د بدر په غزا کي راغلی و بيا ونيول سو دمکې خلګو چې کله د خپلو بنديانو لپاره فديې راواستولې نو دې مبارکي هم د خپل خاوند لپاره فديه راواستول په هغه فديه کې اميل و چې خديجې رضي الله عنها و دې ته د واده په وخت کي ورکړی و نبي ﷺ چې اميل وليدی نو بي بي خديجة رضي الله عنها ور

---

[168]) طبقات

په یاد سوه او دسترګو څخه یې اوښکي راغلې ، د اصحابو په مشوره دا پرېکړه وسوه چې ابوالعاص دې د فدیې پرته آزاد سي په دې شرط چې دی مکې ته ولاړ سي نو زینب دې مدینې ته راولېږي ، دوه کسان د زینبې د راوستلو لپاره ورسره کړل سوه یعني هلته چې ورسیږي نو دغه دوه مسلمانان به د مکې دباندي تم سي ، ابوالعاص به دوی ته دامبارکه په لاس ورکړي زینب خپل لیور کنانة پر اوښ سپره او روانه سوه. د مکې کافران چې په دې پېښه خبر سوه نو اور پر بل سو دستي یې یوه ډله دمقابلې لپاره ولېږل چې په هغو کې یو بن اسود و چې دخدیجې د تربره زوی وو په همدې لحاظ د زینبې د ورور په درجه کې و او یو بل نفر ورسره و. پرحضرت زینب باندي یې د نېزې واری وکړ ی دا مبارکه د اوښ څخه راولوېده ، څرنګه چې ماشوم یې په نس و نو هغه ماشوم یې هم ضایع سو اکثره وایي چې دغه حمله کونکی جبار و کنانة د دوی سره د غشو مقابله شروع کړه ابو سفیان ورته وویل د محمد ﷺ لور چې په دومره ښکاره ډول مدینې ته ځي دا خو موږ نه سو زغملای نو داسي وکړه چې اوس بېرته ولاړ سئ بل واري په پټه ولاړ سئ کنانة ورسره خوښه کړه د زینبې دغه زخم تر څو کاله پوري و او ددغه زخم څخه ناجوړه سوه او په اتم کال د هجرت وفات سوه

(رضي الله عنها و ارضاها)

نبي ﷺ فرمایي: زینب زما تر ټولو ښه لور وه ځکه زما په مینه کې یې ډېر تکلیفونه وزغمل دښځېدو په وخت کي نبي ﷺ خپله ددې وقبر ته کښته سو دایې ښخه کړه نبي ﷺ چې کله وقبر ته کښته سو نو ډېر غمجن و کله چې راپورته سو نومخ یې ډېر روښانه (خوشاله) و اصحابانو پوښتنه ځني وکړه (چې یا رسول الله ◄ !ولې دي مخ مبارک خوشاله دئ؟)ده

مبارک ورته وويل: چې زه د زينبي﵂دناتوانۍ په فکر کي وم نو دعا مي وکړه چي اللهﷻ ددې څخه تکليف او د قبر تنګوالی ليري کړي اللهﷻ دعاقبوله کړه.(169)

فايده: د نبي ﷺ لور ددين په خاطر دومره تکليفونه تېر کړل چي آخر يې ساه پکښي ورکړل بيا هم د قبر د پراخوالي لپاره د نبي ﷺ د دعا اړتيا ورته پيدا سوه نو زموږ به څه حال وي؟ په همدې وجه د قبر د پراخوالي لپاره زياتي دعاوي پکار دي ځکه نبي ﷺ به زيات وختونه دتعليم په منځ کي دقبر د عذاب څخه پناه غوښتله.

اللهم احفظنا بمنک و کرمک و فضلک.

۲۱ – د حضرت ربيع بنت معوذ﵂ ديني غيرت

ربيع بنت معوذ﵂ يوه انصاري صحابية وه په زياتو غزا وو کي د نبي ﷺ سره ملګرې وه دزخميانو درملنه به يې کول او د وژل سوو شهيدانو جسدونه به يې را پورته کول د نبي ﷺ د هجرت مخکي مسلمانه سوې وه او دهجرت وروسته واده سوه ددې د واده په ورځ نبي ﷺ ددې وکورته تشريف يووړی هلته نجونو هغه شعرونه ويل چي د اسلامي کارنامو او اسلامي مشرانو بيان پکښي سوي و چې د بدر په غزا کې شهيدان سوي وه په دوی کي يوه نجلۍ دا مصرع ويل: وَفِينَا نَبِي يَعلَمُ مَا فِي غَد . يعني په موږ کې يو نبي دئ چي د سبا په حال خبر دئ. نبي ﷺ ددغه شعر څخه منع کړه چي د سبا په حال خو يوازي اللهﷻ خبر دئ دربيع﵂ پلار معوذ په هغو کسانو کي وچي ابو جهل يې وواژه يوه ورځ يوه ښځه چي اسماء نومېده ديو څو ښځو سره يو ځای دربيع کورته ورغلل دې عطر خرڅول نو دربيع څخه يې د معرفي کېدو غوښتنه وکړه

(169) خميس ، اسد الغابة

لکه د ښځو چې همداسي دود دئ ربیع خپل ځان ورته معرفي کړی یعني خپل او د پلار نوم یې وروښودل هغې ښځې چې د معوذ نوم واورېدئ نو ورته وې ویل : د خپل سردار د قاتل معوذلور یې؟(څرنګه چې ابو جهل د عربو سردار ګڼل کېدی نو له همدې وجهې دغې ښځې ورته وویل چې دخپل سردار د قاتل لور یې) ربیع چې ددې سوال واورېدئ ډېر درد(غصه) ورغله او ورته وې ویل زه د خپل غلام د قاتل لور یم (دربیع زړه نه منله چې ابو جهل دې ددې دپلار سردار ونومول سي.) اسماء چې ددې خبره واورېده چې ابو جهل ته یې د غلام نسبت وکړی درد(غصه) ورغله ورته وې ویل زما عطر خرڅول پر تا باندې حرام دي ربیع ورته وویل پر ما باندې هم حرام دئ چې ستا څخه عطر واخلم ما په هیڅ عطرو کې دومره بد بویي نه وه لیدلې لکه ستا په عطرو کښې چې سته.([170])

فایده: ربیع فرمایي: چې د بدبویي لفظ مې ددې د سوځولو لپاره ووایه دا ددې مبارکې غیرت نه منل چې د دین ددښمن په اړه دې د سردار لفظ واوري. په نن زمانه کښې د دین د لویو دښمنانو لپاره د سردار تر لفظ لوړ الفاظ استعمالیږي که یې څوک منعه کړي نو خلک تنګ نظره ورته وایي او حال دا چې نبيﷺ فرمایي: تاسو منافق ته سردار مه وایاست که چیري هغه ستاسو سردار سو نو تاسو خپل رب ناراضه کړئ([171]).

معلومات

دنبي اکرمﷺ بیبیانې او اولادونه

([170]) اسد الغابة
([171]) ابوداود

دخپل آقا او د دواړو جهانو سردار نبي اکرمﷺ د بيبيانو او اولادو حالات معلومول يو لوی شوق دئ او هر مسلمان ته په کار دئ چې د دوی په اړه يو لنډ معلومات پـه لاس راوړي او په لنډ دول يې وليکي ځکه تفصيلي حالات ليکل يې لوی لوی کتابونه غواړي دنبي اکرمﷺ د نکاحو شمېر چې د محديثنو او مؤرخينو پرې اتفاق دئ د يوولسو بيبييانو سره دئ تر دغه شمېر په زياتو بيبييانو کښې اختلاف سته او پر دې خبره هم اتفاق دئ چې د نبيﷺ لومړی نکاح د بي بي خديجې سره سوې ده خديجة کونډه وه کله چې نبي ▲ نکاح ورسره کول دده مبارک عمر (۲۵) کاله و او ددې مبارکې عمر (۴۰) کاله و د نبيﷺ اولادونه دابراهيم څخه پرته نور ټول ددې څخه پيدا سوي دي چې بيان به يې وروسته راسي .

۱- د حضرت خديجې حالات

د حضرت خديجې لومړی نکاح د ورقة بن نوفل سره په پلان کښې وه خود نکاح نصيب نه و سوی وروسته بيا د دوو نورو کسانو سره ددې نکاح سوې ده دا چې په دې دوو کسانو کښې به يې اول دچا سره نکاح کړې وي پدې کې اختلاف دئ زيات تاريخ پوهان په دې آند دي چې اول يې دعتيق بن عائذ سره نکاح سوې وه چې دده څخه يې يوه لور پيدا سوي وه چې نوم يې هنده وه کله چې غټه سوله نو مسلمانه سوه او د اولادو خاونده سول. ځينو ليکلي دي چې د عتيق څخه يې يو زوی پيدا سو چې نوم يې عبدالله يا عبدالمناف و د عتيق څخه وروسته يې بيا نکاح د ابوهالة سره سوې ده د ابو هالة څخه يې دوه اولادونه سوي دي چې يو يې هند نومېده اوبل يې هالة نومېده ځينو ويلي دي چې هند هلک و او هالة نجلۍ وه ځينو بيا ويلي دي چې دواړه هلکان وه خو هند د حضرت علي کرم الله وجهه تر خلافت پورې ژوندی و کله چې ابو هالة وفات سو بيا يې د حضرت رسول اکرمﷺ سره نکاح وکړه پدغه وخت

کښبي ددې عمر (۴۰) کاله و د نبيﷺ سره په نکاح کښبي (۲۵) کاله پاته سوه دنبوت پر لسم کال د روژې په میاشت کي د (۲۵) کالو په عمر وفات سوه د نبيﷺ ددې سره زیاته مینه وه ددې په ژوند یې د هیڅ بلې ښځې سره نکاح ونکړه تر اسلام مخکې ددې لقب طاهره وپه همدې وجه ددې اولادونه د نور څښتنان دي او بنو طاهره ورته ویل کیږي ددې مبارکي فضائل (مناقب)د حدیثو په کتابو کښبي زیات راغلي دي ددې دوفات څخه وروسته نبيﷺ پخپله ددې و قبر ته ورکښته سو او په خپلو مبارکو لاسونو یې ښخه کړه تر دغه وخته پوري دجنازې د لمانځه حکم نه و راغلی وروسته بیانبيﷺ د حضرت عائشې او سودې سره نکاحي کړې دي پدې خبره کښبي هم اختلاف دئ چي لومړی یې د چا سره نکاح وکړه ځینو تاریخ پوهانو لیکلي دي چي اول یې د عائشې سره نکاح وکړه ځینو ویلي دي چي لومړی یې د سودې سره نکاح وکړه او وروسته یې دعائشې سره نکاح وکړه.

۲- دحضرت سودې حالات

حضرت سوده هم کونډه وه ددې دپلار نوم زمعه بن قیص و ددې اوله نکاح د خپل داکا د زوی سکران بن عمرو سره سوې ده دواړه مسلمانان سول او حبشې ته یې هجرت وکړ ی سکران په حبشه کښبي وفات سو ځینو لیکلي دي چي مکې ته راغلی بیا وفات سو دده دوفات وروسته د نبوت په لسم کال چي کله خدیجةوفات سوه څو ورځې وروسته دنبي اکرمﷺ ددې سره نکاح وسوه ددې سره واده د حضرت عائشې تر واده د تولو په آند مخکې سوی دئ دنبيﷺ مبارک عادت دا و چي په زیات وخت به په لمانځه کي مشغول و یو ځلي نبيﷺ ته دې وویل چي ماښام تا دومره اوږده رکوع وکړه چي زه پر دې وبېربدلم چي د پزې څخه به مې وینې ولاړې سي (دې به د نبيﷺ وروسته په نبيﷺ پسې لمونځ کاوه څرنګه چي دا دبدن څخه درنه وه

نو له امله به يې تکليف ور پېښ سوي وي) يو ځلي نبيﷺ ددې د طلاق اراده وکړه دې مبارکي ورته وويل چي اې د اللهﷻ رسوله! زه د مېړه خواهش نلرم خو دا مي خوښه ده چي په جنت کې ستاپه بيبيانو کښې داخله يم نو تاسي وماته طلاق مه راکوی زه د خپلي شپې نوبت و حضرت عائشې ته ورکوم په همدې وجه به ددې د شپې واری د حضرت عائشې په برخه کښې راتلی په (۵۴) يا (۵۵) هجري کال کښې وفات سوې ده ځينو ليکلي دي چي د حضرت عمر په خلافت کښې وفات سوه ددې څخه علاوه يوه بله ښځه د سودې په نامه هم سته چي د قريشو د قوم څخه ده دهغې سره هم نبيﷺ د نکاح کولو اراده وکړه دې ورته وويله چي زما تر ټولـه دنيا ته خوښ يي خو زما پنځه يا شپږ اولادونه دي ماته دا خبره ګرانه ده چي هغه ستا سرته ولاړ وي ژاړي او چيغي وهي نبيﷺ ددې خبره خوښه کړل او ددې ستاينه يې وکړل او دنکاح اراده يې پرېښوده.

۳- د حضرت عائشې حالات

دحضرت عائشې سره په مکة مکرمة کښې دنبوت پر لسم کال د کوچني اختر په مياشت کښې رسول اللهﷺ نکاح وکړه پدغه وخت کي ددې عمر شپږ کاله و د نبيﷺ په بيبيانو کي يوائي دا پيغله وه نوري ټولي کونډياني وي چي نکاح يې ورسره وکړل د نبوت څلور کاله وروسته دا پيدا سوې ده د هجرت په وخت کښې ددې عمر نهه (۹) کاله و د (۱۸) کالو په عمر يې د حضرت محمدﷺ سره مخه ښه وکړه يعني نبيﷺ ځيني وفات سو په (۵۷) هجري کال کښې دروژې پر اوولسمه دسې شنبې په شپه د (۶۶) کالو په عمر وفات سوه دې مبارکي وصيت وکړی چي ما په عمومي هديره کښې د نورو بيبيانو سره ښخه کړی داغسي هم وسوه په بقيع(نومي هديره) کښې دفن سوه، په عربو کښې دا خبره زياته مشهوره وه چي د کوچني اختر په مياشت کښې نکاح بې برکته وي حضرت عائشة فرمايي: زمانکاح دنبيﷺ سره هم د

کوچني اختر په مياشت کښې وسوه او واده مې هم د نبيﷺ سره د کوچني اختر په مياشت کښې وسو دنبيﷺ په بيبيانو کښې چې تر ما زياته برخمنه وه بي بي خديجةؓ وه. دخديجې تروفات وروسته خولةؓ دحکيم لور دنبيﷺ حضور ته ورغله او ورته وې ويل چې اې د اللهﷻ رسوله ! تاسو نکاح نکوئ؟ نبيﷺ وفرمايل دچا سره ؟ دې ورته وويل پيغله هم سته او کونډه هم سته نبيﷺ ورته وويل چې څوک دي؟ دې ورته وويل چې پيغله ستاسو ډېر دوست حضرت ابوبکر صديق AA لور عائشه ده او کونډه سوده بنت زمعه ده، نبيﷺ وويل ښه خبره ده وې کړئ دا ددې ځايه څخه د ابوبکر صديق AA کور ته ولاړه او د حضرت عائشېؓ مور ام رومانؓ ته يې وويل چې زه د يو لوی خير او برکت سره راغلې يم هغې پوښتنه وکړه چې څنګه برکت دئ؟ دې ورته وويل چې نبيﷺ زه د عائشې سره د نکاح کولو لپاره رالېږلې يم ، ام رومانؓ ورته وويل چې عائشهؓ خو دنبيﷺ وريره ده د هغه سره څنګه نکاح کېدلای سي خو بيا هم ښه دئ چې ابوبکر AA راسي حضرت ابوبکر AA پدغه وخت کښې په کور کې نه و تر راتګ وروسته دې دغه بيان ورته وکړی هغه هم دغه جواب ورکړی چې دا خو دنبيﷺ وريره ده دنبيﷺ سره نکاح څنګه کېدای سي خولةؓ ولاړه نبيﷺ ته يې قصه وکړل نبيﷺ ورته وويل چې ابوبکر AA خو زما د اسلام ورور دئ دهغه دلور سره زما نکاح جائز ده خولةؓ راغله و ابوبکر AA ته يې د نبيﷺ وينا واورول دڅه وخت وروسته ابوبکر صديق AA وويل: نبيﷺ را وغواړه نبيﷺ دابوبکر صديق AA کور ته تشريف يووړی نکاح وسوه هجرت چې وسو څو مياشتې وروسته ابوبکر AA و نبيﷺ ته وويل چې تاسو خپله بي بي يعني عائشةؓ ولې نه و دوئ؟ نبيﷺ د سامان د نه برابرېدو عذر ورته وکړی حضرت ابوبکر صديق AA د نذرانې يوڅه پېسې وړاندې کړې چې په دغه پېسو سره د واده تياري وسوه د هجرت وروسته دکوچني اختر دمياشتې په لومړی يا دوهمه ورځ د څاښت په وخت کې د ابوبکر AA په کور کې واده وسو دغه درې نکاحې د نبيﷺ دهجرت مخکې سوې

دي ددې ځخه وروسته ځومره نکاحي چې سوي دي تر هجرت وروسته سوي دي د حضرت عائشې﵂ ځخه وروسته د حضرت عمر AA د لور حفصې﵂ سره نکاح وسوه.

۴- د حضرت حفصې﵂ حالات

حضرت حفصة﵂ پنځه کاله مخکې تر نبوت په مکة کې پيدا سوې ده لومړی نکاح يې په مکة کې د خنيس بن حذافة AA سره سوې ده دی هم زوړ مسلمان و لومړی يې حبشې ته هجرت وکړی بيا يې مدينې منورې ته هجرت وکړی دبدر په غزا کې يې ګډون کړی دی پدغه غزا يا داحد په غزا کې زخمي سو چې ددغه زخمه ځخه جوړ نسو په دوهم يا دريم کال د هجرت وفات سو .حضرت حفصې﵂ هم دخپل خاوند سره حبشې هجرت کړی و بيا مدينې ته راغلې وه کله چې کونډه سوه نو حضرت عمر AA لومړی د حضرت ابوبکر AA ځخه غوښتنه وکړه ددې لپاره چې دده دلور حفصې سره نکاح وکړي حضرت ابوبکر AA چوپ سو کله چې د حضرت عثمان AA بي بي حضرت رقية﵂ وفات سوه نو حضرت عمر AA و حضرت عثمان AA ته دخپلې لور حفصې﵂ دنکاح يادونه وکړه عثمان AA په جواب کې ورته وويل: زه فی الحال دنکاح اراده نه لرم. حضرت عمر AA و نبي ﷺ ته شکايت وکړی چې دوی زما د لور سره نکاح نه کوي، نبي ﷺ وفرمايل: زه د حفصې﵂ لپاره تر عثمان بهترسړی درښيم او دعثمان لپاره تر حفصې بهتره ميرمن ښيم وروسته نبي ﷺ په دوهم يا دريم کال د هجرت پخپله د حفصې﵂ سره نکاح وکړه او عثمان AA ته يې خپله لور ام کلثوم په نکاح ورکړه.

د حفصې﵂ په لومړی خاوند کې د تاريخ پوهانو اختلاف دئ ځيني وايي چې د بدر په غزا کې زخمي سو او دهغه زخم ځخه شهيد سو اوځيني وايي چې د احد په غزا کې زخمي سو دبدر غزا په دوهم کال د هجرت وه او داحد غزا په دريم کال د هجرت وه په همدې وجه ددې مبارکې د

نکاح په نېټه کې هم اختلاف سته حضرت ابوبکرAA فرمايي:ماته چې کله عمرAA د حفصې دنکاح وویل نو زه له دې وجهې چوپ سوم چې نبيﷺ ددې د نکاح بيان ماته کړی و ، قبلولای مې ځکه نسوه چې نبيﷺ يې د نکاح اراده درلوده او انکار مې ځکه نسو کولای چې د نبيﷺ راز مې نسو ښکاره کولای(ځکه که مې انکار کړی وای عمرAA دليل راخخه غوښتی درواغ مې نسوای ورته ویلای خامخا به مې رشتيا ورته ويلای) که چېري نبيﷺ د حفصې د نکاح اراده نه درلودای نو خامخا به ما نکاح ور سره کړې وای. حضرت عمرAA وايي ما ته د عثمانAA تر انکار دابوبکرAA انکار ډېر غموونکی و. حضرت حفصة ډېره عابده وه زيات وخت به د شپې ويښه وه عبادت به يې کاوه او زيات وخت به يې روژې نيولې ، نبيﷺ يو وخت په يو څه وجه دې ته طلاق ورکړی او پر دغه خبره باندې د عمرAA خوابدتيا پکار وه نو حضرت جبرئيل تشريف راوړی او وې ویل: چې الله فرمايي چې حفصې ته بېرته رجوع وکړه دا به د شپې زيات وخت بيداره وه (عبادت به يې کوی) او زيات وخت به يې د ورځې روژې وې . د عمرAA لحاظ هم پکښې منظور و په همدغه وجه نبيﷺ بيرته رجوع ورته وکړه ، په پنځه څلوېښتم هجري کال د جمادي الاولي (ددريمې خور) په مياشت کې د دروشپېتو کالو په عمر وفات سوه ځينو ليکلي دي چې په يو څلوېښتم هجري کال د شپېتو کالو په عمر وفات سوه. ددې د نکاح وروسته نبيﷺ د زينب سره نکاح وکړه.

۵- د حضرت زينب بنت خزيمة حالات

حضرت زينب د خزيمة لوروه ددې مبارکې په لومړۍ نکاح کې اختلاف دئ ځينو ليکلي دي چې لومړۍ نکاح يې د عبدالله بن جحش سره سوې ده چې د احد په غزا کې شهيد سو قصه يې په اووم باب اوله شمېره کې تېره سوه وروسته يې دنبيﷺ سره نکاح وسوه ځينو

لیکلي دي چې لومړی نکاح یې د طفیل بن حارث سره وسوه بیا ده طلاق ورکړی د طلاق وروسته دده ورور عبیده بن حارث په نکاح کړه عبیده بن حارث ﷺ د بدر په غزا کې شهید سو وروسته نبيﷺ نکاح د هجرت یو دېرش میاشتي وروسته په دریم هجري کال د روژې په میاشت کې ور سره وکړه، اته میاشتي د نبيﷺ په نکاح کې وه وروسته په څلورم هجري کال د دوهمي خور په میاشت کې وفات سوه . د نبيﷺ په بیبیانو کې حضرت زینب او حضرت خدیجه ﷺ د نبيﷺ په ژوند کې وفات سوي دي نوري ټولي نهه سره دده مبارک تر وفات وروسته وفات سوي دي حضرت زینب ﷺ ډېره سخي وه په همدغه وجه د اسلام مخکي ددې نوم ام المساکین و یعني د مسکینانو مور ، بیا نبيﷺ ددې نوم ام سلمة کښېښودئ. ددې دنکاح وروسته د نبيﷺ نکاح د حضرت ام سلمة ﷺ سره وسوه.

۲- د حضرت ام سلمې ﷺ حالات

حضرت ام سلمة ﷺ د ابو امیة لوروه ددې مبارکې لومړی نکاح خپل د اکا د زوی ابو سلمة ﷺ سره سوي ده چې اصلي نوم یې عبد الله بن عبد الاسدو ، ام سلمة ﷺ او خپل خاوند په اول کې مسلمانان سوي دي وروسته د کافرانو دلاسه تنګ سوه حبشې ته یې هجرت وکړی د حبشې څخه بیا مدینې ته راغلل په حبشه کې یې یو زوی وسو چې سلمة نومېدئ چې قصه یې د دغه باب په پنځمه شمېره کې په تفصیل سره تېره سوه په مدینه کې چې او سېدل یو هلک د عمر په نامه یې پیدا سو ا دوې لوڼې یې د دره او زینب په نامه پیدا سوې ابو سلمة ﷺ د لسو نارینوو

ځخه وروسته مسلمان سوی دئ د احد او بدر په غزاوو کي یې ګډون کړی دئ د احد په غزا کي زخمي سو ددغه زخم ځخه یې ډېر تکلیفونه پرځان تېر کړل وروسته د صفري په میاشت کي د څلورم کال دهجرت و یوې سریې ته ولاړی (سریه معنی د کافرانو سره کوچنی جنګ چي رسول الله ◄ پکښې ګډون نه وي کړی) دهغې خوا د راتګ پر وخت یې زخم تازه سو ددغه زخم ځخه په څلورم کال دهجرت د څلورمي خور (جمادي الثاني) په میاشت کې شهید سو. حضرت ام سلمة په دغه وخت کي حامله وه یعني عیال داره وه زینب یې په نس وه. کله چي پیدا سوه نو عده یې پوره سوه ، حضرت ابوبکر صدیق و دې ته د نکاح خواهش وکړی دې عذر ورته وواية وروسته رسول اللهﷺ د نکاح غوښتنه ځني وکړه دې مبارکي ورته وویل: یو خو زما سره زوی سته او بل زما په طبیعت کي غیرت سته زما هیڅوک قریب نسته (یعني داچي زما غیرت نه قبلوي چې د قریبانو پرته پر خپل سر نکاح وکړم) رسول اللهﷺ ورته وویل: ستا د زوی خو الله ساتونکی دئ او غیرت به ولاړ سي ستا د قریبانو ځخه به هیڅوک دا نسب نا خوښه نه کړي چي تا نکاح ور سره کړې ده دې مبارکي خپل زوی سلمة ته وویل چي زما نکاح د نبيﷺ سره را وتړه ، په څلورم کال دهجرت د کوچني اختر د میاشتي په آخره ددې نکاح د نبيﷺ سره وسوه ځینو دوهم او ځینو دریم کال لیکلي دئ. ام سلمة فرمايي: ما د نبيﷺ ځخه اورېدلي دي چې چاته مصیبت ورسیږي اولاندي دعا ووايي الله به دهغه سوي تاوان غوره بدله ورکړي: اللهم اجرني في مصیبتي واخلفني خیرا منها . ژباړه: اې الله !ماته د غم مزدوري راکړې اودغم په بدل کي غوره بدله راکړي.ام سلمة وايي:کله چي ابو سلمة وفات سو نوما دغه دعا ویل او فکر به مې کاوه چي تر ابو سلمة به نو بهتر څوک وي الله زما نکاح د رسول اللهﷺ سره راوکړه. ددې د ښایست ډېر نوم تللی ووعائشة وايي ما ددې ډېر تعریف اورېدلی و نو کله چي ددې نکاح وسوه نوزه په یوه بهانه په پټه ، پټه ولاړم ورته ومې کتل کله چي مې ولیدل نو تر هغه ډېره ښائسته وه چي ما یې تعریف اورېدلی و بیا ما حفصې ته ددې بیان وکړ حفصې

راتهوویل: یا دومره نه ده ښائسته لکه نوم چې یې تللي دئ د رسولﷺ په بیبیانو کې تر ټولو وروسته په (۵۹) هجري کال او یا په (۲۲) هجري کې وفات سوه په دغه وخت کې یې عمر ځلور اتیا کاله و چې په دغه لحاظ نهه (۹) کاله مخکې تر نبوت پیدا سوې ده څرنګه چې ددې نکاح تر زینب بنت خزیمةرضي الله عنها تر وفات وروسته وسوه نو ځکه دا د زینب بن خزیمةرضي الله عنها په خونه کې اوسېده ، دا چې هلته ورغلل په خونه کې په یوه ټوکره کې لږ اوربشې غوټه دې یوه میچن پرته ده دې مبارکې هغه اوربشې میده کړې پخې یې کړې غوړې یې وروا چول د مالیدې په څیر یې یو شی ځنې جوړ کړی په اوله ورځ یې نبيﷺ ته د خوراک لپاره کښېښودئ ددې د نکاح وروسته نبيﷺ د زینب بنت جحش سره نکاح وکړه.

۷- د حضرت زینب بنت جحشرضي الله عنها حالات

داد نبيﷺ د عمة لور وه لومړی نکاح یې د زید بن حارثرضي الله عنه سره سوې وه چې نبيﷺ په زوی والي سره نیولی و وروسته ده طلاقه کړه بیا اللهﷻ پخپله ددې نکاح درسول اللهﷺ سره وکړه چې قصه یې په سورة احزاب کې بیان سوې ده دغه وخت ددې عمر پنځه دېرش کاله و ،دمشهورې وینا مطابق ددې نکاح دمیانۍ په میاشت کې سوې ده ځینو یې کال دهجرت دریم کال ښودلیدئ خو صحیح خبره داده چې پنځم هجري کال و پدغه حساب نو داد نبوت اولس کاله مخکې پیدا سوې ده دې په دې وجه فخر کاوه چې دټولو بیبیانو نکاحې د هغو خپلوانو کړې دي او زما نکاح اللهﷻ کړې ده ،کله چې حضرت زیدرضي الله عنه دې ته طلاق ورکړی نبيﷺ دې ته د نکاح پیغام ولېږی، دې په جواب کې ورته وویل زه ترهغه پورې فیصله نکوم تر څو زه د خپل خدایﷻ سره مشوره ونکړم ، دا یې وویل اودس یې تازه کړی دوه رکعته نفل یې وکړ بیا

يې داسي دعا وکړه: اې الله که ته زما نکاح ستا د پیغمبر سره کول غواړې او زه د دغه قابله یم نو زما نکاح د رسول اللهﷺ سره وکړې دې چي دا خبره وکړه الله ﷻ دا آيات نازل کړی:

✍❑&⬀❁♉♓✋ ⌀⑨⬃③⍓♾ 🗐⌀✽⌀⬩🔔 ✍●☺■🖫⬩▫
♦♌❑⬈▤♦③ ⬩⬩ ⬀❼⬩⍈♉♑ ✍⍓♑⬩▤🕛❑✡⇳♉❑❒⍓♾ ✃ॐ❷⬩⬖♦❒
☑❼♐✗ ⌀●♦❷⍓❍ ♦✗✓♉☪♉✋⬀⬩🡐☺⬂♑✍✃ ❼■✍♦⬉
✃⬩➊♐➋ ⬀☠♐♑⌀★✏✍♦⓿♉⬉⬃⑩❒🕮 ➦●🕔♦❒⬂♾❒🕮
♒♍🔔⌧🖎♦❒ 🗐 ✃ॐ❷⬩⬖♦❒ ⭘♊⬋&⬀❁♉✋ ☎✃⬀❑⬩⌀⬩🔔
(172) ⭍⌘⌀⭃ ☪⬩❑⬉➔⬂▦♦✋★✏✍✃⬉❷⬂✋❒🕮

ژباړه: نو کله چي زید خپله اړتیا له هغې(زینب) څخه پوره کړه (جوړوالی یې ورسره نه راغلی) نو موږ هغه (زینب) ستا په نکاح کښي درکړه دپاره ددې چي پر مومنانو باندي تنګي را نسي په ښځو کي د زوی نیول سوي (یعني دنیول سوي زوی دښځي سره نکاح روا سي) کله چي هغوی خپل ضرورت پوره کړی وي ، او د اللهﷻ امر خامخا کېدونکی دی.

دغه آيات چي نازل سو نبيﷺ دې ته زېرې ور واستوی، دا چي خبره سوه د خوشحالۍ څخه پر سجده پرېوته ، نبيﷺ ددې د نکاح ولیمه (د واده ډوډۍ) په لوړ شان وکړه یوه بزه یې حلاله کړه د غوښو او ډوډۍ میلمستیا یې وکړه ټولو خلګو ته یې په ماړه نس ډوډۍ ورکړه یوه ډله چي به فارغه سوه نو بلې ډلي ته به یې بلنه ورکړه ، زینب ډېره سخي وه او پخپله به یې خواري کښله چي یو شی به ځني زیات سو هغه به یې خیراتوی، ددې په باره کي رسول اللهﷺ فرمایلي دي: چي زما سره به تر وفات وروسته لومړی بې بې هغه څوک وي چي لاسونه یې اوږده وي ، بیبیانو یوه لښته راوخیستله ظاهري اوږدوالی یې مراد کړی خپل لاسونه یې اندازه کړه په ټولو

(172) سورة الاحزاب الاية (٣٧)

کي د سودې ﷞ لاسونه اوږده وه د نبيﷺ تر وفات وروسته چې د ستي دا وفات سوه نو معلومه سوه چي دلاسو داوږدوالي څخه ظاهري اوږدوالی نه دئ مراد بلکي سخا ترې مراد ده دې مبارکي ډيري روژې هم نيولې د هجرت په شلم کال د پنځوسو کالو په عمر وفات سوه دجنازې لمونځ حضرت عمر ﷜ ورکړی.ددې قصه په هم دغه باب کي په لسمه شمېره کي تېره سوه . ددې څخه وروسته نبيﷺ د جويريې ﷞ بنت الحارث بن ابي ضرار سره نکاح وسوه.

۸- د حضرت جويرية بنت الحارث ﷞ حالات

داد مريسيع په غزا کي په بنديانو کي راغلي وه د غنيمت د مال د وېش پر مهال و حضرت ثابت بن قيس ﷜ ته په برخه ورغلل دبندي کېدو مخکي د مسافع بن صفوان په نکاح کښي وه حضرت ثابت ﷜ دا په نهه اوقيو سرو زرو په بدله کې مکاتبة کړه ، مکاتبة دې ته ويل کېږي چې بادار وخپل غلام ته ووايي چې ته ماته دومره پېسې راوګټه يا يې راپيدا کړه زه به تا آزاد کړم. يوه اوقيه څلوېښت درهمه ده او يو درهم درې نيمي انې کيږي([173]) په اوسنی حساب د نو (۹) اوقيو قيمت اته اويا درهمه او دولس آني کيږي ، که چيري درهم څلور انې سي نو نوي(۹۰) درهمه کيږي.

دا مبارکه د نبيﷺ حضور ته ورغله او ورته وې ويل: اې د اللهﷻ رسوله ◄ !زه د خپل قوم د سردار حارث لور يم ماته چي کوم مشکل پېښ دی و تاسي ته معلوم دئ اوس زه په دومري پېسو باندي مکاتبه سوې يم دغه پيسې زما د توان څخه وتلي دي اوس ستاسي په اميد راغلې

---

(173) په حقيقت کي درهم د يوې زړې سکي نوم دی چې درې ماشي سپين زر کيږي د شيخ په زمانه کي نو درهم درې نيمي آني کېدی ، آنه يو پاکستانی اوهندی واحد دی چي هره آنه (۱۵) پېسې کيږي او سل پېسي يوه پاکستانۍ ياهندی روپي کيږي . دشيخ (رحمة الله عليه په زمانه کي يودرهم درې نيمي آنې کيده اوس يوه اوقية زياتي پيسې کيږي .) .ژباړن

یم نبيﷺ ورته وویل زه به تاته ډېره ښه لاره دروښیم هغه دا چې پیسې به درکړم آزاده به دې کړم او نکاح به در سره وکړم ، رښتیا هم تر دې ښه لاره نه وه دې هم په خوشحالۍ سره قبوله کړه د مشهوري وینا له مخې په پنځم هجري کال یې نکاح وسوه ځینو شپږم هجري کال ښودلی دئ اصحابو کراموﷺ چې کله واورېدل چې په بنو المصطلق د نبيﷺ خسرګنۍ سوه نو دوی هم ددې خپلوۍ په درنښت خپل خپل غلامان آزاد کړل ویل سوي دي چې د یوې حضرت جویریېﷺ له وجهي سل کورنۍ آزادي سوې چې نژدې اووه سوه نارینه پکښې شامل وه دنبيﷺ په ټولو نکاحو کښې دا ډول مصلحتونه موجوده.

حضرت جویریةﷺ ډېره ښایسته وه په مخ کښې یې ملاحت ((نمکي والي)) موجود و ویل سوي دي چې چا به ورته وکتل نو نه به تړي ولاړېدئ، حضرت جویریېﷺ ددې جنګ څخه مخکي یو خوب لیدلی و چې د یثرب څخه یوه سپوږمۍ را روانه وه او زما په غیږ کښې را ولوېده دا وایي چې زه کله بندي سوم نوماته دخپل خوب د ختلو امید پیدا سو دغه وخت ددې عمر شل (۲۰) کاله ؤ دمخکني قول مطابق دا مبارکه په پنځوسم (۵۰) هجري کال په لومړۍ خور کښې د (۶۵) کالو په عمر په مدینه منوره کښې وفات سوه په ځینو روایاتو کښې ددې وفات په(۵۶) هجري کال کښې د (۷۰) کالو په عمر لیکل سوي دئ.

۹- د حضرت اُم حبیبېﷺ حالات

دا مبارکه د ابوسفیان لور ده ددې په نامه کي اختلاف دئ ډېرو مرحله ددې نوم ښودلی دئ او ځینو بیا هند ښودلی دئ ددې اوله نکاح په مکة مکرمه کښې د عبدالله بن جحش سره

سوې ده دا او ددې خاوند په اوله کښې مسلمانان سوي دي دوی دواړه د کافرانو د تکليفونو له امله خپل وطن پرېښودئ حبشې ته يې هجرت وکړی هلته چي ورسېدل مېړه يې پر اسلام پاته نسو بلکه نصراني سو دې هم په دغه شپه کښې خپل خاوند په خوب کښې په ډېر بد شکل وليدئ سهار ورته معلومه سوه چي دی نصراني سوی دئ پردې چي په يوازې والي کښې کوم حالت تېر سوي دئ هغه يواځې و الله ﷻ ته معلوم دئ خو الله ﷻ ودې ته دا بدل ورکړی چي د نبي ﷺ په نکاح کښې راغله نبي ﷺ د حبشې پاچاه ته پيغام وليږی چي د ام حبيبې نکاح زما سره وکړه نجاشي ابرهه نومي ښځه ودې ته د خبر لپاره ولېږل ، دې په خوشحالۍ کښې خپل دواړه بنګړي چي په لاسو يې وه ، د پښو پازيبونه ، ګوتمۍ ، کړې او داسي نور شيان ورکړل نجاشي ددې نکاح وکړه او د خپل طرفه څخه يې څلور سوه ديناره مهر ادا کړی ډېر شيان يې ورکړل کوم خلګ چي د نکاح په مجلس کښې ناست وه هغوی ته يې د خوراک تر څنګ پيسې هم ورکړې دډېرو تاريخ پوهانو په آند دغه نکاح په اووم هجري کال کښې سوې ده ځينو بيا شپږم کال ښودلی دئ دخميس ليکوال ليکي : چي ددې نکاح په شپږم کال کښې وسوه او واده يې په اووم کال وسو کله چي دا مدينې ته را ورسېده نجاشي پاچا ډېري خوشبوياني ، سامانونه او داسي نور شيان ورکړي وه دنکاح وروسته يې د نبي ﷺ حضور ته ولېږل ځينو د تاريخ کتابونو ليکلي دي چي ددې نکاح ددې پلار وتړل مګر د حديثو څخه نه معلومېږي اوبل دا چي دا خبره ځکه صحيح نده چي ددې پلار تر دغه وخته پوري مسلمان سوي نه و تر دې قصې وروسته مسلمان سو ددې يوه قصه هم ددې باب په (۹) شمېره کښې تېره سوې ده . ددې په وفات کښې ډېر اختلاف دئ ډېرو خلګو (۴۴) سنه ښودلې ده او ددې څخه علاوه (۴۲) هجري سنه ، (۵۰) هجري سنه ، (۵۵) هجري سنه او داسي نوري سنې هم ښودل سوي دي.

۱۰ - د حضرت صفیې ﷞ حالات

حضرت صفیة ﷞ دحیي لور ده دحضرت موسي ﷤ د ورور حضرت هارون ﷤ د اولادې څخه ده اول د سلام بن مشکم په نکاح کښې وه وروسته بیا دکنانة بن ابي حقیق په نکاح کښې راغله دده سره یې په داسي وخت کښې نکاح وسوه چي جنګ شروع سوی واو ددې خاوند وژل سوی و ،دخیبر د جنګ څخه وروسته د حیه کلبي ﭬ نومي صحابي د نبيﷺ څخه یوه مینځه وغوښته نبيﷺ صفیة ورکړه. څرنګه چي په مدینه منوره کي دوې لوی قبیلې یعني بنو قریظه او بنو نضیر مخ په وده وې دا دیو سردار لور وه په دغه وجه ډېرو خلګو وویل چې ددې مینځیتوب ډېرو خلګو ته ناخوښه دئ که نبيﷺ دا په نکاح واخلي نو د ډېرو خلګو د زړه تسلي به وسي ، په دغه وجه نبيﷺ و دحیة ﭬ ته ډېر شی په بدله کي ورکړی دایې څني واخیسته آزاده یې کړه او په نکاح یې واخیسته او د خیبر څخه د راتګ پر مهال په یو کور کښې ددې واده وسو سهار نبيﷺ و اصحابو ته وویل: د چا سره چې کوم د خوراک شیان دي هغه راوړی اصحابانو چې جلا جلا د خوراک شیان درلوده لکه خرماوې ، پنیر ،غوړي او داسي نور هغه یې راوړه دڅرمني پر یو ستر خوان باندي یې کښېښوده په ګډه یې وخوړل دا ولیمه وه (یعني د واده ډوډۍ وه) .په ځینو روایتو کي راغلي دي چي نبيﷺ ودې ته اختیار ورکړی او ورته وې ویل : که ته په خپل قوم او هیواد کي اوسېدل غواړې نو آزاده یې ولاړه سه او که زما سره په نکاح کي اوسېدل غواړې نو دلته اوسه دې ورته وویل : چي اې د الله ﷻ رسوله ◄ !زه چي د شرک په حال کي وم ما ستا خواهش درلودئ اوس چي مسلمانه سوم څنګه ولاړه سم ، ددې څخه مراد غالباً هغه خوب و چې دې د مسلمانېدو څخه مخکي لیدلی و دې مبارکي خپل خوب وخپل مېړه کنانة

ته ویلی و چې دیثرب څخه دسپوږمۍ یوه ټوټه زما په غیږ کې ولوېده مېږه یې یوه ټینګه چپلاخه داسي په زور ووهل چې په سترګو کي یې نښي معلومي سوې او ورته وې ویل چې ته د یثرب د پاچا سره نکاح کول غواړې؟. یو وار یې لمر په خوب لیدلی و چې ددې په سینه کي راغلی و دغه خوب یې هم خپل خاوند ته بیان کړي و هغه ورته ویلي وه چې ته غواړې د یثرب د پاچا په نکاح کې راسي ؟ چا ویلي دي چې دې خوب لیدلی و چې د سپوږمۍ یوه ټوټه یې په سینه کي راغلې وه دغه خوب یې خپل پلار ته بیان کړی و پلار یې هم یوه ټینګه چپلاخه پر مخ وهلې وه او ورته ویلي یې وه چې ته غواړې چې دیثرب پاچا ته ولاړه سې (دغه دوه درې ډوله روایتونه راغلي دي دا چې کوم یو به صحیح وي)ممکنه ده چې دغه خوب یې مېړه او پلار دواړو ته ویلي وي او یا یې سپوږمۍ دوه واره لیدلې وي. د صحیح قول مطابق دا مبارکه د روژې په میاشت په سنه (۵۰) هجري کال د شپېتو کالو په عمر وفات سوه. دا وایي چې زه کله د نبيﷺ په نکاح کښې راغلم نو زما عمر اولس کاله لا نه و.

۱۱- د حضرت میمونې ﷞ حالات

حضرت میمونه ﷞ د حارث بن حزن لور وه او اصلي نوم یې بره وو نبيﷺ ددې نوم بدل کړی میمونه نوم یې باندي کښېښودئ لومړی د ابو رحم بن عبدالعزي په نکاح کښې وه د ډېر تاریخ پوهانو هم دا وینا ده چې نوموړی کس ددې لومړی خاوند و ځینو بیا لیکلي دي چې دې د نبيﷺ مخکي د دوو کسانو سره نکاح کړې ده . نبيﷺ چې کله په اووم هجري کال و عمرې ته تلی نو ددې سره یې د میانۍ په میاشت کي په سرف نومي ځای کي نکاح وکړه د نبيﷺ اراده وه چې د مکي څخه تر بېرته ستنېدو وروسته ددې سره واده وکړي خو څرنګه چې د مکي خلګو نبيﷺ ته په مکة کي د اوسېدو اجازه ورنکړه نو ځکه تر بیرته راتګ وروسته یې په سرف کي

واده وسو په سرف کې هم خاص په هغه ځای کې چې د واده خیمه وه. د صحیح قول مطابق دا مبارکه په سنه (۵۱) هجري کال کې وفات سوه ځینو ددې دوفات تاریخ سنه (۶۱) هجري ښودلې ده په دغه وخت کې ددې عمر یواتیا کاله و او هم هلته یې قبر جوړ سو. دا هم د عبرت ځای دئ او تاریخي پېښه ده چې په یوه سفر کې نکاح وسي په دوهم سفر کې واده وسي او څه وخت وروسته یې هلته قبر جوړ سي.

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايي: میمونة رضي الله عنها په موږ ټولو کې زیاته پرهېزګاره او وسیله کونکې وه، یزید بن اصم رحمه الله وایي:چې ددې بوختیا لمونځ او یا د کور کار و که چېرې د دواړو څخه به فارغه سوه نو مسواک به یې واهه. د بیبیانو په نکاحو کې د میمونې رضي الله عنها نکاح تر ټولو آخره وه په دغه خبره کې د ټولو محدثینو او مؤرخینو اتفاق دئ البته د بیبیانو د نکاحو په ترتیب کې اختلاف سته چې په وجه یې د دوی د نکاح په تاریخو کې اختلاف پیدا سوی دئ چې په مختصر ډول معلومه سوه، د نبي ﷺ دوې بیبیانې یعنې خدیجة او زینب بنت خزیمة رضي الله عنهما د نبي ﷺ په ژوند کې وفات سوې دي نورې ټولې دنبي ﷺ په وفات کې موجودې وې .ددغه بیبیانو څخه علاوه ځینو محدثینو او مؤرخینو دنبي ﷺ نورې نکاحې هم ښودلې دي چې په کېدو کې یې اختلاف و نو ځکه ما دهغه بیبیانو حالات لیکلي دي چې دمحدثینو پرې اتفاق دئ او دنورو حالات مې نه دي لیکلي کوم چې پکښې اختلاف دئ.

معلومات

دنبي ﷺ اولادونه

دمحدثينو او مؤرخينو پر دې خبره اتفاق دئ چي د نبيﷺ څلور لوڼې وې او دډيري څېړنې وروسته معلومېږي چي تر ټولو مشره حضرت زينب‌ رضي الله عنها ده دوهمه حضرت رقية رضي الله عنها ده دريمه حضرت ام كلثوم رضي الله عنها ده څلورمه سيدتنا حضرت فاطمة رضي الله عنها ده ، او په زامنو کي يې ډېر اختلاف دئ ځکه چي دوی مبارکان ټوله په کوچنيوالي وفات سوي دي. په دغه وخت کي د عربو د تاريخ چنداني پروا نه وه او سرتيري اصحابان هم په دغه وخت کي زيات نه وه چي هره خبره يې په پوره ډول ساتلې وای دزياتو علماؤ څېړنه داده چي د نبيﷺ درې زامن حضرت قاسم ، حضرت عبدالله، او حضرت ابراهيم(عليهم السلام) سوي دي ځينو ويلي دي چي دنبيﷺ نارينه اولادونه پنځه وو څلورم يې حضرت طاهر او پنځم يې حضرت طيب دي ، ځينو ويلي دي چي طيب اوطاهر داوړه دنبيﷺ ديوه زوی نومان دي كه داسي وي نو دنبيﷺ نارينه اولادونه څلور كيږي ،ځينو ويلي دي چي طيب او طاهر دواړه د عبدالله نومونه وه كه داسي سي نو د نبيﷺ نارينه اولادونه درې كيږي ، ځينو ويلي دي چي د نبيﷺ دوه زامن نور وه چي مطيب او مطهر دي دوی ليکلي دي چي طيب او مطيب يو ځای پيدا سوه او طاهر او مطهر يو ځای پيدا سوه په دغه ډول نود نبيﷺ د نارينه اولادو شمېر اوو ته رسيږي ، خو د زياتو علماؤ څېړنه داده چي دنبيﷺ نارينه اولادونه درې دي. همدا ډول د نبيﷺ ټول اولادونه د ابراهيم‌عليه السلام څخه پرته د خديجې رضي الله عنها څخه پيدا سوي دي.

۱- د حضرت قاسم‌عليه السلام حالات

حضرت قاسم‌عليه السلام تر ټولو مخکي پيدا سوی دئ خو په دې کي اختلاف دئ چي حضرت زينب رضي الله عنها تر ده مشره وه او كه كشره وه حضرت قاسم‌عليه السلام په کوچنيوالي کي وفات سو چي عمر يې دوه کاله و ځينو تر دې کم او زيات عمر ليکلي دئ.

۲- د حضرت عبدالله عليه السلام حالات

د نبي ﷺ دوهم زوی حضرت عبدالله عليه السلام دئ د نبوت څخه وروسته پيدا سوی دئ په هم دغه وجه دده مبارک ته طيب او طاهر ويل کيږي دئ هم په کوچنيوالي وفات سوی دئ دده مبارک په وفات باندي کافران ډېر خوشاله سوه ځينو ليکلي دي چي د حضرت قاسم په وفات باندي کافران ډېر خوشاله سوه ددې لپاره چي د نبي ﷺ نسل ختم سي او دا به يې ويل چې د نسل د ورکېدو څو ورځي وروسته به دده نوم هم ورک سي د دوی ددغه وينا په جواب کي الله جل جلاله سورة کوثر نازل کړی چي دده مبارک نوم به ورک نسي هم داسي وسوه چي نن څوارلس پېړۍ وروسته هم دده مبارک نوم د سلهاوو زرو انسانانو په زړو کي سته.

۳- د حضرت ابراهيم عليه السلام حالات

دنبي ﷺ دريم زوی حضرت ابراهيم دئ چي د ټولو په اتفاق تر هجرت وروسته د لوی اختر په مياشت کي په اتم هجري کال کي پيدا سو د نبي ﷺ دغه مبارک زوی دنبي ﷺ د مينځي حضرت ماريې څخه پيدا سو او دنبي ﷺ تر ټولو وروستی نارينه اولاد دئ نبي ﷺ دده په اوومه ورځ دده عقيقة وکړه دوه پسونه يې حلال کړه (يعني دشکرانې په ډول يې اومه ورځ ولمانځل) نبي ﷺ دده دسر د ويښتانو په اندازه سپين زر خيرات کړل. ابو هند بياضي AA دده مبارک سر وروخرايه او د سر وېښتان يې ښخ کړه ، نبي ﷺ وفرمايل: ما د خپل پلا رابراهيم عليه السلام نوم پر ده باندي کښېښود ئ. دی مبارک د شپاړسو مياشتو په عمر د لومړۍ خور په لسمه نېټه په سنه (۱۰) هجري کي وفات سو. ځينو بيا دده عمر مبارک اتلس مياشتي ښودلی دئ. نبي ﷺ فرمايلي دي: چي ابراهيم لپاره په جنت کي شيدې ورکونکي مقرره سوه.

۴- د حضرت زينب حالات

حضرت زينب د نبيﷺ تر ټولو مشره لوروه ځينو مؤرخينو ددې مبارکې نوم بل ډول ليکلى دئ خوصحيح نه دئ دا مبارکه د نبيﷺ د نکاح پنځه کاله وروسته پيدا سوه په دغه وخت کي دنبيﷺ عمر ديرش کاله و ، د خپل مور او پلار په غېږ کي لو سوه ، مسلمانه سوه ، دخپل خاله د زوى سره يې نکاح وکړه چي ابو العاص بن ربيع AA نومېده د بدر دغزاء څخه يې وروسته هجرت وکړى په دغه هجرت کښي د کافرانو د ناپاکو حرکتونو په لړ کښي زخمي سوه چي قصه يې ددې باب په (۲۰) شمېره کښي تېره سوه دهمدغه زخم له امله د ژوند تر پايه پوري ناروغه وه اود (۸) هجري کال په شروع کښي وفات سوه ددې خاوند هم په (۲ ، يا ۷) هجري کال کښي مسلمان سو کله چي يې خاوند مدينې منورې ته ورسېدئ نو دا مبارکه هم دده په نکاح کښي پاته سوه د بي بي زينبي AA دخپل خاوند څخه دوه اولادونه پيدا سوي دي چې يو هلک او بله نجلۍ وه د هلک نوم يې علي و چي د خپلي مور د وفات وروسته د بلوغ څخه لږ څه مخکي د نبيﷺ په ژوند کښي وفات سو همدغه علي د نبيﷺ سره دمکې د فتحي په سفر کښي پر اوښه باندي سپورو.د نجلۍ نوم يې حضرت امامه وه دا هغه نازولې وه چي دحديثو په کتابو کښي يې ډېري قصې راځي چي کله به نبيﷺ لمونځ کاوه سجدې ته به ولاړى دا به يې پر ملا سپره سوه دا دنبيﷺ تر وفات وروسته ژوندۍ وه.

حضرت فاطمة چي ددې خاله وه کله چي وفات سوه ددې نکاح د حضرت علي AA سره وسوه دحضرت علي AA تر وفات وروسته يې بيا د مغيره بن نوفل سره نکاح وکړه د حضرت علي AA ددې څخه هيڅ اولاد نه سوى مګر د مغيره څخه ځينو ديحيي په نوم يو زوى ليکليدئ ځينو بيا دا خبره رد کړې ده.ويل سوي دي چي حضرت فاطمة کله وفات کېده نو

وصیت یې کړی و چې زما ښځه وروسته دې حضرت علي ﷺ زما د خورزې سره نکاح وکړي حضرت امامة ﷺ په سنه (۵۰) هجري کښې وفات سوه.

۵- د حضرت رقیې ﷺ حالات

دنبي ﷺ دوهمه لور حضرت رقیة ﷺ وه دا مبارکه تر خپلي خور حضرت زینب ﷺ دري کاله وروسته پیدا سوې ده په دغه وخت کښې دنبي ﷺ مبارک عمر (۳۳) کاله و ځینو رقیة ﷺ تر زینب ﷺ مشره ښودلې ده خو صحیح خبره داده چې دا کشره وه د نبي ﷺ د اکا ابو لهب دزوی عتبه سره یې نکاح سوې ده کله چې د ابو لهب په شان کښې د الله ﷻ د لوري ښځه سورة(لهب) نازل سو نو ابولهب خپلو دوو زامنو عتبه او عتیبه ته وویل:که چېري تاسو د محمد ﷺ لوړنو ته طلاق ورنکړی نو زما ملاقات ستاسو سره حرام دئ عتیبه ته نبي ﷺ دریمه لور ام کلثوم ورکړې وه په همدا وجه دوی دواړو د نبي ﷺ لوڼي طلاقي کړې د دوی نکاح په کوچنیوالي کښې سوې وه په دغه وخت کښې لا د دوی واده نه و سوی کله چې مکة مکرمة فتحه سول نو د رقیې ﷺ خاوند عتبه مسلمان سوی و خو بې بې ته یې لا پخوا طلاق ورکړی و او نکاح یې د حضرت عثمان ﷺ سره ډېر وخت مخکي سوې وه حضرت عثمان او حضرت رقیة ﷺ په دواړو وارو کښې وحبشې ته هجرت کړی و چې بیان یې د اول باب په لسمه شمېره قصه کښې تیر سو تر دغه هجرتو وروسته نبي ﷺ و فرمایل ماته هم دهجرت امر کېدونکی دئ او زما د هجرت ځای به مدینه منوره وي د نبي ﷺ ددې خبرې سره اصحابانو ﷺ مدینې ته سفر شروع کړی په دغه سلسله کښې د نبي ﷺ تر هجرت مخکې دوی دواړه مبارکان مدینې ته ورسېدل د نبي ﷺ تر هجرت وروسته چې یې کله د بدر وغزا ته تشریف وړی پدغه وخت کښې رقیة ﷺ ناروغه وه نبي ﷺ ددې د ناروغۍ په وجه حضرت عثمان ﷺ ورته پرېښودی د بدر دغزا د فتحې زیری چې

اصحابانو ته را رسېدئ په دغه وخت کي دوی د رقيې د ښخېدو مراسم بشپړ کړي وه په همدغه وجه رسول اللهﷺ ددې په ښخيدو کي هم شريک نسو ددې داول خاوند سره واده نه و سوی نو دهغه مېړه څخه يې اولاد هم ندی سوی مګر د حضرت عثمان څخه يې يو زوی د عبدالله په نامه په حبشه کښې پيدا سوی دئ د خپل مور تر وفات وروسته هم ژوندی و او په سنه (۴) هجري کښې د شپږو کالو په عمر وفات سو ځينو بيا ليکلي دي چي تر خپلي مور تر مرګ يو کال مخکي وفات سو ددغه زوی پرته د رقيې بل هيڅ نارينه اولاد ندئ سوی.

۲- دحضرت ام کلثوم حالات

دنبيﷺ دريمه لور ام کلثوم ده په دې کښې هم اختلاف دئ چي ځيني وايي فاطمة مشره وه او ځيني وايي چي ام کلثوم مشره وه خو دزياتو په آند ام کلثوم مشره ده ددې نکاح هم لومړی د عتيبه سره سوې وه واده يې لا نه و سوی چي د سورة(لهب) په نازلېدو سره عتيبه د پلار ابولهب په امرطلاق ورکړی لکه چي د رقيې په قصه کي تير سو خو دهغې خاوند وروسته مسلمان سو او ددې خاوند عتيبه چي طلاق ورکوی نو د نبيﷺ حضور ته راغلی او په ډېره ګوستاخه ، بې ادبه او نامناسبه الفاظ يې د خولې څخه را وايستل نبيﷺ ښراوي ورته وکړې او وې ويل چي اې اللهﷻ !د خپلو سپو څخه يو سپی پر ده مقرر کړې ابوطالب لا په دغه وخت کي ژوندی و که څه هم مسلمان سوی نه و خو دنبي ◄ د ښراوو څخه ببرېدئ او ده ته يې وويل چي ددغو ښراوو څخه ستا خلاصېدل نسته او همدغسې وسول يوه ورځ عتيبه وشام ته سفر کاوه پلار ابولهب يې دنبيﷺ د ډيري دښمنۍ سره ـ سره وده ته وويل چي زما سره دنبيﷺ د ښراوو فکر سته د قافلې وټولو خلګو ته يې وويل چي زما پر زوی

باندي بـه‌زيات پـام او فكر كوئ‌دوى يوځاى تـه‌ورسـېدل پـه‌هغـه‌ځاى كښـې ډير زمريـان موجود وه دقافلې خلګو دقـافلې ټولـه‌شيان سره يو ځاى كړل او يوه‌لويـه غونډۍ يې ځني جوړه‌كړل دشپې يې عتيبه سربېره پر دغه‌غونډۍ بيده كړى دوى خپله دڅلورو طرفو نـو څخه شاوخواپرې را وګرځېدل كله‌چي دوى بيده سول يو زمرى راغلى دټولو خولې يې بوى كړې آخر د كالو غونډۍ ته پورته‌سو پر سر باندي يې عتيبه پيدا كړى سر يې د بدن څخه‌ور جلا كړى يوه‌ناره‌يې وكړه خلګ چي راپورته سول كار يې تر كار تېر سوي و يعني مړ سوى و ،ځينو مؤرخينو ليكلي‌دي چي داپېښـه‌و عتبـه‌تـه‌پېښـه‌سوې‌ده او عتيبـه مسلمان‌سوى‌و خو پـه هرصورت د ام‌كلثوم او حضرت رقيې رضي الله عنهما په‌خاوندانو كښې يو تن مسلمان‌سوى‌دئ او بل‌تن ته يې دغه‌دعبرت قصه‌ور پېښـه‌سوې‌ده په‌همدې‌وجه‌خلګ د الله‌ﷻ د دوستـانو د دښمنۍ څخـه بيرېږي الله‌ﷻ په‌حديث‌قدسي كښې فرمايي:(من عـادى لي وليـا فقد اذنتـه‌بـا لحرب) ژبـاړه: څوک چي‌زما د دوست‌سره‌دښمني كـوي‌هغـه‌تـه‌زمـا د جنګ‌اعـلان‌دئ.د حضرت رقيې رضي الله عنها تر وفات وروسته په‌سنه (۳) هجري كې د ام‌كلثوم رضي الله عنها نكاح د حضرت عثمان رضي الله عنه سره وسوه د نبيﷺ ارشاد دئ چي‌ما د ام‌كلثوم رضي الله عنها نكاح د عثمان رضي الله عنه سره دآسماني‌وحيو په‌امر وكړل ، ځينو ويلي دي چي‌نبيﷺ دغه‌وينا د ام‌كلثوم او رقيې رضي الله عنهما دواړو پـه‌اړه‌وه‌د ام‌كلثـوم رضي الله عنها د لـومړى مېـړه سره واده‌نه‌و سوى‌نو اولاد خو يې‌بيخي دهغه‌مېړه‌څخه‌ندئ‌سوى او د حضرت عثمان رضي الله عنه څخه‌يې هم‌اولاد ندئ‌سوى دامباركه‌په‌سنه (۹) هجري د برات په‌مياشت‌كښې‌وفات‌سوه ، نبيﷺ ددې د وفات څخه وروسته‌وفرمايل: كه‌چيري‌زما سل لوڼې‌واى په‌همدغه‌ډول‌وفات‌كېدلاى‌نو ما به‌يوپه‌بل‌پسې‌و حضرت عثمان رضي الله عنه ته‌په‌نكاح وركولاى.

۷- دحضرت فاطمې رضي الله عنها حالات

د نبيﷺ څلورمه لور د جنتیانو ښځو سرداره حضرت فاطمة رضي الله عنها ده چي په عمر کي د زیاتو تاریخ پوهانو په آند کشره وه دنبوت څخه یو کال وروسته پیدا سوه پدغه وخت کي د نبيﷺ عمر مبارک (۴۱) کاله و ځینو لیکلي دي چي د نبوت پنځه کاله مخکي پیدا سوې ده چي دنبيﷺ عمر (۳۵) کاله و وایي چي ددې نوم دالهام یا د وحیو په ذریعه ایښودل سوی دئ د فطم څخه اخیستل سوی دئ په معنيي د منع کولو دئ دا مبارکه هم د دوزخ له اوره څخه محفوظه ده په سنه(۲) هجري د حسن حسین، صفري ، خدای تعالي او یا د روژې په میاشت کښي یې نکاح دحضرت علي رضي الله عنه سره وسوه اوه میاشتي او پنځلس ورځي وروسته یې واده وسو دا نکاح هم د اللهﷻ په حکم وسوه پدغه وخت کښي ددې عمر پنځلس کاله او پنځه میاشتي و ، ددغه خبري څخه هغه وینا تائیدیږي چي دا مبارکه د نبوت څخه یو کال وروسته پیدا سوې ده پدغه وخت کښي د حضرت علي رضي الله عنه عمر یوویشت کاله پنځه میاشتي او یا څلرویشت کاله یوه نیمه میاشت و دنبيﷺ په ټولو لونو کښي ددې سره زیاته مینه وه نبيﷺ چې به کله یو ځای په سفر تلی نو تر ټولو وروسته به یې ددې څخه رخصت اخیستیاوکله چي به یې د سفر څخه تشریف راوړی نو لومړی به یې ددې کور ته تشریف وړی. حضرت علي کرم الله وجهه د ابوجهل دلور سره د دوهمي نکاح کولو اراده وکړه دا غمجنه سوه او نبيﷺ ته یې شکایت وکړی ، نبيﷺ وفرمایل: فاطمة رضي الله عنها زما د بدن ټوټه ده که چادې ته تکلیف ورسوی ماته یې تکلیف ورسوی په همدې وجه حضرت علي رضي الله عنه ددې په ژوند کښي بله نکاح نه وکړه ددې تر وفات وروسته یې ددې مبارکي دخورزې حضرت امامة رضي الله عنها سره نکاح وکړه چي بیان یې د زینب رضي الله عنها په حالاتو کښي تیر سو ، دنبي ◀ دوفات څخه شپږ میاشتي وروسته حضرت فاطمة رضي الله عنها ناروغه سوه یوه ورځ یې خدمتګاري ته وویل: زه غسل کوم اوبه راته تیاري کړه (اوبه یې تیاري سوې)غسل یې وکړی پاکي جامې یې واغوستي بیا یې وویل چې زما بستره دکور په منځ کښي کړئ (بستره چي کښېښودل سوه) دې مبارکي تشریف وروړی مخ یې وقبلې ته کړی خپل راسته لاس یې تر مخ

لاندې کښېښودی اووې ویل: زه اوس مړه کېږم دايې وويل وفات سوه. د نبيﷺ د اولادو سلسله ددې څخه را روانه ده او تر قيامته پورې به چلېږي ددې مبارکې شپږ اولاده وسوه درې يې زامن وه او درې يې لونې وې لومړی يې د نکاح په دوهم کال حضرت حسن AA زوی پيدا سو .د نکاح په دريم کال يعنې سنه (۴) هجري کښې يې حضرت حسين AA پيدا سو بيا حضرت محسن AA پيدا سو او د کوچنې والي په وخت کښې وفات سو په لونو کې يې حضرت رقيه په کوچني والي کې وفات سوې ده په همدې وجه ځينو مؤرخينو نده ليکلې ، دوهمه لور يې حضرت ام کلثوم وه چې لومړی نکاح يې د اميرالمؤمنين حضرت عمر AA سره وسوه دده څخه يې يو زوی د زيد په نامه او يوه لور د رقيې په نامه پيدا سوه د حضرت عمر AA د وفات څخه وروسته د ام کلثوم نکاح د حضرت عون بن جعفر AA سره وسوه دده څخه يې هيڅ اولادونه سو دده دوفات وروسته يې نکاح دده د ورور محمد بن جعفر AA سره وسوه دده څخه يې هم هيڅ اولاد ونه سو ، دده د وفات وروسته يې د عبدالله بن جعفر سره نکاح وسوه او هم دده په نکاح کښې ام کلثوم وفات سوه ددې د وفات په ورځ ددې مبارکې زوی زيد هم وفات سو دواړې جنازې په يو واري پورته سوې او ددې مبارکې د اولادو هيڅ سلسله ونه چلېدل دا درې مبارکان حضرت عبدالله ، عون او محمد هغه ورونه دي چې په شپږم باب يوولسمه شمېره کې يې قصه تېره سوه د حضرت علي AA وريرونه دي او د حضرت جعفر طيار AA زامن دي. د حضرت فاطمې دريمه لور حضرت زينب ده چې د عبدالله بن جعفر سره يې نکاح وسوه او دوه زامن يې عبدالله او عدن پيدا سول او هم دده په نکاح کښې وفات سول ددې د وفات وروسته حضرت عبدالله بن جعفر ددې د خور حضرت ام کلثوم سره نکاح وکړه. دا هم د حضرت فاطمې اولادونه دي ، ددې مبارکې تروفات وروسته چې علي AA د کومو بيبيانو سره نکاحې کړې دي د هغوی څخه يې هم اولادونه سته چې تاريخ پوهانو دوديرش ليکلي دي

چي په هغې کښي شپاړس زامن او شپاړس لوڼې دي. د حضرت امام حسن AA پنځلس زامن او اته لوڼي دي او د حضرت حسين AA شپږ زامن او درې لوڼې دي.

رضي الله تعالي عنهم وارضا هم اجمعين وجعلنا بهديهم متبعين والله اعلم و علمه اتم.(174)

يوولسم باب

د کوچنيانو ديني جذبــه

د اصحابو کوچنیانو اولادونو چي کومه ديني جذبه درلوده دا په حقيقت کي د دوی دمشرانو د ښې تربيې نتيجه وه. که چېري مور او پلار او نور دوستان د خپل اولاد د مينې د ضايع کيدلو پر ځای د دوی د ديني حالت پوښتنه کوي او ورته نصيحت کوي نو د دين کارونه به د دوی د اولادو په زړو کښي ځای ونيسي کله چي لوی سي دغه کارونه به د دوی عادت وګرځي بدبختانه چي مورږ د اولادو پر بدو کارو نو سترګي پټوو او که مو زيات د مينې جوش راسي نو په خوشاليږو که چيري د دين په کارو کښي سستوالی کوي نو مورږ خپل زړه ته تسلي ورکوو او وايو چي لوی سي په خپله به سم سي او حال دا چي کوم عادتونه چي په کوچنيوالي کښي تخم کړلي وي هغه عادتونه پاخه سوي دي بيا نه ايسته کيږي. تاسو غواړی چي د زوزو تخم وکرئ او بيا په حاصل کي غنم لاسته راوړئ دا خبره مشکله ده که تاسو غواړئ چي په اولادو کښي مو ښه عادتونه پيدا سي او د دين په ټولو کارو کښي دي پوره پاملرنه وکړي نو

(174) ملخص من الخميس والزرقاني علي المواهب والتلقيح والاصابة واسد الغابة

تاسي پخپلو اولادو کښې د کوچني والي څخه د دين د اهتمام عادت جوړ کړئ، اصحابو چي به د کوچني والي څخه د خپلو اولادو نګراني کوله او ديني کارونه به يې په پابندی سره په ادا کول ، د حضرت عمر په خلافت کي يو سړی نيول سوی راوستل سو چي د روژې په مياشت کې يې شراب چيښلي وه او روژه يې نه وه نيولې حضرت عمر ورته وفرمايل: چي تبا او برباد سې زموږ کوچنيان لا روژې نيسي اوته روژه خورې.([175])

١- د کوچنيانو روژه نيول

ربيع بنت معوذ چي قصه يې د لسم باب په آخر کښې تېره سوه فرمايي: نبي يو ځلي اعلان وکړی چي نن د عاشورا ورځ ده ټوله روژه ونيسئ موږ به ددې څخه وروسته ټولو روژې نيولې په کوچنييانو به مو هم روژې نيولې کله چي به هغوی د لوږې څخه ژړل نو موږ به د پنبوو څخه د لوبو يوشی ورجوړ کړی او په هغه به مو د روژه مات تر وخته پوري مشغول ساتل.([176])

فايــده: په ځينو حديثو کښې دا هم راغلي دي چي ښځو به و شيدو رودونکو ماشومانو ته شيدې نه ورکولې که څه هم د هغه وخت بدنونه ډېر توانا وه او د اوس خلګ ډېر ناتوانه دي نو ځکه د هغه وخت خلګو او کوچنييانو تحمل درلودای سوا و دې ته هم کتل پکار دي چي د اوس خلګ څومره تحمل لري او هغو څومره تحمل درلودی ځکه تحمل ته کتل ضروري دي د تحمل په درلودلو کښې کمزوري کول يقيناًنامناسبه کار دئ.

([175]) بخاري
([176]) بخاري

۲ - د حضرت عائشې ﷺ حدیثونه او د آیت نازلېدل

حضرت عائشة ﷺ د شپږو کالو په عمر د نبي ﷺ په نکاح کښې راغله او د (۹) کالو په عمر پـه مدینـه منوره کښـې واده سوه دا مبارکـه د (۱۸) کـالو وه چې نبي ﷺ ددې نړۍ څخـه تشـریف یـووړی (۱۸) کالـه عمـر نـو څـه شـي دئ دي پـه دومـره لږ وخت کـې د نبي ﷺ څخـه دومـره زیـات حدیثونه ، دیني علمونه او دیني مسئلې رانقل کړیدي چې اندازه یې نسته .

مسروق ﷺ فرمایي : ما لوی ـ لوی اصحابان ولیدل چې د حضرت عائشـې ﷺ څخـه بـه یـې د مسئلو پوښتنه کوله .

عطاء ﷺ فرمایي : دا مبارکه تر نارینوو په مسئلو باندي زیاته باخبره او عالمه وه.

ابو موسي ﷺ فرمایي : موږ ته چې به کوم علمـي مشـکل پـیښ سـو نـو حـل بـه یـې د حضرت عائشې ﷺ دلوري څخه رارسېدی.([177])

ددې مبارکي دوه زره دوه سوه لس(۲۲۱۰) حدیثونه د حدیثو په کتابو کښې موجود دي.([178])

دا مبارکه پخپله فرمایي : چې ما په مکة مکرمة کي په کوچنیوالي کښې لوبي کولې چې پرنبي ﷺ باندي د سورت قمر لاندینی آیت نازل سو :

⬀☠➔♎←⑨☊⇖⬀❑♦✍ ➔❑♦⇖☎○○☜☎✄ ⬀✍♦✉

⬅☎☊⬀ ❾❷♦✍❑🕮♦❑ 🗐❻⊠♎⬃⑩❑🕮 ➔❑♦⇖☎○○☜☎✄♦❑ ([179])

(177) اصابـة
(178) تـلقـیح

دا مبارکه تر اتو کالو پورې په مکة مکرمة کې پاته وه په دومره کم عمر کې يې دا د آيت په نازلېدو خبره وه او بيا يې يادول دا ددين سره په خاص محبت کيږي که نه نو اته کاله عمر نو څه شې دئ؟

۳- د حضرت عمير AA په جهاد کښې د ګډون شوق

حضرت عمير AA د ابې اللحم غلام و، کوچنی هلک وو په دغه وخت کې د جهاد شوق په لوی او کوچنی کښې و. حضرت عمير AA د خيبر په جنګ کښې د ګډون غوښتنه وکړه دده سردارانو هم د نبي ﷺ په حضور کښې دده سپارښت وکړی چې وده ته په جنګ کښې د ګډون اجازه ورکړي نبي ﷺ هم اجازه ورکړه او يوه توره يې ورپه غاړه کړه خو توره لو وه او دده قد کوچنی و توره پر مځکه ورسره ښکېدل په دغه وخت کښې ده د خيبر په جنګ کښې ګډون وکړی مګر څرنګه چې دی کوچنی هم وا و غلام هم و نو په مال د غنيمت کښې پوره ونډه ورنکړل سوه خو بيا هم د انعام په ډول يو څه سامان يې ورکړی.(180)

دده په ښېر مبارکانو ته دا معلومه وه چې په مال دغنيمت کښې زموږ پوره ونډه نسته خو ددې سره ـ سره به يې د نورو په واسطه و نبي ﷺ ته سپارښت کاوه چې په جهاد کښې د ګډون اجازه ورکړي په همدې وجه داد ديني جذبې او د الله تعالي ﷻ او دهغه دريښتني رسول ﷺ پر وعدو باندې دتسلي پرته بل شی نسي کېدای.

۴- د حضرت عمير AA د بدر په غزا کې په پټه د شرکت کوشش

(179) سورة القمر الاية (٤٦) بخاري
(180) ابوداود

حضرت عميربن ابي وقاص AA يو کم عمره صحابي و د اسلام په شروع کي يې اسلام راوړی و د مشهور اصحابي سعد بن ابي وقاص ورور و سعد AA فرمايي: چې ما خپل ورور عمير AA وليدئ چي د بدر دغزا دلښکر د روانېدو پر وخت پټ پټ يوې خوا او بلي خواته کېدی چي ځوک مي ونه ويني ما چي دا حال وليدی نو ورته حيران سوم او پوښتنه مي ځني وکړه چي ولي پټ-پټ ګرځې؟ ده راته وويل: چې په دې وجه پوټيږم چي نبيﷺ مي ونه ويني او دکوچني خيال را باندي ونکړي او دجنګ څخه مي منع نکړي ، که يې وليدم بيا به زه نسم تلای او زه دا غواړم چي خامخا په دې جنګ کي ګډون وکړم. کېدلای سي چي اللهﷻ ماته په دې جنګ کي په يو ډول شهادت را نصيب کړي ، آخر چي کله لښکر را وړاندي سو نو ده ته چي کومه خطره وه هغه پېښه سوه او نبيﷺ دی مبارک د کم عمر په وجه وجنګ ته د تللو څخه منع کړی خو دشوق غلبه وه ددې تحمل يې نسوای کولای نو په ژړا سو نبيﷺ ته چي دده دشوق او دژړا حال معلوم سو نو اجازه يې ورکړه هيله يې پوره سوه او دوهمه ارزو يې هم پوره سوه په دغه غزا کي شهيد سو ، دده ورور سعد AA فرمايي: دده کوچنيوالي او دتورې د لوی والي له وجهي ما دده د توري و تسمې ته غوټې ورکولې چي پورته سي.([181])

۵- د وه انصاري هلکان او دابوجهل قتل

حضرت عبدالرحمن بن عوف AA د مشهورو او لويو اصحابانو څخه دئ ،دی مبارک فرمايي: چي زه د بدر په ميدان کي د جنګ کوونکو په قطار کي ولاړ وم ما وليدل چي راسته او

([181]) اصابة

چپه طرف ته مې دوه انصاري هلکان ولاړ دي ما فکر وکړی چې کاشکي زه د توانا خلګو په منځ کي ولاړ وای نو ښه به وای چې د اړتيا په وخت کي مو يو د بل سره مرسته کولای په دغه وخت کي يوه تر لاس ونيوم او راته وويل: کاکاجانه ! ته ابو جهل پېژني ؟ ما ورته وويل: هو څه يې کوې؟ ده راته وويل چې زه خبر سوی يم چې ده رسول اللهﷺ ته ښکنځل کړي دي نو زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح يې په قبضه کي دئ که زما سترګي پرده ومښتلې تر هغه به زه ځني جلا نسم چې زه دی وژنم او يا دی ما وژني. زه ددې هلک په سوال او جواب کي حيران وم چې هغه دوهم هلک پوښتنه راڅخه وکړه پداسي ډول لکه اول هلک چې راڅخه کړې وه ، نا ببره په دغه وخت کي ابو جهل راښکاره سو زما چې سترګي پرې ولګېدې نو دوی ته مې وويل: کوم ځوک چې ستاسو پکار و هغه دی روان دئ دوی چې وليدئ نو په ځغاسته ورغلل توري چلول يې پر شروع کړه تر داسي وخته پوري چې هغه يې را غوزار کړی.([182])

فايـــده: دغه دواړه هلکوان معاذ بن عمرو بن جموح او معاذ بن عفرا ﷺ وه. معاذ بن عمرو ﷺ فرمايي: ما د خلګو څخه اوريدلي وه چې ابو جهل هيڅوک نسي وژلای هغه په ډېر حفاظت کي او سيږي دهغه وخت څخه زما دا خيال و چې دی به وژنم ، دغه دوه هلکوان پياده وه او ابوجهل سپور و ، عبدالرحمن بن عوف ﷺ فرمايي: کله چې دغه دوه هلکان په ځغاسته وررسېدل نو پر آس سپور باندي حمله ګرانه وه په همدې وجه يوه پر آس حمله وکړه او بل د ابو جهل پر پښه حمله وکړه چې په دغه حمله سره آس هم غوزار سو او ابوجهل هم غوزار سو پورته کېدای نسو په هغه ځای کي پروت و تاو تاو کېدی د معاذ بن عفراء ورور معوذ بن عفراء نور هم زخمي کړي چې ولاړ نسي خو مړ نسو ددې څخه وروسته عبدالله بن مسعود ﷺ يې سر د بدن څخه ور جلا کړی.معاذ بن عمرو وايي ما چې کله د ابوجهل پر پښه حمله وکړه دده سره خپل

([182]) بخاري

زوی عکرمة ورسره و. زوی یې زما پر اوږه حمله وکړه زما لاس بیخي پرې سو خو یوازې په څرمن پیوندو.(183)

دی مبارک وایي: ما خپل په څرمن پیوند لاس تر شا واړوی او تولـه ورځ پـه دا بل لاس وجنګېدم کله چي زه د لاس څخه په تکلیف سوم. نو هغه ځړېدلی لاس مي تر پښه لاندي کړی او راکش مي کړی لاس پرې سو ومي غورځوی.(184)

۲- د حضرت رافع او حضرت ابن جندب رضي الله عنهما مقابله

دنبي ﷺ مبارک عادت داوو چي کله به لښکر دمديني څخه ووتی نو دستي به یې لښکر معاینه کاوه د لښکر حال به یې ځان ته معلوماوه او اړتیا وي به یې ځانته معلومولې د لښکر اصلاح به یې کول کم عمره هلکان یې بېرته استول زیات هلکوان به په خپل شوق سره د غزا لپاره ووتل نبي ﷺ چي کله د احد غزا ته تشریف وړی نو د معاینې لپاره یې یو ځای لښکر ودراوه او کم عمره هلکان یې د کوچني والي په وجه بېرته استول چي پدغه هلکانو کښي دغه لاندي مبارکان وه. عبد الله بن عمر زید بن ثابت، اسامه بن زید، زید بن ارقم، براء بن عازب، عمرو بن حزم، اسید بن ظهیر، عرابه بن اوس، ابوسعید خدري، سمرة بن جندب او رافع بن خدیج رضي الله عنهم ددوی عمرونه نژدې (۱۳) او (۱۴) کاله وو کله چي دوی ته د بېرته تللو امر وسو نو حضرت خدیج رضي الله عنه و نبي ﷺ ته د خپل زوی رافع سپارښت وکړی او ورته وې ویل چي اې د الله ﷻ رسوله! زما دزوی غشي ویشتل ډېر ښه زده دي رافع چي د پلار دا خبره واورېدل دا جازې په شوق جګ جګ سو چي قدم یې اوږد معلوم سي نبي ﷺ اجازه ورکړه. سمرة بن جندب رضي الله عنه خپل

---

(183) اسد الغابة
(184) خمیس

پلندر مره بن سنان ته وویل چې نبي ﷺ رافع ته اجازه ورکړه او و ماته یې اجازه رانکړه حال دا چې زه پر رافع باندې غښتلی یم که چیرې زما او د هغه مقابله وسي نو زه به هغه راچپه کړم نبي ﷺ ددوی دواړو مقابله وکړه رېښتیا هم سمرة رافع راچپه کړی پدې وجه نبي ﷺ سمرة ته هم اجازه ورکړه ددې څخه وروسته نورو کوچنیانو هم د اجازې هڅې وکړې په هغو کښې هم ځینو ته اجازه ورکړل سوه پدغه بهیر کښې شپه سول نبي ﷺ د ټول لښکر د حفاظت انتظام وکړل سو او پنځوس کسه یې د ټول لښکر د حفاظت لپاره مقرر کړل بیا یې وفرمایل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ یو ملګری ولاړ سو او وې ویل چې یا رسول الله ! زه و دې کار ته تیار یم نبي ﷺ ورته وویل چې ستانوم څه شي دی؟ ده مبارک وویل ذکوان دئ نبي ﷺ وفرمایل: ښه دئ ته کښېنه بیا یې و فرمایل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ یو ملګری ولاړ سووې ویل: یا رسول الله ﷺ زه و دې کار ته تیار یم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځني وکړه ده ورته وویل چې زما نوم ابو سبغ (د سبغ پلار) دئ نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ښه دئ ته کښېنه ، نبي ﷺ دریم ځلي بیا پوښتنه وکړه چې زمونږ حفاظت به څوک کوي؟ بیا یو ملګری ولاړ سو چې یا رسول الله ﷺ زه و دې کار ته تیار یم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځني وکړه ده ورته وویل چې زما نوم ابن عبد القیس دئ نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ښه دئ ته کښېنه لږ وخت وروسته نبي ﷺ و فرمایل هغه درې سره کسان دې راسي یو ملګری د نبي ﷺ حضور ته راغلی نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ستا هغه نور دوه ملګري څه سول؟ ده ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! درې سره واره زه ولاړ سوی وم نبي ﷺ دعا ورته وکړه او د حفاظت امر یې ورته وکړی ده هم ټوله شپه د نبي ﷺ د خیمې حفاظت وکړی.([185])

فایـــده: داد مبارکو اصحابانو شوق او جذبې وې ،کوچنیان وه که لویان وه داسې مست وه چې ځان قربان ول یې خپل هدف و همدا وجه وه چې تل به بریالیتوب ددوی قدمونه ښکلول

([185]) خمیس

رافع بن خديج ﷛ د بدر په غذا کښې هم ځان وړاندي کړی وخو په هغه وخت کښې اجازه ورنکړل سول بيايې د احد په غزاء کښې ځان وړاندي کړی چي قصه يې اوس تېره سول ددې څخه وروسته په هره غزاء کښې يې ګډون کاوه داحد په غزاء کښې يو غشی دده پر سينه باندي ولګېدئ کله چي يې راکښې ټوله راوختي مګر يوه ځوکه يې دننه په بدن کښې پاته سول هغه پاته سوی ټوټې يې ديو زخم شکل اختيارکړی په آخر عمر کښې چي سپين ږير والي ته نژدې و دغه زخم تازه سو او د مرګ سبب يې وګرځېدئ. ([186])

٧- د حضرت زيد ﷜ د قرآن په وجه وړاندي والی

حضرت زيد بن ثابت ﷛ د هجرت په وخت کښې د يوولسو کالو وو او د شپږو کالو په عمر يتيم سوي دئ د بدر په غزاء کښې يې ځان راوړاندي کړی خو اجازورنه کړل سول بيا داچي د احد په غزاء کښې ووتی خو بيرته راواستول سو لکه اوس چي يې قصه تېره سوه ځينو ويلي دي: څرنګه رافع بن خديج ﷛ او سمرة بن جندب ﷛ ته اجازه ورکړل سول په همدغه وجه ده ته هم اجازه ورکړل سول ددې څخه وروسته به په هره غزاء کښې شريک کېدئ دتبوک په جنګ کښې د بنو مالک قوم بيرغ د حضرت عمار ﷛ پلاس کښې و ، نبي ﷺ د عمار ﷜ څخه واخيست او حضرت زيد ﷜ ته يې ورکړی عمار ﷜ فکر وکړی چي ښايي زما څخه يو څه غلطي سوې وي او يا په يو څه وجه نبي ﷺ زما څخه خوابدی سوی وي نو پوښتنه يې وکړه چي اې د الله ﷻ رسوله ! زما دڅه شي شکايت تاسو ته دررسېدلی دئ؟ نبي ﷺ وفرمايل دا خبره نه ده بلکي زيد ﷜ تر تا قرآن ډېر ويلی دئ قرآن ددې بيرغ په پورته کولو کښې مخکي کړی.([187])

([186]) اسد الغابه
([187]) اسد الغابة

فايده: دنبي ﷺ عمومي عادت و چي پـه ديني ځانګړتيا وو کښـي بـه يې هغـه چاتـه ترجيح ورکول چي ددين په اعمالو کي به تر نورو زيات و دلته که څه هم د جنګ موقع وه د قرآن د زيات ويلو مداخله نه وه پکښې مګر بيا هم نبي ﷺ د بيرغ پورته کول و هغـه چاتـه ورکړی چي قـران يې زيات ويلي و په داسي ډيرو کارو کښـي نبي ﷺ ددين لحاظ کړی دئ آن تـردې چي کـه بـه چيـري اړتيا پېښه سوه چي څومړي به په يوه قبرکي ښخ سي نولومړی بـه يې هغـه څوک مخکي کاوه چي قرآن به يې ډېر لوستلی و لکه داحد په غزا کښي چي داسي سوه.

۸-د حضرت ابو سعيد خدري ﷺ په کوچنيوالي کښي د پلار وفات

ابو سعيد خدري ﷺ فرمايي: زه ددیارلسو کالو وم داحد په غزا کي رامخکي سوم خو نبي ﷺ اجازه را نه کړه بيا مي پلار سپارښت وکړی ونبي ﷺ ته يې وويل چي دی په قوت کي ښه دئ او هډونه يې هم غټ دي نبي ﷺ به وماته پورته وکتل بيا به يې کښته وکتل لنډه داچي ماتـه د کم عمرۍ په وجه اجازه نه راکړل سوه زما پلار په دغـه غـزاء کښـي شـريک سـو او شـهيد سـو زمـا د پلار مال او داسي نور سامانونه هيڅ نه سوه پاتـه زه د نبي ﷺ حضور تـه د سوال کولـو پـه نيت ورغلم نبي ﷺ چي ماته وکتل راته وې ويل: څوک چي د الله ﷻ څخه صبر غواړي الله ﷻ و هغـه تـه صبر ورکوي، څوک چي د الله ﷻ څخه عفت او پاکوالی غواړي الله ﷻ و هغـه تـه پـاک لمني او عفت ورکوي ، څوک چي د الله ﷻ څخه شتمني غواړي الله ﷻ شتمني ورکوي. ماچي د نبي ﷺ داخبري واورېدې بيا مي هيڅ ونه غوښتل په چوپه خوله بېرتـه راغلم. ددې څخه وروسته الله

وده تـه دومـره لويـه مرتبـه ورکـړه چې دده پـه څېـر کـم عمـره اصـحابان بـه بيـا پـه مشـکله پيـدا کيږي.[188]

فايده: دا څومره لوي همت دئ چې د پلار د شهادت د غم تر څنګ ډېر زيات محتاجه هم وخو دنبي ﷺ په يو عام نصيحت په چوپه خوله راولاړ سو ببرته ولاړی د خپل غم څرګندونه يې هيچاته نه وکړه. په اوس وخت کي لوی کسان دومره صبر کولای سي؟ رشتيا هم الله ﷻ د خپل رسول ﷺ د ملګرتيا لپاره داسي کسان غوره کړي وه چي رسول الله ﷺ د ملګرتيا اهل وه پـه همدې وجه نبي ﷺ فرمايي: الله ﷻ د ټولو انسانانو څخه زما اصحاب انتخاب کړي دي. دغه حديث به ددې کتاب په آخر کي راسي.

۹- د حضرت سلمة بن اکوع ﷺ په غابه کي ځغاسته

غابه د مدينې منورې څخه څلور پنځه ميله د باندي يوه ابادي وه پـه دغـه ځـای کـي د نبي ﷺ يو څه اوښان څرېدل عبد الرحمان فزاري د کـافرانو يـوي ډلـي سره مـل دغـه اوښـان لـوټ کـړل او څرونکی(شپانه) يې وواژه دغه کسـان پـه سـلاوو سـمبال او پـر آسـونو سـپاره وه روان سـوه نـابېره حضرت سـلمة بـن اکـوع ﷺ د ځـان سره غشـي او لينده اخسـتي دي دغابـة پـر لـور پيـاده روان دئ نابېره يې پر دوی سترګي ومښتي هلک وخو ډېر تيز و دده د ځغاستي تېزوالي ډېر مشـهور و تـر داسي اندازې چي ده بـه عربـي آس لانـدي کـولای سـو او نيـولای بـه يـې سـو خـو آس دی نسـوای نيولای او نه يې لاندي کولای سوای هم دا ډول دی مبارک په غشي ويشتلو کي هم ډېر مشـهور و دستي د مدينې پر يو غره باندي وخاتی او د لـوټ اعـلان يـې وکـړی پـه خپلـه يـې پـه غلـو پسـي و

---

(188) اصابـه - اسـتيعاب

ځغستل کله چې وړورسېدئ نو پر هغوی یې داسي د غشو باران شروع کړی چي د هغو دا فکر سو چي دا یوه ډله ده خودی یو اځي و او پیاده و نو چي کله به یو چا آس پسي راګرځوی دی به د یوې درختي شاته پټ سو کله چي به هغه تیر سو نو ده به د شاد خوا څخه د غشي واری پر وکړی آس به یې زخمي سو سپور به فکر وکړی که ونه ګرځم آس به مي د حرکته ولویږي زه به ونیول سم نود مقامت پرته به بیرته ولاړی. حضرت سلمة ﷺ فرمايي چي پردغه ترتیب دوی ځغاسته ماپسي ځغستل تر داسي اندازې پوري چي دوی هغه ټول او ښان پرېښودل چي دوی لوټ کړي وه ددې څخه علاوه د ېرش نیزې او د ېرش پټوان هم ځني پاته سوه په دغه وخت کي عیینة بن حصن د یوې ډلي سره د غلو مرستي ته راورسېدئ او دوی ته هم دا معلومه وه چي زه یوازې یم نو ددوی ډله پیاوړې سوه نو څو کسان یو ځای په ماپسي راروان سوه زه پر یوه غره وختلم دوی می هم راوغوښتل کله چي دوی رانژدې سوه نو په لوړ اواز مي ورته وویل چي یو اوري ودریږئ زما یوه خبره واورئ هغه دا چي تاسو ماپېژنئ چي زه څوک یم؟ هغو راته وویل: چي ته ځان راوښیه چي ته څوک یې؟ ده ورته وویل زه ابن الا کوع یم زما دي په هغه ذات قسم وي چي محمد ﷺ ته یې عزت ورکړی دئ که په تاسو کي یو څوک غواړی چي ما ونیسي نو نه مي سي نیولای او که زه په تاسو کي یو څوک نیول و غواړم نو نیولای یې سم دا چي دی په ځغاسته کي ډېر نوموتي و نو دا څه عجیبه خبره نه وه چي ده و هغو ته ویل ځکه اعرابي آس دده مقابله نسوای کولای. سلمة ﷺ فرمايي زما هدف داو چي دوی ته خو مرسته راورسېده ګوندي ماته هم مرسته راورسیږي په همدې وجه مي دوی په خبرو اخته کول او ماهم دراتګ په وخت کي پر غره باندي اعلان کړی و لنډه داچي زه په دغه خبرو اخته وم چي دمدينې و خواته مي ددرختو په منځ کي په غور سره وکتل و مي لیدل چي زما دمرستي لپاره یو ډله راروانه ده په مخ کي یې اخرم اسدي ﷺ و دراتلو سره سم یې پر عبد الرحمان فزاري باندي حمله وکړه عبد الرحمان هم ده ته متوجه سو پر ده یې حمله وکړه ده مبارک دعبد الرحمان د آس پر پښو حمله وکړه پښې یې پرې سوې دی راغوزار سو

ده بیا پر خرم اسدي ﷺ باندي حمله وکړه چي په دغه حمله سره اخرم اسد ﷺ شهید سو عبد الرحمان فزاري دستي دده پر آس سپور سو ابو قتاد ﷺ دستي پر عبد الرحمن فزاري حمله شروع کړه عبدالرحمن د ابو قتاد ﷺ دآس پر پښو باندي حمله وکړه ابو قتاد ﷺ غوزار سو دستي يې پر عبدالرحمن حمله وکړه پدغه حمله سره عبد الرحمن ووژل سو ابو قتاد ﷺ دستي پر هغه آس سپور سو چي عبد الرحمن د اخرم اسدي ﷺ څخه اخيستي و.[189]

فایده: ځینو د تاریخ کتابونو لیکلي دي چي حضرت سلمة ﷺ اخرم اسدي ﷺ د حملې کولو څخه منع کړی او ورته وې وویل چي یو لږ ساعت ودرېږه چي د مسلمانانو نور کسان هم راسي ده ورته وویل چي ماپرېږده چي شهید سم وايي چي په مسلمانانو کښې یوائي دی شهید سو او په کافرانو کښې دېر کسان مړه سول ددې څخه وروسته د مسلمانانو یو لویه ډله راورسېدل او کافران وتښتېدل حضرت سلمة ﷺ نبي ﷺ ته خواست وکړی چي زما سره سل کسان راسره کړه چي په دوی پسي ولاړ سم نبي ﷺ ورته وفرمایل: چي هغه اوس خپلو ډلو (ځایونو) ته ورسېدل. د تاریخ د زیاتو کتابونو څخه معلومېږي چي پدغه وخت کښې د حضرت سلمة ﷺ عمر دولس یا دیارلس کاله و، نو ددولسو یا د دیارلسو کالو هلک چي پراسونو سپاره یوه لویه ډله ځغلوي او هغه داسي وار خطا کوي چي غلا کړی شیان پرېږدي او خپل سامانونه هم ځني پاتېږي دا دهغه داخلاص برکت و چي الله ﷻ د اصحابانو ﷺ ډلي ته ورپه برخه کړی و.

۱۰- د بدر مقابله او د حضرت براء ﷺ شوق

(189) ابو داود

د بدر غزاء تر ټولو غزاوو بهترينه ده ځکه په دغه غزاء کښې مقابله ډېره سخته وه او مسلمانان ډېر لږ وه ټوله مسلمانان (۳۱۰) تنه وه يوائې درې آسان، شپږ يا نهه زغرې، اته توري او (۷۰) اوښان ورسره وه پر يوه اوښ به څو څو کسان په وار سره سپرېدل ، کافران (۱۰۰۰) تنه وه (۱۰۰) آسان (۷۰۰) اوښان او د جنګ پوره سامان ورسره وو په همدې وجه کافران په ډېر ارامتيا د باجو او سندورو ويونکو ښځو سره ميدان ته راغلل پدې خوا کښې نبي ﷺ ډېر فکر من و، ځکه مسلمانان ډېر په کمزوري حالت کښې وه نبي ﷺ چې ددواړو خواوو اندازه و لګول نو داسې دعاېې وغوښتل: اې الله ﷻ دا مسلمانان پياده دي ته سپرلۍ ورکونکی يې ، دوی په بدن لوڅ دي ته جامه ورکونکی يې ، دوی اوږي دي ته مړه ونکی يې ، دوی ناداره دي ته غني کوونکی يې دنبي ﷺ دعا قبوله سوه سره ددې ټولو خبرو حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما او حضرت براء بن عازب رضي الله عنه دواړه په جنګ کښې د ګډون په شوق د کور څخه راروان سول نبي ﷺ دوی دواړه د کوچني والي له امله بېرته کورونو ته واستول.[190]

دغه دواړه مبارکان داحد په غزاء کښې هم بېرته واستول سوه لکه په لومړۍ قصه کښې چې ددوی بيان تير سو داحد غزا د بدر تر غزا يو کال وروسته وه نو د احد په غزا کې چې دوی په کوچنيانو کښې شمارل کېدل نو د بدر په غزاء کښې خو بيخي کوچنيان وه دا ددوی مبارکانو شوق و چې د کوچني والي څخه يې په زړو کښې شوق او جذبې حرکت کاوه او په هر جنګ کښې يې د ګډون او اجازې اخيستلو کوشش کاوه.

۱۱- د حضرت عبدالله رضي الله عنه بن عبد الله بن ابي دخپل پلار سره معامله

(190) خميس

په پنځم هجري کال کښې د بنو المصطلق مشهوره جګړه وسوه پدې کښې د يو انصاري اود يو مهاجر په خپل منځ کښې جنګ وسو دا ساده خبره وه خو آخر لويه سوه هر يوه د خپل قوم څخه کومک و غوښتی ددواړو لورو څخه يوه ـ يوه ډله پيدا سوه نژدې و چې د جنګ ميدان ګرم سوی وای خو ځينې خلک راغلل او صلحه يې وکړل عبدالله بن ابي د منافقانو سردار و او مشهور منافق اود مسلمانانو سخت دښمن وخو لکه څرنګه چې يې ځان په ښکاره مسلمان ښودئ په همدې وجهه يې د مسلمانانو سره په ښکاره مخالفت نه سوای کولای دا هم په دغه وخت کښې د منافقانو سره عامه معامله وه کله چې ده ته ددغه قصې خبر ورسېدئ نو ده دنبي ﷺ په اړه ډيري بې ادبي خبري وکړې او خپلو دوستانو ته يې وويل چې دا هر څه ستاسو دخپله لاسه دي تاسو دې خلګو ته په خپلو ښارو کي ځای ورکړی خپل مالونه مو ددوی سره په سم نمايي وو ويشل اوس هم که چيري تاسو ددې خلګو مرسته پرېږدئ نو دوی به ددې ځايه څخه ټوله ولاړ سي. دغه منافق زياته کړه چې په الله ﷻ دي مي قسم وي که چيري مونږ مدينې ته ورسېدو نو موږ عزتمن به سره راټول سو او دا ذليل خلک به وباسو (مراد يې مهاجر مسلمانان) وه حضرت زيد بن ارقم ؓ دنوي عمر هلک وددغه منافق خبري چي يې واورېدې نو د زغم پياله يې ډکه سوه منافق ته يې وويل زما دي په الله ﷻ قسم وي چې ته ذليل يې ځکه تاته خپل قوم هم په سپکه سترګه ګوري او ته هيڅوک مرستيال نلرې حضرت محمد ﷺ عزتمن دئ الله ﷻ د هر لوري څخه عزت ورکړی دئ او په خپل قوم کښې هم عزتمن و عبد الله بن ابي ورته وويل چې ښه دئ چوپ سه ما خوهسي ټوکي کولې حضرت زيد بن ارقم ؓ ولاړی و نبي ﷺ ته يې قصه وکړه حضرت عمر ؓ وويل چې يا رسول الله ﷺ !ددې منافق سر دي ور پرې سي خو نبي ﷺ اجازه ورنه کړه عبدالله بن ابي چې خبر سو چې نبي ﷺ په قصه خبر سوی دئ نود رسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی او ددرواغو قسمونه يې ورته اخيستل چې ما ددې خبرو څخه يوه خبره هم نه ده کړې. زيد بن ارقم

ﷺ درواغ ويلي دي په دغه مجلس کي د انصارو هم يو څه کسان موجود وه هغو هم دده سپارښت وکړی او وې ويل چي عبد الله بن ابي د قوم سردار دئ لوی سړی شمېرل کيږي د يو کوچني هلک خبري دده په مقابل کښي د قبلېدو وړ ندي ممکنه ده چي په اورېدو کي څه غلطي ځني سوې وي او يا کوچنی سم نه وي پوه سوی نبي ﷺ دده عذر قبول کړی حضرت زيد ﷺ چي کله خبر سو چي عبد الله بن ابي ددرواغو په قسمونو سره ځان رينښتني ثابت کړی دئ او زه يې درواغجن ثابت کړی يم نو زيد ﷺ د شرمه څخه د باندي وتل پرېښودل او د شرمه څخه د نبي ﷺ و حضور ته نه راتلی تر داسي وخته پوري چي سورة منافقون نازل سو د منافقانو احوال پکښي وه د زيد ﷺ رينښتينوالی پکښي ثابت سو اود عبدالله بن ابي ددرواغو قسمونه پکښي ښکاره سوه د حضرت زيد ﷺ عزت دمخالفو او منافقو خلګو په وړاندي زيات سو او د عبد الله بن ابي قصه هم و ټولو ته ښکاره سوه کله چي مديني ته نژدې راغله نو د عبد الله بن ابي يو زوی و درېدئ او پلار ته يې وويل تر هغه وخته پوري دي د مديني منورې و ښار ته نه پرېږدم تر څو چي ددې اقرار ونکړې چي زه ذليل يم او محمد ﷺ عزتمن دئ پلار يې ډير حيران سو چي دغه زوی خو به تهول عمر زما عزت او درنښت کاوه او نيک ژوند به يې راسره کاوه خو د نبي ﷺ په مقابله کښي درېدای نه سوای مجبوره سو اقرار يې وکړئ او وې ويل چي قسم مي دي په الله ﷻ وي چي زه ذليل يم او محمد ﷺ عزتمن دئ تر دې اقرار وروسته و مديني ته داخل سو.([191])

۱۲- د حضرت جابر ﷺ په حمراء الاسد کښي ګډون

([191]) خميس

مسلمانان چي کله د احد د غزا څخه فارغه سوه او مديني ته ورسېدل نو د جنګ او سفر له و جهي څخه ډېر ستړي او ستومانه وه خو مديني ته درسېدو سره سم د ابوسفيان له لوري څخه خبر راورسېدی چي ابو سفيان په حمراء الاسد نومي ځای کښي د بيا جګړې لپاره تياري نيولې ده ابو سفيان دخپلو ملګرو سره مشوره کړې وه او ورته ويلي يې وه چي مسلمانان په احد کښي ماته و خوړه بايد موږ دا غنيمت و ګڼو بيا معلومه نده چي داسي موقع په لاس راسي او که يا؟ په همدې وجه دنبي ﷺ د قتلولو ورو سته (نعوذ باالله) بيرته تلل پکار دي نو دوی د مشورې وروسته بېرته راوګرځېدل وجنګ ته تيار سول نبي ﷺ اعلان وکړی چي هغه کسان دي ودې جنګ ته زما سره ولاړ سي چي د احد په غزاء کښي زمونږ سره راسره وه ددوهمي حملې لپاره تلل پکار دي. که څه هم داحد په غزاء کښي ګډون کوونکي مسلمانان ډېر ستړي وه بياهم ټوله مسلمانان ددوهمي حملې لپاره تيار سوه. لکه څرنګه چي نبي ﷺ امر کړی و چي يوازي دي هغه کسان راسره ولاړ سي چي د احد په غزاء کښي يې ګډون کړی و په همدې وجه نور خلګ پاته سوه او د احد شريکان تيارسوه يوازي حضرت جابر ؓ و حضرت محمد ﷺ ته خواست وکړی چي يا رسول الله ◄ ! زه د احد په غزا کښي شريکېدم خو پلار مي اجازه رانکړه او راته وې ويل چي ستا اووه خوندي دي بل نارينه په کور کي نسته نو په ما او تا کي ديوه پاته کيدل ضروري دي نو پلار مي پخپله دتلو اراده وکړه او زه پاته سوم هغه داحد په غزا کښي شهيدسو اوس ماته اجازه راکړه چي ستا سو سره ولاړ سم نبي ﷺ اجازه ورکړه د حضرت جابر ؓ پرته بل هيڅوک د هغو کسانو څخه په دغه سفر کي موجود نه و چي د احد په غزاء کي يې ګډون نه وکړي.(192)

فايده: د حضرت جابر ؓ دغه مينه او محبت د جهاد سره څومره د همت او غيرت قابل دئ چي پلار يې اوس شهيد سوی دئ ډير قرضونه يې پر ذمه پاته دي هغه هم د يهوديانو وه او

(192) خميس

يهوديانو د خلګو سره ډېره سخته معامله کول دده سره يې بيا بيخي سخته معامله کول ددې څخه علاوه دده اووه خوندي وي دهغوی د ګوزارې فکر و او پلار يې ددوی په وجهه داحد اجازه هم نه وه ورکړې خو دده شوق پردې ټولو ستونزو باندي برلاسی سو او د جهاد اجازه يې ترلاسه کړه.

۱۳- د حضرت ابن زبير ﷺ دروم په جنګ کښې بهادري

په سنه ۲۷ هـ کښې د حضرت عثمانAA په خپل خلافت کښې چې کله دمصر د حاکم عمر بن عاصAA پر ځای عبد الله بن ابي سرحAA و ټاکی نو دی مبارک دروم د جنګ لپاره د شل زره کسيزه لښکر سره راووتی د روميانو لښکر دوه سوه زرو ته نژدې و ډېر سخت جنګ و سو د روميانو امير جرجير اعلان وکړی چې هر څوک چې عبد الله بن ابي سرح ووژني زه به و هغه ته خپله لور په نکاح ورکوم او سل زره اشرفۍ به انعام ورکوم په دې اعلان سره ځيني مسلمانان فکر من سول عبد الله بن زبير ﷺ چې خبرسو نو وې ويل داد فکر او تشويش خبره نده مونږ به هم اعلان وکړو چې څوک جر جير ووژني دهغه لور به ده ته په نکاح ورکوو ، يو لک اشرفۍ به انعام ورکړو او ددې سره سره به يې د هغه ښار امير هم جوړ کړو لنډه داچې تر ډېره وخته پوري جګړه وسوه حضرت عبد الله بن زبير ﷺ جرجير وليدئ چې د ټوله لښکر وروسته روان دئ او لښکر ځني مخته سوی دئ پر ده باندي دوممينځيانو د طاؤوس په وزرو سايه کول عبد الله بن زبير ﷺ په پټه د خپل لښکر څخه جلا سو او پر هغه يې حمله وکړه دده دراتګ پر وخت هغه دا فکر کاوه چې کېدلای سي هغه د يوروغي او جوړي پيغام د ځان سره راوړی وي خو دی برابر ور ورسېدی حمله يې پرې وکړه سر يې ځني پرې کړی بيا يې په نيزه پيودلی راوړی او ټول خلګ ورته حيران سوه.

فايده: حضرت عبدالله بن زبير ﷛ تنکی ځوان و تر هجرت وروسته په مهاجرينو کي لومړي کوچنی دی وو چي پيدا سو دده په پيدائش سره مسلمانان ډېر خوشحاله سوه ځکه تر يوه کاله پوري د هيڅ مهاجر په کور کي کوچنی نه و پيدا سوی او يهوديانو به دا ويل چي مونږ په دغه مهاجرو باندي جادو کړی دئ چي ددوی په کور کښې هلک نه سي پيدا د نبي ﷺ د کوچنيانو سره بيعت کول عادت نه و خو د عبد الله بن زبير ﷛ سره يې داوو کالو په عمر بيعت وکړی ددغه جنګ په وخت کښې دده عمر څلوريشت يا پنځه ويشت کاله و خو په دوه لکه فوځ ورننوتل او د پاچا سر ورپرې کول دا څه اسانه خبره نه ده.

۱۴– د حضرت عمرو بن سلمه ﷛ د کفر په حالت کښې د قرانکريم يادول

عمرو بن سلمه ﷛ فرمايي چي مونږ دمدينې په لاره کښې يو ځای اوسېدو چي تلونکي او راتلونکي به زمونږ د ټاټوبي څخه تېرېدل کوم خلک چي به د مدينې څخه راتلل مونږ به د هغو څخه د حال او احوال پوښتنه کول او دابه مو ورته ويل چي هغه صاحب څنګه دئ چي د نبوت دعوه يې کړېده هغو به راته ويل چي هغه وايي پر ما باندي د الله ﷻ وحي نازلېږي چي دغه ـ دغه اياتونه دي دی وايي زه کم عمره هلک وم دوی چي به کوم اياتونه ماته بيانول ما به يادول زما تر مسلمانېدو مخکي ډېر قرانکريم يادو. د عربو ټولو خلګو د مسلمانېدو لپاره د مکې و خلګو ته انتظار کاوه کله چي مکه فتحه سوه نو هره ډله د مسلمانېدو لپاره حاضره سوه زما پلار هم د يو څو سړو سره د خپل قوم په استازيتوب د نبي ﷺ وحضور ته ورغلی نبي ﷺ زما و پلار ته د شريعت احکام و ښودل لمونځ يې ورزده کړی.او په جماعت سره يې دلمانځه کولو طريقه ورونښوده او ورته وې فرمايل چي د کوم چا چي په تاسو کښې ډېر قرآن شريف په يادوي هغه کس د جماعت ورکولو لپاره بهتر دئ ځرنګه چي ما د اسلام مخکي ډېر اياتونه ياد کړي وه نو زه تر ټولو زيات د قرآن شريف حافظ وم نو ټولو خلګو زما لټه وکړه او زه يې امام جوړ کړم په دغه وخت

کښې زما عمر شپږ يا اووه کاله و کله چې به څه ګڼه ياد جنازې موقع راغله نو زه به يې امام جوړ کړم.(193)

فايده: دا ددين و لوري ته د طبعي ميلان او رغبت اغيز و چې په دومره لږ عمر کې د مسلمانېدو پرته يې د قران شريف ډېره برخه يادوه پاته دا خبره سوه چې په کوچنی پسي لمونځ کېدلای سي که يا؟ ددې په جواب کې بايد وواېو چې د کوچنی په امامت کې اختلاف سته ځيني يې جائز بولي هيڅ شک نه پکښې کوي ، او ځيني يې جائز نه بولي هغوی ددې سوال په جواب کې وايي چې نبي ﷺ دوی ته امر کړی و چې په تاسو کې دې د قران زيات حافظ امام سي درسول الله ﷺ مطلب کوچنی نه و (دا ددوی پر خپل سرکار و چې کوچنی يې امام و ټاکی).

۱۵ د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما د خپل غلام په پښو کښې بېړی اچول

د حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنهما غلام عکرمة رحمه الله د مشهورو علماؤ څخه دئ ، دی وايي چې زما آقا عبد الله بن عباس رضي الله عنهما به و ماته قرانکريم، احاديث او شرعي احکام لوسته نو زما په پښو کښې به يې زولنې اچولي وې چې زه يوې خوا او بلې خواته ولاړ نسم ده مبارک و ماته قران شريف او احاديث ښوده.(194)

فايده: که څه هم د تګ او راتګ په وخت کښې خو هم زده کړه کېده خو کوم څوک چې د زده کړې په وخت کښې سيل او د بازار ميلې کوي د غه کس بېکاره خپل عمر ضايع کوي يعني علم لاسته نه سي راوړلای هم د دغه شی اغېزه وه چې د غلام عکرمة څخه حضرت عکرمة رحمه الله جوړ سو

(193) بخاري و ابو داود

(194) بخاري ، ابن سعد

او بحرالامة ، حبر الامة په القابو سره یاد سویدئ قتادﷺ وایي چي په ټولو تابعینو کښي څلور لوی عالمان دي چي په هغو کښي یو عکرمة‌ﷺ دی.

۱۲- د حضرت ابن عباس‌ﷺ په کوچنیوالي کښي قران شریف یادول

پخپله حضرت ابن عباس‌ﷺ فرمایي چي زما څخه د تفسیر پوښتنه کوئ ما په کوچنیوالي کښي قران شریف یاد کړی دئ په بل حدیث کښي راغلي دي چي ما دلسو کالو په عمر اخري منزل ویلی و.(195)

فایده: د هغه زماني یادول داسي نه و لکه داوس زماني چي د پردیو ژبو د ښښتنانو یادول دي بلکي هغو چي به څه یاداوه په پوره تفسیر سره به یې یادوی پدې وجه حضرت عبد الله بن عباس‌ﷺ د تفسیر لوی امام دئ د کوچنیوالي یادول ډېر محفوظ وي. د تفسیر حدیثونه چي څومره دعبد الله بن عباس‌ﷺ څخه نقل سوي دي د بل چا څخه نه دي نقل سوی عبد الله بن مسعود ﷺ فرمایي: د قران شریف بهترین مفسر عبد الله بن عباس‌ﷺ دی ابو عبد الرحمن ﷺ فرمایي: کوم اصحابانو‌ﷺ چي به مونږ ته قران شریف راښودئ هغوی فرمایي چي اصحابو‌ﷺ به د نبي ﷺ څخه لس آیاتونه زده کړل ورپسي به یې تر هغه پوري نور ایاتونه نه زده کول تر څو چي ددغه لسو ایاتونو برابر علم او عمل په لاس نه وای ورغلی.(196)

(195) بخاري ،فتح
(196) منتخب کنز

فايده: عبد الله بن عباس ﷺ د ديارلس کالو و چي نبي ﷺ وفات سو په دومره لږ عمر کښي دی مبارک د تفسير او حديث هغه درجې ته ورسېدئ چي د تفسير امام سو او لوی ، لوی اصحابانو به دده څخه د تفسير پوښتنه کول دا ښکاره کرامت دئ او د عبرت خبره ده دا د نبي ﷺ د دعا برکت و ځکه نبي ﷺ يو وخت استنجا ته تشريف يووړی عبد الله بن عباس ﷺ داوبو لوښی ورډک کړی نبي ﷺ دغه خدمت خوښ سو او دعا يې ورته وکړه چي الله ﷻ دي تاته فهم او هوښياري په دين کي درکړي او په قرانکريم کي دي الله ﷻ تاته پوهه درکړي ددې څخه وروسته يو وخت نبي ﷺ نفل کول ده هم نيت وکړی په نبي ﷺ پسي ودرېدئ نبي ﷺ راکش کړی او خپل ښنګ ته يې ودراوی ځکه که مقتدي يو سړی وي نو دامام و څنګ ته برابر درېدل پکار دي نبي ﷺ چي پر لمانځه ودرېدئ دی بېرته لږ شاته سو کله چي نبي ﷺ د لمانځه څخه فارغه سو نو پوښتنه يې ځني وکړه چي ولي شاته سوې ده ورته وويل چي ته دالله ﷻ رسول يې زه څنګه ستا سره برابر ودرېږم نبي ﷺ ده ته د علم د زياتوالي دعا وکړه.(197)

۱۷- د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ﷺ په کوچني والي کي د احاديثو يادول

حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ﷺ د هغو زاهدانو اصحابانو څخه دئ چي په يوه ورځ يې قران شريف ختماوی او ټوله شپه به په عبادت مشغول و او دورځي به يې ټول عمر روژه وه نبي ﷺ به ددومره زيات تکليفونو ايستلو څخه منع کاوی او ورته فرمايل به يې چي په داسي حالت کي به دي بدن ډېر کمزوری سي ټوله شپه ويښ يې سترګي به دي خرابي سي د بدن هم پر تا حق دئ، د اولادو هم پر تا حق دئ او د ميلمنو هم پر تا حق دئ ،دی مبارک وايي چي ما به هره ورځ قرانکريم ختماوی نبي ﷺ راته وويل چي په ټوله مياشت کښي يو قرانکريم ختموه ما ورته

---

(197) اصابه

وویل اې د الله رسوله ! ماته اجازه راکړه چې د خپلې ځوانۍ څخه ګټه واخلم نبي ﷺ ورته وویل ښه دئ په شلو ورځو کې یې ختموه ماورته وویل یا رسول الله ﷺ !دا ډېر کم تلاوت دئ ماته اجازه راکړه چې د ځوانۍ څخه ګټه واخلم اخر داچې په درو ورځو کښې یې د یو ختم اجازه راکړه دده مبارک عادت داو چې د نبي ﷺ ارشادات یې لیکل چې په یاد یې پاته سي دده سره د نبي ﷺ د حدیثونو یو مجموعه لیکل سوې پرته وه چې د الصادقه نوم یې پر ایښی و دی وایي ماچې به هرحدیث د نبي ﷺ څخه اورېدئ هغه به مې لیکی خلګو زه منعه کړم چې نبي ﷺ خو انسان دئ کله په غصه کې وي، کله د خوابدتیا په وخت کې وي یو څه فرمایي او کله د خوشحالۍ په وخت کې چاته بل څه فرمایي ته په هر حالت کې هر څه لیکې نو ما لیکل پرېښوده یو ځلې مې نبي ﷺ ته ددغې خبرې بیان وکړی نبي ﷺ راته وویل چې لیکه یې زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح دده په قدرت کې دئ دده د خولې څخه چې کوم شی وزي ددرد په حالت کې وي که د خوشحالۍ په حالت کې وي د حق نه پرته نه وزي.([198])

فایده: حضرت عبد الله بن عمرو ؓ سره ددې چې په عبادت او صفوف کښې بې ساري شمېرل کېږي بیا هم ابوهریرة ؓ فرمایي چې په اصحابو ؓ کښې تر ما زیات د حدیثو روایت کوونکی نسته ماسوا د عبد الله بن عمرو ؓ څخه چې هغه به لیکل او ما نه لیکل ددې څخه معلومېږي چې د عبد الله بن عمرو ؓ روایتونه تر ابوهریرة ؓ ډېر دي که څه هم زمونږ په زمانه کښې د ابو هریرة ؓ روایتونه دده تر روایتو زیات په لاس راغلی دي چې یو شمېر لاملونه لري خو په هغه وخت کې دده دومره زیات عبادت ترڅنګ دده حدیثونه زیات موجود دي.

۱۸- د حضرت زید بن ثابت ؓ قران شریف یادول

([198]) مسند احمد و ابن سعد

حضرت زيد بن ثابت ﷺ په جليل القدر اصحابانو ﷺ کښې دئ چې په خپل وخت کښې لوی عالم او لوی مفتي ګڼل کېږي په ځانګړي ډول د ميراث په علم کښې زيات ماهر و ويل کيږي چي په مدينه منوره کښي دی مبارک په فتوا ، قضا ، ميراث او قرائت کښي په لوړو کسانو کښې ګڼل کېدئ کله چي نبي ﷺ هجرت وکړی مدينې منورې ته يې تشريف راوړی پدغه وخت کښي دی کم عمره هلک وچي عمر يې يوولس کاله و په همدې وجه ده ته په لومړنيو جګړو کښي لکه د بدر او داسي نورو کې د ګډون اجازه ورنکړه سول د هجرت پنځه کاله مخکي د شپږو کالو په عمر يتيم سو نبي ﷺ چې تر هجرت وروسته مدينې منورې ته ورسېدئ خلګ د نبي ﷺ حضور ته ورتلل او خپل هلکان يې د برکت حاصلولو لپاره د ځان سره راوستل. زيد ﷺ حضورته وروړاندي سو يو چاورته وويل چي داد انصارو د کور يو هلک دئ ستاسو تر راتګ يې مخکي اوولس سورتونه پياد کړی دي. نبي ﷺ د امتحان لپاره ماته د ويلو امر وکړی ماسورت ق ورته وو ايه نبي ﷺ زما لوستل خوښ کړل. نبي ﷺ چي به يهوديانو ته کوم خطونه لېږل هغه به يې په يهوديانو ليکل يو ځلي نبي ﷺ وماته امر وکړی چي زه د يهوديانو په ليکلو باور نلرم داسي نه چي غلط يې وليکي ته د يهوديانو ژبه زده کړه (ما هم داسي وکړه) ددې څخه وروسته چي به هغوی ته کوم خط تلی ما به ليکی او ديهوديانو له خوا څخه به چي کوم خط راتلی ما به وايه په يو بل حديث کښي راغلي دي چي نبي ﷺ ارشاد و فرمايه چي ماته ځينو خلګو په سرياني ژبه خطونه ليکلي دي پدې وجه يې ماته د سرياني ژبي دزده کولو امر وکړی ما په اوولسو ورځو کښي سرياني ژبه زده کړه.(199)

---

(199) فتح ـــ اصابة

۱۹- د حضرت حسن ﷺ په کوچني والي کښې علمي بوختيا

د سيد السادات حضرت حسن ﷺ پيدا ايښت دزياتو علماؤ دوينا سره سم په سنه ۳ هـ کال کې دروژې په مياشت کښې سوی دئ په همدې اعتبار دده عمر دنبي ﷺ ود وفات په وخت کښې اووه کاله او څو مياشتې و. اووه کاله به څه عمر وي؟ چې پدې کم عمر کښې يې علمي کمال حاصل کړی څو ددې سره دده مبارک څخه څو حديثونه نقل سوي دي ابو الحوراء د حضرت حسن ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې تاته د نبي ﷺ څه خبره ياد ده ، ده ورته وويل: هوه زه د نبي ﷺ سره پر لاره روان وم پر لارې دخيرات د خرما وو يوه کوټه پرته وه ما ددغو خرماوو څخه يو خرما پورته کړه او په خوله کښې مې واچول نبي ﷺ ماته وفرمايل: کخ، کخ (توکه توکه) او زما د خولې څخه يې راوايستل او راته وې ويل چې مونږ د خيرات مال نه خورو. دی مبارک زياتوي چې ما پنځه واړه لمونځونه درسول الله ﷺ څخه زده کړي دي.(200)

حضرت حسن ﷺ فرمايي: نبي ﷺ ماته د وترو لپاره دا دعا ښودلې ده:

اللهم اهدني فيمن هديت و عافني فيمن عافيت و تولني فيمن توليت و بارک لي فيما اعطيت و قني شر ماقضيت فانک تقضي ولا يقضي عليک انه لايذل من واليت تبارکت ربنا و تعاليت.

ژباړه اې الله ﷻ ! ماته د هغه چاڅخه هدايت وکړې چې تا هدايت ورته کړی دئ او صحت راکړې ماته په هغه خلکو کې چې صحت دې ورکړی دئ ته زما سرپرست (متولي) جوړ سې لکه څرنګه چې د نورو سرپرست يې، کوم څه چې تاماته راکړي دي په هغو کې برکت واچوې او څه چې دي زما په تقدير کې ليکلي دي د هغو د بدی څخه مې وساتې څه فيصلې چې ته وکړې هغه

---

(200) مسند احمد

کيږي او ستا په خلاف ځوک فيصله نسي کولای د کوم چا چي ته مرسته وکړې هغه هيڅوک نسي ذليله کولای ستا ذات برکت والا دئ.

حضرت حسن AA فرمايي: ما د رسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي چي ځوک د سهار لمونځ وکړي پر هغه ځای باندي ترلمر ختلو پوري کښيني اللهﷻ به يې د دوزخ د اور څخه خلاص کړي. حضرت حسن AA ځو حجونه پر پښو باندي کړي دي او فرمايل يې چي ما ته پر دې خبره شرم راځي چي زه مړ سم د اللهﷻ سره يو ځای سم او زه دي د هغه وکور ته پر پښو باندي نه يم ورغلی. دی مبارک ډير صبرناک و په مسند احمد کي دده ذکر په زيات شمېر روايتو کي سوی دئ. د تلقيح ليکوال هم دئ په هغه اصحابانوﷺ کي ذکر کړی دئ چي د يارلس حديثونه ځني نقل سوی دي. او ه کاله به څه عمر وي ده مبارک په دومره لږ عمر کي دومره علم لاسته راوړی دئ دا د حافظې کمال دئ او د شوق نهايي نقطه ده. افسوس چي زموږ خلګ تر اوو کالو پوري خپل زوی ته د دين معمولي خبره هم نه ښيي.

۲۰ـ د حضرت حسين AA په کوچني والي کي علمي بوختيا

سيد السادات حضرت حسين AA ترخپل ورور حضرت حسن AA يو کال کشر و په همدې وجه دده مبارک عمر د رسول اللهﷺ د وفات په وخت کي نور هم کم و يعني شپږ کاله او څو مياشتي و د شپږو کالو کوچنی به څه د دين خبري وساتي ؟ خو دده دومره کوچني والي سره بيا هم دده روايتونه د حديثو په کتابو کي را نقل سوي دي او محدثينو په هغه اصحابانو کي شمېرلی دي چي اته حديثونه ځني را نقل سوي وي. حضرت حسين AA فرمايي: ما د رسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي کوم مسلمان نارينه او يا ښځي ته چي کوم غم ورسيږي ډير وخت وروسته ورپه ياد سي دی

ووايي: انا لله وانا اليه راجعون.(يعني دغم په وخت خو يې ويلي وي ډير وخت وروسته چي ورپه يادسي بيا يې هم ووايي) دغه کس ته اللهﷻ دومره ثواب ورکوي لکه دغم په وخت کي چي يې ورکوي.داهم دنبيﷺ ځخه روايت دئ چي فرمايي: زماامت چي په کښتۍ کي سپريږي داآيت دي ووايي : 🗀⚓⇔○⚓🏳⬀ ✂👓✏★ 👍☒♑⬂❷🗁🗁♑⍓👓

☐◆✌⇖❷⬀ᐅ⍓🖱♑⍓👓✏🗐 ✆⚓♌☐ ❻◆🗁■⚓❼ ✆♦⇔◆⊞→❑❻⌦ ❻▪○⚓⬈☹⮜ اللهﷻ به يې دغرقېدو ځخه وساتي .حضرت حسين‎AA پنځويشت حجونه پرپښو کړي دي . لمونځونه به يې هم زيات کول اوروژې به يې هم زياتي نيولې .په خيرات اوددين په هرکار کي يې زياته هڅه کول .ربيعة‎AA فرمايي : مادحسين‎ﷺ ځخه پوښتنه وکړه چي دنبيﷺ بله کومه خبره ستا ياد ده ؟ده مبارک راته وويل: هو زه يوه ورځ پر يو کلکين باندي وختم هلته خرماوي پرتې وي مايوه دانه راواخيسته په خوله مي کړه نبيﷺ راته وفرمايل: وې غورځوه موږ دخيرات خوړلو ځخه منعه يو . حضرت حسين‎AA درسول اللهﷺ ځخه روايت کوي چي نبيﷺ فرمايي: دسړي داسلام ښه والی دادئ چي بې کاره کارونه پريږدي.(201)

ددې ځخه پرته نور روايتونه هم دده مبارک ځخه سوي دي.

فايـده: ددې ډول ځخـه داصـحابانو‎ﷺ ځخـه ډيـري واقعـاتي رانقـل سـوی دي چـي دوی مبارکانو په کوچني والي کي درسول اللهﷺ ځخه نقل کړي وي محمودبن الربيع‎AA يوصـحابي دئ چي دنبيﷺ په وفات کي دده عمر پنځه کاله و دی مبارک فرمايي: زه به ټول عمـر داخبره هېره نه کړم چي نبيﷺ زموږ کورته راغلی زموږ په کور کي يو څاه و ددې څاه د اوبو ځخه يې يوه لپه اوبه زما پر مخ واچولې.(202)

(201) اسد الغابة ، استيعاب .
(202) اصابه

مورې خپل کوچني اولادونه په بې ځایه خبرو کې اخته کړي دي دد درواغو قصې ورته کوو (چې ځني خلګ ورته نکلونه وایي)او په بې ځایه شیانو مو ماغزه ور خراب کړي دي که چیرې مورې د سپېڅلو انسانانو قصې پیدا کړو او خپلو ماشومانو ته یې وکړو اویا ددې پر ځای چې ماشومانو ته د پیریانو ، دېبانو او داسې نورو شیانو قصې کوو او زړونه یې ورو بېروو باید زړونه یې د الله ﷻ په عذاب سره ور وربېږدو دوی ته به په دنیا کښې په کار ورسي او په اخرت کې به خامخا ګټه ورته وکړي د کوچني والي په وخت کې حافظه ډېره زوروره وي او د کوچني والي د وخت شی هیڅکله نه هیرېږي په داسې وخت کښې که چیرې قرانکریم حفظ کړي نو نه به څه تکلیف ورته وي او نه به یې وخت لګیږي ماد خپل پلار صاحب څخه (الله ﷻ دې یې پر قبر باندې نور واوروي) ډېر واري او رېدلي دي او د خپل کور د سپین سرو ښځو څخه مې هم اورېدلي دي چې زما پلار صاحب چې کله د تې څخه پرې سو نو یوربع یې (د سپارې څلورمه برخه) یې په یادوه او د اوو کالو په عمر کښې یې ټول قرآن په یاد سو او زما پلار زما د نیکه په پته د فارسي ډیرې برخې لکه بوستان، سکندر نامه او داسې نور شیان ویلي وه زما پلار ویل چې ماته به پلار د قرانکریم د ختمېدو وروسته ویل چې اوس نو دورځې یو قران ختموه او نور ټوله ورځ رخصتي کوه نو زه به دده د امر مطابق د سهار تر لمانځه وروسته د کور پر بام باندې کښېناستم په شپږو یا اوو ساعتو کې به مې ټوله قرانکریم ختم کړی د غرمې ډوډۍ به مې وخوړه وروسته به مې د خپلي خوښۍ سره سم فارسي ویل تر شپږو میاشتو پورې مې پر له پسې دا عادت و هره ورځ به مې یو قرآنکریم ختماوی وروسته به مې نور سبقان ویل داهم د اوو کالو په عمر څه معمولي خبره نه ده . ددغه زیات تلاوت فایده داوه چې دده څخه قرآنکریم نه هېرېدئ او نه ځني ګډوډ ېدئ خرنګه چې ددوی ظاهري ګوزاره دکتابونو په تجارت وه اود کُتب خانې ډېر کارونه یې په خپل لاس سره کول نو هیڅکله داسې نه ده پېښه سوې چې دوي دي په لاس کار کاوه او په خپله خوله دي یې تلاوت نه وي کړي .کله کله به دوی ته د مدرسې څخه جلا درس ویل

کېدئ دا درې کارونه به يې په يوه وخت سرته رسول د تعليم ډول داسې نه و کوم ډول چې په عمومي توګه په مدرسو کښې دئ چې زيات پشار پر استاز وي بلکې د خاصو طالبانو سره طريقه داسې وه چې شاګرد به عبارت وايي ترجمه به يې کول مطلب به يې بيانوی که به چيرې هغه مطلب صحيح و نو استاذ دمخکې تللو امر ورته کاوی که به يې غلطي پکښې وکړه نو که به دغه غلطي ته دتهديد اړتيا وه شاګرد به يې تهديد کړی او که به د ښودلو وه وروه به يې ښودله داد پخوا قصه نه ده بلکې دهمدې پيړۍ واقعه ده په همدې وجه دا خبره د منلو وړ نه ده چې د اصحابانو ﷺ په ډول طاقتونه اوس نسته.

دولسم باب

دنبي ﷺ سره د محبت قصې

که څه هم کومې قصې چې مې تر اوسه پورې را نقل کړی دي هغه ټول دنبي ﷺ سره د محبت قصې دي چې ددوی مبارکانو د عاشقانه ژوند سبب و د ځان، مال، ژوند ، مرګ، هيڅ پروا به يې نه کول ددې څخه علاوه د محبت قصې هيڅ شی نه دي داد هغو حالتونو څخه يو حالت دئ چې تر الفاظو او عبارتونو پورته دئ محبت يو داسې شی دئ چې په زړه کې ځای ونيسي نو محبوب لره پر هر شی غلبه ورکوي نه بيا د ننګ او ناموس پرو الري او نه د عزت او شرافت پروا لري. الله ﷻ دې پخپله مهربانۍ او دخپل محبوب په برکت سره خپل اود خپل رسول محبت را نصيب کې (که داسې وسي) نو په هر عبادت کښې خوند دئ او ددين په هر تکليف کښې هوسايي ده.

۱- د حضرت ابوبکر صدیق ﷺ د اسلام اعلان او تکلیف

د اسلام په پیل کښې چې به څوک مسلمان سو نو تر خپله وسه به یې اسلام پټ ساتی نبي ﷺ به هم نوموړي کس د اسلام و پټولو ته هڅاوی چې د کافرانو دخوا کوم تکلیف ور ونه رسیږي کله چې د مسلمانانو شمېر (۳۹) نفرو ته ورسېدئ نو ابو بکر ﷺ د اسلام د ښکاره کولو لپاره خواست وکړی چې په ښکاره ډول تبلیغ وکړل سي نبي ﷺ اول ځل انکار وکړی خود ابو بکر صدیق ﷺ په ډېر ټینګار یې دده غوښتنه قبوله کړه د اسلام د ښکاره کولو اجازه یې ورکړه دوی ټول مبارکان د کعبې مسجد ته ولاړه حضرت ابو بکر صدیق ﷺ د تبلیغ خطبه ورته شورع کړه دا په اسلام کښې تر ټولو لومړی خطبه وه چې ده مبارک وویل په دغه ورځ سید الشهداء حضرت حمزه ﷺ د نبي ﷺ اکا هم اسلام راوړی او تر دغه ورځې درې ورځې وروسته حضرت عمر ﷺ په اسلام مشرف سو خطبه چې شروع سول د څلورو طرفونو څخه کافرانو او مشرکانو پر مسلمانانو چپاو راوړی حضرت ابو بکر صدیق ﷺ سره ددې چې په مکة مکرمه کښې دده عزت او درنښت منل سوی و خو کافرانو دومره وواهه چې مخ مبارک یې د وینو ډک سو پزه او غوږونه یې ټوله په وینو رنګ سول اونه پېژندل کېده په سوکانو او لغتو یې وواهه او سربېره پکښې وغورځېده څه چې یې نسوای کولای هغه یې ورسره وکړل ابوبکر صدیق ﷺ بې هوښه سو دده مبارک خپل قوم بنو تمیم خبر سول او ددغه ځای څخه یې پورته کړی رایې وړی او ټولو خلګو ته دایقنیې وه چې ابوبکر صدیق ﷺ ددې حیواني حملې څخه ژوندی نسي پاتېدلای بنو تمیم مسجد ته راغلل او اعلان یې وکړی چې کچیري ابوبکر ﷺ ددې ووهلو څخه مړ سو نو موږ به یې

په بدله کښې عتبة بن ربیعة ووژنو عتبة د حضرت ابوبکر صدیق ﷺ په وهلو کښې زیات دبدبختیو اظهار کړی و تر ماښام پورې ابوبکر صدیق ﷺ بې هوښه و دوی چې به هر څه ورته وویل هغه به خبرې نه کولې ماښام دوی ډېر ږغونه ورته وکړه ددې لپاره چې خبرې وکړې ده مبارک هم خبره وکړه خو خبره یې داوه چې د محمد ﷺ څه حال دئ هغو ورته وویل چې دهغه د لاسه دومره غم درته پېښ سو ټوله ورځ د مرګ په خوله کښې وې ته یې لاپوښتنه کوې ټوله ورځ دي دمرګ او ژوند درک نه و معلوم اخر چې څه ساه در پکښې پاته ده هغه دي هم د نبي ﷺ خبرې وکړې خلګ ولاړ سوه ده مور ام خیر ته یې وویل چې ده ته د خوړلو او څیښلو لپاره یو شی برابر کړه موریې هم یو شی برابر کړی راپې وړی اوده ته یې په خوړلو ټینګار وکړی خو دده مبارک هغه یوه خبره وه چې د نبي ﷺ څه حال دئ پر هغه څه تېر سول؟ دده مبارک مور ورته وویل زه خو په هغه نه یم خبره ده ورته وویل چې دحضرت عمر ﷺ خور ام جمیل ﷺ ته ورسه او دده مبارک پوښتنه ځني وکړه هغې غریبې د خپل زوی د مظلومانه او پرېشانه حالت د غوښتني د پوره کولو لپاره و ام جمیل ﷺ ته ورغله. او د نبي ﷺ دحال پوښتنه یې ځني وکړه هغې هم د عامو مسلمانانو په څېر خپل اسلام پټ ساتلی و ودې ته یې وویل چې زه هیڅ څوک نه پېژنم او محمد ﷺ څوک دئ؟ ستا د زوی ابوبکر ﷺ په حال خبره سوم ډېره خوا بدې سوم کچېرې ته وایې ستاسره به ولاړه سمه او ستاد زوی حال به ووینم د ام خیر ورسره خوښه سوه دواړې یو ځای راغلې او د ابوبکر ﷺ حال یې ولیدئ ام جمیل ﷺ چې ورته وکتل د توان څخه یې ووتل بې اختیاره په ژړا سوه چې دې بدعملو پر څه حال باندې کړی دئ الله ﷻ دې دوی ته خپله سزا ورکړې حضرت ابوبکر صدیق ﷺ ددې څخه پوښتنه وکړه چې نبي ﷺ پرڅه حال دئ؟ ام جمیل ﷺ دابو بکر د مور و طرف ته اشاره وکړه چې دایې اورې ابوبکر ﷺ ورته وویل ددې څخه مه وېرېږه ام جمیل ﷺ ورته وویل چې رسول الله ﷺ بیخې جوړ او روغ دئ ابوبکر صدیق ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې اوس چېرې دئ ام جمیل ﷺ ورته وویل چې دارقم په کور کښې دئ ابوبکر ﷺ و فرمایل

چې زما دې په الله ﷻ قسم وي چې تر هغه وخته پورې به هیڅ خوړل او څیښل ونه کړم ترڅو رسولﷺ ونه وینم . دده مبارک مور بیا پدې وجه ناارامه وه چې دی یو څه خوراک او څیښاک وکړي ترڅو یو څه توانایي یې په بدن کې پیدا سي ځکه کافرانو ټوک ، ټوک کړی و.دبلې خوا ده مبارک قسم کوی چې زه به تر هغه وخته پورې خوراک ونه کړم چې نبي ﷺ ونه وینم په همدې وجه موریې انتظار وکړی چې دخلګو تلل او راتلل بند سي بیایې د رسول اللهﷺ د لیدلو لپاره بوزي پدې وجه چې څوک یې ونه ویني او تکلیف ورونه رسوي کله چې دشپې ډېره برخه تېره سوه نو ابوبکرﷺ یې دارقم کور ته بوتی کله چې ابوبکر AA ورورسېدئ درسول ﷺ په غاړه کې یې لاس ور واچوی او رسو ل الله ﷺ دده په غاړه کې لاس واچوی دواړه په ژړا سول ټول مسلمانان هم په ژړا سول ځکه چې د حضرت ابوبکر صدیق ﷺ حال د لیدلو نه و ددې څخه وروسته ابوبکر صدیق ﷺ خواست وکړی چې دا زما مور ده تاسو ددې لپاره د هدایت دعاء وکړی او دې ته د اسلام بلنه ورکړی نبي ﷺ اول دعاء ورته وکړه او وروسته یې اسلام ته و هڅول دا مبارکه په دغه وخت کې مسلمانه سول.(203)

فایده: د عیش او عشرت او د خوشحالي په وخت د میني او محبت دعوه کوونکي ډېر دي خو عشق او محبت هغه دی چې د تکلیف او غم په وخت کښې هم پاته وي.

۲-د حضرت عمر ﷺ دنبي ﷺ پر وفات باندې غم

حضرت عمر ﷺ د بې ساري زړورتیا او قوت سره ــ سره چې نن څلوارلس پیړۍ وروسته یې هم زړورتیا مشهوره ده او ددې سره چې د اسلام ښکاره کېدل هم دده د اسلام راوړلو سره

(203) خمیس

وسو د مسلمانېدو وروسته يې خپل اسلام په پټه ساتل نه خوښوی دده مبارک د نبي ﷺ سره دمحبت يو کوچنی نمونه داده چې کله نبي ﷺ وفات سو نو دده د زغم څخه خبره ووته حيرانی واخيستی ، توره يې په لاس کي واخيستل ودرېدئ او وې ويل: که هر چا وويل چي نبي ﷺ وفات سوی دئ زه به دهغه سر ورپرې کړم نبي ﷺ د خپل رب و لوري ته تشريف وړی دئ لکه موسي ▲ چي طور غره ته تشريف وړی و د بېرته به راسي او د هغه خلګو لاسونه او پښې به پرې کړم چي دنبي ﷺ د وفات غلطي اوازې خپروي حضرت عثمان ﷺ تر دوهمي ورځې پوري ګونګی و هيڅ يې دخولې نه راوتل ګرځېدئ را ګرځېدئ خبري يې نه سوای کولای حضرت علي ﷺ چوپ ناست و بدن يې حرکت نه کاوه يوازې ابوبکر ﷺ و چي د غره په څېر ولاړو او تول غمونه يې وزغمل چي درسول الله ﷺ سره يې اوس د محبت قصه تېره سوه پدغه وخت کي يې په ډېره آرامتيا سره تشريف راوړی اول يې دنبي ﷺ تندی مچ کړی وروسته د باندي راووتی حضرت عمر ﷺ ته يې وويل کښېنه وروسته يې خطبه وويل چي مطلب يې داسي و: کوم چا چي د نبي ﷺ عبادت کاوه هغه دي پوه سي چي نبي ﷺ وفات سو څوک چي د الله ﷻ عبادت کوي هغه دي پوه سي چي الله ﷻ ژوندی دئ او تل به وي وروسته يې د قرانکريم دغه مبارک آيات تر پايه پوري وواية: (204)

⇧💣■🖬⌧⌘ ⇧⑨⬩🕭 ⮘✌❑🡐🙰◆❻ ⸱⬩🙪🕽 ⭨⑨●☺❑◆➔🖒 🙦◆🖏◆❒

✖🕯⇦🙪🖂⬩▫❒🕮 🗐 🡔🖎🡐🙰❾❷🙞🖷🙦✁ 🙥🕮🙪✁⬀🖮⬩🕭 ♊🙥🖏

✁❼■✍◆🡔 ⬃☹🡕🡓⬀⌛■🖬⬩🕽☼🙦✁ ⬩🖎🙥☛➔🕭 ⬃❒❒🕮 ✽☠🙦❑🖏

🗐❼■✍◆🡔 ⬄🖬🙪🖬⬩🕽☪◆③ ♊◆🖏◆❒ 🗐 ⬀☠🡕🗏🙪⌛🕓⬩🕽⇧🡔❒🕮

🗏 🙦ॐ★⬂⓿⌧⅄ ⅄✎🙦✁ ▪❸⮊⮚◆③ ♊■🖬⬩▫ 🙥❍⬂⓿◆⌛🖃🕽◆🡔

(204) خميس

♦×⇦▓❷⬁⌛◷⊙⌖✆♋✂ ✦✎♋✂ ❽▓❽⇳♐♦⓿⌂♎♦❒
(205) ⬁⬂✍✍⬀

ژباړه: محمد ﷺ صرف پیغمبر دئ.(خدای خو نه دئ چي مرګ او فنا نه پرې راځي).
کچیري محمد ﷺ وفات یا شهید سي نو تاسو بېرته له دینه څخه اوړئ؟ او که څوک له دین څخه واوړي هغه ته هیڅ تاوان نسي رسولای (یواځي خپل ځان ته تاوان رسوي) او الله ﷻ به شکرګذاره خلګو ته ژر بدله ورکړي.(206)

فایده: ځرنګه چي الله ﷻ د حضرت ابوبکر ﷠ څخه د خلافت مهم کار اخیستی او دده شان هم پدغه وخت کي مناسب و په همدې وجه دده سره پدغه وخت کي دومره زغم موجود و چي د بل چاسره موجود نه و او دا مبارک ته چي د ښخېدلو او میراث څومره مسئلې معلومي وې بل چاته نوې معلومي د نبي ﷺ د ښخېدو په ځای کي اختلاف سو ځینو وویل چي په مکه کي یې ښخوو ځینو وویل چي په مدینه منوره کي یې ښخوو او ځینو ویل چي په بیت المقدس کښې یې ښخو خو حضرت ابوبکر صدیق ﷠ وویل چي ما د نبي ﷺ څخه اورېدلي دي: پر کوم ځای چي پیغمبر وفات سي پر هغه ځای به یې قبر وي پر کوم ځای چي د نبي ﷺ وفات سوی دئ پر هغه ځای دي قبر وکښل سي بیا یې و فرمایل: چي ما د نبي ﷺ څخه اورېدلي دي چي د نبي ﷺ وارث هیڅوک نسي جوړېدلای کوم مال چي ځیني پاته سي هغه به خیراتیږي بیا یې وفرمایل: ما د نبي ﷺ څخه اورېدلي دي چي څوک د مسلمانانو د حکومت سرپرست سي او بیا په بې پروایی سره بل څوک امیر جوړ کړي پرده دي لعنت وي بل خبره داده چي نبي ﷺ فرمایلي دي چي قریش د امر او سلطنت مسئول او سرپرست دي. او داسي......

---

(205) سورة آل عمران الاية (١٤٤)
(206) بيان القران

3- د يوې ښځې د نبي ﷺ د خبر په وجه بې ارامه کېدل

د احد په غزا کې چې مسلمانانو ته تکليفونه ورسېدل او ډير مسلمانان شهيدان سوه د غـه دردونکی خبر چې مدينې منورې ته ورسېدئ نو يـوه ښـځه لا لهانـده د حـالاتو د معلومولـو لـپـاره د کوره څخه را ووتل را غله د خلګو يوه ډله ولاړه وه دې په بې قـراری سره پوښـتنه څني وکړه چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ هغو په جواب کي ورتـه وويـل: چې سـتا پـلار شـهيد سـو ی دئ دې انـا لله وويل بيا يې په بې قراری سره پوښتنه وکړه چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ هغو ورته وويل چې سـتا خاوند شهيد سو بل چا د زوی د شهادت ورته وويل بل چا بيا د ورور د شهادت خبر ورکړی چې دا ټول شهيدان سوی دي خو دې د نبي ﷺ پوښـتنه کـول چې رسـول اللهﷺ څنګـه دئ؟ خلګـو ورتـه وويل چې په خير او خيريت کور ته راغلی ددې زړه ډاډ نه کاوی او وې ويل چې چيري دئ؟ خلګو ورته وويل چې په هغه ډله کي دئ دا په خپله ولاړه د رسول الله ﷺ په ليدلو يې خپلي سترګي يخي کړې د رسـول الله ﷺ پـه ليـدو يې وويـل اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! سـتا د ليـدو وروسـته ماتـه هـر غـم کمزوری او پر هيڅ دئ په يوه روايت کي راغلي دئ چې دې نبيﷺ تر جامو ونيـوئ او ورتـه وې ويـل:اې د الله ﷻ رسـوله ◄ ! چې تاسـو ژونـدی او سـلامت ياسـت نـو ماتـه د هـيڅ مـرګ پـروا نسته.([207])

فايده: ددې ډول څخه ډيري قصې راغلي دي په همدې وجه د مؤرخينو دنو موړې ښـحې پـه په نومونو کښې اختلاف دئ خو صحيح خبره داده چې قصې د ځو ښځو څخه پيښې سوی دي.

۴- په حديبيه کي د ابو بکر صديق ﷺ او مغيرة ﷺ کار او د عامو اصحابو ﷺ طريقه

---

(207) خميس

د حدیبې مشهور جنګ په سنه ۲ هـ کې د میانې په میاشت کې سوی دئ. کله چې نبي ﷺ د اصحابانو د یوې لوې ډلې سره د عمرې اراده وکړه د مکې کافران چې خبر سوه نو په خپل منځ کې یې مشوره وکړه چې مسلمانان دې د مکې څخه منعه سي د دغه لپاره یې لویه تیاري وکړه او د خپلي مرستې لپاره یې د دباندي څخه هم خلک راوغوښتل او یو لوي جماعت یې د مقابلې لپاره تیار کړی نبي ﷺ یو صحابي و ذوالحلیفة نومي ځای ته د حال معلومولو لپاره واستوی (هغه صحابي چې بېرته راغلی) د نبي ﷺ سره یې په عسفان کې ولیدل او نبي ﷺ ته یې وویل چې د مکې خلګو د مقابلې لپاره لویه تیاري نیولې ده او زیات شمېر خلک یې د دباندي څخه هم راغوښتي دي نبيﷺ د خپلو اصحابانو سره مشوره وکړه چې اوس څه کول پکار دي؟ یوه لویه لاره داده چې کوم خلګ چې دوی د دباندي څخه راغوښتي دي د هغو پر لورو حمله وسي هغه چې خبر سي نو بېرته به خپلو کورونو ته ولاړ سي بله لار داده چې برابر پر ورسو. حضرت ابوبکر صدیقؓ وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! موږ خو د بیت الله شریف د زیارت په اراده روان سوی یو د جنګ خو مو هیڅ اراده نه وه موږ به ځو که چیرې دوی مخته راغلل موږ یې منعه کړو مقابله به وکړو که نه نو ځو به نبي ﷺ دا خبره خوښه کړه او مخکې روان سو کله چې حدیبې ته ورسېدل نو بدیل بن ورقا خزاعي د یوې ډلې سره نبي ﷺ ته راغلی دا خبره یې ورته وکړه چې کافران تاسو هیڅکله د مکې داخلېدو ته نه پرېږدي د جنګ لپاره یې لویه تیاري نیولې ده نبي ﷺ ورته وویل چې موږ خو بیخي د جنګ په اراده نه یو راغلي زموږ مقصد عمره کول دي قریشو ته خو هره ورځ جنګونو ډېر تاوانونه رسولي دي ځانونه یې بیخي هلاک کړي دي که ددوی خوښه وي چې روغه جوړه وکړي زه روغي جوړې ته تیار یم زما او ددوی تر منځ به ژمنه وي چې زه ددوی سره جنګ نه کوم او که دوی زما سره جنګ نه کوي مادي نوروته پرېږدي او که دوی په هیڅ شی نه راضي کیږي نو زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح یې په قبضه کې دئ چې تر هغه وخته به ورسره جنګیږم چې اسلام غالب سي او یا زما سرپرې سي. بدیل ورته وویل: ډېر ښه دئ زه به ستا

پيغام هغو ته ورسوم ، دی ولاړی هغو ته يې پيغام ورساوه خو هغه راضي نه سوه. په همدې ترتيب د دوا ړو لورو څخه د تګ او راتګ لړۍ جاري وه چې يو وار پکښې عروة بن مسعود ثقفي د کافرانو له لوري څخه راغلی چې په دغه وخت کې لا مسلمان سوی نه و وروسته بيا مسلمان سو ده هم د بديل په څېر د نبيﷺ سره خبرې وکړې او ورته وې ويل: اې محمد ﷺ ! که ته ټول عرب له منځه وړل غواړې دا خوشوني نه ده ځکه تر اوسه ستا مخکې داسې يو څوک نه دی پيدا سوی چې دغه کار يې کړی وي يعني ټول عرب دي يې لمنځه وړي وي او که چيرې دوهم حالت سي يعني عرب پر تاسو برلاسي سي نو کوم کسان چې ستا سره دي هغه زه د شريفو خلګو ډله نه وينم ټول به در څخه ولاړ سي تا به يوازې پرېږدي ابوبکرﷺ په دغه ځای کې ولاړ و دا خبره يې و نه زغمل دستي يې ورته وويل: د خپل خدای (لات) د بولو ځای و څټې ايا موږ به وتښتو ؟ او نبيﷺ به يوازې پرېږدو ؟ عروة پوښتنه وکړه چې دا څوک دئ؟ نبي ◄ ورته وويل: دا ابوبکر AA دئ عروة ورته وويل: ستا يو زوړ احسان پر ما پروت دئ هغه احسان ادا سو او که دي هغه احسان نه وای نو خامخا به مې د دې ښکنځلو جواب درکړی وای د دې خبرو د کولو څخه وروسته بيا د نبيﷺ سره په خبرو کولو مشغول سو ده د عربو د دود سره سم د نبيﷺ وږيرې مبارکې ته لاس وروړی ځکه دغه کار دوی د خواهش کولو پر مهال کاوه اصحابو دغه کار نسو زغملای نو د عروة وراره مغيرة بن شعبة AA په دغه ځای کې ولاړ و خود يې پر سر وه د توري په مټ يې خپل اکا (عروة) وواهه چې لاس دې ليرې ساته (يعني د نبيﷺ وږيرې مبارکې ته لاس مه وروړه) عروة پوښتنه وکړه چې دا څوک دئ؟ نبيﷺ ورته وويل: دا مغيرة AA دئ عروة ورته وويل: اې غداره ! ستا غدارې تر اوسه پورې زغمم ستا زما سره دا وفا ده ؟(مغيرة د اسلام مخکې څو کافران وژلي وه عروة يې ديت ورکړی و په دغه ځای کې يې و هغه کار ته اشاره وه) لنډه دا چې عروة د نبيﷺ سره خبرې کولې او پټ- پټ به يې د سترګو تر بيخو د اصحابانو حال هم معلوماوه کله چې بېرته و کافرانو ته ولاړی هغو ته يې وويل: اې قريشو ! زه د ډېرو پاچهانو دربارو ته تللی يم.

دقیصر، نجاشي او د کسری دربارونه مي لیدلي دي او د هغوی اداب مي لیدلي دي قسم په الله ﷻ که ماد یو پاچا سره د خپلو ملګرو دومره محبت لیدلی دئ لکه د محمد ﷺ د ملګرو محبت چي دده سره دئ کله چي دی لاښي توکي دوی یې چابک په لاس را واخلي پر مخ او بدن یې موږي کوم امر چي دی وکړي د پوره کولو لپاره یې ټوله و ځغلي کله چي هغه اودس کوي نو د اوداسه د اوبو لپاره لاسونه ورته نیسي یو ځاځکی اوبه مځکي ته نه پرېږدي کوم یوه ته که ځاځکی ور ونه رسیږي نو دهغه بل یوه لوند لاس راکش کړي پر خپل مخ یې وموږي که د محمد ◄ په مځکي دوی خبري کوي نو په لوړ اوازیې نه کوي داد ب له وجهي ده ته لوړ نه ګوري که د هغه د سر یادږیري ویښته ولویږي نودبرکت لپاره یې پورته کوي مځکي ته یې نه پریږدي لنډه دا چي ما دهیچا دومره محبت دخپل مشر سره نه دئ لیدلی لکه د محمد ﷺ د ملګرو محبت چي دده سره دئ. وروسته نبي ﷺ عثمان ﷛ د قاصد په ډول مکې ته واستوی ځکه یو خو دی مسلمان و او بل دده په مکة کي ډیر عزت و په همدې وجه دده په وړاندي ډیره ویره نه وه چي خلګ دي تاوان وررورسوي. نو ځکه یې دی د قاصد لپاره غوره و بلل سو. ده مبارک تشریف یووړی. مسلمانانو ارمان وکړی چي دی خو لاښه سو مکې ته ولاړی ښه په خوند به طوافونه وکړي نبي ﷺ وفرمایل: زما امید نسته چي هغه دي زما پرته طواف وکړي. کله چي عثمان ﷛ مکې ته داخل سو نو ابان بن سعید په خپله پناه کي واخیستی اورته وې ویل: چي ولاړ سه هر چیري چي ځې هیڅوک ستا منعه نسي کولای عثمان ﷛ هم شاوخوا وګرځېدئ د ابو سفیان او د قریشو د سردارانو سره یې و لیدل د نبي ﷺ پیغام یې وررساوه کله چي ببرته راتلی نو دمکې خلګو ورته وویل: چي اوس راغلي یې ونیسه طواف وکړه ده مبارک په جواب کي ورته وویل عجیبه ده چي رسول الله ﷺ به منعه کړل سوی وي او زه به طواف کوم دا هیڅکله نه سي کېدلای کافران دده پر دې خبره په غصه سوه دی یې بندي کړی او مسلمانانو ته یې حال ورواستوی چي عثمان شهید

سو نبي ﷺ چي دا خبر واوریدئ دا صحابانو ﷺ څخه یې تر آخري سلګۍ پوري د جنګیدو ژمنه واخیسته کافران چي د مسلمانانو پدې بیعت (ژمنه) خبر سوه دستي یې عثمان ﷺ ایله کړی.[208]

فایده: په دې قصه کي د ابوبکر ﷺ وینا او دمغیرة ﷺ وهل، د اصحابانو ﷺ عامه تګ لاره چي عروة په ډېر ځیر ولیده هم دا ډول د عثمان ﷺ د طواف څخه انکار، هره قصه داسي ده چي د نبي ﷺ سره د بې اندازي میني خبر ورکوي. دغه بیعت (ژمني) ته بیعت الشجر وایي په قرانکریم هم ددې بیعت بیان راغلی دئ چي الله ﷻ په سورة فتح کي فرمایي:

✉ ⇧⑨⬩◑⅄⅊ ⑥◆⌘♉♒ ✂♐✎✦ ⇜♊◆⇖ ✂♐⅊⌦⌦☺⇦⬩⬀✌☪♐✓▫♒ ⌑⓿♐☽ ③⇖⌨◆♐③♐➔❑☼◆①♒ ✌❑◆⌦✌⬧❁ ✂♐⅊⊕⊙⇗⍓❷◆❑♐ ▫⬩➔⍓⍓♐⌘ ✌◆♐ ×♐❼ ⍙➔⍓➔❑⍓♐&♐♐⍓ ▫⬩⍓❑☼❽◆✌◆ ✂♐⅊❍❍⍓⑩☪◆⬩ ⇖◆■❸⇗&♐⍓⇗❑⍓⍓⍓⌦♑♑◆⏳♑❑⇦☠⇗ ▫⬩☝⬀⬩☯♐ ⍙⬩❷⌘③⏳✡♐ ⇗♐⇙⇜[209]

پورتني آیات به د ترجمې سره ژر په خاتمه کي راسي انشا الله.

۵- د حضرت ابن زبیر ﷺ وینه چیښل

نبي ﷺ یو ځلي ښکرونه ولګول او کومه وینه چي راووتل ابن زبیر ﷺ ته یې ورکړل چي دا یو سه یو ځای یې ښخه کړه ده مبارک هغه وینه را واخیستل خپله یې و چیښل او راغلی نبي ﷺ ته یې وویل چي وینه مي ښخه کړه نبي ﷺ ورته وویل: چیري دي ښخه کړه؟ ده مبارک ورته وویل چي

---

(208) خمیس
(209) سورة الفتح الاية (١٨)

و مې چيښل. نبي ﷺ ورته وويل: کوم بدن ته چې زما وينه ورسيږي هغه بدن اور د دوزخ نسي مسحه کولای خو د خلګو څخه تا ته هلاکت دئ ستا څخه و خلګو ته هلاکت دئ.(210)

فايده: د نبي ﷺ لوي او کوچني او دس مات ټول پاک دئ په دې کې هيڅ مشکل نسته د نبي ﷺ د دې ارشاد څخه مطلب دادی چې د خلګو څخه تا ته هلاکت دی ستا څخه و خلګو ته هلاکت دئ علماؤ ليکلي دي چې و امارت او سلطنت ته اشاره ده خو (ځيني بيا اختلاف کوي) کله چې عبد الله بن زبير ﵁ پيدا سو هغه وخت هم نبي ﷺ و دې طرفته اشاره کړې وه او ورته ويلي يې وه چې ستا يو پسه د چرموښانو په منځ کي دئ دا سي چرموښان دي چې کالي به يې اغوستي وي وروسته د يزيد او عبد الملک مشهور جنګ د ابن زبير AA سره وسو او په هغه کي هم شهيد سو.

۲- د حضرت مالک بن سنان AA وينه چيښل

داحد په غزاء کي چې د نبي ﷺ په مخ اويا سر مبارک د خود دوې کړۍ ننوتې نو د يوې خوا حضرت ابو بکر ﵁ وروځغستل او د بلې خوا ابو عبيده ﵁ وروځغستل او په غاښو يې د کړيو را ايستل شروع کړه لومړۍ ابو عبيده يوه کړۍ په غاښ راوايستل دوهم غاښ يې مات سو. د دې دوو کړيو په راوتو سره د نبي ﷺ د پاک بدن څخه وينه راووته د حضرت ابو سعيد خدري ﵁ پلار مالک بن سنان AA دغه وينه په خپلو شونډانو و څښښل او وې رودل وينه يې تېره کړه. نبي ﷺ و فرمايل: د کوم بدن سره چې زما وينه يو ځای سي هغه بدن د دوزخ اور نه سي مسحه کولای.(211)

۷- د حضرت زيد بن حارثة AA و خپل پلار ته انکار

(210) خميس
(211) قرة العيون

حضرت زيد بن حارثﷺ د کفر په وخت کې د خپلې مور سره داناو کورته تلې چې قافله يې بنو قيس و شکول او وې لوټل چې زيد ﷺ هم پکښې و دی يې غلام کړي د مکې په بازار کې يې خرڅ کړی. حکيم بن حزام د خپلې عمة خديجې لپاره رانيوی د خديجې چې کله د نبي ﷺ سره نکاح وسوه نو خديجې زيد د نبي ﷺ په خدمت کې وړاندي کړی. د زيد پلار د خپل زوی په بيلتون ډېر غمګين و. ځکه طبعي خبره ده چې پلار د اولاد سره مينه لري. د زيد پلار به د خپل زوی په جلاوالي کې ژړل او اشعار به يې ويل يوې خوا او بلې خواته به ګرځېدئ چې د شعرونو لنډه ترجمه يې داده: زه د زيد په ياد کې ژاړم نه يم خبر چې هغه ژوندی دئ چې اميد يې وکړم او که مرګی ختم کړی دئ په الله ﷻ قسم کوم چې دا هم نه ده راته معلومه چې اې زيده ! ته پستې مځکې هلاک کړې يې او که د غره مځکې هلاک کړې يې. ارمان چې ماته معلومه وای چې ته بيرته راځې که يا زما په ټول عمر کې لوی ارمان دادئ چې ته بېرته راسې اې زيده ! چې لمر راخيږي هم ته راياد يږې او چې باران کېږي نو هم ستا ياد ما ځوروي او کله چې بادونه چليږي نو هم ستا ياد تازه کوي. هاى افسوسه زما غم او فکر ځومره اوږد سو زه به دده په لټه او تلاش کې په ټوله دنيا د ګرځېدو لپاره د اوښ چابکي په کار واچوم پر ټوله دنيا د ګرځېدو څخه به نه سم ستړی اوښ که ستړی سي خو زه نه ستړی کېږم خپل ټول ژوند به په دې کښې تېروم که ماته مرګ راسي نو ډير به ښه وي ځکه مرګ هر شی فنا کوي که څه هم هر څوک هر څومره اميدونه لري خو زه به د خپلوانو څخه فلانکي فلانکي ، آل اولاد ته وصيت وکړم چې په دغه ډول په زيد پسې تلاش وکړي. لنډه دا چې ده به په ژړا ژړا کې دا اشعارو ويل او تلاش به يې کاوه ناڅاپه دده د قوم څوکسان حج ته ولاړل[212])هلته يې زيد و پېژندئ او خپل د پلار حالت يې ورته بيان کړی

([212] تر اسلام مخکې کافرانو هم دحج يوډول دود درلودی چې لوڅ به يې پر مکه مکرمة باندې طواف کاوه او چك چکي به

د پلار شعرونه يې ورته وويل او د هغه د بيلتون قصه يې ورته وکړه. حضرت زيد ﷺ وهغو ته د ريې شعرونه په لاس ورکړل چي مطلب يې داسي و. زه په خير او خيرت کي يم زه د ډېرو سخيانو خلکو په غلامي کي يم زما لخوا هيڅ فکر مه کوئ. هغه کسان چي ولاړل د زيد و پلار ته يې د زيد د خيريت خبر ورکړی او هغه اشعاريې ورته وويل چي زيد ورته ويلي وه او د زيد ادرس يې ورونښودئ. د زيد پلار او اکا روان سوه د غلامۍ د خلاصېدو په نيت يې د ځان سره فديه واخيسته د نبي ﷺ حضور ته ورغلل او ورته وې ويل: اې د هاشم اولاده ! اود خپل قوم سرداره ! تاسو خو د الله ﷻ د کور همسايګان ياست تاسو خو د حرم اوسېدونکي ياست تاسو خو خپل بنديان ازاده وی. وږو خلکو ته خوراک ورکوی موږ د خپل زوی د خلاصون لپاره راغلي يو پر موږ احسان او کرم وکړه زموږ فديه قبوله کړه. زما زوی ازاد کړه بلکي څومره چي فديه ده تر هغه زياتي پيسې واخله نبي ﷺ ورته وويل: څه خبره ده؟ دوی ورته وويل چي موږ د زيد په طلب راغلي يو نبي ﷺ ورته وويل. بس دومري خبره ده؟ دوی ورته وويل. هو ، نبي ﷺ ورته وويل: هغه راوغواړئ او پوښتنه ځني وکړئ که چيري په خپله خوښه تلی نو ببله فديې يې بوزئ او که نه تلی نو زه پر داسي چا باندي زور نسم اچولای چي په خپله خوښه نه ځي دوی ورته وويل: تاسو تر حق هم زيات احسان وکړی دا خبره مو بيخي خوښه ده.زيد ﷺ راوغوښتل سو نبي ﷺ پوښتنه ځني وکړه چي ته دوی پېژنې؟ زيد ﷺ ورته وويل: هو ، دا زما پلار دئ او دغه بل مي اکا دئ نبي ﷺ ورته وويل: زما حال هم تاته معلوم دئ که په خپله خوښه زما سره اوسېدل غواړې خو زما سره اوسه او که ددوی سره ځې نو درته اجازه ده حضرت زيد ﷺ ورته وويل يارسول الله ◄ ! زه ستاسي په مقابله کي هيڅوک نسم خوښولای ته زما د پلار پر ځای يې او د اکا پر ځای مي هم يې پلار او اکا دواړو ورته وويل: زيده ! د ازادۍ په مقابل کښي غلامي خوښوې؟ د پلار ، اکا ، کور

يې کولې . داسي نه ده چي دزيد خپلوان په دغه وخت کي مسلمانان وه فرضي حج يې اداکوی.ژباړن .

او نور قریبانو په مقابل کښې غلام او سېدل غواړې؟ زید ﷺ ورته د نبي ﷺ و لوري ته اشاره وکړه اووې ویل: ما په ده کې داسې شیان لیدلي دي چې په مقابله کې یې هیڅ شی نسم خوښولای نبي ﷺ چې دده خبرې واورېدې نو دی یې په غېږ کې ونیوی او وې ویل چې دی ما په زوی والي نیولی دئ. پلار او اکا چې یې دا حال ولیدئ ډېر خوشاله سوه او په خوشحالۍ سره یې پرېښودئ ولاړل.[213]

فایده: حضرت زید ﷺ په دغه وخت کې کوچنی هلک و چې پر خپل کور، پلار او نورو باندې یې د غلامۍ ژوند غوره کاوه داد هغه محبت ښودنه کوي چې ډېر ښکاره دئ.

۸- د احد په جنګ کې د حضرت انس بن نضر ﷺ عمل

د احد په غزاء کې چې مسلمانانو ماته و خوړل نو یو چا دا خبره مشهوره کړه چې نبي ﷺ شهید سو ددې دردونکي خبرې چې کومې اغیزې پر اصحابانو ﷺ باندې ښکاره وې هغه ډېره ښکاره خبره ده. مسلمانانو ددې ویره ونکي خبر په اورېدو سره هغه پاته همت هم دلاسه ورکړی حضرت انس ﷺ راروان و چې د مهاجرو او انصارو په یوه ډله کې یې حضرت عمر ﷺ او حضرت طلحة ﷺ ولیدل چې ټوله د خوابدتیا په حالت کې دي انس ﷺ پوښتنه وکړه چې دا څه پېښه ده چې مسلمانان خوابدي ښکاري؟ دوی ورته وویل چې نبي ﷺ شهید سو حضرت انس ﷺ ورته وویل چې د نبي ﷺ وروسته چې تاسو ژوندی پاته سئ نو څه به کوئ توري په لاسو کې واخلئ ځانونه قربان کړئ. حضرت انس ﷺ توره په لاس کې واخیستل د کافرانو په یوه ډله ورننوتی تر هغه پورې وجنګېدئ ترڅو چې شهید سو.[214]

---

(213) خمیس
(214) خمیس

فایده: دده مبارک مطلب دا و چي د کوم چالپاره چي ژوند و هغه نسو پاته نو بیا ژوند پاته کېدل د څه لپاره دئ هم داسي وسوه، چي خپل ځان یې قربان کړی.

٩- په احد کښي د سعد بن ربیع ﷺ پیغام

نبي ﷺ د احد په غزا کي پوښتنه وکړه چي د سعد بن ربیع AA حال معلوم نه سو چي څه بـه پـر تېر سوي وي یو صحابي AA یې دده د تلاش لپاره ولېږی دغه صحابي د شهیدانو په ډله کي لټون وکړی چي ګوندي ژوندی وي بیا یې په لوړ اواز وویـل: زه نبي ﷺ رالېږلي یم چي د سعد AA خبر راوړم. د یو ځای څخه یو کمزوری اواز راووتی دغـه صـحابي و هغـه طرفتـه ورغلـی کـه یـې وکتـل سعد AA د شهیدانو په منځ کي پروت دئ لږ ساه پکښې ده کله چي نژدې ورغلـی سـعد ﷺ ورتـه وویل: چي نبي ﷺ ته زما سلام وایه چي زما د خوا دي الله ﷻ تاسو ته غوره بدل درکړي. کومـه بدلـه چي یوه نبي ته د امتي لخوا ورکړل سوې ده ترهغـه غـوره بدلـه ، او مسـلمانانو تـه زمـا دا پیغـام ورسوه. که ونبي ﷺ ته کافران ورسېدل او په تاسو کي یـو سـترګي لغړونکـی و یعنـي ژونـدی و نـو د الله ﷻ په وړاندي یې بیا هیڅ عذر نه قبلیږي. دا یې وویل وفات سو.[215]

فایده: فجزاه الله عنا افضل ماجزاي صحابیاً عن امة نبیه.

---

(215) خمیس

په حقیقت کې دغه مبارکو تر سرتیرو اصحابانو د خپلې سر تیرې ثبوت ورکړی دئ (الله ﷻ دې یې قبرونه د نور څخه ورډک کړي) په زخمو باندې زخمونه قبلوي ساه یې وزي مګر ددې فکر نسته چې شکایت، وېره او یا دې غم وکړي بلکې ددوی سره په دغه حال کې هم د نبي ﷺ د حفاظت او پر نبي ﷺ باندې د ځان قربانولو شوق او جذبه سته. ارمان! په ماغوندې نااهله کې هم ددوی په څېر یوه لړه برخه مینه وای.

۱۰- د نبي ﷺ په قبر لیدو سره د یوې ښځې مرګ

د حضرت عائشې رضي الله عنها حضور ته یوه ښځه راغله او ورته وې ویل چې ماته د نبي ﷺ قبر مبارک راوښیه عائشې رضي الله عنها هغه مبارکه او د نوره ډکه کوټه ورخلاصه کړه چې د نبي ﷺ قبر مبارک پکښې و هغې ښځې چې قبر مبارک ولیدئ په ژړا سوه په ژړا ژړا کې وفات سوه. رضي الله عنها و ارضا ها.(216)

فایده: ایا تاسو ددې عشق نمونه یو ځای لیدلې ده چې دقبر د زیارت توان هم ونه لري او هلته یې ساه و خیږي؟.

۱۱- د اصحابانو رضي الله عنهم دمحبت متفرقې قصې

د حضرت علي کرم الله وجهه څخه یو چا پوښتنه وکړه چې د نبي ﷺ سره څومره مینه لرې؟ ده مبارک ورته وویل زمادې په الله ﷻ قسم وي چې نبي ﷺ موږ ته تر خپلو مالو، مور او پلار، تر خپلو ځانو او د سختې تندې په وخت کې تریخو اوبو زیات محبوب دئ.(217)

(216) خمیس
(217) شفاء

فایده: ده مبارک ریشتیا وویل: د اصحابانو مبارکانو هم داسې حالت و ځکه دوی د کامل ایمان څښتنان وه. الله ﷻ فرمایي:

[illegible] ([218])

ژباړه: دوی ته ووایه: که چیرې ستاسو پلرونه، ستاسو زامن، ستاسو ورونه ،ستاسو بیبیانې، ستاسو قوم او هغه مال چې تاسو ګټلی دئ او هغه تجارت چې ستاسو سره د هغه د وتلو ویره ده او هغه کورونه چې تاسو یې خوښوی (که چیرې دا ټول شیان) تاسو ته تر الله ﷻ او د هغه تر رسول ﷺ او د الله ﷻ په لاره کښې تر جهاد ستاسو خوښ وي نو تاسو صبر وکړئ تر هغه وخته پورې چې د الله ﷻ حکم راځي (او د الله ﷻ حکم نه منونکي خپل مقصود ته یعنې عذاب ته رسوي)، الله ﷻ فاسقانو ته هدایت نه کوي.([219])

([218]) سورة التوبة الاية (٢٤)
([219]) بيان القران

په دې آیت کې د اللهﷻ د هغه کسانو سره د عذاب وعده ده چې د نورو شیانو سره تر اللهﷻ او تر رسول اللهﷺ زیاته مینه کوي. د حضرت انس ؓ څخه روایت دئ چې نبيﷺ فرمایي: تر هغه به یو ستاسو څخه کامل مؤمن نسي تر څو زما سره تر خپل پلار، اولاد او ټولو خلګو زیات محبت ونه کړي. د حضرت ابوهریرة ؓ څخه هم داسې مضمون لیکل سوی دئ. علماؤ ویلې دي: چې ددې محبت څخه اختیاری محبت مراد دئ غیر اختیاري یعني اضطراري محبت نه دی مراد. که چیري ددې محبت څخه طبعي محبت مراد سي نو هم کېدای سي خو بیا د ایمان څخه د کاملي درجې ایمان مراد دئ لکه د اصحابانو ؓ ایمان چې و. حضرت انس ؓ فرمایي: چې نبيﷺ ورته وفرمایل: درې شیان دي که په چا کښې موجود سوه نو د ایمان خوږوالی به ورپه برخه سي لومړي د اللهﷻ او د رسول اللهﷺ سره محبت دئ چې تر هر شی زیات او خوندور دئ دوهم دا چې د یو چا سره محبت کوي د اللهﷻ د رضا لپاره وي. دریم دا چې د کفر ولوري ته تلل یعني کافر کېدل دومره ورته ګران سي لکه په اور کې پر یوتل.

یوه ورځ حضرت عمر ؓ وفرمایل: اې د اللهﷻ رسوله ◄ ! ته ماته تر خپل ځان پرته تر ټولو شیانو محبوب یې رسول اللهﷺ وفرمایل: چې څوک تر هغه وخته پوري کامل مؤمن نسي جوړېدلای تر څوزه تر خپل ځان ورته محبوب نه سم. عمر ؓ وویل: اې د اللهﷻ رسوله ◄ ! اوس ته ماته تر خپل ځان هم محبوب یې رسول اللهﷺ ورته وویل: (الآن) یا عمر ! یعني اوس اې عمره ! دا چې د نبيﷺ ددې جواب مطلب به څه وي علماؤ یې دوه مطلبه ښودلي دي. لومړی دا چې اوس ستا ایمان پوره سو. دوهم دا چې دا خبرداری و چې اې عمره ! اوس دا خبره پیدا سوه پکار خو داوه چې د پخوا څخه وای. سهیل تستري ؒ فرمایي: څوک چې په هر حال کښې نبيﷺ په خپل والي یعني آقا ونه ګڼي هغه د سنتو خوند نسي څکلای. یو صحابي نبيﷺ ته راغلی او ورته وې ویل چې د قیامت ورځ به کله راځي؟ نبيﷺ ورته وویل چې د قیامت لپاره دي څه تیاري نیولې ده چې پوښتنه یې کوې صحابي ورته وویل ما ډیري روژې، خیراتونه او لمونځونه ندي کړي مګر

زما په زړه کښې مې د الله ﷻ او د رسول الله ﷺ سره محبت دئ نبي ﷺ ورته وويل چې د قيامت په ورځ به ته د هغه چاسره ملګرې يې چې ته مينه ورسره لرې دغه حديث ډېرو اصحابانو نقل کړې دئ چې په دوی کښې عبد الله بن مسعود ، ابو موسي اشعري، صفوان، ابوذر ﭫ او داسې نور مبارکان هم دي. حضرت انس ﭬ فرمايي چې اصحابانو ﭫ ته چې پدې حديث سره مسلمانانو ته ثومره خوشحالي حاصله سوه په هيڅ شی دومره خوشحالي نه وه ورته حاصله سوې.دابنکاره خبره ده چې اصحابانو ﭫ ته خوشحالي په کار وه ځکه د نبي ﷺ محبت ددوی په رګ او رېښه کښې موجود وو نو بيا به ولي نه خوشحالېدل.د حضرت فاطمې ﭭ کور د نبي ﷺ د کور څخه لرې ليرې و نبي ﷺ وفرمايل: چې زما زړه غواړي ستا کور زما و کور ته نږدې سي حضرت فاطمې ﭭ وويل: چې د حارثة ﭬ کور تاته نږدې دئ و هغه ته ووايا ست چې زما سره کور بدل کړي رسول الله ﷺ ورته وويل د حارثة ﭬ سره مخکې هم يوځلې بدلون سوی دئ اوس ماته حياء راځي. حارثه ﭬ په دې خبر سو دستي د نبي ﷺ و حضو ته ورغلی او ورته وې ويل چې زه خبر سوی يم چې تاسو د فاطمې ﭭ کورو خپل ځان ته نږدې غواړئ دغه زما کورونه دي او تر دغه وتاسو ته هيڅ کور نږدې نسته هر يو چې موخوښ وي دهغه سره يې بدل کړئ اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! زه اوزما مال دالله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ دي اې دالله ﷻ رسوله ! زما دې په خپل خدای ﷻ سره قسم وي کوم مال چې تاسو زما څخه واخلی هغه زما ډېر خوښ دئ تر هغه مال چې زما څخه پاته سي نبي ﷺ ورته وفرمايل چې رښتيا وايې او د برکت دعا يې ورته وکړه او کور يې ورسره بدل کړئ.([220])

يو صحابي د نبي ﷺ حضور ته ورغلی او ورته وې ويل چې ستاسو سره زما تر ځان، مال، اهل او عيال محبت زيات دئ زه په خپل کورکښې ناست يم چې تاسو راپياد سی نو صبر مې نه

([220]) طبقات

کېږي تر هغه وخته چې راسم او ستاسو زیارت ونه کړم او ماته په فکر کښي راځي چې ما او تاسو ته مرګ خامخا راتلونکی دئ خو ددې وروسته به ته لوړو د انبیاودرجو ته ولاړسې زما سره دا وېره ده چې بیا به زه تاسو نه وینم نبي ﷺ دده په جواب کښي چوپتیا اختیار کړه تر هغه وخته چې جبرائل ﷺ راغلی او دا آیت یې نازل کړی:

♦✌❑←♌▪❷♑♐♐✄♦❑ ⅄✐♐✄ ⇗➚⌧➲⇖③ ♊♦✍♦❑

⌘☠⍓➔⬀☼❒🕮 ♦×⇦⌧♫⅄✐♐✄ ⍓➚♦✍ ⍓⌨✗⟐❋⌚⬩♑🕯❑⬆🕯⬩▫

⌘♊⌚✗♒⑩⍉▬☐✡♑♐✄ ⌘♊⌧♓✍ ☠✗⅋⬀❸■🖬♦⇖ ✦✐♐✄

⌧➚✐✄⍓⑨◘⅋❼☆♑♐✄♦❑ ♦×✓⮰◑③⌧♎⑨⮵♉⌚♑♐✄♦❑

⌘♊⓿○⍓❍♦❑ ▤ ♦×✓⮵⬩⍉🖬⌚○⌚♑♐✄♦❑

🕮⬆❑🕯♑⬩⌚❋⟐⌨⍓ ❻♦▫⌧⑩◑☪♐ ⬁✗⌧⬅ (221)

ژباړه: څوک چې دالله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ اطاعت وکړي نو بېشکه دغه کس د هغه کسانو سره دئ چې الله ﷻ نعمت پرې کړی دئ(چې عبارت دي) د انبیاؤ،صادقانو،شهیدانو او صالحانو څخه(او دغه کسان) ښه دي د ملګرتیا لپاره.

دغه آیت رسول الله ﷺ دده په جواب کښي وواېه. داسي ډېري پېښي اصحابانو ﷺ ته پېښي سوې دي او خامخا ورته پېښېدلې (عشق است و هزار بدګمانی- یعني مینه ده او زر بد ګمانۍ) همدا ډول یو صحابي نبي ﷺ ته راغلی او ورته وې ویل: چې زما ستا سره دومره محبت دئ هر وخت چې په خیال کې راسې که په هغه وخت کي زه رانسم او ستا زیارت ونه کړم نو زما غالب ګمان راسي چې زما ساه به ووزي خو زما سره دافکر دئ چې که چیرې زه جنت ته ولاړ سم نو زما درجه به ترتا کښته وي او ماته به په جنت کي او سېدل ستا د زیارت پرته هم لوی تکلیف

---

(221) سورة النسآء الاية (٦٩)

وي نبي ﷺ دغه آيات ورته ووايه . په يو بل حديث کښې راغلي دي چې يو صحابي د نبي ﷺ حضور ته ورغلى او ډېر غمجن و نبي ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې ولې غمجن يې؟ ده مبارک ورته وويل چې زه په يوه فکر کې يم نبي ﷺ ورته وويل: په کوم فکر کښې يې؟ ده مبارک ورته وويل مونږ سهار او ماښام ستاسو حضور ته راځو ستاسو په زيارت زړونه خوشحاله کوو ستاسو په خدمت کښې کښېنو سبا چې تاسو د انبياء(عليهم السلام)ودرجې ته ورسېږى نو مونږ خو هلته نه سو رسېدلاى (ستاسو د زيارت څخه به بې برخې يو) نبي ﷺ چوپ سو کله چې هغه پورتنى آيت نازل سو نبي ﷺ هغه انصاري صحابي راوغوښتى اوزېري يې پر وکړى. په يوه حديث کښې راغلي دي چې ډېرو اصحابانو پورتنى شکايت وکړى نبي ﷺ پورتنى آيت ورته ووايه. په يو حديث کښې راغلي دي چې اصحابانو ﷺ وويل: اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! داخو ښکاره خبره ده چې نبي ﷺ پر امتي باندي فضيلت لري اود نبي ﷺ درجې به لوړې وي نو بيا به ددوى د يو ځاى کېدو لپاره کومه لاره وي نبي ﷺ ورته وفرمايل: چې د لوړو درجو خاوندان به راځي د کښتنو درجو والا سره به کښېني او خبري اتري به ورسره کوي.(222)

نبي ﷺ فرمايي چې زما څخه وروسته به ځني خلګ زما سره محبت کوونکي پيدا سي او دا هيله به لري چې کاشکي دوى دخپل مال، اهل او عيال په بدل کښې زه ليدلى واى د خالد ﷺ لور عبده وايي چې زما پلار به کله د بدېدو لپاره ستوني ستخ پرېوتى سترګي به يې نه سره ورتللې دنبي ﷺ په ياد او مينه به اخته و. د مهاجرينو او انصارو نومونه به يې اخيستل اويادول به يې چې دا زما اصول او فروغ دي يعني دوى کوچني او لوي ددين ښاخونه دي زما زړه ددوى و لوري ته کش سوى دئ. اې الله ﷻ ! ماته ژر مرګ راولې چې ددوى سره يو ځاي سم دا به يې ويل بيده به سو.

(222) درمنشور

حضرت ابـو بکـر صـديق ﷺ يـو ځلي وويـل اې د الله ﷻ رسـوله ◄ ! زه د خپـل پـلار د مسلمانېدو پر ځای ستاد اکا د ابو طالب د مسلمانېدو زياته ارزو لرم ځکه چي پدې سره به تاسي خوشحاله سی يو ځلي حضرت عمر ﷺ د نبي ﷺ اکا حضرت عباس ﷺ ته وويـل زه د خپـل پلار تر مسلمانېدو ستا په اسلام راوړلو زيات خوشحاله سوم ځکه ستاسو اسلام راوړل نبي ﷺ ته ډېر زيات خوښ و. يوه شپه حضرت عمر ﷺ د حفاظت ګښت کاوه چي د يوه کور ځخه د ځراغ رڼا راوتله او ديوې سپين سري آواز يې په غوږ سو چي وړی يې وربشلي اشعار يې ويـل چي ترجمـه يې پـه دې ډول ده: محمـد ﷺ تـه دي د نيکـانو خلګـو درود ورسـيږي د پـاکو او سـپېڅلو خلګو له لوري ځخه هغه خلک چي الله ﷻ ته خوښ دي ددوی درود دي وررسيږي بېشـکه اې د الله ﷻ رسـوله ◄ ! تاسـو د شـپې عبـادت کـونکی واسـت او پـه آخره شـپه کښـي ژړا کـوونکی واست کاشکي ماته معلوم وای چي زه او خپل محبوب سره يو ځای کيږو که يا؟ ځکه چي مرګ په مختلفو حالاتو کي راځي نه ده معلومه چي ماته به مرګ په کوم حالت کي راسي اود نبي ﷺ سره به تر مرګ وروسته يو ځای سم که يا؟ حضرت عمر ﷺ دغـه اشعار واوربدل دی هم پـه ژړا سو. د حضرت بلال ﷺ قصه ډېره مشهوره ده چي دی کله وفات کېدئ نو بي بي يې پـه جلا والـي غمجنه سوه اووې ويل چي های افسوس ! ده مبارک وويل: ځومره د خوند خبره ده چي صباته بـه د محمد ﷺ زيارت کوم او د هغه د اصحابانو ﷺ سره بـه ملاقـات کـوم. د حضرت زيـد ﷺ قصـه پـه پنځم باب نهمه شمېره کي تېره سوه چي کله دارته پورتـه خيږول کېدئ ابو سفيان پوښـتنه ځني وکړه چي ايا ستا داخوښه ده چي (خدای مکړه) د محمـد ﷺ سره دا معامله وکړو او تـا پرېږدو؟ ده مبارک ورته وويل چي په الله ﷻ دي مي قسم وي چي زه دا هم نسم زغملای چي نبي ﷺ پـه خپـل کور کي وي او هلته دي په ده مبارک يو ځوز جګ سي اوزه دي پـه خپـل کـور کـي پـه ارامی سره واوسم.ابوسفيان وويل: چي تر اوسه پوري ما دومري محبت کوونکي نه دي ليدلي لکه د محمد ﷺ ملګري چي دده محبت کوي.

خبر داري

علماؤ د نبي ﷺ سره د محبت مختلفي نښي ليکلي دي. حضرت عياض رحمه الله ليکلي دي: کوم ثوک چي يو شی خو ښوي هغه ته به پر نورو باندي تر جيح (لوړوالی) ورکوي هم دا معني د محبت ده که داسي نه وي نو محبت نه ديبلکي يوازي د محبت دعوه ده د نبي ﷺ سره د محبت لويه او ضروري نښه دا ده چي په ده مبارک پسي اقتدا وکړي او طريقي يې اختيار کړي او د ده مبارک د اقوالو او واقعاتو تابعداري وکړي په کومو شيانو چي يې امر کړی وي هغه پر ځای کړي او د کومو شيانو څخه چي يې منعه کړي وې د هغو څخه پرهيز وکړې په خوشحالۍ، غم، ناداری او پراخۍ کي د ده مبارک پر طريقو روان يې الله ﷻ فرمايي:

⅄✎☙✃ ♦♌❑☙⌨⇱⬧➔✍ ⬄⚐⭠☞☪⬈✍ ♌⚞◗ ⬀✍➔🔔
✦✎☙✃ ⬉☠⬈▤⬀⌨⚞⌛⬄⬧⬉③ ❻♑☼❑⬉➔⚞⌨☐✍☙☙⬧▫
▤ ⬀✉⬈▤♦✉❑⭠☼➔➊ ⬀✉⬈▤⬧☡ ⬀➋♑▦⬂⬄♦③◆❒
(223) ⮈✠⮊⮉ ⌀⚐⓿♑❍▪❻ ⌧❻❑→▦⌧➘ ✦✎☙✃◆❒

ژباړه: دوی ته ووايه که تاسو د الله ﷻ سره محبت کوی نو زما تابعداري وکړئ الله ﷻ به ستاسو سره محبت وکړي ستاسو ګناهونه به معاف کړي الله ﷻ بخښونکي او زيات رحم لرونکي دئ.

خاتمه

(223) سورة آل عمران الاية (۳۱)

د اصحابو کرامو﷡ سره معامله او ددوی لنډ فضلیتونه

د اصحابو﷡ څو قصې د نمونې په ډول ولیکل سوې که نه نو ددوی قصې لوی او غټ کتابونه هم نسي لیکلای په اردو ژبه ددوی په اړه زیات کتابونه او رسالې هم پیدا کېدلای سي څو میاشتې وسوې چې دغه رساله مې شروع کړې وه. بیا د مدرسې د بوختیا او د وخت د تنګوالي له امله وځنډېده اوس یې پر دغه پاڼو ختموم کوم څه چې پکښې لیکل سوی دي هیله لرم چې د فایدې اخیستولو وړ سي په آخر کښې پر یوه خبره باندې خبرداری زیات اړین دئ هغه دا چې د یوې خوا پدې آزاده زمانه کښې زموږ د مسلمانانو ددین په کارو کښې کمزوري ده او د ازادۍ رنګ دئ د بلې خوا د اصحابانو﷡ په پېژندلو دهغوی د آدابو او احتراماتو په هکله زیاته کمزوري ده داخو لاڅه کوي ځني خلګ خو داسې هم سته چې د دین څخه دبې پروایۍ له امله ددوی په اړه ګوستاخي کوي حال دا چې اصحابان مبارکان ددین بنستهونه دي ددین لومړي خپرونکي دي مونږ ددوی حقونه تر مرګه پوري نه سو پوره کولای الله ﷻ په خپل فضل ددوی پر پاکو نفسونو سلګونو زره رحمتونه نازل کړي دي چې دوی د نبي ﷺ څخه دین لاسته راوړی او مونږ ته یې راورساوه څکه نو پدې خاتمه کښې د قاضي عیاض﷫ دشفآء نومي کتاب څخه د یو فصل لنډه ترجمه چې ددې موضوع سره وړ ده لیکم اور ساله باندې ختموم دی مبارک فرمایي: چې د نبي ﷺ په اعزاز او اکرام کښې داخبره شامله ده چې دنبي ﷺ د اصحابانو﷡ په اعزاز کوئ ددوی حق به پېژنئ، ددوی تابع داري به کوئ، ددوی ستاینه به کوئ، دوی ته به د مغفرت دوعا کوئ، ددوی په خپل منځي اختلافاتو باندې به چوپ پاتېږئ د مؤرخینو، شیعه ګانو ، بدعتیان او ناپوهو راویانو د روایتو څخه به مخ اړوئ. هغه روایتونه چې ددوی په شان کښې تاوان پیدا کوي ددې ډول څخه که څه روایت واوربدل سي نو دهغه به په ښه ډول تاویل

کوئ او پـر ښـه لار بـه يې حملوئ ځکه دوی ددې حق دار دي. د امبارکان پـه بدی مـه يـادوئ ددوی نیکی، ښه صفتونه اوددوی فضائل بیانوئ او د عیب د خبرو څخه يې چوپ واوسئ لکه نبي ﷺ چي فرمايي: کله چي زما د اصحابانو ﷺ بد بیان کېږي نو چوپتيا غـوره کړئ د اصحابانو ﷺ فضائل په قران کريم او احاديثو کښي زيات راغلي دي الله ﷻ فرمايي:

♦×⇦♎♎▲✍✍✂♦❒📄★✍✍✂⬉✌❑←♋▪❻♐⑨●☺❑♦❼☝

❼■✍♦⬉↓⬈✍✂●⑨♎▲❒📖▦◷←❍◰➔♦✌

☎⬀☠⬊♒♦☪⬃❹♦✉↓⬈✍✍♦✋☒❑↓❻♐❻✍⊙▦⬈▤⬂♍✍✂

♦♌❑⬈⬄♦✌⬀⌛♦③✂✡⑨●♈←♋✍✡➔▲✍↓❻⬀☠←♑📂♦❷⬧✍

☎✍☪☼◷♦❑⇳⬂♐❻♦❒★✍✍✂⌘♊♎♓✌⌖☒⇳♐⬧▫

❒❷❒⚐❒📖⇳♊♎♓✌⚐♎♑♎♎❑⬉♉⬉❒❼♎×⬀☠➔♎✍◰☺⓿⬀♋

❼♎×⬀☠←♑➔🖬⬧✞♦✌◰⌨♎♍◷⬧❶📄♎⑩❑→⬈❹❍♍✍✂

❼♎×⬀✉→🌢➔🖬⬧✞♦✌♦❒📄♎❑📂♦❻⬀❑✸✌♍✍✂

◰●♦❷⬃⌘❒📖✍⬋⬀❻♦❽☒✍⇯✍⑩⬁♑✞💣✍✂

☒↑■🖬⬂⬄♦✌⬄♋✍✍⬧▫◷←■♦❻◰♌✍♦★⬧▫◷←❍♦★⇳⮌☒▲

⮌🖬✆✗⬃➔⬉③◷♎❍♎♎❑←♋📄❼■✍♦⬉▤❽♦❑♦☞⬄♋✍✍⬧▫

⬉☠♐&♐▯☒↑⑩✆⬄♦⓿♎♍♦⬋✂▪❻♋❽♍✍✂

♦×⇦♎♎▲✍✍✂✦✍✍✂◰⑨♦⬉♦❒▤♦❻✍⊙▦⬈▤⬂♍✍✂

☎✂❑➔🖬♎☺♦⬉♦❒☎✂❑⬉☪♦✌✂♦⬈

LARAWBAR

☪□♦❷⚯▦⬂⬄□✎☠⬃⅋⬃❁⚯✎⚯💣◷⍓⬥⚯◘◷○◷♑◎✍✂
(224) ⇦⌘⚰⇧ ✍☺☺⓿⚯→♦⇖✂◷❷⇳♉❒🕮♦❒

ژباړه: محمد ﷺ دالله ﷻ رسول دئ کوم کسان چې دده سره ور سره دي سخت دي پر کافرانو او په خپل منځ کي رحم لرونکي دي ته به ويني چي رکوع او سجده کوونکي دي د الله ﷻ فضل او رضالټونکي دي ددوی نښي ددوی په موخانو کي د سجدې اثر دئ هم دا ډول ددې مثال په توراة او انجيل کښي هم سته لکه يو تخم (چي لومړی راشين سي) نازکه پونګه راوباسي بيا زوروره سي نو ښه په قوت کي سي بيا پر خپله تنه باندي برابر سي (همدا ډول اصحابان ﷺ هم وه چي اول کمزوري وه وروسته الله ﷻ ورځ تر بلي قوت وروبخښئ او داقوت الله ﷻ ځکه ورکړی) چي پدې قوت سره کافران د حسد له امله وسوځي. الله ﷻ د هغو کسانو سره وعده کړې ده چي ايمان يې راوړی دئ، نيک کارونه يې تر سره کړي دي چي الله ﷻ به مغفرة ورته کوي او لوی اجر به ورکوي.

دا ترجمه په دې ډول ده چي دتورات پر لفظ باندي آيات پوره سي ځکه دآيات په فرق سره ترجمه فرق کوي لکه دتفسيرونو څخه چي معلوميږي. په همدغه سورة کي الله ﷻ فرمـــــــــــــــــــــــــــايي: ♑⅄◗⬥⑨⇳ ❻♦⌘⬁♉✎ ✂✍✐✦⇖♦♊⇦

✎①♦☼❏⇖➔⚯③✍♦⌨⇖③ ⬂❶⚯◗ ✎▫✓⚯☪⚯✎⬃⬥←☺⬂♑◎✍✂
❼⚯× ✍♦✎⌘☠⚯◘⍓➔⬥▫⚯□♦❷⍓⬀⊙⌖♑◎✍✂ ❁💣⬂♦❒✎
⬥□♦☪⑩⬁▤○○♑◎✍✂ ♦✌♦❽☼❒🕯⬥▫⬀☠⚯⅋⚯▯❑➔◘➔🔔
✍✡⌛③⌘❷⬥🔔 ✍☯⬥⬃✍⬥▫⬀☠←♑♦⌛◷❒⚐❒🕮♦❒ ⬀☠⚯⅋⬀❸■◘♦⇖
☪□♦❸❷⚯✞☒✍ ⌘⚐⚯☼✍♦⬄♦✎♦❒ ⇦⇨⚯⇧

(224) سورة فتح - رکوع (٤)

✃🕒❽③⌘❽♦⇖ ✦✎✍✃ ♦♌🔔☒✍♦❒▤ ✍❑✐♦✠❒⇗⓿➔❀▫♦③

⇦⇨✗⇧ ✍✞☺⓿⇖▤⍓❍

ژباړه: بېشکه الله ﷻ راضي سو دهغه کسانو څخه چي ستا سره پـه سفر کي وه او ستا سره يې تر درختي لاندې بيعت وکړي. بيا الله ﷻ پـه هغـه (اخلاص او صداقت) عـالم و چي ددوی پـه زړو کي و نو الله ﷻ پر دوی باندي ارامتيا راواستول او دوی تـه يې نژدې فتحـه ور نصيب کړه (چي مراد څني د خيبر فتحه ده) او الله ﷻ ډير غنيمتونه ورنصيب کړه چي دوی اخيستل او الله ﷻ غالب دئ او زيات د حکمت څښتن دئ.

په بل ځاي کي الله ﷻ د اصحابانو ﷺ په اړه فرمايي:

☎✃❒←⑨⍓♑🕐♦⇖✍♦✌☎✃❑➔🔔⍓⑨✽🕒⮜✌🔔⍓♊✗❻

▤✗✽✗⬩🔔♊❑✌☠←♑⬃✡♋☺⬩▫☎♋❍⬂⓿■◘♦⇖⅄✎✍✃

☎⇖❷♋→♦☞♈♦③♊❑✌☠⬋✐⬃❁♋✌♦❒🕐←❍♦⌛⬂♦⬩✞

(225)⇦⌘⌘⇧✦☒③♋⑨⬀⌨⬩✍☎✃❑⇗♐⓿⑨♦✍✍♦✌♦❒

ژباړه: په دې مؤمنانو کي داسي کسان سته چي د الله ﷻ سره يې کومه ژمنه کړې وه پـه هغـه کي ريښتني وختل داسي دي چي خپل نذر يې پوره کړی (يعني شهيدان سول) او څني د پوره کولو په موخه انتظار کوي او ددوی د ارادو پـه بدلولو کي هيڅ بدلون نسي راتلای پـه بدلولو سره.

په بل ځای کي الله ﷻ فرمايي:

⌘♊♋✌ ♦♌❑⇗♐❒❒☞❀✍✃ ⇝♍❑→☽♋⌛🕐❍❍♐✍✃♦❒

✗❻✍✽🕐☼☞❀✍✃♦❒ ♦✖⇦⌘❷⇜⇗🕐⍓♑←☺⬂♐✍✃

(225) سورة احزاب – ركوع ١٣

[illegible] [226]

ژباړه: کوم مهاجر او انصار (چې په ایمان راوړلو کې تر نورو) مخکې دي او څومره خلک چې په اخلاص سره ددوی تابعداري کوي الله ﷻ ددې ټولو څخه راضي دئ او دوی د الله ﷻ څخه راضي دي الله ﷻ ددوی لپاره جنتونه برابر کړي دي چې تر درختو (تر ښاخو) لاندې به یې (څلور ويالې) بهیږي او همیشه به په جنت کې وي دغه هم لویه کامیابي ده.

په دغه آیاتو کې الله ﷻ د اصحابانو ﷺ څخه خپله خوښي څرګنده کړې ده همدا ډول په ډیرو حدیثونو کې ددوی زیات فضائل راغلي دي نبي ﷺ فرمایي: چې زما څخه وروسته په ابو بکر ﷺ او عمر ﷺ پسې اقتدا کوئ. په یوه حدیث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمایي: زما اصحاب ﷺ د ستورو په شان دي په هر یوه پسې چې اقتدا وکړی سمه لاره به پیدا کړی. ډیرو محدثینو په دغه حدیث کې خبرې کړې دي په همدې وجه پرقاضي عیاض ﷺ باندې اعتراض دئ چې دغه حدیث یې نقل کړی دئ خو ملا علي قاري ﷺ لیکلي دي چې ممکنه ده چې دده په آند به د بیلو طریقو له امله د اعتبار وړ وي یا په دې وجه چې د اد فضائلو ځای دئ د فضلیت په ځای کې کمزوری حدیث نقل کول هم جائز دي حضرت انس ﷺ فرمایي چې نبي ﷺ فرمایلي دي چې زما اصحاب ﷺ د اسې مثال لري لکه په خوراک کې مالګه چې دغه خوراک بې له مالګې

(226) سورة التوبة الاية (١٠٠)

ښه کېداي نسي. نبي ﷺ فرمايي: زما د اصحابو ﷡ په اړه دالله ﷻ څخه وويرېږئ دوی د ملامتيا نښه مه جوړوئ څوک چي ددوی سره محبت کوي هغه زما سره محبت کوي او څوک چي ددوی سره کينه لري هغه زما سره کينه لري چاچي دوی ته تکليف ورکړی هغه ماته تکليف راکړی چاچي ماته تکليف راکړی هغه الله ﷻ ته تکليف ورکړی او څوک چي الله ﷻ ته تکليف ورکړي د الله ﷻ په راکشولو کي به راسي.

نبي ﷺ فرمايي: زما اصحابو ﷡ ته ښکنځل مه کوئ په تاسو کي که څوک د احد د غره سره برابر سره زر خيرات کړي نود اصحابو ﷡ د يوه يا نيم مد ثواب نسي لاسته راوړلای. نبي ﷺ فرمايي: څوک چي اصحابو ته ښکنځل کوي پر دغه کس د الله ﷻ، ملائکو او ټولو انسانانو لعنت دئ او ددغه سړي نه فرض قبلېږي او نه نفل. نبي ﷺ فرمايي: چي الله ﷻ ټوله انسانان راچڼ کړل دانبياؤ (عليهم السلام) څخه پرته په دوی ټولو کي يې دغه څلور کسان غوره کړه: حضرت ابوبکر ﷛، حضرت عمر ﷛، حضرت عثمان ﷛ او حضرت علي ﷛ او دوی يې زما پر ټولو اصحابانو ﷡ باندي بهتر و ګرځول ابو سختييانی ﷫ فرمايي: کوم چاچي د ابوبکر ﷛ سره محبت وکړی هغه خپل دين سيده کړی. چاچي د عمر ﷛ سره محبت وکړی نو ددين روښانه لاره يې پيدا کړه. چاکه دعثمان ﷛ سره محبت وکړی د الله ﷻ په رڼا سره روښانه سو او چاچي د علي ﷛ سره محبت وکړی دغه کس نو ددين رسۍ ونيول. څوک چي داصحابانو ﷡ ستاينه کوي دغه کس د نفاق څخه پاک دئ، څوک چي د اصحابانو ﷡ بي ادبي کوي منافق، بد عتي او د سنتو مخالف دئ زما سره دابيره ده چي هيڅ عمل به قبول نسي تر څو د اصحابانو ﷡ سره محبت پيدا نسي او ددوی په اړه يې زړه پاک نسي. په يو حديث کي راغلي دي چي نبي ﷺ فرمايي: اې خلګو ! زه د ابوبکر ﷛ څخه خوشاله يم تاسو دده مرتبه وپېژنئ زه دعمر AA ، عثمان AA ، علي AA ، طلحة ﷛، زبير ﷛، سعد ﷛، سعيد ﷛، عبد الرحمن بن عوف ﷛ او عبيده بن جراح ﷛ څخه خوشاله يم تاسو ددوی مرتبه وپېژنئ. اې خلګو کوم څوک چي د بدر او احد په غزا کي شريک سوي دئ

الله ﷻ وهغو ته بخښنه کړې ده تاسو زما د اصحابو ﷺ په اړه زما لحاظ کوئ او د هغه خلګو په باره کښې زما لحاظ کوئ چې ددوی لوڼې زما په نکاح کښې دي او يا زما لوڼې ددوی په نکاح کښې دي داسې نه چې دغه خلګ د قيامت په ورځ ستاسو څخه د يو څه ظلم مطالبه وکړي او هغه به بيا نه بخښل کېږي په يوه حديث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمايي: زما داصحابانو، زومانو اونورو اصحابانو په اړه زما لحاظ کوئ څوک چې ددوی په اړه زما لحاظ وکړي الله ﷻ به ددغه کس په دنيا او آخرت کې حفاظت وکړي او څوک چې زما لحاظ ونه کړي الله ﷻ د هغه کس څخه بېزاره دئ او د چا څخه چې الله ﷻ بېزاره سي کېدای سي چې پر يو څه باندې ونيول سي دنبي ﷺ دا ارشاد هم دئ چې نبي ﷺ فرمايي څوک چې زما داصحابو ﷺ په اړه زما لحاظ وکړي د قيامت په ورځ به زه دده محافظ يم. په يوه بل حديث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمايي څوک چې زما د اصحابو ﷺ په اړه زما لحاظ ونه کړي حوض کوثر ته به رانه وستل سي ما به يوازې د ليرې څخه ووينې. سهل بن عبد الله ﷺ فرمايي څوک چې د نبي ﷺ د اصحابانو ﷺ تعظيم او درنښت نه کوي هغه پر نبي ﷺ ايمان نه دئ راوړی.

الله ﷻ دې په خپل فضل او مهربانۍ سره د خپل نيولو او د خپل د رسول ﷺ د قهر او خوابدتيا څخه ماته، زما دوستانو ته، زما خواخوږو ته، زما د ناستې ولاړې خلګو ته، زما مشائخو ته. زما شاګردانو او ټولو مؤمنانو ته خلاصون راکړي او ددغه مبارکو اصحابانو ﷺ په مينه دې زموږ زړونه ډک کړي.

وآخردعوانا ان الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام الاتمان الاکملان علي سيد المرسلين وعلى آله واصحابه الطيبين الطاهرين وعلى اتباعه واتباعهم حملة الدين المتين. ﷺ

مؤلف: مولانا محمد زکريا کاندهلوي نور الله مرقده مقيم مدرسه مظاهر العلوم سهارن پور.

نېټه: **۱۷ ـ شوال المکرم ـ ۱۳۵۷ ـ** هـ ق. یعني د کوچني اختر اوولسمه د دوشنبې ورځ

ژباړونکی: مولوي عبدالهادي (حماد) کندهاري عفی الله وعافاه. مدرس ومدیر جامعه اسلامیة اشرفیه اوله ناحیة کندهار افغانستان.

نېټه: **۲۱ ـ ۹ ـ ۱۴۲۸** هـ ق. چې د **۱۱ ـ ۷ ـ ۱۳۸۲** هـ ش سره سمون خوري د چهارشنبې ورځ.

پــای